

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ:
Η στάση της (τοπικής) κοινωνίας ως προς τη θέση των Καταστημάτων Κράτησης

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ: Σαπουνάκης Αριστείδης

ΦΟΙΤΗΤΗΣ: Βασιλείου Όθωνας

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Αντικείμενο της παρούσας πτυχιακής εργασίας αποτελεί η ερμηνεία της στάσης που υιοθετούν τα υποκείμενα ενός κοινωνικού συνόλου ως προς τη διαχείριση της ύπαρξης αμφισβητούμενων λειτουργιών εντός των άτυπων ορίων μιας τοπικής χωρικής ενότητας. Συγκεκριμενοποιώντας το πεδίο, αναλύονται έννοιες όπως η δημόσια ασφάλεια, η επιτήρηση και ο εγκλεισμός και η αλληλεπίδραση τους με κομμάτι του χωροταξικού σχεδιασμού. Διερευνάται έτσι, η αίσθηση που αποκομίζουν τα μέλη μιας τοπικής κοινωνίας ως προς τη θέση των Καταστημάτων Κράτησης λόγω της μόνιμης συνύπαρξής τους. Εξετάζεται η αποδοχή ή απόρριψη τους καθώς και κατά πόσο δημιουργούνται ομαδοποιημένες αντιδράσεις παρέμβασης στην επιλογή των γηπέδων χωροθέτησής τους, επιδιώκοντας την ενδεχόμενη μετεγκατάσταση της ανεπιθύμητης, με βάσει υποκειμενικά κριτήρια, λειτουργίας. Για την πραγμάτωση του σκοπού αυτού, πραγματοποιήθηκε επιτόπια ερευνητική προσέγγιση σε συγκεκριμένη περιοχή μελέτης που εξετάζει ζητήματα όπως η καθημερινοί ρυθμοί της περιοχής, η αντίληψη που συγκροτείται και η στάση που τηρείται από (μόνιμους/ες) κατοίκους, απασχολούμενους/ες και επισκέπτες/ριες.

Λέξεις κλειδιά: δημόσια ασφάλεια, χωροταξικός σχεδιασμός, Καταστήματα Κράτησης, αλληλεπίδραση, τοπική κοινωνία, παρεμβατικές αντιδράσεις

ABSTRACT

Subject of this thesis is the interpretation of the attitude the members of a society adopt in managing the existence of disputed functions within the informal boundaries of a local territorial unit. Specifying the field, concepts such as public security, surveillance and confinement and their interaction with spatial planning are analyzed. The sensation derived by members of a local community is investigated because of their permanent coexistence with the position of Detention Facilities. The acceptance or rejection is considered by how grouped intervention reactions are generated in the land siting selection, seeking the possibility of relocating the unwanted operation, through subjective criteria. For the purpose accomplishment, a field research approach was carried out in a particular area to examine issues such as the daily rhythms of the region, the perception established and the attitudes of (permanent) residents, employees and visitors.

Keywords: public security, spatial planning, Detention Facilities, interaction, local community, interventional reaction

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Αρχικά, να ευχαριστήσω τον επιβλέποντα καθηγητή μου, κ. Σαπουνάκη Αριστείδη, για την συνεργασία μας και τη συνεισφορά του, την πολύτιμη υποστήριξη, καθοδήγηση και βοήθεια καθώς και το χρόνο που αφιέρωσε στην συγκεκριμένη περίπτωση από την αρχή, κατά τη διάρκεια και μέχρι το τέλος της εκπόνησης αυτής της εργασίας.

Επίσης επιθυμώ να ευχαριστήσω όλα τα άτομα που βρέθηκαν και βρίσκονται κοντά μου για το ενδιαφέρον τους, την προθυμία και την πολύπλευρη υποστήριξη τους, υλικά και πνευματικά, προκειμένου να ολοκληρωθεί το συγκεκριμένο ερευνητικό έργο.

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	6
1. ΘΕΩΡΗΤΙΚΕΣ ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΕΣ ΕΝΝΟΙΕΣ.....	8
1.1 Οι έννοιες του φόβου και της ασφάλειας.....	8
1.1.1 Φόβος και ανησυχία.....	8
1.1.2 Ησυχία και ασφάλεια.....	10
1.1.3 Η σχέση Χωροταξίας, Πολεοδομίας και ασφάλειας.....	12
1.1.4 Η σχέση ασφάλειας, τάξης και ποινικής παρέμβασης.....	15
1.2 Οι έννοιες του δημόσιου ελέγχου και της επιτήρησης.....	17
1.2.1 Η ελεγχόμενη δημόσια τάξη.....	17
1.2.2 Η θωράκιση του πειθαρχικού ελέγχου.....	20
1.2.3 Οι πειθαρχικές μέθοδοι επιτήρησης.....	24
1.3 Οι έννοιες της τιμωρίας, του σωφρονισμού και του εγκλεισμού.....	28
1.3.1 Η κύρωση της απειθαρχίας.....	28
1.3.2 Η μικροεξουσία της τιμωρίας.....	30
1.3.3 Το σώφρον μετά του ωφελίμου.....	34
1.3.4 Ο εγκλεισμός ως κύρωση.....	36
1.3.5 Ο σωφρονιστικός χαρακτήρας του εγκλεισμού.....	40
2. ΤΑ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΑ ΚΡΑΤΗΣΗΣ ΩΣ ΔΟΜΗ ΕΓΚΛΕΙΣΜΟΥ.....	44
2.1 Η δημιουργία χώρων κράτησης.....	44
2.1.1 Τα Καταστήματα Κράτησης.....	44
2.1.2 Τα εξαρτήματα του μηχανισμού κράτησης.....	47
2.1.3 Η διασταύρωση των χώρων κράτησης με υπηρεσίες της κοινωνικής μηχανής.....	56
2.1.4 Το σωφρονιστικό σύστημα σε σχέση με τα Καταστήματα Κράτησης.....	61
2.2. Σωφρονιστικές πολιτικές και νομοθεσία.....	66
2.2.1 Ο Σωφρονιστικός Κώδικας.....	69
2.2.2 Ο Εσωτερικός Κανονισμός Λειτουργίας των Καταστημάτων Κράτησης.....	75
2.2.3 Η μετασωφρονιστική μέριμνα.....	79
2.2.4 Είδη και τύποι Καταστημάτων Κράτησης.....	79

3. ΤΑ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΑ ΚΡΑΤΗΣΗΣ ΩΣ ΚΟΜΜΑΤΙ ΤΟΥ ΧΩΡΟΤΑΞΙΚΟΥ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΥ.....	82
3.1 Το Ειδικό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού & Αειφόρου Ανάπτυξης για τα Καταστήματα Κράτησης.....	82
3.2 Αξιολόγηση της επικαιρότητας του ΕΠΧΣΑΑ σε συνάρτηση με τις υφιστάμενες συνθήκες...	87
4. Η ΣΤΑΣΗ ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΑΣ ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΗ ΘΕΣΗ ΑΝΕΠΙΘΥΜΗΤΩΝ ΧΡΗΣΕΩΝ ΓΗΣ.....	93
4.1 Κοινωνικές αποδοχές και αντιδράσεις.....	93
4.1.1 Κοινωνικοχωρική διαλεκτική.....	94
4.1.2 Εδαφική δικαιοσύνη.....	96
4.1.3 Εδαφοκυριαρχία.....	98
4.2 Η σχέση μιας γειτονιάς με ανεπιθύμητες χρήσεις γης.....	99
4.2.1 Η γειτονιά και η κοινωνική συνεκτικότητα.....	99
4.2.2 Η σχέση με τις ανεπιθύμητες χρήσεις γης εντός και εκτός αστικού ιστού.....	102
4.2.3 Οι κοινωνικές ομάδες παρεμβαίνουν στην αστική πολιτική.....	104
(α) Locally Unwanted Land Uses (LULUs).....	106
(β) Not In My BackYard (NIMBY).....	107
5. ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗΣ: ΤΟ ΕΙΔΙΚΟ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑ ΚΡΑΤΗΣΗΣ ΝΕΩΝ ΒΟΛΟΥ.....	111
5.1 Εγκατάσταση και ίδρυση της δομής.....	111
5.1.1 Η τοποθεσία.....	112
5.1.2 Οι συνθήκες γύρω από την ίδρυση.....	113
5.2 Η στάση της τοπικής κοινωνίας ως προς τον εν λόγω χώρο.....	115
5.2.1 Μεθοδολογία της έρευνας.....	116
5.2.2 Η δομή της έρευνας πεδίου και παράθεση των πορισμάτων.....	116
6. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.....	128
7. ΠΗΓΕΣ ΤΕΚΜΗΡΙΩΣΗΣ	
8. ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ	
8.1 Παράρτημα I: Χάρτης απεικόνισης χρήσεων γης στην περιοχή μελέτης	
8.2 Παράρτημα II: Δομή του ερευνητικού εργαλείου	
8.3 Παράρτημα III: Συλλογή φωτογραφικών λήψεων	

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΠΙΝΑΚΩΝ

Πίνακας 1.2.3 : Μέθοδοι πειθαρχικής επιτήρησης της συμπεριφοράς.....	25
Πίνακας 1.3.5 : Αξιώματα για αποτελεσματικές σωφρονιστικές πολιτικές.....	41
Πίνακας 2.1.4 : Ιστορικό σωφρονιστικού συστήματος.....	55
Πίνακας 2.2.1 : Βασικές αρχές σωφρονιστικού κώδικα.....	69
Πίνακας 2.2.4.1 : Τύποι Καταστημάτων Κράτησης: Κλειστές Φυλακές.....	80
Πίνακας 2.2.4.2 : Τύποι Καταστημάτων Κράτησης: Δικαστικές Φυλακές.....	80
Πίνακας 2.2.4.3 : Τύποι Καταστημάτων Κράτησης: ΕΚΚ Ενηλίκων-Αγροτικές Φυλακές.....	81
Πίνακας 2.2.4.4 : Τύποι Καταστημάτων Κράτησης: ΕΚΚ Νέων.....	81
Πίνακας 2.2.4.5 : Τύποι Καταστημάτων Κράτησης: Περιφερειακές Υπηρεσίες Υπ. Δικαιοσύνης.....	81
Πίνακας 2.2.4.6 : Τύποι Καταστημάτων Κράτησης: Θεραπευτικά Καταστήματα.....	81
Πίνακας 3.1 : Στάδια επιλογής γηπέδου χωροθέτησης των Καταστημάτων Κράτησης.....	85
Πίνακας 3.2 : Πίνακας αξιολόγησης θεσμοθετημένου ΕΠΧΣΑΑ για Καταστήματα Κράτησης.....	89

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΕΙΚΟΝΩΝ

Εικόνα 2.1.2.1 : Το σωφρονιστήριο της Γάνδης.....	48
Εικόνα 2.1.2.2 : Το σωφρονιστήριο Gloucester.....	49
Εικόνα 2.1.2.3 : Κατάστημα Κράτησης Walnut Str., Philadelphia.....	50
Εικόνα 2.1.2.4 : Ανενεργή φυλακή Kilmainham, Δουβλίνο.....	51
Εικόνα 2.1.2.5 : Ανενεργή φυλακή Kilmainham, Δουβλίνο.....	51
Εικόνα 2.1.2.6 : Ανενεργή φυλακή Kilmainham, Δουβλίνο.....	52
Εικόνα 2.1.2.7 : Κατάστημα Κράτησης 'Calipatria', Ν.Καλιφόρνια.....	54
Εικόνα 2.1.2.8 : Σωφρονιστικό Κατάστημα Υψίστης Ασφαλείας 'Pelican Bay', Καλιφόρνια.....	55
Εικόνα 2.1.2.9 : Μητροπολιτικό Κρατητήριο (MDC) Becket, Λος Άντζελες.....	56
Εικόνα 5.1.1 : Το Ειδικό Κατάστημα Κράτησης Νέων (ΕΚΚΝ) Βόλου.....	112

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η παρούσα εργασία επιχειρεί μια πολυεπίπεδη ανάγνωση συμπεριφορών και στάσεων που εμφανίζονται εντός ενός κοινωνικού συνόλου σε τοπικό επίπεδο. Έχει καθαρά θεωρητικό χαρακτήρα και δεν επιλέγει να εφαρμόσει τα πορίσματα της σε όποια περιοχή θα μπορούσε να ικανοποιεί τα κριτήρια ως μελέτη περίπτωσης. Εμπεριέχει θεωρίες, ερμηνείες και ιστορικά στοιχεία που βοηθούν τον αναγνώστη για την καλύτερη δυνατή κατανόηση και σφαιρική άποψη επί του ζητήματος που θίγεται. Σε αρχικό στάδιο εξετάζονται θεωρητικές εισαγωγικές έννοιες που περιγράφουν την ύπαρξη φαινομένων που οδηγούν σε συμπεριφορικές αντιδράσεις των υποκειμένων που απαρτίζουν το εκάστοτε σύνολο και εγχειρείται μια πιθανή αιτιολόγηση των φαινομένων, χωρίς αυτό να σημαίνει ότι δεν υπάρχουν περιθώρια για διαφορετική ανάγνωση τους.

Εξετάζεται λοιπόν η συσχέτιση του φόβου με την έκφραση διαφορετικών ειδών διαδικασιών που προκαλούν μια γενικευμένη ανησυχία ως προς τον τρόπο καθημερινής διαβίωσης. Επιδιώκεται με τη σειρά της η εδραίωση ενός καθεστώτος ασφαλείας για τη ομαλή, εύρυθμη και ήσυχη λειτουργία των διαδικασιών εντός του κοινωνικού σώματος. Στο σημείο αυτό, εξετάζεται και ο βαθμός επιρροής του χωροταξικού σχεδιασμού στις ήδη υπάρχουσες ή στις επιδιωκόμενες συνθήκες επικράτησης της δημόσιας ασφάλειας. Όμως, για την εξαφάνιση φαινομένων που διασαλεύουν την τάξη και την ασφάλεια, είναι αναγκαία και μια οργανωμένη θεσμική ποινική παρέμβαση. Η δημόσια τάξη καθιερώνεται με τον διαρκή έλεγχο και τις συνθήκες επιτήρησης. Ο έλεγχος αυτός, καθορίζει πρότυπα και συμπεριφορές και είναι σε θέση να πειθαρχήσει τα παρεκκλίνοντα στοιχεία εντός του συνόλου, όντας θεσμικά και ποινικά τεθωρακισμένος. Αν τύχει και κάποιος παραβεί τον πειθαρχικό κανόνα τότε προβλέπονται τιμωρητικές κυρώσεις, για τη διατήρηση των μηχανισμών επιτήρησης, ελέγχου και επιβολής εξουσίας καθώς και των αυτοτελών λειτουργιών τους. Σταδιακά, οι κυρώσεις χαρακτηρίζονται από μειωμένη αυστηρότητα αλλά περισσότερη αναγκαιότητα. Οι παραβάτες καταμετρώνται και ελέγχονται καλύτερα μέσα από την ομοιόμορφη επιβολή του εγκλεισμού ως κύρωση, της κράτησης τους σε περικλειστούς χώρους στέρησης της ελευθερίας κίνησης.

Στη συνέχεια της παρούσας εργασίας, μελετώνται και αναλύονται οι συνθήκες γύρω από τη δημιουργία των καταστημάτων κράτησης ως δομή εγκλεισμού εντός του σωφρονιστικού συμπλέγματος. Περιγράφεται η επιλεγμένη χρησιμότητά τους ως κύρωση της παραβατικής πράξης αλλά και κύρωση ενός εύρους διαθέσεων και συμπεριφορών του παραβάτη, αποσκοπώντας στην

αποτελεσματικότερη αποφυγή όσων σκόπευαν να επαναλάβουν την παράβαση. Ο μηχανισμός αυτός περιλαμβάνει εξαρτήματα καθολικής υποταγής των παραβατών χωρίς τη χρήση βίαιων μέσων, για την αναμορφωτική του επεξεργασία και συμμόρφωση με τον κανόνα σε μεταγενέστερο χρόνο. Οι χώροι κράτησης οδηγούνται σε διασταύρωση με διάφορες υπηρεσίες του κοινωνικού σώματος, για αυτό και χαρακτηρίζονται από πλήρη θεσμικά κείμενα χάραξης σωφρονιστικής και αντεγκληματικής πολιτικής. Βέβαια, δεν θα μπορούσαν να παραλείπονται και από τις κατευθύνσεις των πλαισίων χωροταξικού σχεδιασμού και αειφόρου ανάπτυξης για την αποτελεσματικότερη κατανομή τους στο χώρο και τη διευθέτηση διαφόρων χωρικών πρακτικών ζητημάτων που προκύπτουν

Οι εκπόνηση χωρικών πρακτικών είναι που με τη σειρά της καθορίζει τη στάση των μελών ενός τοπικού κοινωνικού συνόλου, εμπιριέχοντας διαφόρων ειδών αποδοχές και απορρίψεις. Αυτές πηγάζουν από τις επιρροές χωρικών φαινομένων που εκτυλίσσονται στο χώρο, φαινομένων και συμπεριφορών κοινωνικοχωρικής διαλεκτικής, εδαφικής δικαιοσύνης και εδαφοκυριαρχίας. Η εργασία αυτή επικεντρώνεται στο θέμα για να αναδειχθεί η ανάγκη να ληφθούν υπόψιν όλες οι προσεγγίσεις με τις οποίες διάφορες λειτουργίες εντός του χώρου χαρακτηρίζονται επιθυμητές ή ανεπιθύμητες. Η καταγραφή και μελέτη ζητημάτων όπως οι καθημερινή ρουτίνα μιας γειτονιάς, η αλληλεπίδρασης διαφορετικών λειτουργιών και χρήσεων γης με τα υποκείμενα και η συνύπαρξη με συνθήκες που ίσως προκαλούν φοβίες και ανησυχίες. Εκπονήθηκε για το λόγο της διερεύνησης, τυποποιημένη και κατευθυνόμενη ερευνητική προσέγγιση μιας σχετικής μελέτης περίπτωσης, με την σύνταξη των απαντήσεων να έχει πραγματοποιηθεί σε προγενέστερο στάδιο, έτσι ώστε να ακολουθούν συγκεκριμένη συλλογιστική πορεία. Για τη διευκόλυνση της ανάλυσης των επιλεχθέντων απαντήσεων προσδιορίζονται τα προσωπικά δημογραφικά στοιχεία των ερωτηθέντων ατόμων. Τα πορίσματα από τις ποικιλόμορφες προσεγγίσεις και αντιλήψεις του δείγματος των ερωτηθέντων, ωθούν τη συγκεκριμένη ερευνητική διαδικασία να εξάγει γενικότερα συμπεράσματα ως προς τις καταγεγραμμένες ή υποτιθέμενες συμπεριφορές και στάσεις.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1ο

Θεωρητικές εισαγωγικές έννοιες

1.1 Οι έννοιες του φόβου και της ασφάλειας

1.1.1 Φόβος και ανησυχία

Οι άνθρωποι αισθάνονται πεισμένοι να εκφράσουν ποιοι είναι, τι θέλουν και τι αισθάνονται, μετουσιώνοντας σε φόβο την αδυναμία τους να επιβιώσουν ζώντας κοινωνικά εντός ενός συνόλου. Αυτός ο φόβος προκύπτει διότι δεν αλληλοσχετίζονται οι πεποιθήσεις, οι προτιμήσεις, οι ικανότητες και οι αντιπάθειες του κάθε μέλους ενός κοινωνικού συνόλου. Τα στοιχεία που προκαλούν αστάθεια στην καθημερινότητα κάποιου μέλους που συμμετέχει σε ένα σύνολο μπορούν να θεωρηθούν ως μη ρεαλιστικά. Έτσι, αποκωδικοποιώντας την επιθυμία για συνεκτικότητα στην κοινωνική ζωή, οι άνθρωποι έχουν εντοπίσει τους τρόπους επιβολής μιας εκούσιας δουλείας πάνω στους εαυτούς τους. Το πρότυπο της αποφυγής κάθε είδους εμπειριών που φοβούνται να έχουν, όχι απλά παρατείνεται αλλά ταυτόχρονα καθηλώνει τις ζωές τους, ώστε οδηγούνται συνεχώς σε φαντασιακά νοήματα εντός της κοινωνικής δομής των σύγχρονων αστικών κοινοτήτων. Το να εξασφαλίζεται η γαλήνη εκ των προτέρων, σημαίνει την επιστροφή σε μια φαντασιακή κατάσταση ανώδυνης ασφάλειας, ώστε να μην προκαλείται ολοκληρωτική αστάθεια (Sennet, 2004).

Όταν οι πράξεις που εμπνέουν τον φόβο δεν μπορούν να βοηθήσουν στην απομάκρυνση των κινδύνων για τους οποίους ανησυχεί η ανθρώπινη ύπαρξη, τότε ο φόβος έχει χάσει την χρησιμότητά του, αν και είναι πιο διαδεδομένος σε σχέση με τα παλαιότερα χρόνια (Arendt, 1988). Ο φόβος από την έκθεση σε μη αμελητέους κινδύνους τείνει να εξαρτάται από την αίσθηση του 'ευάλωτου'. Το ευάλωτο είναι μια υποκειμενική κατάσταση, μια απώλεια ελέγχου αυτής της κατάστασης και η αναμονή για τις σοβαρές επιπτώσεις αυτής της απώλειας, την οποία αποδίδουν τα άτομα στους εαυτούς τους ή τις οικείες υπάρξεις. Ενδέχεται να αφορά την παραβατικότητα, είτε ως προσωπική κατάσταση, είτε ως κοινωνικό πρόβλημα, δυο συνθήκες όμως οι οποίες ενδείκνυται να λειτουργούν πάντα από κοινού κι όχι ξεχωριστά. Η εμφάνιση του φόβου, λοιπόν, συνδέεται με στοιχεία όπως η ποιότητα ζωής ενός ατόμου, η εμπιστοσύνη και οι ιδεολογίες που το διακρίνουν (Κάσση, 2010).

Ο φόβος μιας παραβατικής συμπεριφοράς είναι ένα σύγχρονο κοινωνικό φαινόμενο, με πολιτικές συνέπειες που έχει συνδεθεί κυρίως με τα μεγάλα αστικά κέντρα και απορρέει σε μεγάλο βαθμό από την αίσθηση των πολιτών ότι λόγω της διάβρωσης των κοινωνικών δομών και της κακής ποιότητας ζωής τους, οι ίδιοι πιθανότατα κινδυνεύουν να θυματοποιηθούν. Ως ορισμό για το φόβο μιας παράβασης βασιζόμαστε σε αυτόν του Leaute που τον τοποθετεί ως *'το συλλογικό άγχος των κατοίκων μιας περιοχής, μιας πόλης ή χώρας, το οποίο προέρχεται από το φόβο πιθανής θυματοποίησης των ιδίων ή κοντινών τους ανθρώπων'* (Κάσση, 2010). Καθώς μια μεγαλούπολη γίνεται στόχος για όλους τους τρόμους, είτε εσωτερικούς είτε στρατηγικούς, το ανθρώπινο είδος προσγειώνεται πανικόβλητο στην πραγματικότητα που δημιουργείται μέσα σε μια αστική κοινότητα (Virilio, 2004).

Η κατάργηση του φραγμού των νόμων σε ένα κυριαρχικό καθεστώς ενδέχεται να σημαίνει άρση της ελευθερίας σαν μια ζωντανή πολιτική πραγματικότητα. Ο χώρος ανάμεσα στους ανθρώπους είναι ένας ζωτικός χώρος όπου υπάρχει περιθώριο για κινήσεις ή πράξεις που εμπνέονται από φόβο ή και καχυποψία. Οι διάυλοι αλληλεπίδρασης ανάμεσα στα ανθρώπινα όντα αντικαθίστανται με έναν ισχυρά στενό δεσμό που τα συγκρατεί μαζί, ώστε να εξαφανίζεται η πολλαπλότητα των αντιδράσεων σε ανεπιθύμητα καθεστώτα μετατρέποντας δυσκίνητες συνθήκες σε ομαλές.

Στριμώχνοντας τα όντα, καταστρέφεται ο χώρος που υπάρχει ανάμεσά τους. Διακόπτεται, δηλαδή, η δυνατότητα κίνησης, μια από τις ζητούμενες προϋποθέσεις για κάθε είδους ελευθερία, καθώς δεν μπορεί να υπάρξει μέσα σε στενά περιορισμένο χώρο. Στη συγκεκριμένη περίπτωση, ο φόβος αποτελεί σύμβουλο συμπεριφοράς, γιατί η κυριαρχία, μέσω της ανασφάλειας, επιλέγει τα θύματά της χωρίς να λαμβάνει υπόψη τις σκέψεις ή τις πράξεις τους (Arendt, 1988). Δημιουργείται λοιπόν, μια διαλεκτική και αμφίδρομη σχέση ανάμεσα στο συλλογικό φόβο και την απαίτηση της συλλογικής ασφάλειας : το ένα καθιστά αναγκαία την ύπαρξη του άλλου (Λευθεριώτης, 2010).

Διάφορες απειλές που γεννιούνται, όπως η απειλή κατά της βασικής γνώσης του κόσμου, η απειλή κατά των θεμελιωδών αξιών, η απειλή κατά της γενικής ακεραιότητας ή ακόμα και η απειλή κατά της ζωής, θέτουν σε κίνδυνο ή και παρεμποδίζουν την ικανοποίηση βασικών αναγκών ή μετα-αναγκών του ανθρώπου και συνθηκών. Όλα τα παραπάνω, γίνονται αισθητά κατά την αντίληψη του ανθρώπου και αποτελούν δυναμικό ερέθισμα για άλλες αντιδράσεις, που σχετίζονται με τους βασικούς στόχους, τις αξίες ή τις ανάγκες ενός ατόμου. Δηλαδή, μια θεωρία ψυχοπαθογένεσης βασίζεται σε μια θεωρία των κινήτρων. Με κίνητρο να ικανοποιούνται οι ανάγκες του, κάθε μέλος ενός κοινωνικού συνόλου νιώθει και προσπαθεί να εκπληρώνει την ανάγκη για ασφάλεια (Maslow, 2011).

Αυτή η πίεση των μελών ενός συνόλου να αντιμετωπίσουν προληπτικά την ύπαρξη παραβατικών συμπεριφορών σε ένα στενό κύκλο επιπέδου γειτονιάς ή περιοχής, τα κάνει να ανησυχούν για μια πιθανή διατάραξη της κανονικής ροής της καθημερινότητας τους. Επιζητούν σταθερότητα και προστασία από ότι τους φοβερίζει, κάνοντας της ανάγκη να επικρατήσει η αίσθηση της δημόσιας ασφάλειας στον περίγυρο τους επιτακτική.

1.1.2 Ησυχία και ασφάλεια

Οι ανθρώπινες ανάγκες οργανώνονται σε μια ιεραρχία υπεροχής. Οι ανάγκες όμως, δεν γίνονται πάντοτε άμεσα αντιληπτές αλλά δημιουργούνται εννοιολογικά από την ποικιλία συγκεκριμένων συνειδητών επιθυμιών. Οι επιθυμίες δεν είναι οι ίδιες σκοποί αλλά μέσα για τη επίτευξη ενός σκοπού. Οδηγούμαστε λοιπόν σε στόχους ή ανάγκες που φαίνονται σκοποί από μόνοι τους και η ικανοποίηση δε χρειάζεται δικαιολόγηση ή απόδειξη (Maslow, 2011). Οι ανασφάλειες και οι κίνδυνοι λοιπόν, που ενυπάρχουν σε μια κοινωνία της διακινδύνευσης γίνονται η αφορμή για την αναβίωση της έννοιας της ασφάλειας (Σαράκη, 2010).

Η ασφάλεια αποτελεί πρωταρχικό σκοπό κάθε κράτους, το οποίο για να επιβιώσει θα πρέπει συν τοις άλλοις να είναι ασφαλές απέναντι τόσο στις εξωτερικές απειλές όσο και τις εσωτερικές. Επίσης αποτελεί μια από τις πρωταρχικές έννοιες σε μια κοινωνία, αποτελεί έναν όρο που καλύπτει ένα ευρύ φάσμα κυβερνητικών, πολιτικών και κοινωνικών πρακτικών καθώς και κοινωνικών και πολιτιστικών αξιών. Η παραδοχή της ύπαρξης του δικαιώματος στην ασφάλεια σημαίνει ουσιαστικά την παροχή μιας 'εξουσιοδότησης' στο κράτος να παρεμβαίνει στη σφαίρα της ελευθερίας με το πρόσχημα του 'συμφέροντος' των πολιτών (Σαράκη, 2010).

Η ανάγκη για ασφάλεια αναδύεται μέσα από ένα σύνολο αναγκών. Ο ανθρώπινος οργανισμός περιγράφεται ως μηχανισμός που οικειοθελώς επιζητεί την ασφάλεια. Χαρακτηριστικά δείγματα αποτελούν η επιθυμία για σιγουριά, σταθερότητα, εμπιστοσύνη, προστασία, ελευθερίας από φόβους και άγχη για την τάξη, τη δομή, τα όρια και τους νόμους (Maslow, 2011). Αξιοσημείωτο αποτελεί το γεγονός ότι στην αγγλική γλώσσα εντοπίζεται μια διαφορά στις έννοιες της ασφάλειας. Με την λέξη safety εννοείται η προστασία της στοιχειώδους ατομικής ελευθερίας, ενώ με την λέξη security η προστασία της δημόσιας τάξης (Σαράκη, 2010). Πρόκειται για επιθυμίες που ταυτόχρονα

χρησιμεύουν σαν μοναδικοί ρυθμιστές της συμπεριφοράς, διασφαλίζοντας όλες τις λειτουργίες του οργανισμού από πιθανές ανεπιθύμητες παρεμβάσεις (Maslow, 2011).

Ένα αστικό περιβάλλον σε καλή κατάσταση δίνει στα υποκείμενα μια σημαντική αίσθηση δημόσιας ασφάλειας. Είναι σε θέση να υιοθετήσουν μια αρμονική σχέση μεταξύ των εαυτών τους και του δομημένου περιβάλλοντος. Αυτό αποτελεί τον επιτυχή αποπροσανατολισμό του φόβου εκ πρώτης όψεως. Έτσι είναι δυνατό να αισθανθούν οικεία με το περιβάλλον εκτός του σπιτιού τους με διακριτικό τρόπο (Lynch, 1960). Ένα καθεστώς ανασφάλειας οδηγεί συνήθως στην επιβολή μέσων για την ενίσχυση της αντιμετώπισης του φόβου δημιουργώντας ‘εδαφικές’ φυλακές, κατασκευάζοντας μια ελεγχόμενη ή εικονική ελευθερία. Σύμφωνα με τον Beck, 1992, μια κοινωνία της διακινδύνευσης δεν ενδιαφέρεται για τη δικαιοσύνη και την ισότητα. Αντίθετα, είναι η ίδια αμυντική και χαρακτηρίζεται από άγχος, φόβο και εμμονή με την ασφάλεια, διαπνεόμενη από προφυλάξεις και προσπάθειες διαφύλαξης των κεκτημένων (Κούγιαλη, 2009). Έτσι, υποχωρεί σταδιακά και η προάσπιση των δικαιωμάτων των υποκειμένων για χάρη της διασφάλισης της ασφάλειας.

Μέσα σε μια κατάσταση προσχεδιασμένου μέλλοντος εντοπίζεται ένας τρόπος άρνησης των απρόσμενων συγκρούσεων σε ένα κοινωνικό σύνολο. Η απειλή της συντριβής από δύσκολες κοινωνικές αλληλεπιδράσεις αντιμετωπίζεται με την μετατροπή των υποκειμένων σε ένα αμετάβλητο και θωρακισμένο αντικείμενο παρά σε ένα προσιτό πρόσωπο ανεκτό στο να προσεγγίσει μια διαφορετική κοινωνική κατάσταση. Έτσι, προκύπτει η καθιέρωση των σχεδιαζόμενων αναγκών, δηλαδή να προβλέπονται οι μελλοντικές βιοτικές, κοινωνικές και χωρικές απαιτήσεις μιας κοινότητας και εκ των προτέρων να βασίζονται σε προσπάθειες αντιμετώπισης με ορατά αποτελέσματα που προέρχονται από την απόκτηση του στόχου της ικανοποίησης (Sennet, 2004).

Ορατά αποτελέσματα διαφαίνονται από την ικανοποίηση της ανάγκης για ασφάλεια, λόγω χάρη, όποτε προκύπτουν βουλητικά φαινόμενα όπως η αίσθηση της γαλήνης, της σιγουριάς, και της προστασίας, λόγω της απουσίας του κινδύνου και της απειλής. Άλλοτε κάποια γνωστικά φαινόμενα όπως ο καλύτερος έλεγχος της πραγματικότητας, η λιγότερη προτίμηση για το οικείο και ο λιγότερος φόβος για το άγνωστο, λιγότερη δημιουργία στερεοτύπων. Και τέλος, κάποια γνωρίσματα του χαρακτήρα όπως η αταραξία, η ασφάλεια, η ηρεμία, η ανεκτικότητα και ο λιγότερος φόβος (Maslow, 2011).

Όλα τα παραπάνω μετατρέπουν τα μέλη του κοινωνικού σώματος σε ευυπόληπτους κυνηγούς της ασφάλειας και της δημόσιας τάξης, παραμερίζοντας ότι συνέπεια μπορεί να επακολουθήσει καθώς σαν όλες τις άλλες φορές η μόνη έγνοια αποτελεί η ανεμπόδιστη εκπλήρωση των υποχρεώσεων τους και ταυτόχρονη εξυπηρέτηση των ατομικών τους συμφερόντων μέσα σε ένα ελεγχόμενο, αστικό περιβάλλον. Εφ' όσον για την εκπλήρωση της αίσθησης της ασφάλειας βασίζονται και σε θεσμικούς τρόπους αντιμετώπισης, είναι χρήσιμο να εξετάσουμε πως αναμειγνύεται ο χωρικός σχεδιασμός προς μια τέτοια κατεύθυνση.

1.1.3 Η σχέση Χωροταξίας, Πολεοδομίας και ασφάλειας

Ο πολεοδομικός σχεδιασμός ανά τακτές χρονικές περιόδους έχει παρουσιάσει μια τάση να συμμετέχει ενεργά στη συνειδητή προσπάθεια της κυρίαρχης αστικής τάξης να αποφεύγει τις κάθε είδους κοινωνικές αναταραχές. Αφού λοιπόν οργανώσει τη δομή και τις λειτουργικές χρήσεις του αστικού περιβάλλοντος, ενίοτε χρησιμοποιείται και στην υπηρεσία της διατήρησης της σταθερότητας και της επιβολής του δημόσιου ελέγχου και της ασφάλειας. Η επιβολή του ελέγχου από τις κυρίαρχες ομάδες μιας κοινωνίας με νόμιμες μορφές βίας συμβαδίζει με έναν από τους παράγοντες που συντελούν στην διαμόρφωση του κτισμένου περιβάλλοντος, είτε με τη χάραξη με βάση ορθοκανονική διάταξη, είτε με έναν ακτινωτό σχεδιασμό. Μια συνειδητή διαμόρφωση του χώρου αποτελεί υπόβαθρο εφαρμογής της εξουσίας σε όλα τα επίπεδα. Η επέκταση του ελέγχου σε ολόκληρο τον αστικό χώρο απαίτησε την αποδοχή μίας διαφορετικής νοοτροπίας που η κίνηση και η δυναμική θα είναι προσαρμοσμένη στον βραχίονα πανοπτικού ελέγχου της κυριαρχίας.

Η πολεοδομία δραστηριοποιείται συν τοις άλλοις, για να επεκτείνει τη χρήση της γης υπέρ της δημόσιας τάξης. Μια υποβαλλόμενη αίσθηση απόρθητου φρουρίου προκύπτει ως εκούσια κοινωνικοχωρική στρατηγική και όχι ως κάποιο ακούσιο σχεδιαστικό σφάλμα (Davis, 2008). Στο παρελθόν, όπως για παράδειγμα στις Μεσαιωνικές πόλεις, ο σχεδιασμός των πόλεων ήταν πρώτα απ' όλα συνδεδεμένος με το σώμα και καθοδηγούμενος από τη συμπεριφορά των ατόμων, αντί να προσανατολίζεται στην εικόνα του χώρου, όπως ένα πουλί διαμορφώνει τη φωλιά του με τις κινήσεις του σώματος του. Στον σύγχρονο μοντέρνο κόσμο, η τεχνολογία, η οποία έχει διεισδύσει στην αρχιτεκτονική και το σχεδιασμό, έχει εντείνει τη σημασία της όρασης και έχει δημιουργήσει τη λεγόμενη ψηφιακή αρχιτεκτονική. Άλλωστε η αίσθηση της όρασης μπορεί να ενσωματώσει αλλά και

να ενισχύσει και τις υπόλοιπες αισθητηριακές λειτουργίες. Ο δυτικός πολιτισμός έχει κυριαρχηθεί από ένα οπτικοκεντρικό σύστημα ερμηνείας της γνώσης, και της πραγματικότητας (Σκορλέτου & Τζεβελέκου, 2014).

Την εποχή της Αναγέννησης η οπτική παράμετρος έρχεται στο επίκεντρο του σχεδιασμού. Ο άνθρωπος καλείται να βιώσει τον χώρο ως μια στατική εικόνα που γίνεται αντιληπτή από συγκεκριμένα σταθερά σημεία. Στο σχεδιασμό των πόλεων παρατηρείται ότι δεν παρουσιάζουν σημαντικό ενδιαφέρον οι χώροι ανάμεσα στα κτίρια και η λειτουργία τους αλλά περισσότερο τα οπτικά αποτελέσματα.. Από το ανθρώπινο σώμα κράτησε το μυαλό και από τις αισθήσεις μόνο την όραση. Σχεδίασε τους ανοικτούς χώρους γύρω από τα κτίρια μόνο για να τους βλέπεις. Ο άνθρωπος-θεατής, η πόλη-θέαμα, η κοινωνία του θεάματος, σηματοδοτούν το τέλος της ολοκληρωμένης βίωσης της πόλης (Gehl, 1971). Πέρα από την Αναγέννηση, το κίνημα του φονξιοναλισμού, γύρω στα 1930, προσανατολίζεται επίσης έντονα στα οπτικά αποτελέσματα βασιζόμενο στην αρχή σύμφωνα με την οποία η μορφή του κτιρίου πρέπει να ανταποκρίνεται αυστηρά στη συντελούμενη μέσα σε αυτό λειτουργία. Η κυρίαρχη θέση της όρασης ανάμεσα στις άλλες αισθήσεις φαίνεται όμως ξεκάθαρα και στα γραπτά των μοντερνιστών, όπως ο Le Corbusier. Παρατηρείται λοιπόν η ανάγκη για συμπόρευση της πλήρους ορατότητας στον σχεδιασμό για την διευκόλυνση της αποκατάστασης της τάξης μέσα στο αστικό περιβάλλον όποτε κριθεί αναγκαίο.

Στη σύγχρονη εποχή, η οπτικοκεντρική ιδεολογία παραμένει και τείνει να εξαλείψει τις υπόλοιπες αισθήσεις (Σκορλέτου & Τζεβελέκου, 2014). Έτσι, η πλήρης ορατότητα, λόγου χάρη, άρα και ταυτόχρονα ο διαχωρισμός των λειτουργιών μιας πόλης εξασφαλίζει την απαιτούμενη ασφάλεια από κάθε λογής εσωτερικό κίνδυνο. Η ευθεία οδός, υποδύεται έναν καλοσκηνοθετημένο ρόλο αφανούς χρησιμότητας, εντοπίζεται λοιπόν σαν μια προσπάθεια γενικευμένης ελεγχόμενης κυριαρχίας ολόκληρης της έκτασης της πόλης. Γίνεται συνολικά προσπάθεια επιβολής σε όλα τα μέλη ενός συνόλου να λειτουργήσουν μέσα σε μια προδιατυπωμένη χωρικά ιδεολογία, καθυποτάσσοντας τα και εν τέλει ενσωματώνοντας τα σε εργαλεία μιας κοινωνικής μηχανής κανονικότητας.

Οι κοινότητες ή τα σύνολα αντιδρούν εντελώς δυσανάλογα σε σχέση με τις προκλήσεις που δέχονται. Τα άτομα ενός συνόλου ή μιας κοινότητας έχοντας πετύχει μια συνεκτική αίσθηση του ρόλου τους στην καθημερινότητα, ανέχονται ελάχιστα οποιαδήποτε σχετική αταξία στις ζωές τους και επιθυμούν να διασφαλίσουν τους εαυτούς τους έτσι ώστε να έχουν ελάχιστα ανεπιθύμητα βιώματα. Έτσι, το

μέσο με το οποίο ο νόμος και η τάξη διατηρούνται δεν εξαρτάται από την κορύφωση μιας κοινωνικής έντασης, αλλά ανατίθεται και κλιμακώνεται από μεθόδους νόμιμης επιθετικότητας και βίαιης επιβολής δύναμης, που φαίνονται όχι απλά δικαιολογημένες αλλά και απαραίτητες (Sennet, 2004). Ο ανθρώπινος παράγοντας λοιπόν, αποτελεί τη δυνατότερη θωράκιση των λειτουργικών δεσμεύσεων της πολεοδομίας και μετέπειτα παράγοντας μετασχηματισμού τους.

Για να γίνει ανύπαρκτη η έννοια του χωρικού δικαίου, οι σχέσεις των κατοίκων με το χώρο θα ήταν ιδανικό να δημιουργούν μια κατάσταση που παρέχει οικειότητα με το δομημένο περιβάλλον. Θα ήταν επιθυμητή μια εσωτερική οργάνωση ανοιχτών και κλειστών χώρων που με τη θέση τους θα αποτρέπουν την ύπαρξη ταξικών, φυλετικών ή και ηλικιακών κατανομών. Ωστόσο, ολόκληρο το πολεοδομικό περιβάλλον, μέσω του Ιπποδάμειου συστήματος για παράδειγμα, αποτελεί δημιούργημα της κυρίαρχης ομάδας ή τάξης αλλά και ιδεολογικός εκφραστής της και αποσκοπεί στο να οργανώσει την κατανομή στο χώρο, με βάση κάθε κριτήριο, διαχωρίζοντας ταυτόχρονα και τις χρήσεις γης και τις λειτουργίες ενός αστικού περιβάλλοντος.

Η εμμονή στα συστήματα φυσικής ασφάλειας και ταυτόχρονα στην σχεδιαστική αστυνόμευση των οριογραμμών των κοινωνικών κατανομών αναδεικνύονται ως επίκεντρο στην πολεοδομική χάραξη σε κάποιο αναδυόμενο οικοδομικό περιβάλλον. Οι ελπίδες για κοινωνική ενσωμάτωση μέσω μιας πολεοδομικής μεταρρύθμισης συντρίβεται από την σύλληψη των οραμάτων οικιστικής αλλά και εμπορικής ασφάλειας. Για παράδειγμα, στο Los Angeles παρατηρείται μια τάση να συγχωνευθούν ο πολεοδομικός σχεδιασμός, η αρχιτεκτονική και ο κατασταλτικός μηχανισμός της αστυνόμευσης σε μια ενιαία επιχείρηση ασφάλειας (Davis, 2008).

Η αντίληψη της απειλής γίνεται λοιπόν ένα αναπόσπαστο κομμάτι της δημόσιας ασφάλειας όχι λόγω των στατιστικών αριθμών της εγκληματικότητας, αλλά σαν ένα αγαθό που αποκτάται μέσα από υπηρεσίες προστασίας που παρέχονται σε κάποιον φυσικά οχυρωμένο οικιστικό θύλακα, είτε αυτός είναι κάποιο περιχαρακωμένο προάστιο είτε προκύπτει από την πολεοδομική χάραξη για την οργάνωση των χρήσεων γης (Davis, 2008). Από αυτό το στάδιο δεν θα μπορούσαν να λείπουν χώροι κράτησης για τα μη ενσωματωμένα αντικοινωνικά στοιχεία, για να αποδείξουν με την ύπαρξη τους την ανυπαρξία της παραβατικότητας μέσα στο τακτοποιημένο αστικό περιβάλλον. Πολλές φορές όμως θα δημιουργηθούν και αντιδράσεις από κατοίκους που θεωρούν την κάλυψη σωφρονιστικού χώρου μέσα στο δομημένο αστικό περιβάλλον προνομιακή. Και σαν να μην έφτανε αυτό, μεθοδεύεται η δημιουργία 'μικρο-φυλακών' μέσα σε ανυποψίαστες γειτονιές της πόλης, όπως ξανά στο Los

Angeles ενόψει του υπερπληθυσμού των σωφρονιστικών καταστημάτων οι αρχές προέβησαν σε επιτάξεις μοτέλ και διαμερισμάτων που πλέον λειτουργούν υπό την διεύθυνση ιδιωτών εργολάβων ως βοηθητικές φυλακές για αλλοδαπούς κρατούμενους, όπου συνήθως δεν τηρούνται καν οι στοιχειώδης συνθήκες υγιεινής (Davis, 2008).

1.1.4 Η σχέση ασφάλειας, τάξης και ποινικής παρέμβασης

Στο πολεοδομικό λεξιλόγιο η έννοια της προστασίας της τάξης παίρνει αόριστη σημασία στην υλοποίηση της ως συγκεκριμένης δηλαδή πολιτικής πολεοδομικής παρέμβασης με άμεσες κοινωνικο-οικονομικές, πολιτιστικές και αισθητικές επιπτώσεις στο σύγχρονο αστικό χώρο (Νικολαΐδου, 1993). Το σθένος του δημοκρατικού εκσυγχρονισμού προστάζει τη σημερινή εποχή την υιοθέτηση μηχανισμών αποκατάστασης της τάξης και επιβολής γενικευμένης ασφάλειας (Κούγιαλη, 2009). Παρατηρείται έτσι αναπροσδιορισμός της αποστολής του κράτους. Αποσύρεται σταδιακά όποτε χρειαστεί από την οικονομική και κοινωνική πολιτική και προτάσσει την ανάγκη διεύρυνσης και σκλήρυνσης της ποινικής παρέμβασης. Αφού μειωθούν οι κοινωνικές παροχές της πρόνοιας, εστιάζει στο να τιμωρεί αυστηρά κάθε λογής παραβάτες και να αναβαθμίσει την τάξη, τον έλεγχο και την γενικευμένη ασφάλεια από τη σκοπιά της σωματικής επιτήρησης και όχι σε επίπεδο βιοτικών αναγκών όπως μισθολογικές, εκπαιδευτικές, ιατρικές, κ.ο.κ (Wacquant, 2001).

Ένα κράτος με πατερναλιστικό μοντέλο διακυβέρνησης είναι ταυτόχρονα ένα ποινικά οργανωμένο κράτος, χρησιμοποιώντας όλες τις μορφές εξουσίας για να αντιμετωπιστεί κάθε είδους αντίσταση στην αυθαίρετη βούληση των εκάστοτε κυρίαρχων ομάδων. Οφείλει να τιμωρεί με αδιαλλαξία και αποτελεσματικότητα τις όποιες επιπτώσεις της παραβατικότητας για το λόγο αυτό οι ποινικές και σωφρονιστικές δαπάνες τείνουν να αποτελούν μια αποδοτική επένδυση προς όφελος του κοινωνικού συνόλου και όχι μια δυσβάσταχτη οικονομική επιβάρυνση. Η αύξηση της ασφάλειας λοιπόν, σημαίνει ταυτόχρονα και αύξηση του κοινωνικού ελέγχου αλλά και παρείσφρηση στην ιδιωτική ζωή των μελών ενός συνόλου (Κούγιαλη, 2009). Η ακίνητη ιδιοκτησία θα αποτελέσει ένα από τα βασικά στηρίγματα για μια ορθολογικότερη οργάνωση του χώρου σε ένα αστικό περιβάλλον. Η εξάρτηση λοιπόν των κατοίκων από τον χώρο, ο οποίος είναι κάτι άμεσα ελεγχόμενο, είναι μια νέα μορφή καταγραφής όπου το κάθε άτομο καθορίζεται πλέον από την διεύθυνση του και όχι από το όνομα του. Έτσι η παρακολούθηση της κατοικίας είναι μια μεταφορά της παρακολούθησης του ατόμου, δημιουργώντας

αόρατα κελιά σε ένα δομημένο περιβάλλον, καταγράφοντας πλήρως τις κινήσεις και τις διαπροσωπικές σχέσεις των ατόμων.

Η αύξηση του αριθμού και του εξοπλισμού των αστυνομικών δυνάμεων καθώς και τα νέα τεχνολογικά μέσα επιτήρησης και ελέγχου, εφαρμοζόμενα ως εγγυητικά της ασφάλειας χρησιμοποιούνται σε κατάσταση που εφαρμόζεται η ενίσχυση της απόλυτης ασφάλειας είτε στο εσωτερικό μιας φυλακής είτε και έξω από αυτήν (Κούγιαλη, 2009). Για την ανάπτυξη του ποινικού βραχίονα ενός κράτους μεριμνούν ένα σύμπλεγμα θεσμών και οργανισμών σε αυτήν την κατεύθυνση. Τα εκάστοτε Υπουργεία Δικαιοσύνης εκπονούν εκστρατείες αποπληροφόρησης για την εγκληματικότητα και τον εγκλεισμό, μαζί με επαγγελματικούς ή παρακρατικούς οργανισμούς που έχουν σχέση με την σωφρονιστική και κατασταλτική πολιτική, καθώς και σύλλογοι υπεράσπισης θυμάτων λόγου χάρη μαζί με τα Μ.Μ.Ε. Και βέβαια, εταιρίες εγκλεισμού και περίθαλψης, κατασκευαστικές εταιρείες, αρχιτεκτονικά γραφεία και εταιρείες τεχνολογικών μέσων εντοπισμού και επιτήρησης που αποσκοπούν σε οικονομικό μερίδιο από τις εκάστοτε κρατικές σωφρονιστικές πολιτικές (Wacquant, 2001).

Το 1982 οι Wilson J. και Kelling G., ανέπτυξαν την πολύ διαδεδομένη θεωρία του 'σπασμένου παραθύρου', που υποστήριζε ότι *'οι μεγάλες εγκληματικές παθολογίες μπορούν να αναχαιτιστούν μόνο αν καταπολεμηθούν βήμα προς βήμα οι μικρές καθημερινές αταξίες'*. Για να πραγματωθεί αυτός ο στόχος είναι αναγκαίος ένας μηχανοργανωμένος έλεγχος από χαρτογραφημένους φακέλους πληροφοριών που ουσιαστικά αποσκοπούν στην άμεση επέμβαση των κατασταλτικών δυνάμεων και συνάμα την εφαρμογή του νόμου σε κάθε είδους αντικοινωνικές συμπεριφορές όπως οι διαταράξεις κοινής ησυχίας, το εμπόριο πλανόδιων μικροπωλητών, οι μικροκλοπές κ.ο.κ (Wacquant, 2001).

Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η αποκάλυψη ότι το 1998 ο Υπουργός Δικαιοσύνης της Αργεντινής με απόφαση του διέταξε την αξιοποίηση ενός συμπλέγματος από εγκαταλελειμμένα βιομηχανικά υπόστεγα και κτίρια στην άκρη της πόλης προς όφελος της δημιουργίας κέντρων κράτησης. Στην Βραζιλία το 1999 επίσης, ως αντίδραση σε ένα κύμα ταραχών, δημιουργούν νέους χώρους φυλάκισης ακόμα κι αν ελλοχεύει κίνδυνος απότομης αύξησης του έγκλειστου πληθυσμού. Τη στιγμή που το σωφρονιστικό σύστημα του κράτους βρισκόταν σε οριακό σημείο, ο κυβερνήτης απαντούσε ότι το μόνο που θα χρειαστεί σε αυτήν την περίπτωση είναι να χτιστούν επιπλέον καταστήματα κράτησης. Τέλος, στην Ιταλία το 1999, ο διευθυντής του τμήματος σωφρονιστικής διοίκησης καθαιρέθηκε γιατί ήταν θετικός απέναντι στα δικαιώματα των κρατουμένων και στις πολιτικές επανένταξης με τη στάση του και έτσι δόθηκαν αυξημένες ιδιότητες στις αστυνομικές αρχές (Wacquant, 2001).

Η ποινική πολιτική από τους θεσμούς του είναι επιτακτικό να συνοδεύει ουσιαστικά την κοινωνική πρόνοια. Σε αυτήν την κατεύθυνση, τεράστια είναι η συμβολή θεσμικών και μη οργάνων στην προώθηση της 'ποινικής αυστηρότητας, με χαρακτηριστικά αποτελέσματα όπως λόγω χάρη την αύξηση του σωφρονιστικού πληθυσμού. Η ελεγχόμενη ομαλή λειτουργία της κοινωνίας, με την αδιάκοπη επιτήρηση και την ακλόνητη πειθαρχία, χτυπά την πόρτα όσων κάνουν το λάθος και παραβούν προκαθορισμένες κινήσεις και συμπεριφορές, προκαθορισμένα νοητά και 'ανόητα' όρια.

1.2 Οι έννοιες του δημόσιου ελέγχου και της επιτήρησης

1.2.1 Η ελεγχόμενη δημόσια τάξη

Η διαδικασία του πολεοδομικού σχεδιασμού, πριν φτάσει στο σημείο της ανάθεσης του έργου περιστρέφεται και γύρω από τον άξονα της πολιτικής. Για να κατανοήσουμε τον σχεδιασμό του δημόσιου ελέγχου, είναι αναγκαία η κατανόηση των πολιτικών περιστάσεων που αναλαμβάνουν τα επιλέξουν τα υποκείμενα ή τα συμφέροντα που θα τον μεταχειρίζονται. Καθ' όλη τη διάρκεια της ιστορίας, αναλογιζόμαστε τη στενή σχέση του σχεδιασμού και πολλών ολοκληρωτικών καθεστώτων με ιδιαίτερα κίνητρα στον συγκεντρωτικό έλεγχο των μαζών (Τεγκελίδης, 2011). Παρατηρώντας με μια σύντομη σκοπιά τις μορφές κοινωνίας που έχουν εντοπιστεί ανά ιστορικές περιόδους, παρατηρείται μια ελεγχόμενη μετάβαση, αρχικά από κοινωνίες της ηγεμονίας, όπου λαμβάνονταν αποφάσεις για θανάτωση των μελών τους παρά για διαχείριση των ζώων τους. Στη συνέχεια στις κοινωνίες της πειθαρχίας όπου τα μέλη τους συγκεντρώνονται και κατανέμονται στο χώρο και ταυτόχρονα οργανώνοντας τον ελεύθερο χρόνο τους. Και τέλος καταλήγουμε στις κοινωνίες του ελέγχου οι οποίες διασπούν τη συνεκτικότητα που παρουσιάζουν τα μέλη τους και επιτηρούν συνεχώς το χρόνο τους (Παπαλεξόπουλος, 2013).

Μία σχετική διάκριση μεταξύ της πειθαρχικής κοινωνίας και της κοινωνίας ελέγχου διατυπώνεται από πολλές συνθήκες, τονίζοντας τη μετεξέλιξη του ελέγχου σε απροσπέλαστο όργανο με τεθωρακισμένη υπόσταση. Μία από αυτές είναι ότι σε κάθε κοινωνία αντιστοιχούν τύποι μηχανών που εκφράζουν τις κοινωνικές ομάδες που είναι ικανές να τις χρησιμοποιήσουν. Οι παλιές κοινωνίες της ηγεμονίας χειρίζονταν απλές μηχανές, μοχλούς, τροχαλίες και ρολόγια, χωρίς να διακινδυνεύεται η σταθερότητα

τους. Οι πιο πρόσφατες πειθαρχικές κοινωνίες είχαν για εξοπλισμό τις μηχανές ενέργειας με τον παθητικό κίνδυνο την αβεβαιότητα των τεχνασμάτων και τον ενεργητικό κίνδυνο της πρόκλησης σαμποτάζ. Στις κοινωνίες του ελέγχου όμως λειτουργούν μηχανές τρίτου τύπου, μηχανές πληροφορικής και υπολογιστές στις οποίες ο παθητικός κίνδυνος πλέον αποτελεί το θόλωμα του μυαλού και ο ενεργητικός κίνδυνος εντοπίζεται στην αντιμετώπιση της πειρατείας και της μόλυνσης από ιό (Deleuze, 2001).

Η τάση της οικοδόμησης του ελέγχου θα μπορούσε κανείς να πει ότι ξεκινάει με τη δημιουργία των πρώτων οικισμών και αντίστοιχα των τειχών προστασίας γύρω τους. Βέβαια, στις σύγχρονες ελεγχόμενες κοινωνίες οι άνθρωποι φτάνουν στο σημείο να ζητάνε από μόνοι τους την ασφάλεια και τον έλεγχο, καθώς οι πολίτες είναι υποσυνείδητα επηρεασμένοι από τον μαζικό φόβο που χρησιμοποιείται σαν εργαλείο πειθαρχίας (Τεγκελίδης, 2011). Μια σταθερή, λοιπόν, κοινωνία που λειτουργεί ελεγχόμενα ομαλά κάνει τα μέλη της συνήθως να αισθάνονται ασφαλή από διάφορους κινδύνους. Σε μια κοινωνία, ορισμένοι/ες πανικόβλητοι/ες ενήλικες μοιάζουν με ανασφαλή παιδιά, αντιδρώντας συχνά σε άγνωστους ψυχολογικούς κινδύνους ενός κόσμου που αντιλαμβάνονται ως εχθρικό και απειλητικό. Τα όντα αυτά συμπεριφέρονται πάντα σαν να επίκειται κάποια καταστροφή και πασχίζουν μανιωδώς να δημιουργήσουν τάξη και σταθερότητα στην κοινωνία έτσι ώστε να μην εμφανιστούν απροσδόκητοι, άγνωστοι κίνδυνοι που δεν μπορούν να διαχειριστούν. Οχυρώνονται με κάθε λογής κανόνες ώστε να μπορεί να προβλεφθεί κάθε πιθανό απρόοπτο, διατηρούν την ισορροπία τους αποφεύγοντας καθετί μη οικείο και άγνωστο και τακτοποιούνται με πειθαρχημένο τρόπο (Maslow, 2011).

Μια πόλη για παράδειγμα, χάρη στα όρια της, το κτηματολόγιο και την ισχύ της παραγωγικής της οικονομίας, εξετάζει την αλληλεξάρτηση μεταξύ ενός γεωγραφικού χώρου και τον ανθρώπινων δραστηριοτήτων που λαμβάνουν χώρα, για να σκληραγωγήσει και πειθαρχήσει το σώμα του κοινωνικού της συνόλου (Virilio, 2004). Έχουμε δηλαδή μια αναπαράσταση ενός είδους κοινωνικού φαρμάκου που τείνει να ελέγχει τους πληθυσμούς με στόχο να κυριεύει τις ζωές τους μέσω της πειθαρχίας, εφαρμοσμένης σε ξεχωριστά υποκείμενα (Τεγκελίδης, 2011).

Ο δυσδιάκριτος τρόπος με τον οποίο οι κοινωνικές ομάδες μιας πόλης γίνονται αυτοπεριοριστικές έχει να κάνει με έναν παράγοντα σταθερότητας πάνω στον οποίο θέλουν να βασίζονται. Η απώθηση και αποφυγή της ποικιλομορφίας των ιδιοτήτων των μελών, μέσα σε αυτά τα πλαίσια είναι ίδια με την επιθυμία για μια συνεκτική ταυτότητα που περιορίζει τα είδη αταξίας. Για χάρην μιας κατεξοχής

ασφαλούς τάξης αναζητείται η αποφυγή του επώδυνου και άγνωστου παράγοντα που εντοπίζεται στην κοινωνική αρένα (Sennet, 2004). Μια ξαφνική υπεργενίκευση του απρόβλεπτου, δημιουργεί την αίσθηση της καταστροφής που πλησιάζει, βασιζόμενο στην τάξη και την αταξία, την πραγματικότητα δηλαδή και τα κατάλοιπα της φαντασίας αντίστοιχα. Οδηγούμαστε έτσι απρόσεκτα από τον επεκτατισμό της εδαφικής κυριαρχίας σε ένα οχυρό βασιζόμενο στην κοινωνικοχωρική συνοχή. Δημιουργούνται, λόγω χάρη εσώκλειστα πλήθη, ώστε όσοι βρίσκονται στο περιθώριο να είναι αποκλεισμένοι από αυτήν την συνοχή και διασκορπισμένοι σε μια εξωτερικευμένη μη αποδεκτή πολυμορφικότητα ενός εικονικά ιδανικού περιβάλλοντος (Virilio, 2004). Παρατηρείται λοιπόν ένα είδος ζωνοποίησης του αποκλεισμού αυτού, σαν μια πολιτική σχεδιασμού που εμποδίζει συγκεκριμένους τύπους δραστηριότητας αλλά και ανθρώπων να εγκατασταθούν σε μια συγκεκριμένη περιοχή μια τοπικής κοινότητας (Κnox, 2009).

Ο κοινωνικός έλεγχος λοιπόν, και οι νέες τεχνολογίες χαρακτηρίζονται από μια σχέση αλληλεξάρτησης με την έμφαση στον πρώτο να σημαίνει την αύξηση του αριθμού των δεύτερων. Οι νέες τεχνολογίες συνεισφέρουν στην επέκταση του κοινωνικού ελέγχου με το να δημιουργούν νέες μορφές κοινωνικού αποκλεισμού, άμεσα συνδεδεμένες με το θεωρητικό πλαίσιο μιας κοινωνίας της διακινδύνευσης (Κούγιαλη, 2009). Μια μελλοντική κατάσταση είναι πιθανό να περιλαμβάνει μια στομφώδη μεγέθυνση ενός διαρκώς ελεγχόμενου δωματίου, όπου στην εξυπηρέτηση του 'δικαιώματος για ασφάλεια' θα ενισχύσει το επείγον πρόταγμα ενός περιφραγμένου στρατοπέδου ή μιας φρουρούμενης πόλης στην οποία οι δυνάμεις της τάξης θα έχουν ενισχυθεί υλικοτεχνικά (Virilio, 2004).

Σε διάφορες χώρες όπου ανέλαβαν την κυβέρνηση σοσιαλδημοκράτες ή σοσιαλιστές, απέφυγαν πάση θυσία να καταργήσουν, όπως είχαν υποσχεθεί προεκλογικά, τους νόμους περί εσωτερικής ασφάλειας που είχαν θεσμοθετήσει οι προηγούμενες συντηρητικές κυβερνήσεις. Η άνοδος των δυνάμεων της τάξης στην πρώτη γραμμή, δείχνει πόσο φυσικά και αυτονόητα έχουν γίνει η ποινική αντιμετώπιση της περιθωριοποιημένης εξαθλίωσης και παραβατικότητας και όλα όσα αυτή συνεπάγεται (Wacquant, 2001).

Αυτός ο υλικοτεχνικός εξοπλισμός των αρχών κυριαρχεί στη σημερινή Ευρώπη, ως σχετικά ήπια μορφή διωκτικής αντιμετώπισης της παραβατικότητας, ωστόσο αν δεν αποτελεί μια ανθεκτική εναλλακτική λύση στη αποκατάσταση της δημόσιας τάξης, τότε σηματοδοτεί μια διαδικασία ποινικής κλιμάκωσης που θα οδηγήσει τελικά στη προσφυγή σε έναν διευρυμένο εγκλεισμό με υλικές ή άυλες

περιφράξεις και τα υποκατάστατα του.

1.2.2 Η θωράκιση του πειθαρχικού ελέγχου

Η κατάκτηση λοιπόν της κυριαρχίας πραγματοποιείται με την απόκτηση του απόλυτου ελέγχου μετασχηματίζοντας το τελικό προϊόν της επιτήρησης παρά εξειδικεύοντας τις λειτουργίες του. Ένα διακριτικό, πανοπτικό, εξοπλισμένο υλικοτεχνικά παρατηρητήριο είναι συγχρόνως τα μάτια και το μυαλό αυτού του πολύπλοκου συστήματος ασφαλείας (Foucault, 1976). Αυτό που παίζει ρόλο δεν είναι ένας φράχτης, αλλά ο υπολογιστής που αποκαλύπτει τη θέση του καθενός, θεμιτή ή αθέμιτη, που προσπαθεί να προσεγγίσει αυτόν το φράχτη. Έτσι, ο έλεγχος είναι βραχυπρόθεσμος, αλλά και συνεχής και απεριόριστος (Deleuze, 2001). Το μάρκετινγκ των συστημάτων επιτήρησης συμβάλλει στην ανάδειξη των εργαλείων του κοινωνικού ελέγχου και διαμορφώνει την υπόσταση της καθολικής εποπτείας του.

Παρατηρούμε λοιπόν ότι, το ευρωπαϊκό ποινικό κράτος, όπως και σε άλλες ηπείρους, βρισκόταν και βρίσκεται από την πορεία εγκαθίδρυσης στην πράξη της πάταξης των παραβατικών στοιχείων που μπορεί να υπάρξουν. Η Ευρώπη της ελεύθερης κυκλοφορίας των κεφαλαίων και των προσώπων είναι επίσης μια Ευρώπη της αστυνομικής, δικαστικής και σωφρονιστικής συνεργασίας που έχει εντατικοποιηθεί ποινικά ιδιαίτερα στην διάρκεια των τελευταίων προσπαθειών για οικονομική και νομισματική ενοποίηση. Με τις συμφωνίες του Σένγκεν το 1985 και 1990 επεκτάθηκε το δικαίωμα της διασυνοριακής παρακολούθησης και καταδίωξης, στελέχη αποσπάστηκαν και μετακινήθηκαν σε αστυνομικές υπηρεσίες άλλων κρατών και δημιουργήθηκε το 'μηχανοργανωμένο σύστημα Σένγκεν' (SIS), μια τράπεζα πληροφοριών με έδρα το Στρασβούργο που εμπεριέχει φακέλους που διαβιβάζονται από όλες τις συμβεβλημένες χώρες και αφορούν είτε πρόσωπα που έχουν ανάμειξη στη σοβαρή εγκληματικότητα, είτε αλλοδαπούς με άρνηση υποδοχής στα σύνορα ή χορήγησης βίζας. Ακόμα, η συνθήκη του Μάαστριχτ, θεσμοθέτησε την αστυνομική συνεργασία για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας, της οργανωμένης ληστείας και των ναρκωτικών. Οι συγκεκριμένες συμφωνίες, συμβάσεις, επιτροπές που δρουν στη σκιά, επέκτειναν την έννοια της εσωτερικής ασφάλειας και την ενότητα της επικράτειας την οποία έχουν την ευθύνη να διασφαλίσουν στον λεγόμενο χώρο Σένγκεν, που αναμένεται να καλύψει το σύνολο των χωρών-μελών της ΕΕ (Wacquant, 2001).

Ένας τέτοιος έλεγχος προϋποθέτει πρώτα την ηθικοποίηση της ποινικής καταστολής, μέσα από έναν μηχανισμό ποινικοποίησης της ίδιας της ύπαρξης. Ένας μηχανισμός που στέκεται στην αρχική προειδοποίηση, στην συνέχεια απειλεί με εξόντωση και εν τέλει καθιερώνεται ένα καθεστώς μόνιμης διαβαθμισμένης και διαρκούς πίεσης. Τα άτομα, εν μέσω αυξανόμενης πίεσης, κινούνται όλο και πιο δύσκολα και τείνουν να οδηγούνται στην ανυπακοή και την αταξία σαν ένα κατώφλι που ήταν εκ των προτέρων το φυσικό τους (Foucault, 2013). Η έλξη που ασκούν το κακό και το έγκλημα στη νοοτροπία του όχλου δεν είναι καινούριο φαινόμενο, αλλά μια θερμή έκφραση ιδεαλισμού. Ο ιδεαλισμός ακόμα και όταν είναι πρόωρος πηγάζει πάντα από πεποιθήσεις που δοκιμάζονται οι ατομικές εμπειρίες, όσο ακραία κι αν είναι τα δεινά που θα επακολουθήσουν, παραμερίζοντας συνθηκολογήσεις εν μέσω απόλυτου κομφορμισμού (Arendt, 1988).

Ωστόσο, η θεσμική διαχείριση της ανασφάλειας δεν περιορίζεται στη ποινική θωράκιση, αλλά και στην παράλληλη ενίσχυση της εξωτερικής επιτήρησης των περιθωριοποιημένων και παραβατικών ατόμων. Έτσι οι διάφοροι γραφειοκρατικοί οργανισμοί σε καθημερινή βάση συστηματοποιούν τη συγκέντρωση πληροφοριών, δικτυώνουν τις τράπεζες δεδομένων τους και συντονίζουν τις παρεμβάσεις τους για την αντιμετώπιση της κοινωνικής ανασφάλειας. Αυτό λαμβάνει χώρα χωρίς να ξεχάσουν να εκσυγχρονίσουν τις διαδικασίες τους και τους τρόπους παρέμβασης, πλαισιώνοντας τους με μηχανισμούς ασφάλειας και υποβάλλοντας ποινικό έλεγχο μέσω ορισμένων όλο και πιο αυξημένων και διεισδυτικών πανοπτικών μηχανισμών (Wacquant, 2001).

Με την ποινική θωράκιση της επιτήρησης καθώς και την εξελικτική πορεία των τεχνολογικών μέσων για την διατήρηση της τάξης συνδέεται και η κοινωνική πόλωση με την ανάπτυξη προστατευτικών μέτρων από πιο κυρίαρχα τμήματα της κοινωνίας. Αυτά τα αμυντικά μέτρα εκδηλώνονται με την ανάπτυξη μιας οχυρωματικής αρχιτεκτονικής. Μιας αστικής ανάπτυξης, δηλαδή με φυλασσόμενες πύλες, φράχτες και τείχη, φύλακες, υπέρυθρους ανιχνευτές, ανιχνευτές κίνησης, συνδέσεις άμεσης απόκρισης με αστυνομικά τμήματα και εξοπλισμό άριστης επιτήρησης. Τα πάντα σχεδιασμένα να αποκλείσουν την ανεπιθύμητη παραβατικότητα (Knox, 2009).

Για χάρη της ασφάλειας, παρατηρείται σε διάφορες χώρες και κυρίως στις Η.Π.Α. η εγκατάσταση 'αντιδιαρρηκτικών κιγκλιδωμάτων' σε πόρτες και παράθυρα για προστασία. Μια τεράστια βιομηχανία ειδών κιγκαλερίας με σφυρήλατες σιδερένιες σχάρες και φράχτες, θυμίζοντας κλουβιά σε ανθρώπινο ζωολογικό κήπο, μιλώντας με ξεκάθαρους όρους για συνθήκες οικειοθελούς εγκλεισμού. Ταυτόχρονα

εδραιώνεται μια κατάσταση 'ψηφιακής υπερ-επιτήρησης', με τεχνολογικά υπερεξελιγμένους ανιχνευτές κίνησης, υπέρυθρες κάμερες με φακούς εστίασης, ραντάρ τσέπης, βιντεοκάμερες με μήκος κύματος χιλιοστών, συσκευές υπέρυθρων αυτόματου εντοπισμού, κλειδιά φωνής, συσκευές δακτυλοσκόπησης και συσκευές θερμικής απεικόνισης προσώπου. Δημιουργείται δηλαδή, ένα αισθητηριακό σύστημα με πανοπτική θέαση, όσφρηση, ευαισθησία στη θερμότητα, την υγρασία, την κίνηση και την ακοή (Davis, 2008).

Ταυτόχρονα παρατηρείται η ύπαρξη λοιπών συνθηκών περιθωριοποίησης, οι οποίες ωθούν στιγματισμένες κοινωνικές ομάδες στο κατώφλι της μετεγκατάστασης. Ο επίσημος αποκλεισμός ομάδων από παρίες εκτός του δημόσιου χώρου ή ακόμη και των ορίων της πόλης, ακόμη και με συμμετοχή ομάδων πολιτών (λόγου χάρη η 'επιχείρηση street clear' για την απομάκρυνση άστεγων, εμπόρων ναρκωτικών και μελών συμμορίας σε πολιτείες της Βόρειας Αμερικής), δημιουργεί άτυπες 'Περιφέρειες αποκλεισμού'. Βέβαια, ανάλογα με το ύφος της νομικής μεταχείρισης σε παραδείγματα παραβατικότητας, εντοπίζονται περιφέρειες περίκλεισης οι οποίες έχουν σχεδιαστεί έτσι ώστε να επιβάλλουν καθεστώς απομόνωσης σε δυνητικά κοινωνικά προβλήματα ή κοινωνικούς τύπους (από παράνομους/ες μετανάστες/ριες μέχρι άστεγους/ες).

Για του λόγου το αληθές, από το 1980 στο Los Angeles, κρατούνται περικλεισμένες ομάδες αστέγων σε μια περιοχή 50 οικοδομικών τετραγώνων στο Skid Row. Η στόχευση είναι η ποινικοποίηση ατόμων χωρίς να έχει τελεστεί αξιόποινη πράξη και εδραίωσης ενός ακόμη εξελικτικού σταδίου της πειθαρχίας μέσα στη σύγχρονη πόλη. Σε συνάρτηση με τη στρατιωτικοποίηση του τοπίου και τη χωροταξία και λαμβάνοντας υπόψιν τις κυρώσεις του ποινικού ή αστικού κώδικα, δημιουργούνται νέα είδη θυλάκων περιστολής (για γκράφιτι, πορνεία), επιβάρυνσης (για ναρκωτικά, όπλα) και αποκλεισμού (για άστεγους/ες, ναρκωτικά, όπλα και σεξουαλική κακοποίηση ανηλίκων). Στην ουσία, εδραιώνεται με emphaticό τρόπο η ύπαρξη ' Περιφερειών Κοινωνικού Ελέγχου' (Davis, 2008).

Όσο, λοιπόν, η ζωή στην πόλη γίνεται άτακτη, τα διάφορα κοινωνικά περιβάλλοντα υιοθετούν στρατηγικές και τεχνολογίες ασφάλειας σύμφωνα με τα μέσα που διαθέτουν. Η ρητορική της αστικής μεταρρύθμισης παραμένει, αλλά η ουσία εξανεμίζεται για χάρη της επιτήρησης. Χωρίς την ελπίδα για αποκατάσταση των στοιχειωδών κοινωνικών συνθηκών, τα άτομα ενός συνόλου νιώθουν αναγκασμένα να ενισχύσουν τις δημόσιες και ιδιωτικές επενδύσεις για τη διατήρηση της τάξης. Για παράδειγμα, τα προγράμματα 'επιτήρησης πόλεων' τα οποία υπόκεινται στο πανοπτικό βλέμμα τηλεοπτικών οθονών κλειστού κυκλώματος, ίσως σύντομα αποτελέσουν διεθνώς τον κανόνα στον τομέα της παρακολούθησης. Η σφαιρική επιτήρηση μέσω ενός απολύτως σαρωμένου τοπίου

(Scanscape), δημιουργεί ένα χώρο προστατευτικής σταθερότητας και καθορίζει την αίσθηση της τάξης σε ένα αστικό περιβάλλον.

Εντός ενός σαρωμένου τοπίου, γεννιούνται πρακτικές ενίσχυσης της τοπικής αυτοπεποίθησης απέναντι στην παραβατικότητα, προσελκύοντας σε κάθε γειτονιά τους ζηλωτές της τάξης. Με καθοδήγηση από τους ισχυρούς των οικοδομικών τετραγώνων τους, οι γείτονες επαγρυπνούν για την προστασία της περιουσίας του καθενός και σαν επιστρατευμένοι πληροφοριοδότες υλοποιούν ένα πρόγραμμα παρακολούθησης ('Neighborhood watch') για να εξολοθρευτούν τα άτομα που έχουν παρεκκλίνουσα συμπεριφορά. Αυτό το πρόγραμμα ξεκίνησε όταν σε φτωχογειτονιές στο Los Angeles, ομάδες μπράβων και ένοπλων μισθοφόρων για να αντιμετωπίσουν την μηδενική επιείκεια των νόμων μετέτρεψαν ένα αναψυκτήριο σε κρατητήριο δημιουργώντας μια 'ιδιωτική φυλακή'. Εισάγοντας ένα θεσμό παρόμοιο με τον 'αστυνομικό της γειτονιάς' με τη συμμετοχή περισσότερων από 5.500 ομάδων επιτήρησης είναι η σημαντικότερη συμβολή στην αστυνόμευση μιας πόλης, με σκοπό την ανασύσταση μιας ισχυρής εδαφικής ταύτισης ανάμεσα στους άνδρες των περιπολιών και των κατασταλτικών μηχανισμών. Αντίστοιχο παράδειγμα οι 'matadors' στην Βραζιλία, κάποιιοι έμμισθοι οπλοφόροι που περιπολούν τις συνοικίες των μεσαίων τάξεων για να κάνουν τη δουλειά που ο επίσημος κατασταλτικός μηχανισμός έχει αποτύχει (Davis, 2008).

Συν τοις άλλοις, τα στοιχεία που χαρακτηρίζουν ένα κελί μιας φυλακής έχει μεγάλο αντίκτυπο στο αστικό τοπίο. Στις Η.Π.Α λόγω χάρη, ακόμα και παντοπωλεία έχουν σιδεροφράξει τα ταμεία τους και ενίοτε τοποθετούσαν ομοιώματα αστυνομικών από χαρτόνι στα παράθυρα. Τα ταχυφαγεία είχαν αρχίσει να ανταλλάσσουν φαγητό με χρήματα μέσα από αλεξίσφαιρες περιστρεφόμενες θυρίδες κατασκευασμένες από ακρυλικό. Η ίδια αισθητική των 'προμαχώνων' επεκτάθηκε ακόμα και σε νοσοκομεία όπου δικαιούχοι πρόνοιας μεταχειρίζονταν όπως κατάδικοι σε φυλακές υψίστης ασφαλείας.

Ακόμη, τα σχολεία μοιάζουν πια περισσότερο με φυλακές. Οι ελάχιστοι πόροι απορροφώνται για τη θωράκιση των σχολικών χώρων και την πρόσληψη ένοπλων φρουρών. Οι μαθητές/ριες κλειδώνονται μέσα στις τάξεις την ώρα των μαθημάτων και ισχύουν νόμοι για την απαγόρευση της πρωινής κυκλοφορίας που επιτρέπει στην αστυνομία να αντιμετωπίσει το σκασιαρχείο σαν εγκληματική συμπεριφορά. Επίσης το συμβούλιο της σχολικής περιφέρειας υιοθετεί πολιτικές καταδότη παρακινώντας τους/τις μαθητές/ριες να υποδείξουν συμμαθητές/ριες τους ως χρήστες ναρκωτικών με ανταμοιβή εισιτηρία συναυλιών, καινούρια CD και ρούχα. Οι μαθητές/ριες λυκείου ελέγχονται για

όπλα κάθε πρωί με ανιχνευτές μετάλλων καθώς μπαίνουν στο σχολείο (Davis, 2008). Η επιτήρηση που αμφισβητεί το συνολικό και το τοπικό, αλλά και το κινητό και ακίνητο, αγγίζει τις διαστάσεις του απόλυτου και ολοκληρωτικού ελέγχου όλων των διαστάσεων της ανθρώπινης ύπαρξης. Του εδαφικού σώματος που μεταφέρει την υπόσταση, του κοινωνικού σώματος που σταδιακά αποσυντίθεται μέσα στο συγκεντρωτικό σύστημα μιας πόλης και του ζωικού σώματος που οι ιδιότητες του χρήζουν λειτουργικής εξέλιξης (Virilio, 2008).

1.2.3 Οι πειθαρχικές μέθοδοι επιτήρησης

Η εξουσία ασκείται πάνω στα ανθρώπινα όντα με δύο τρόπους ελέγχοντας τις σχέσεις τους, αποτρέποντας το όραμα μιας εξαγνισμένης κοινότητας και υιοθετώντας το όραμα μιας πειθαρχημένης κοινωνίας. Μια αλώβητη πόλη, έτσι, που ολόκληρη υποβάλλεται σε ιεραρχία, επιτήρηση, καταγραφή και παρακολούθηση, είναι ακινητοποιημένη μέσα στη λειτουργία μιας καθαρά εκτατικής εξουσίας που ασκείται διαφορετικά πάνω σε κάθε άτομο. Κάθε λογής συγχύσεις και διασαλεύσεις της τάξης εκμηδενίζονται για να αντικατοπτριστεί μια ουτοπία της τέλεια διοικούμενης πολιτείας (Foucault, 1976). Η εξουσία γίνεται ένα ολοκληρωμένο σύστημα όπου η επιτήρηση βασίζεται σε άτομα, λειτουργώντας ένα δίκτυο σχέσεων, από τα πάνω προς τα κάτω αλλά και αντίστροφα ενίοτε. Το δίκτυο αυτό δίνει την απαιτούμενη σταθερότητα στο σύνολο της επιρροής της. Ο τύπος αυτός επιτήρησης δεν υλοποιείται όπως συνηθίζεται αλλά εκτελείται από υπαλλήλους, επιστάτες/ριες, ελεγκτές και επόπτες/ριες.

Ολόκληρο το σύστημα είναι εκείνο που παράγει εξουσία και κατανέμει τα άτομα στο μόνιμο και συνεχές πεδίο της επιτήρησης. Λειτουργώντας μόνιμα και διακριτικά, μια σχεσιακή εξουσία θέτει τα σύνολα σε λειτουργία γενικευμένης πειθαρχίας με την αδιάκοπη εναλλαγή σχεδιασμένων παρακολουθήσεων. Ασκώντας αμέριστα εξουσία, ένα συμπαγές πρότυπο πειθαρχικού συστήματος επιτήρησης περιλαμβάνει τεμαχισμένους χώρους με όρια, που επιτηρούνται σε όλα τα μήκη και τα πλάτη τους. Μια αδιάκοπη εργασία καταγραφής συνδέει τα κέντρα με τις περιφέρειες αυτών των χώρων, με τις παραμικρές κινήσεις να ελέγχονται και τα παραμικρά γεγονότα να αποτυπώνονται. Η επίδραση στην ανθρώπινη υπόσταση πραγματοποιείται σύμφωνα με κανόνες οπτικής και μηχανικής, παρουσιάζοντας ένα ολοκληρωμένο σύστημα από χώρους, γραμμές, οθόνες, δέσμες, βαθμίδες και χωρίς να επιλέγονται καταναγκαστικά ή και βίαια μέσα.

Τα ανθρώπινα σώματα που ελέγχονται από αυτές τις μεθόδους πειθαρχημένης επιτήρησης αποκτούν 4 διαφορετικά χαρακτηριστικά, αφού σχεδιάζονται τακτικές με πίνακες κατανομής και με επιβολές ασκήσεων για να εξασφαλιστεί μια ανάγνωση τους μέσω της χωρικής κατανομής, μια οργανικότητα μέσω της κωδικοποίησης των δραστηριοτήτων τους και μια γενετική αυτή τη φορά ανάγνωση μέσω της συσσώρευσης του διαθέσιμου χρόνου (Foucault, 1976).

Για να εξασφαλιστεί ο έλεγχος και η χρησιμοποίηση των ανθρώπινων όντων, παρατηρούνται από την κλασική εποχή ένα σύνολο τεχνικών μεθόδων και γνώσεων, περιγραφών και δεδομένων επιτήρησης σύμφωνα με τον Φουκώ, οι τέσσερις βασικότερες από τις οποίες αποτυπώνονται στον πίνακα που ακολουθεί.

ΠΙΝΑΚΑΣ 1.2.3

ΜΕΘΟΔΟΙ ΠΕΙΘΑΡΧΗΜΕΝΗΣ ΕΠΙΤΗΡΗΣΗΣ ΤΗΣ ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΑΣ
1) Η τέχνη της κατανομής σε θέσεις
2) Ο έλεγχος της προκαθορισμένης δραστηριότητας
3) Η οργάνωση προσοδοφόρας χρονικής διάρκειας
4) Η σύνθεση της δυναμικής

ΠΗΓΗ: Ιδία επεξεργασία

Στην πρώτη μέθοδο δηλαδή την τέχνη της κατανομής παρατηρούμε ότι : i) η πειθαρχία απαιτεί την περιφραξη, τον καθορισμό ενός χώρου διαφορετικού από όλους τους άλλους, ενός χώρου περιχαρακωμένου. ii) χρειάζεται μια μέθοδος για βαθύτερη διάγνωση των ατόμων, για τη θέση τους υπό έλεγχο και τη χρησιμοποίησή τους. Ο χώρος τείνει να διαιρείται σε τόσα τεμάχια όσα και τα σώματα που πρέπει να κατανεμηθούν. Το κάθε όν στη θέση του και σε κάθε θέση ένα όν. iii) μέσω ενός χρήσιμου μεταβατικού χώρου ταξινόμησης σε σειρές, ο κανόνας των λειτουργικών θέσεων κανονίζει καθορισμένες θέσεις όχι μόνο για τις ανάγκες της επιτήρησης, αλλά για να κοπούν οι επικίνδυνες επικοινωνίες. iv) Η τέχνη της κατάταξης εξατομικεύει τα σώματα, ορίζοντας τον τόπο τους χωρίς να τα ριζώνει σε αυτόν αλλά τα κατανέμει για να κυκλοφορούν μέσα σε ένα δίκτυο σχέσεων. Σημασία λοιπόν δεν έχει ούτε το έδαφος ούτε ο τόπος, αλλά η θέση που κατέχει κανείς σε μια ταξινόμηση στη σειρά, το σημείο που διασταυρώνονται μια σειρά και μία στήλη (Foucault, 1976).

Η πειθαρχία διαμορφώνει ιεραρχικούς λειτουργικούς χώρους που εγγυώνται την υπακοή των ατόμων μέσω της οικονομίας χρόνου και κινήσεων. Οργανώνοντας θέσεις, σειρές και στήλες που εξασφαλίζουν και επιτρέπουν την κυκλοφορία, ξεχωρίζουν ατομικότητες κι έτσι συνθέτοντας πλαστές εικόνες μετατρέπονται οι ανώφελες και ανυπάκουες μάζες σε φρόνιμες και τακτικές πολλαπλότητες. Και όλα αυτά περιλαμβάνονται σε χώρους πραγματικούς αλλά και ταυτόχρονα ιδεατούς που προβάλλονται χαρακτηρισμοί, αξιολογήσεις και ιεραρχίες.

Στη συνέχεια, στην δεύτερη τεχνική του ελέγχου της δραστηριότητας εντοπίζουμε ένα δηλαδή αυστηρό πρότυπο καθορισμού του ρυθμού απασχόλησης, εξαναγκασμού σε καθορισμένες ενέργειες και ρύθμισης κύκλου προκαθορισμένων επαναλήψεων. Η κίνηση προσαρμόζεται σε χρονικά προστάγματα εγκαθιστώντας ένα νέο βαθμό ακρίβειας στην ανάλυση των πράξεων. Μια αποτελεσματική χρήση του χρόνου είναι ο ρόλος αυτού του πειθαρχικού ελέγχου, καθώς η σπατάλη χρόνου αποτελεί ηθικό παράπτωμα και ανεντιμότητα.

Έτσι προκύπτει και η τρίτη τεχνική της οργάνωσης των γενέσεων, δηλαδή της οργάνωσης προσοδοφόρων χρονικών διαρκειών, ανασυνθέτοντας τις δραστηριότητες σαν μηχανισμούς που κεφαλοποιούν τον χρόνο (Foucault, 1976). Ορίζεται ένα τέλμα σε χρονικά τμήματα στα οποία κρίνεται μια δοκιμασία, αν λόγου χάρη το υποκείμενο έχει φτάσει το επιθυμητό επίπεδο που απαιτούν οι κανόνες. Διαφορίζοντας ανά πάσα χρονική στιγμή τις ικανότητες των ατόμων, δίνεται η δυνατότητα εξονυχιστικού ελέγχου και παρέμβασης, η δυνατότητα χαρακτηρισμού, η δυνατότητα συσσώρευσης του χρόνου και της δραστηριότητας για την απόκτηση ενός τελεσφόρου μηχανισμού.

Τέλος φτάνουμε και στην τέταρτη τεχνική, της σύνθεσης των δυνάμεων. Μετά την κατανομή αλλά και την απόσπαση και συσσώρευση χρόνου κάθε μεμονωμένο άτομο γίνεται ένα στοιχείο που μπορεί να τοποθετηθεί, να κινηθεί και να προσδιοριστεί από την θέση που κατέχει, την απόσταση που καλύπτει, την τακτικότητα, και τη σειρά που εκτελεί τις μετατοπίσεις του μετατρέποντας το σιγά σιγά σαν εξάρτημα πολυτμηματικής μηχανής. Σχηματίζεται ένας σύνθετος χρόνος ώστε να αποσπάται από τον καθένα και την καθεμιά το ανώτατο ποσό δύναμης και από όλους και όλες μαζί ένα βέλτιστο αποτέλεσμα. Απαιτείται ένα ακριβόλογο σύστημα διοίκησης για τον προσεκτικά υπολογισμένο συνδυασμό των δυνάμεων ώστε η δραστηριότητα του πειθαρχημένου ατόμου να ρυθμίζεται και να ενισχύεται με εντολές που χαρακτηρίζονται από σαφήνεια και συντομία. Δεν χρειάζεται η άμεση κατανόηση κάθε εντολής αλλά η αντίληψη του σήματος και της αντίδρασης σε αυτό σύμφωνα με τον

προκαθορισμένο κώδικα (Foucault, 1976).

Έτσι, η ειδική τεχνική της κυριαρχίας που αντιλαμβάνεται τα άτομα και ως αντικείμενα και ως όργανα για την άσκηση της εξουσίας της ονομάζεται κατασκευή ατόμων μέσω άσκησης γενικευμένης πειθαρχίας. Μια μορφή εξουσίας με 'σωφρονιστικές' προθέσεις αλλά καχύποπτη διάθεση, που λειτουργεί σύμφωνα με μια μόνιμα σταθερή και αυστηρή δομή. Για το λόγο αυτό, είναι αναγκαίο όπως εξηγήθηκε παραπάνω, να θωρακίζεται με έναν πειθαρχικό μηχανισμό όπου η επιβολή εξουσίας εξαρτάται και από τεχνικές ψηφιακής και μη παρακολούθησης και ταυτόχρονα τα μέσα του καταναγκασμού καθιστούν απόλυτα ορατούς όσους επιτηρούνται. Μια διαρκής παρακολούθηση των πάντων σημαίνει και ένα καλοστημένο πειθαρχικό σύστημα. Η δραστηριότητα τους, η επιδεξιότητές τους, η διαγωγή τους, και οι τρόποι που ενεργούν συνυπολογίζονται μέσω ενός διαρκούς και εντατικού ελέγχου.

Παρατηρούνται λοιπόν δύο συνιστώσες της πειθαρχίας. Πρώτον, η πειθαρχία – αποκλεισμός, με ενέργειες όπως η διακοπή της επικοινωνίας, το πάγωμα του χρόνου, με στόχευση στις αρνητικές λειτουργίες του περιθωρίου και δεύτερον, η πειθαρχία – μηχανισμός, με ένα σύστημα έντεχνων και αθόρυβων καταναγκασμών που επιτρέπουν την αποτελεσματικότερη επιβολή εξουσίας πάνω στα υποκείμενα. Έτσι, καταλήγουμε ότι μια πειθαρχικά θωρακισμένη κοινωνία διαμορφώνεται μέσω μιας ομαλής μετάβασης από συνθήκες έκτακτης πειθαρχίας σε καταστάσεις γενικευμένης και ελεγχόμενης επιτήρησης (Foucault, 1976). Συνυπολογίζοντας των αριθμό των παρεμβάσεων με στόχο την εδραίωση της ασφάλειας, της αύξηση των μέτρων για την πρόληψη ή την καταστολή των παραβατικών στοιχείων κατά της εύρυθμης λειτουργίας, την επιβολή πειθαρχικών απαγορεύσεων, τη μανιώδη επέκταση της μαγνητοσκοπικής και μη παρακολούθησης σε δημόσιους και ιδιωτικούς χώρους και την απήχηση μιας ηλεκτρονικής επιτήρησης παρουσιάζεται μια έντονη τάση για ποινική θωράκιση της επικράτησης ενός νόμου του/της ισχυρότερου/ης μέσω του διαρκούς πειθαρχικού ελέγχου και της αυστηρής γενικευμένης επιτήρησης.

Όλες οι ανώτερες τεχνικές και μηχανισμοί, αναμφισβήτητα τείνουν να ενισχύσουν τις κυρώσεις όσων τολμήσουν να ξεφύγουν από τα στενά ηθικά και θεσμικά πλαίσια των αρχών, αποτελώντας τεχνικές εξέλιξης και όχι αντικατάστασης των συνθηκών επιβολής της κράτησης. Τα απείθαρχα μέλη ή συμπεριφορές εντός ενός συνόλου καταπολεμούνται και για αυτό το λόγο δημιουργούνται χωρικές συνθήκες κύρωσης των παραβάσεων, είτε έγκλειστοι τόποι είτε σωφρονιστικοί χώροι, σε ορατά ή αόρατα χωρικά όρια.

1.3 Οι έννοιες της τιμωρίας, του σωφρονισμού και του εγκλεισμού

1.3.1 Η κύρωση της απειθαρχίας

Η επέκταση των πειθαρχικών θεσμών είναι η όψη διάφορων βαθύτερων νοημάτων. Ενώ στην αρχή η στόχευση τους ήταν να περιορίζουν τους διάφορους κινδύνους, σταδιακά παρατηρείται η τάση για αύξηση και εκμετάλλευση της χρησιμότητας των ατόμων. Έτσι, τα πειθαρχικά συστήματα λειτουργούν σαν μηχανές παραγωγής χρήσιμων ατόμων. Συμπληρωματικά, παρατηρείται ότι ναι μεν τα πειθαρχικά ιδρύματα αυξάνονται αλλά δεν περιορίζονται μόνο σε αυτό. Οι θεσμοί πλέον πλαισιώνονται από ευέλικτες μεθόδους ελέγχου που μπορούν να προσαρμόζονται στις εκάστοτε περιστάσεις, μεταδίδοντας τους μεγαλύτερη ευκινησία. Έτσι, ο κατασταλτικός-πειθαρχικός μηχανισμός οργανώνεται, εδραιώνοντας μια γενίκευση της πειθαρχικής πολιτικής, περίπου στα μέσα του 18ου αιώνα, ασκώντας εξουσία και θέτοντας σε λειτουργία μόνιμων, πανταχού παρόντων και εξαντλητικών μηχανισμών επιτήρησης. Για να ακολουθείται το πειθαρχικό πρότυπο εντός των κοινωνικών συνόλων, απαιτείται η επιτήρηση της κίνησης, ώστε να καθιστά τα πάντα ελεγχόμενα και ορατά ενώ η ίδια η μορφή της επιτήρησης να παραμένει αόρατη ταυτόχρονα επιβάλλοντας τα δικά της προτάγματα. Μέσα από την κίνηση, διαμορφώνεται μια πειθαρχική κοινωνία που περιλαμβάνει από μηχανισμούς πανοπτικής επιτήρησης έως εντελώς κλειστά πειθαρχικά συστήματα.

Ένα καθεστώς πειθαρχίας προβλέπει βέβαια και την ύπαρξη και τήρησης κανονιστικών κυρώσεων. Είναι αυτονόητο ότι ακόμα και τα πιο δυσδιάκριτα τμήματα μιας καθορισμένης διαγωγής, προέρχονται από την απειλή των κυρώσεων, ενός είδους ποινικοποίησης των παραβατών κατά κάποιο τρόπο. Ανάλογα τις επιμέρους συνθήκες της περίπτωσης, τους λόγους, τον χρόνο, τη δραστηριότητα, τη συμπεριφορά, τη στάση του σώματος ακόμα και την καταγωγή, αναλαμβάνει την κύρωση ένα προκαθορισμένο μικροσύστημα 'ποιών'. Ένα σύνολο μεθόδων που εμπεριέχει από ελαφριές σωματικές τιμωρίες μέχρι και ορισμένες στερήσεις και ηθικές μικροταπεινώσεις. Το ακαθόριστο πεδίο την μη-συμμόρφωσης με το κανονικό είναι κυρώσιμο, με την τιμωρία να περιλαμβάνει διπλό ρόλο, φυσικό και θεσμικό. Η αντιμετώπιση της μη-τήρησης, η παράβλεψη του κανόνα ή και η εκτροπή από αυτόν εμπίπτει στις αρμοδιότητες ενός συγκροτημένου ποινικά πειθαρχικού συστήματος.

Ο ρόλος λοιπόν μιας πειθαρχικής κύρωσης είναι ο μεγαλύτερος δυνατός περιορισμός των παρεκτροπών. Η εκάστοτε τιμωρία χαρακτηρίζεται από ένα διττό σύστημα κύρωσης-ανταμοιβής, εκτιμώντας συμπεριφορές και επιδόσεις με βάση δύο αντίθετων αξιών παραμέτρους, με βάση αρνητικών και θετικών χαρακτηριστικών που προκύπτουν από την επιτήρηση. Έτσι, το τιμωρητικό σύστημα εντάσσεται στον φαύλο κύκλο αναγνώρισης του ανθρώπινου παράγοντα. Καταγράφοντας τις εκτροπές ταυτόχρονα ιεραρχούνται προσόντα, ικανότητες και αρμοδιότητες ώστε αντίστοιχα να προκύπτει η τιμωρία και η ανταμοιβή. Μια τιμωρία που πρέπει να είναι μετά την εξέταση των παραγόντων, ουσιαστικά επανορθωτική (Foucault, 1976).

Συνδυάζοντας τις τεχνικές της ιεραρχίας που επιτηρεί και της κύρωσης που κανονικοποιεί προκύπτει η επιτήρηση που επιτρέπει τον χαρακτηρισμό, την ταξινόμηση και την τιμωρία. Το πεδίο άσκησης εξουσίας, η επίδειξη της ισχύος και η ανεύρεση της αλήθειας διαφαίνονται ξεκάθαρα εξετάζοντας αυστηρά και ακατάπαυστα τα δεδομένα. Η εξέταση περιλαμβάνει έναν ολόκληρο μηχανισμό που συνδέει μια ορισμένη μορφή άσκησης του πειθαρχικού ελέγχου και έναν τύπο διαμόρφωσης γνώσεων. Η ατομικότητα εισάγεται σε ένα πεδίο καταγραφής, σε μια στοίβα από ντοκουμέντα και στοιχεία που τις προσδιορίζουν. Η εξέταση μαζί με τις τεχνικές καταγραφής και επιτήρησης μετατρέπει κάθε ατομικότητα σε ξεχωριστή περίπτωση που αποτελεί αντικείμενο γνώσης και συνάμα αναλώσιμο υλικό προς χρήση για την εξουσία (Foucault, 1976). Εξετάζοντας λοιπόν τις ατομικότητες εξασφαλίζονται οι σπουδαίες πειθαρχικές λειτουργίες της κατανομής και της ταξινόμησης, της μεγαλύτερης δυνατής χρησιμοθηρικής άντλησης δυνάμεων και χρόνου, της βέλτιστης σύνθεσης των ικανοτήτων ενός πειθαρχημένου συνόλου.

Συνοψίζοντας τα παραπάνω, σε μια πειθαρχική μέθοδο γίνεται πλέον αντιληπτό ότι εντοπίζεται σύμπτυξη διαφορετικών ενεργειών. Η αναγωγή στις πράξεις ξεχωριστά, τις ατομικές συμπεριφορές και τις επιδόσεις σε ένα σύνολο που βρίσκεται μέσα σε πεδίο διαφοροποίησης και σύγκρισης. Αυτή η εσωτερική αξιολόγηση των ατομικοτήτων είναι που για να πραγματοποιηθεί εξαναγκάζει σε συμμόρφωση, με την απειλή μιας τιμωρίας που λαμβάνει υπόψιν τις όλα τα σημεία σύγκρισης, ιεραρχίας, εξομοίωσης και αποκλεισμού να οδηγεί σε πρότυπη κανονικοποίηση (Foucault, 1976).

Η τιμωρία επιβάλλεται δηλαδή με τρόπο που να μην κυρώνει την πράξη αλλά και καθιστά υπό έλεγχο, εξουδετερώνει τις διαθέσεις του, αλλάζει τις τάσεις και τις συμπεριφορές του παραβατικού ατόμου. Τιμωρούνται ακόμη και οι σκιές πίσω από τα στοιχεία που δίνουν υπόσταση στην παράβαση. Με γνώμονα τα χαρακτηριστικά της προσωπικότητας του, την εκτίμηση του ατόμου του και όλα όσα

προκύπτουν από τη σχέση του παρελθόντος του με την πράξη και προσδοκίες που μπορεί να δημιουργούνται στο μέλλον από αυτόν. Με την έννοια της παράβασης τιμωρείται πλέον όχι μόνο μια επιθετική πράξη αλλά και μια σειρά από ένστικτα, διαστροφές, παρορμήσεις, πάθη, μη προσαρμογές, επιδράσεις του περιγύρου αλλά και κληρονομικά, που συνθέτουν το είδος της επιθετικότητας. Με αναφορές στο πρόσωπο του παραβάτη, έχουν εισχωρήσει στην τιμωρητική διαδικασία ένα ολόκληρο σύνολο από διαγνωστικές, αξιολογικές, προγνωστικές και τυπολογικές κρίσεις. Έτσι, η ψυχιατρική πραγματογνωμοσύνη της παράβασης λειτουργεί πάνω στην επιβολή τιμωρίας όχι απλώς πάνω στα αδικήματα αλλά κυρίως πάνω στα άτομα.

1.3.2 Η μικροεξουσία της τιμωρίας

Πρέπει να αποβάλλουμε την ψευδαίσθηση πως η τιμωρία είναι ένας τρόπος καταστολής των παραπτωμάτων, σύμφωνα με τους Rusche και Kirchheimer, και ο ρόλος της είναι να δείχνει αυστηρότητα ή επιείκεια στοχεύοντας στον προσδιορισμό συλλογικών ευθυνών. Αποδεικνύεται ότι είναι μια μέθοδος άρρηκτα συνδεδεμένη με μια σειρά από χρήσιμες ενέργειες για την διατήρηση των μηχανισμών επιτήρησης, ελέγχου και επιβολής εξουσίας και τις αυτοτελείς λειτουργίες τους (Rusche & Kirchheimer, 1939). Παράλληλα με την ανάπτυξη της καπιταλιστικής κοινωνίας αναδομείται η ύφεση στον βαθμό της παραβατικότητας. Η τιμωρητική αντιμετώπιση εντοπίζεται στο σημείο συμπόρευσης της υπερεξουσίας της κάθε κυρίαρχης ομάδας με την κατακτημένη και ανεκτή παραβατικότητα με βάση την ανάγκη προστασίας του κοινωνικού συνόλου.

Ορίζεται έτσι η αναγκαιότητα μιας τιμωρίας αποκλειστικά για το συμφέρον της κοινωνίας, καθώς στο παραβατικό άτομο ζημιώνει πριν από όλα την ίδια την κοινωνία παίρνοντας θέση εσωτερικού/ης εχθρού απέναντι της. Έτσι κάθε κοινωνία οφείλει να διαμορφώνει μια προκαθορισμένη κλίμακα τιμωριών με κύριο χαρακτηριστικό τη σχετικότητα που δεν πηγάζει από την ίδια την πράξη κάθε φορά αλλά από τη ζημιά που προκλήθηκε στο ίδιο το σύνολο. Ο ρόλος της τιμωρίας οφείλει να εμποδίζει την επανάληψη του εγκλήματος από στο μέλλον. Ο αναπόφευκτος χαρακτήρας μιας τιμωρίας, δηλαδή η βεβαιότητα της συμμόρφωσης την μετατρέπει σε ευνοϊκή για το συμφέρον της κοινωνίας και όχι η αυστηρότητα της (Foucault, 1999).

Για την επιβολή της τιμωρίας, είναι αναγκαίο να προσδιοριστεί ένα πρότυπο που να εμπεριέχει της

διαδικασία της συλλογής αποδεικτικών στοιχείων. Στοιχεία που φανερώνουν τη φύση και την αποτελεσματικότητα των αποδείξεων καθορίζονται από τις διακρίσεις που εντοπίζονται, οι οποίες αφορούν είτε άμεσες ή θεμιτές αποδείξεις είτε έμμεσες αποδείξεις, συμπερασματικές ή τεχνητές επιχειρήματα. Βέβαια θα μπορούσαν να διακριθούν και από μια πληθώρα χαρακτηρισμών όπως έκδηλες, σημαντικές, ατελείς ή ασήμαντες, επιτακτικές ή αναγκαίες αποδείξεις που δεν επιτρέπουν να αμφιβάλλει κανείς και καμιά για το γεγονός καθώς και παραπλήσιες ή ατελείς ενδείξεις που μπορούν να θεωρηθούν αληθινές εφόσον δεν ανασκευαστούν και τέλος αόριστες ενδείξεις ή αμυδρά στοιχεία αποδείξεων (Foucault, 1976). Βέβαια αν όλα τα παραπάνω συνδυαστούν σε κάποια περίπτωση είναι ικανά να αποτελέσουν μια ισχυρότατη απόδειξη. Ακόμη, το γνώρισμα της ομολογίας αποτελεί και αυτούσιο ένα αποδεικτικό στοιχείο η οποία μπορεί να αποσπαστεί είτε με θεσμοθετημένες τελετουργικές πράξεις δέσμευσης είτε με την άσκηση σωματικής βίας για την απόσπαση της (Garland & Young, 1983).

Η επιβολή τιμωρίας εγκαθιδρύεται σαν μια τελετουργική διαδικασία θωράκισης του τιμωρητικού οπλοστασίου της κυριαρχίας. Στην υπακοή σε αυτήν, δηλαδή στην εκτέλεση κάθε τιμωρίας βασιλεύουν εκδικητικές προθέσεις. Λόγου χάρη, σε ένα υποτιθέμενο βασιανιστήριο που χαρακτηρίζεται από νομικο-πολιτική ιδιότητα, ανασυγκροτείται στιγμιαία η τραυματισμένη από την διάπραξη μιας παράβασης ανώτατη εξουσία. Ο μηχανισμός αυτός της εξουσίας όχι μόνο δεν κρύβεται όταν ασκείται αφού του είδους η δύναμη αλλά τείνει να υπερηφανεύεται και να ενισχύεται ηθικά από την εκτέλεση των τιμωριών. Η ταύτιση ανάμεσα στην παράβαση και την τιμωρία είναι συνέπεια ενός εκδικητικού μηχανισμού υπούλως αποδεκτού. Η ρήξη με τις λειτουργίες της νομοπαρασκευαστικής εξουσίας είναι κοινώς εχθρική πράξη. Δεν προκύπτει, όμως, ανάγκη απόδειξης της εφαρμογής των κανονισμών, αλλά εδραίωσης της υπερεξουσίας της, καταδεικνύοντας τους παραβάτες ως εχθρικά υποκείμενα ενός συνόλου ως προς το ίδιο το σύνολο. Σύμφωνα και με τον Rousseau στο Κοινωνικό Συμβόλαιο: *"κάθε κακοποιός που αντιτάσσεται στο κοινωνικό δίκαιο γίνεται, με τα κακουργήματα του, επαναστάτης και προδότης της πατρίδας του και τότε η επιβίωση του Κράτους είναι ασυμβίβαστη με την δική του. Ένας από τους δυο πρέπει να αφανιστεί και όταν αφανίζεται ο ένοχος δεν είναι σαν πολίτης αλλά σαν εχθρός"* (Rousseau, 2012).

Για να θεμελιωθεί αυτός ο μηχανισμός λοιπόν, ώστε να είναι ικανός να γενικευθεί σε ολόκληρο το κοινωνικό σώμα κωδικοποιώντας όλες τις συμπεριφορές και περιορίζοντας το αόριστο πεδίο της παραβατικότητας βασίζεται σε κάποιους κανόνες. Σύμφωνα με τον Foucault, α) είναι αναγκαία η σύνδεση της ιδέας της παράβασης με ένα μειονέκτημα που ξεπερνά κάθε δυνατό πλεονέκτημα που

επιφέρει η διάπραξη, β) ο χαρακτηρισμός του σώματος σαν υποκείμενο της ποινής και όχι σαν κομμάτι του θεάματος, δηλαδή η οδύνη της τιμωρίας είναι η ιδέα της οδύνης που θα επέλθει, γ) η τιμωρία οφείλει να επηρεάζει πάντα εκείνους κι εκείνες που δεν έχουν ακόμη διαπράξει κάποια παράβαση, δ) αστυνομία και δικαιοσύνη πρέπει να αλληλοσυμπληρώνονται, με την προσθήκη του κατασταλτικού μηχανισμού επιτήρησης, ε) ετερογενή στοιχεία επιστημονικής απόδειξης, αισθητής σαφήνειας και κοινού νου αποτελούν χαρακτηριστικά που οφείλει να υπακούει η εξακρίβωση της παράβασης και τέλος, στ) όλες οι παραβάσεις ταξινομούνται ώστε να μη προκύπτει δυνατότητα διαφυγής της δίωξης και οι τιμωρίες ατομικοποιούνται ανάλογα με την φύση, τον τρόπο ζωής και σκέψης, το παρελθόν και την ιδιαίτερη προσωπικότητα του κάθε παραβατικού ατόμου. Οι παραβάσεις δηλαδή κατατάσσονται ανάλογα τον απώτερο στόχο τους (Foucault, 1976).

Όσον αφορά τον απώτερο σκοπό της τιμωρίας, όπως λοιπόν έχει αποτυπωθεί ιστορικά, μέσα σε έναν αιώνα δηλαδή από τα μέσα του 18ου έως τις αρχές του 19ου αιώνα παρατηρείται μια μετάβαση καθώς οι τιμωρίες των παραβάσεων δεν εφαρμόζονται πάνω στο ανθρώπινο σώμα. Ο στόχος της τιμωρητικής καταστολής δεν αποτελεί πια την δημιουργία πόνου, τα βασανιστήρια πάνω στο σώμα εκμηδενίζονται σιγά σιγά. Η τελετουργική βία των βασανιστηρίων και η παράτολμη άσκηση πόνου τείνει να θεωρείται κάτι που υπερβαίνει τα θεμιτά όρια επιβολής εξουσίας. Η δικαστική εξουσία συνειδητοποιεί ότι αντί να εκδικείται για την διάπραξη της παράβασης, πρέπει επιτέλους και να τιμωρεί (Wacquant, 2009).

Έτσι σταδιακά διεκδικείται και εν τέλει εδραιώνεται μια απαλότερη μορφή τιμωρίας για το ανθρώπινο σώμα όπου το ποινικό σύστημα όντας σε κρίση, τείνει προς τον εξανθρωπισμό των μεθόδων του όσο αυτό είναι δυνατό να ειπωθεί. Διανύοντας μια περίοδο πολυάριθμων μεταρρυθμιστικών σχεδίων και θεωριών του νόμου και του εγκλήματος, συντάσσονται νέοι ποινικοί και σωφρονιστικοί κώδικες, αιτιολογώντας ηθικά και πολιτικά την εκάστοτε τιμωρία. Σε ολόκληρη την Ευρώπη αλλά και τις ΗΠΑ αναδιαρθρώνεται η ρύθμιση της τιμωρίας σε καθολικό επίπεδο. Οι μεταβολές επικεντρώνονται στη μετατόπιση του ίδιου του αντικειμένου της τιμωρίας. Παρατηρούμε αλλαγή του στόχου του ποινικού συστήματος, εφαρμόζοντας μια στροφή στην απεύθυνση στην ψυχή, στην επίδραση στην καρδιά, τη σκέψη και τη θέληση χωρίς να επηρεάζεται ο προσδιορισμός των παραβάσεων, η ιεράρχηση της σοβαρότητας τους και τα περιθώρια ανεκτικότητας (Garland, 1990).

Ουσιαστικά, μετατοπίζεται το σημείο επιβολής της πειθαρχικής εξουσίας από το ανθρώπινο σώμα σε μια τελετουργική σειρά αβάσταχτων καταστάσεων στο πνεύμα, μια σειρά διακριτικών αλλά και

βέβαιων και σαφέστατων αναπαραστάσεων και σημάτων που αποτυπώνονται στο πνεύμα του παραβατικού ατόμου. Έτσι, αρχικά εξουδετερώνεται ο σωματικός πόνος, αφού το σώμα δεν αγγίζεται, η σχέση τιμωρίας και σώματος δεν είναι πλέον ταυτόσημη. Η τιμωρία μετατρέπεται σε μια τέχνη σωματικής οδύνης ταυτόχρονα με μια διαβάθμιση της στέρησης δικαιωμάτων. Προκαλείται ουσιαστικά αναίρεση τη ύπαρξης του, μέσω ενός συστήματος στέρησης και καταναγκασμού, υποχρεώσεων και απαγορεύσεων. Είναι εμφανέστατος ο αντίκτυπος στο σώμα από κάθε λογής επιβολή κάθειρξης, φυλάκισης, καταναγκαστικών έργων, κάτεργων, απαγορεύσεων αδειών, μεταγωγών που καταλαμβάνουν σημαντική θέση στο αναδιαρθρωμένο ποινικό σύστημα. Ο κάθε λογής δήμιος αντικαθίσταται από επιτηρητές/ριες, γιατρούς, ψυχολόγους, ψυχιάτρους, παιδαγωγούς και ιερωμένους ώστε ακόμα και η προσφυγή στην ψυχο-φαρμακολογία να ευθυγραμμίζεται με τον εξωσωματικό αποπροσανατολισμό της τιμωρίας (Foucault, 1976). Το θέαμα της τιμωρίας εξαφανίζεται.

Ωστόσο διατηρούνται επιφυλάξεις για το πόσο σύντομα ξεπεράστηκαν τα βασανιστήρια, καθώς αυτά τείνουν να εμφανίζονται ακόμη και στα μέσα του 19ου αιώνα. Παρατηρείται εμφανής ελάττωση, όμως δεν έχει ολοκληρωθεί. Μέσα από μια ευρεία κριτική στο σωφρονιστικό σύστημα, η φυλακή παρουσιάζεται ως ανεπαρκώς τιμωρητική, και οδεύουμε σε ένα απάνθρωπο αξίωμα ότι ένας/μια παραβάτης είναι δίκαιο να υποφέρει περισσότερο σωματικά από έναν/μια απλό/η πολίτη. Το βασανιστικό λοιπόν στοιχείο δεν εξαλείφεται εντελώς από την τιμωρητική διαδικασία. Ένα είδος τιμωρίας όπως τα καταναγκαστικά έργα συνοδεύεται πάντα με τραγικούς περιορισμούς, σεξουαλική αποστέρηση, ξυλοδαρμούς και απομόνωση, ως τεχνικές οδύνης. Συνθήκες που αφορούν πιο άμεσα το σώμα διατηρώντας ένα ποσοστό σωματικού πόνου. Αντίστοιχο χαρακτηριστικό παράδειγμα εντοπίζεται εκείνη την εποχή στη Γαλλία. Η εκτέλεση της τιμωρίας αποκτά περίεργη μυστικότητα ανάμεσα στην δικαιοσύνη και τον παραβάτη. Η λαιμητόμος, μια μηχανή σύντομου και διακριτικού θανάτου ξεκίνησε σαν είδος θεάματος αρχικά. Στη συνέχεια οργανώθηκαν εκτελέσεις σε ανοίκειες ώρες και η λαιμητόμος εγκαταστάθηκε στον εσωτερικό περίβολο των φυλακών για να καταστεί απροσπέλαστο το θέαμα από το κοινό, επισφραγίζοντας μια καινούρια ηθική νόμιμης εκτέλεσης με απότομη μέθοδο (Foucault, 1976).

Η μετατόπιση των επιδιώξεων των πειθαρχικών μηχανισμών, η αλλαγή της κλίμακας τους, ο καθορισμός νέας τακτικής για την προσέγγιση ενός στόχου που είναι σχεδόν αόρατος αλλά και περισσότερο διάχυτος στο κοινωνικό σώμα αποτελούν κάποια ουσιαστικά κίνητρα της μεταρρύθμισης εκείνης της εποχής. Οι διαδικασίες κινούνται γύρω από την εξεύρεση νέας τεχνικής για την ορθότερη

εφαρμογή των τιμωριών και τον εναρμονισμό τους με τα αποτελέσματά τους. Γύρω από τον ορισμό νέων αρχών για την κατασκευή της τέχνης της τιμωρίας πιο ομαλά, για την ομοιογένεια στην άσκηση της τιμωρίας και τη μείωση του οικονομικού και πολιτικού κόστους με την ταυτόχρονη αύξηση της αποδοτικότητας της.

1.3.3 Το σώφρον μετά του ωφελίμου

Ένα τέτοιο σύστημα κυρώσεων που έχει για σκοπό τα όρια της εκάστοτε τιμωρίας να προσδιορίζονται από τα όρια της άλλης δίνει στην τιμωρία την απαιτούμενη νομική και ηθική μορφή σεβασμού του ανθρώπινου στοιχείου. Σύμφωνα με τον Φουκώ, το σύστημα κυρώσεων βασίζεται σε τέσσερις βασικούς κανόνες. α) η τιμωρία οφείλει να εξετάζεται σαν μια περίπλοκη κοινωνική διαδικασία, β) οι τιμωρίες εξετάζονται μέσα από μια προοπτική πολιτικού τακτικισμού, γ) η τεχνολογία της εξουσίας τοποθετείται στη βάση και του εξανθρωπισμού της τιμωρίας αλλά και της γνώσης του ανθρώπου και τέλος δ) αναλύεται η μεταμόρφωση των μεθόδων τιμωρίας από μια πολιτική τεχνολογία του σώματος σε μια τεχνική της εξουσίας (Foucault, 1976).

Οι ποινές εξανθρωπίζονται σαν απαράβατος κανόνας κι έτσι λοιπόν, το σώμα, τα αισθήματα και η οδύνη ενός παραβατικού στοιχείου που υποφέρει δεν είναι τα μόνα που χρήζουν σεβασμό αλλά και της αρμόδιας αρχής που ασκεί την εξουσία καθώς και εκείνων των υποκειμένων που αποκτούν το δικαίωμα να ενωθούν ενάντια στην παράβαση έχοντας προσυπογράψει ένα άτυπο κοινωνικό συμβόλαιο. Ο αντίκτυπος που έχουν τα αποτελέσματα της ποινής επηρεάζει την εφαρμογή πιο ανθρωπιστικών τιμωριών κι έτσι η αρχή της δικαστικής ύφεσης βασίζεται στην αυστηρότητα των ποινών.

Για την άσκηση του δικαιώματος των κυρώσεων διαμορφώνεται μια νέα στρατηγική μέσα και έξω από τον δικαστικό μηχανισμό, στοχεύοντας να κατασταθεί η καταστολή των παραβατικών πράξεων ένα κανονικό κοινωνικό λειτουργήμα. Για να εισχωρήσει βαθύτερα η εξουσία στο κοινωνικό σώμα, προβλέπονται τιμωρίες με μειωμένη ίσως αυστηρότητα αλλά με περισσότερη αναγκαιότητα και καθολικότητα στοχεύοντας στην επεκτατική παραπλάνηση των δικαιωμάτων του κοινωνικού συνόλου. Οι δικαστικές αρχές απαλλάσσονται από την ενοχή να είναι ο μόνος φορέας που τιμωρεί. Μέσω της παραπάνω στρατηγικής, η τιμωρητική διαδικασία εμποδίζεται από την επιβολή της

εξουσίας να αποτελεί απλά και μόνο μια νόμιμη κύρωση (Wacquant, 2009).

Τα υποκείμενα ενός κοινωνικού συνόλου με την σειρά τους, καθορίζουν τι πρέπει να θεωρείται παράβαση σύμφωνα με τα συμφέροντα τους και αποφασίζουν ποια είναι η συσχέτιση ανάμεσα στην παράβαση και την κύρωση ώστε αυτή να είναι πιο άμεση ως προς την ομοιότητα, την αναλογία και την εγγύτητα. Η εντύπωση πως η κύρωση είναι επίφοβη αυξάνεται και αντίστοιχα μειώνεται η επιθυμία που καθιστά την παράβαση ελκυστική. Ο αντίκτυπος της τιμωρίας και των μειονεκτημάτων της είναι πιο δυσβάσταχτος από την παράβαση και τη γοητεία της. Ο καταναγκασμός δεν ανέχεται με την ίδια επιμονή όσο επανορθώνεται με το πέρασμα του χρόνου, και ο ρόλος της διάρκειας πρέπει να ενσωματωθεί στα συστατικά στοιχεία της κύρωσης. Η συλλογική ενίσχυση της σύνδεσης ανάμεσα στην ιδέα της παράβασης και στην ιδέα της τιμωρίας στηρίζει την τελετουργία της τιμωρίας. Έτσι η παράβαση εμφανίζεται ως δεινοπάθημα και ο παραβάτης σαν εχθρός που ξαναδιδάσκεται τη κοινωνική ζωή (Foucault, 1976).

Η άμυνα του κοινωνικού συνόλου έχει θωρακιστεί από την μετατόπιση του δικαιώματος για κυρώσεις. Έτσι, ο εκάστοτε πολίτης αποδέχεται τον νόμο που θα τον τιμωρήσει αν παραβεί το κοινωνικό αυτό συμβόλαιο και αποτελέσει εν μέρει εσωτερικό εχθρό ολόκληρης της κοινωνίας. Η τιμωρία είναι λοιπόν μια γενικευμένη λειτουργία που επεκτείνεται στο κοινωνικό σώμα και στο καθένα από τα στοιχεία του. Παρακάμπτοντας το τώρα, η τιμωρία στρέφεται ενάντια στο αύριο, και ένας από τους κυριότερους σκοπούς είναι ο εμποδισμός κάθε μεταγενέστερης εμφάνισης της παράβασης και της κύρωσης της (Foucault, 1976).

Μετατρέποντας το παραβατικό υποκείμενο σε πειθήνιο σώμα υποταγμένο σε άμεσο καταναγκασμό, μια προληπτική, ωφελμιστική, σωφρονιστική αντίληψη του δικαιώματος της τιμωρίας εδραιώνεται σε ολόκληρο το κοινωνικό σύνολο. Με συγκεκριμένους τρόπους οργάνωσης, η τιμωρία εντάσσεται σε ποινικά ατιμωτικά μοντέλα που σχετίζονται με ιδανικές ποινές για την όποια άμεση και αυθόρμητη αντίδραση της ίδιας της κοινωνίας στις προβλεπόμενες κυρώσεις. Παρατηρείται μια ποικιλομορφία ανάλογα το κοινωνικό σύνολο που εξετάζεται, κλιμακώνεται ανάλογα με την βλαβερότητα κάθε εγκλήματος και προσβάλλεται μόνο η υπόληψη του παραβάτη. Η τιμωρία προσαρμόζεται στην παράβαση χωρίς την μεσολάβηση κάποιου προκαθορισμένου κώδικα. Με την προϋπόθεση ότι είναι άμεση και αναπόφευκτη, η τιμωρία αναιρεί αυτόματα τα οφέλη που περίμενε το υποκείμενο από την διάπραξη καταργώντας τη χρησιμότητα του εγκλήματος. Επιβάλλοντας μια τιμωρία ίδιας βαρύτητας με την παράβαση επιτυγχάνεται κλιμάκωση των ποινών που συγχρόνως παρουσιάζουν αναλογία προς

το εκάστοτε έγκλημα (Foucault, 1999).

Προκύπτουν έτσι μοντέλα που δεν οδηγούν στη γενίκευση της φυλάκισης ως μοναδικής μορφής τιμωρίας. Ο παραβάτης μετατρέπεται σε σκλάβος προς όφελος της ίδιας της κοινότητας που ανήκει και ανάλογα τη βλάβη που έχει προκληθεί σε αυτήν, η τιμωρία διαβαθμίζεται ως προς την ένταση και τη διάρκεια. Με την συγκεκριμένη άτυπη υποδούλωση, βρίσκεται σε τέτοιες συνθήκες ώστε δεν μπορεί να βλάψει την κοινωνία, γίνεται ωφέλιμος προς αυτήν μέσω της καταναγκαστικής εργασίας και βέβαια όσοι θα έμπαιναν στον κόπο να μιμηθούν την παράβαση του εκφοβίζεται με τον σωματικό και πνευματικό πόνο μακράς διαρκείας που υπόκειται (Foucault, 1999). Ο ατομικός σωφρονισμός λοιπόν, πρέπει να εξασφαλίζει την διαδικασία ανασύστασης και διάπλασης του ατόμου ως δίκαιο, πειθήνιο υποκείμενο μέσω μορφών εξαναγκασμού και πειθαναγκασμού που εφαρμόζονται και επαναλαμβάνονται, σε συνθήκες πλήρους υποταγής στη γενική και ταυτόχρονα λεπτομερή μορφή μιας οποιασδήποτε εξουσίας.

1.3.4 Ο εγκλεισμός ως κύρωση

Ένα σύνολο τεχνικών και θεσμών για την καταμέτρηση, τον έλεγχο και την κύρωση των παραβατικών στοιχείων ως μη φυσιολογικών είναι αναγκαίος λοιπόν, με την ποικιλομορφία τους τα μετατρέπεται συνήθως σε μια ομοιόμορφη και άχρωμη κύρωση αυτή του εγκλεισμού. Η αυστηρή κατάτμηση των μη αποδεκτών συμπεριφορών απειθαρχίας αποτυπώνεται μέσω των καταναγκαστικών κατανομών σε χώρους έγκλειστους, εξασφαλίζοντας την κράτηση της φυσικής παρουσίας του παραβάτη για τη διασφάλιση των υπόλοιπων μελών εντός ενός συνόλου. Το σύνολο το αποκλεισμένων διαμοιράζεται σε άτομα και ταυτόχρονα οι ιδιαιτερότητες τους χρησιμοποιούνται για την σύσταση των αποκλίσεων των κυρώσεων που αναλογεί στην εκάστοτε παραβατική συμπεριφορά, δημιουργώντας το έδαφος για την σύνθεση του κυρωτικού χαρακτήρα του εγκλεισμού.

Έτσι η αρχή για κυρώσεις που να αποτελούν έναν παραδειγματισμό για οποιονδήποτε αποπειραθεί την παράβαση, έχουν γίνει οι θεσμοί που ορίζουν την επιβολή κάθειρξης για την εδραίωση της κυριαρχίας τους. Οι κυρώσεις που προτείνονται είναι τριών μορφών κάθειρξης: α) η απομόνωση, όπου η ποινή του εγκλεισμού επιβαρύνεται με διάφορα μέτρα (μόνωση, στέρηση φωτός, περιορισμός τροφής), το σφίξιμο όπου μετριάζονται τα πρόσθετα τούτα μέτρα και η καθαυτό φυλάκιση που έχει

περιοριστεί στον απλό εγκλεισμό (Foucault, 1976). Έτσι, με τον χαρακτηρισμό και τον διαμοιρασμό όλων των βαθμίδων ατομικού ελέγχου μέσω του εγκλεισμού, ενεργοποιούνται τα κάθε λογής πειθαρχικά όργανα, όπως το ψυχιατρικό άσυλο, το σωφρονιστήριο, το αναμορφωτήριο, κ.ο.κ

Βέβαια, κατά τον 17ο και 18ο αιώνα, ο εγκλεισμός δεν αποτελεί πρωταρχική επιλογή ως τρόπος τιμωρίας στο σύστημα κυρώσεων εκείνης της εποχής, καθώς παρατηρείται έντονη αβεβαιότητα για τον χαρακτήρα του. Καταγράφονται έτσι, δυο διαφορετικά είδη εγκλεισμού με διαφορές ως προς τη στόχευση τους. Πρώτον, ο εγγυητικός εγκλεισμός, μέσω του οποίου εξασφαλίζεται η μη συνύπαρξη του παραβατικού υποκειμένου με τα υπόλοιπα μέλη ενός συνόλου για την αποτροπή πιθανών κινδύνων που δύναται να ελλοχεύουν. Δεύτερον, παρατηρείται ένας υποκατάστατος εγκλεισμός, ο οποίος επιβάλλεται σε περιπτώσεις που η φύση των παραπτώμάτων του είναι μόνο ηθικής τάξης ή διαγωγής, ή σε περιπτώσεις που προβλέπεται προνομιακή μεταχείριση λόγω της κοινωνικής θέσης του υποκειμένου, δίνοντας την ευχέρεια να επιλέξει ελεύθερα τον χώρο και τα μέσα (Foucault, 1999).

Ο εγκλεισμός συλλαμβάνεται ως ένας παραμορφωτικός καθρέπτης που τονίζει όλο και περισσότερο τα τερατώδη και μη αποδεκτά χαρακτηριστικά της υπάρχουσας κοινωνικής αθλιότητας μέσω καθημερινών συμβάσεων και υποταγών και μέσω της ρουτίνας των ψυχαναγκαστικών επαναλήψεων (Πετρόπουλος, 1992). Δημιουργείται ένα τεράστιο δίκτυο χώρων οικειοθελούς και μη εγκλεισμού, πέρα από χώρους που κυρώνονται παραβατικές συμπεριφορές, πέρα από χώρους για περιθωριοποιημένα μέλη της κοινωνίας, λόγου χάρη αναμορφωτήρια για άπορους/ες, άσυλο ανιάτων ή οροθετικών, φιλανθρωπικά ιδρύματα, ορφανοτροφεία, κέντρα απεξάρτησης/αποτοξίνωσης, μοναστήρια ακόμη και εργατικά συγκροτήματα με συμπαγείς διαδικασίες. Έτσι πέρα από τον νόμο που ορίζει την κάθειρξη για κάθε παράβαση, κύρωση για μια 'μη κανονική συμπεριφορά' προβλέπεται πλέον για όλους.

Ο εγκλεισμός, βέβαια, μέσα σε όλα αυτά, εμφανίζεται συχνά ως μια πιθανή κύρωση, είτε ως σωματική κράτηση ως εγγύηση, είτε ως προϋπόθεση καταναγκαστικών έργων είτε ως ποινή ανταπόδοσης για εκείνους τους παραβάτες που στέρησαν την ελευθερία άλλων (Foucault, 1976). Ανατρέχοντας στα διακριτά χαρακτηριστικά του ρόλου του εγκλεισμού, γίνεται κατανοητή η λειτουργία του ως κύρωση, πέρα από τη φαινομενική δυσλειτουργία του. Παρατηρούμε ότι σε πρώτο στάδιο, γίνεται παρέμβαση στην χωροταξική κατανομή των αντικανονικών, των ανήσυχων, των επικίνδυνων ή και των αισχρών ατόμων. Ο στόχος του δεν είναι να ακινητοποιήσει τους παραπάνω ή να εξαφανίσει τέτοιες συμπεριφορές, αλλά να τα μετατοπίσει. Απαγορεύεται η κυκλοφορία τους σε

συγκεκριμένα μέρη (στην πλειοψηφία όλων των μερών εκτός φυλακής) και αναγκάζονται να συγκεντρωθούν σε χώρους που προβλέπεται για αυτούς περιορισμένη και ελεγχόμενη κίνηση, σκλαβιά. Ένας δηλαδή αρνητικός τρόπος ελέγχου της χωροταξικής τοποθέτησης σε σχέση με άλλους παραγωγικούς μηχανισμούς. Η παρέμβαση του είναι λιγότερο ως προς το κομμάτι της τήρησης των νόμων, αλλά ως προς την συμβολή του σε συνθήκες ευταξίας και κανονικότητας, τιμωρώντας όποιον διασαλεύει την ηρεμία και την τάξη (Foucault, 1999).

Η κράτηση του (φερόμενου ως) παραβατικού υποκειμένου, αποτελεί ένα είδος ενέχυρο και όχι την τιμωρία του. Για κάποιους/ες δεν αποτελεί τιμωρία να στερείς από κάποιον/α ένα από τα πολυτιμότερα αγαθά, αυτό της ελευθερίας κίνησης, να τον/την χωρίζεις από τις διαπροσωπικές σχέσεις με τις οποίες συναναστρέφεται. Συν τοις άλλοις, ο εγκλεισμός αμφισβητείται ως κύρωση λόγω της έκνομης χρησιμοποίησης της απεριόριστου χρόνου κράτησης, που προκύπτει από τα στίγματα κατάχρησης εξουσίας. Ακόμη και στο παρελθόν υπήρξαν αντιδράσεις επειδή κυρώνονταν ακόμα και όσοι/ες δεν είχαν καταδικαστεί για την τέλεση της παράβασης, γενικεύοντας την ανεπιθύμητη συμπεριφορά που όφειλε να είχε προληφθεί.

Όμως, ακόμη και την παλιότερη εποχή, οι μεταρρυθμιστές απορούσαν πως ο εγκλεισμός θα κάλυπτε ολόκληρο τον χώρο ανάμεσα στις πολύ ελαφριές κυρώσεις και την θανάτωση. Ωστόσο, η κάθειρξη έγινε πολύ γρήγορα η κυριότερη μορφή τιμωρίας. Μια τεράστια, περιφραγμένη, περίπλοκη και ιεραρχημένη αρχιτεκτονική που αποκόπτει την οπτική επαφή της κύρωσης στο υπόλοιπο δομημένο περιβάλλον, εντάσσεται σαν σχεδιασμός στο σώμα του κρατικού μηχανισμού, παίρνοντας τη θέση της αναπαράστασης της σκηνης όπου το είδος της κύρωσης αποτελεί προσβάσιμη θέαση στο υπόλοιπο κοινωνικό σύνολο (Foucault, 1976).

Η ιδέα του εγκλεισμού συνεχίζει να επικρίνεται από πολλούς μεταρρυθμιστές του ποινικού κώδικα. Ναι μεν ο εγκλεισμός αποτελεί την εξειδικευμένη κύρωση ορισμένων παραβάσεων που προσβάλλουν την ελευθερία των ατόμων ή εκείνων των παραβάσεων που προκύπτουν από την κατάχρησης της ελευθερίας, όμως είναι ανίκανος να ανταποκριθεί στην ιδιαιτερότητα κάθε παράβασης. Δηλαδή, δεν καλύπτει ολόκληρο το πεδίο του ποινικού συστήματος και δεν έχει καμία επίδραση στο κοινό, είναι περιττός για την κοινωνία. Η ποινή της κάθειρξης δεν συμβαδίζει με την τεχνική της ποινής-εντυπωσιασμός, της ποινής-παράσταση, της ποινής-γενικό λειτούργημα, της ποινής-σήμα και λόγος (Foucault, 1976).

Αποτέλεσμα όλων αυτών των νέων πρακτικών, που έλαβαν χώρα τα τελευταία τριάντα χρόνια ήταν

εκείνο το φαινόμενο, που σύμφωνα με τον Garland ονομάζει μαζικός εγκλεισμός. Απέναντι στην αυξητική τάση της παραβατικότητας, το σύστημα ποινικής δικαιοσύνης στοχεύοντας ουσιαστικά στην μείωση αυτής της τάσης απαντά με τον μαζικό εγκλεισμό (Garland, 2002). Βραχυπρόθεσμα, συμπληρωματικός απώτερος σκοπός ίσως είναι και η τεχνητή μείωση το ποσοστού του άνεργου πληθυσμού, αφαιρώντας από τις στατιστικές ένα σύνολο ανθρώπων σε αναζήτηση εργασίας. Όμως, μεσοπρόθεσμα και μακροπρόθεσμα λειτουργεί προς την αντίθετη εντελώς κατεύθυνση καθώς όσοι/ες έχουν εκτίσει ποινή κράτησης δυσκολεύονται στον εντοπισμό κάποιας θέσης απασχόλησης (Western&Beckett, 1999).

Δεν μπορούμε να παραβλέψουμε και τις επιπτώσεις που έχει ο εγκλεισμός στους πληθυσμούς που τίθενται κάτω από την ποινική κηδεμονία. Ως εγκληματώδες περιβάλλον με γνώμονα το αίτημα και τη φαντασίωση της δημόσιας ασφάλειας, ορίζει μια δυσφημιστική ετικέτα στους/στις κρατούμενους/ες ακυρώνοντας έτσι όλες τις άλλες αναγνωρισμένες κοινωνικές ταυτότητες και ιδιότητες (γιος/κόρη, σύζυγος, πατέρας/μητέρα, μισθωτός/η, άρρωστος/η, κλπ.) που θα μπορούσαν να συγκροτήσουν μετά την αποφυλάκιση. Προκύπτει έτσι ο στιγματισμός, η διακοπή κάθε είδους προσωπικών, εκπαιδευτικών ή επαγγελματικών προοπτικών, ακρωτηριασμός των κοινωνικών επαφών, οικογενειακή αποσταθεροποίηση, παραμονή σε υποβαθμισμένα προάστια και όλες οι λοιπές συναφείς παθολογίες και οδύνες που μπορεί να συνδεθούν με την έκτιση μιας ποινής κάθειρξης. Ο Wacquant υποστηρίζει ότι, ο εγκλεισμός βυθίζει τους ανθρώπους στο φαύλο κύκλο της ποινικής εκπτώχευσης, αυτήν την κρυφή όψη της 'κοινωνικής' πολιτικής του κράτους απέναντι στους/στις στερημένους/ες, την οποία έρχεται κατόπιν να καμουφλάρει η αστείρευτη ρητορική σχετικά με την υποτροπή των παραβάσεων για την ανάγκη να συσφιχθούν οι συνθήκες κράτησης μέχρις ότου να αποκτήσουν τελείως αποτρεπτικό χαρακτήρα (Wacquant, 2001).

Παρ' όλες τις έως τώρα μεταρρυθμίσεις και τα πειράματα των πειθαρχικών συστημάτων, τα αποτελέσματα είναι ίδια. Ο αριθμός των παραβάσεων κατά των νόμων ούτε αυξάνεται ούτε μειώνεται. Είναι αναπόφευκτο ότι ο εγκλεισμός εξουδετερώνει σε ένα άνθρωπο όν κάθε ιδιότητα που το βοηθά να προσαρμόζεται όσο το δυνατόν καλύτερα στην καθημερινή ζωή μιας κοινότητας. Αυτό το κολαστικό ποινικό σύστημα δεν μπορεί να βελτιωθεί και ούτε να βελτιώσει. Όταν μέσω του εγκλεισμού στερείται η ελευθερία ενός υποκειμένου δεν γίνεται καλύτερος, απλά καλλιεργείται ένα είδος που όταν ξαναγυρίσει μέσα στην κοινότητα για την υπόλοιπη ζωή του θα είναι χαραγμένες πάνω του λέξεις όπως 'έγκλειστος/η' και 'κατάδικος/η' (Κροπότκιν, 2002).

Οι οδυνηρές επιπτώσεις είναι εμφανείς. Όσα πειθαρχικά συστήματα ενστερνίστηκαν τον εγκλεισμό, έκαναν ότι μπορούσαν για να διακόψουν τις επαφές ενός κρατούμενου με την υπόλοιπη κοινωνία. Οτιδήποτε συμβαίνει εντός των τειχών, χρησιμοποιείται για να απονεκρώνεται η θέληση για επανένταξη των παραβατών. Ακόμα και η εργασία που επιτελείται γίνεται πάρα τη βούληση τους αλλά για να γλιτώσουν κάποια χειρότερη κύρωση. Σημειώνεται έτσι η ειδοποιός διαφορά μεταξύ της εργασίας των ελεύθερων ατόμων, η οποία τους κάνει να αποτελούν μέρος ενός συνόλου και της εργασίας των έγκλειστων που ως δούλων ευτελίζει την ύπαρξη τους. Η ροή της δουλειάς και η κίνησης ρυθμίζεται και κατευθύνεται από τις αρμόδιες αρχές εκ των προτέρων κάνοντας τους/τις κρατούμενους/ες πειθήνια όργανα ώστε να μην αναπτρωθεί το ηθικό τους ακόμα και αν αποφυλακιστούν. Παρατηρείται μεταστροφή της κοινωνικής πολιτικής σε καθαρά τιμωρητική. Παρατηρείται υπερτροφία του κατασταλτικού κράτους, η οποία διευρύνεται ώστε να περιλαμβάνει ακόμη και όσους/όσες δεν έχουν τελέσει κάποια παράβαση, ακόμη και όσους/ες εμφανίζουν παρεκκλίνουσα συμπεριφορά. Ο εγκλεισμός συνιστά στη σημερινή εποχή ένα 'χώρο φιλοξενίας' κρατικής εξουσίας όπου τα όρια της σωφρονιστικής δραστηριότητας διευρύνονται ανεξέλεγκτα.

1.3.5 Ο σωφρονιστικός χαρακτήρας του εγκλεισμού

Κατά τη διάρκεια του 19ου αιώνα, ο εγκλεισμός θεωρήθηκε ως αποτυχημένος μηχανισμός της ποινικής δικαιοσύνης, δίνοντας πάτημα στο ξέσπασμα κριτικής πάνω στις μεθόδους του η οποία εστίαζε σε σημεία τα οποία βέβαια παραμένουν διαχρονικά. Πρώτον, παρατηρήθηκε ότι όσο κι αν οι χώροι εγκλεισμού πολλαπλασιάζονταν, επεκτείνονταν η μεταβάλλονταν, αυτό δεν συνέβαλλε καθόλου στη μείωση του ποσοστού της παραβατικότητας. Δεύτερον, ο εγκλεισμός πιθανόν να προκαλεί την υποτροπή. Διαπιστώθηκε ότι όταν κάποιος/α απελευθερώνεται από την κράτηση του, υπάρχουν πολύ περισσότερες πιθανότητες από πριν να συμβάλλει με τις πράξεις του/της ώστε να επιστρέψει σε αυτήν. Τρίτον, ο εγκλεισμός με τον τρόπο διαβίωσης που επιβάλλει, την απομόνωση σε κελιά, την υποχρέωση σε ανώφελη εργασία, κλπ. δημιουργεί ανώφελες υπάρξεις αδιαφορώντας για το πως θα ενσωματωθούν στην κοινωνία και πόσο μάλλον, ως τέταρτο σημείο, όταν διαπιστώνεται ότι οι χώροι εγκλεισμού καθιστούν εφικτή την οργάνωση ενός περιβάλλοντος από αλληλέγγυους/ες παραβάτες ανάμεσά τους, πανέτοιμους για μελλοντικές συνενοχές. Σημαντικό ρόλο σε αυτές τις επιπτώσεις διαδραματίζουν και οι συνθήκες που επιβάλλονται μετά την αποφυλάκιση, με την συνεχή επιτήρηση από την αστυνομία, τον κατ' οίκον περιορισμό, την απαγόρευση διαμονής σε κάποιο χώρο

ή ακόμα και μετακίνησης και με κάποια πιθανή παραβίαση των όρων αυτών, στην αδυναμία εξεύρεσης εργασίας μελλοντικά εξαθλιώνοντας τον συγγενικό περίγυρο των παραβατικών ατόμων (Foucault, 1976).

Η κριτική αυτή εστιάζει σε δύο κατευθύνσεις. Στο γεγονός ότι η επιβολή εγκλεισμού δεν είναι αποδοτικά σωφρονιστική και ότι θέλοντας να είναι σωφρονιστική χωρίς αυστηρή συγκρότηση χάνει της ουσία της ως κύρωση. Αποτελεί έτσι για το ποινικό σύστημα πολλαπλό σφάλμα με οργανωτικές, οικονομικές και αποδοτικές προεκτάσεις. Η αναγνώριση τους ρόλου όμως του εγκλεισμού ως κύρωση δεν εμπόδισε καθόλου στην διαχρονική διατήρηση του, λαμβάνοντας πιο σοβαρά υπόψιν κάποιες αρχές ως προς την ορθολογικότερη αναδιάρθρωση του.

Για να επιτευχθούν αποδοτικές σωφρονιστικές συνθήκες, ο Foucault διέγνωσε επτά αξιώματα τα οποία θα συμβάλλουν στην πραγμάτωση των θαυματουργών αποτελεσμάτων της έγκλειστης κράτησης παραβατικών ατόμων.

ΠΙΝΑΚΑΣ 1.3.5

ΑΞΙΩΜΑΤΑ ΓΙΑ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΙΚΕΣ ΣΩΦΡΟΝΙΣΤΙΚΕΣ ΣΥΝΘΗΚΕΣ
1) Επανορθωτική τεχνική
2) Ταξινόμηση
3) Μετατροπή των ποινών
4) Εργασία ως υποχρέωση και ως δικαίωμα
5) Σωφρονιστική διαπαιδαγώγηση
6) Τεχνικός έλεγχος της κράτησης
7) Συμπληρωματικοί θεσμοί

ΠΗΓΗ: ίδια επεξεργασία

Αναλύοντας τα παραπάνω αξιώματα οδηγούμαστε σε χρήσιμες επεξηγήσεις. Κατ' αρχάς, ο στόχος της κράτησης οφείλει να είναι η μετατροπή της συμπεριφοράς του παραβάτη. Ανάλογα λοιπόν τις επανορθωτικές τεχνικές, την ποινική σοβαρότητα, η τη αγωγή οι παραβάτες κατανέμονται ανάλογα ή ακόμη και απομονώνονται. Βέβαια, αν παρατηρηθεί πρόοδος, υποτροπή ή κάποιο αξιοσημείωτο στοιχείο της προσωπικότητας του παραβάτη κυρώσεις θα ήταν ιδανικό να μετατρέπονται. Μέσω της σωφρονιστικής διαπαιδαγώγησης παρέχονται οι κατάλληλες εγγυήσεις από μεριάς της εξουσίας για το συμφέρον της κοινωνίας. Ένα από τα βασικά στοιχεία της μεταμόρφωσης αποτελεί η κοινωφελής και εθελοντική εργασία για την βαθμιαία κοινωνική επανένταξη των παραβατών. Για την ομαλή λειτουργία των παραπάνω, είναι εποικοδομητική η στελέχωση των χώρων εγκλεισμού και ο έλεγχος

τους από εξειδικευμένο προσωπικό με ηθικές και τεχνικές ικανότητες για την ορθή κατάρτιση των παραβατών και τέλος η επανένταξη του παραβάτη να συνοδεύεται από συμπληρωματικούς θεσμούς υποστήριξης, ελέγχου και συμπαράστασης ως την οριστική αναπροσαρμογή της συμπεριφοράς του.

Ο σωφρονιστικός χαρακτήρας του εγκλεισμού δείχνει να προσεγγίζει μια πιο αποδεχόμενη σκοπιά του ποινικού-πειθαρχικού συστήματος. Έτσι η ταπεινωτική διαδικασία της επιβολής κυρώσεων μέσω του εγκλεισμού μετατοπίζεται ως σωφρονιστική τεχνική, και ολόκληρο το πλέγμα που θα εγκατασταθεί είναι ικανό να μεταβιβάσει αυτήν την τεχνική από τα ιδρύματα και τους χώρους εγκλεισμού σε ολόκληρο το κοινωνικό σώμα με ορατά αποτελέσματα.

Έτσι λοιπόν, παρατηρείται μια ομαλή μετάβαση από την αταξία στο παράπτωμα και αντίστροφα, από την παράβαση του νόμου στην εκτροπή του, σε σχέση με έναν γενικότερο κανόνα, μια πειθαρχική νόρμα. Μέσω των διάχυτων, συμπαγών και ποικιλόμορφων μηχανισμών ελέγχου ή εξαναγκασμού, της διακριτικής επιτήρησης και του επίμονου καταναγκασμού, εξασφαλίζεται η ποσοτική και ποιοτική συσχέτιση των κυρώσεων, κατατάσσοντας την ηπιότητα και την αυστηρότητα τους. Με τις διαβαθμίσεις, οργανώνεται ένα είδος πειθαρχικής διεργασίας, διαμορφώνοντας στα βάθη του κοινωνικού σώματος την παραβατικότητα, με αφετηρία κάποια μικροπαραπτώματα και την επικάλυψη τους από την εγκατάσταση μιας σαφώς προκαθορισμένης παραβατικότητας (Foucault, 1976).

Ακολούθως, ο σωφρονιστικός αυτός χαρακτήρας κατορθώνει να καταστήσει φυσικό και θεμιτό το δικαίωμα της κύρωσης ή να υποβιβάσει το επίπεδο της ανεκτικότητας ως προς την παράβαση. Αυτή η επιμορφωτική συνέχεια του συστήματος εγκλεισμού, πέρα από τη συμμόρφωση ως προς τον γενικό κανόνα και τις δικαστικές αποφάσεις, προσφέρει μια απλόχερη εγγύηση στους πειθαρχικούς μηχανισμούς για τις αποφάσεις που επιβάλλουν. Περιλαμβάνοντας το σύνολο των ιδρυμάτων για οποιαδήποτε μορφή παρεκκλίνουσας συμπεριφοράς, σε τοπικό, αυτόνομο επίπεδο, πραγματοποιείται μετάσταση της 'μορφής του εγκλεισμού' στο πρότυπο μιας γενικευμένης πειθαρχικής δικαιοσύνης. Η διάδοση αυτής της μορφής, επιτρέπει την κοινωνική νομιμοποίηση ή κατοχύρωση της πειθαρχικής εξουσίας, με την ταυτόχρονη έντεχνη αποφυγή καταχρήσεων. Η μορφή αυτή του συστήματος εγκλεισμού φυσικοποιεί τη νόμιμη άσκηση βίας μέσω της τεχνικής εξουσίας του πειθαναγκασμού (Foucault, 1976).

Ο γενικός πειθαρχικός κανόνας οργανώνεται μέσω του μείγματος νομιμότητας και φυσικότητας. Η εκτελεστική εξουσία που ασκείται έχει ενσωματώσει την κανονιστική εξουσία του ποινικού

συστήματος. Ευνοείται έτσι η διατύπωση 'θεραπευτικών' και 'αναμορφωτικών' ετυμηγοριών και η εκτέλεση 'αναπροσαρμοστικών' κυρώσεων, χωρίς ίχνος ενδιασμού ή ανθρωπισμού. Οι κριτές της κανονικότητας (δάσκαλοι, παιδαγωγοί, κοινωνικοί/ες λειτουργοί, κλπ.) απαλλάσσουν το δικαστικό σύστημα από το βάρος των πειθαρχικών κυρώσεων, υποβάλλοντας στο σώμα, τις κινήσεις, τη διαγωγή, τις συμπεριφορές και τις επιδόσεις των παραβατών στην αφομοίωση της καθολικότητας εντός του σωφρονιστικού πλέγματος. Για παράδειγμα, ενώ στις αρχές η μοναδική υποχρέωση της ψυχιατρικής πραγματογνωμοσύνης ήταν να διατυπώνει την βούληση του παραβατικού ατόμου κατά τη διάπραξη του ατοπήματος, τώρα κατέχουν και την μικροεξουσία της υπόδειξης συνταγής για την ιατρο-δικαστική νοσηλεία του, δηλαδή τον μη οικειοθελή ψυχοτρόπο σωφρονισμό (Garland & Young, 1983).

Έτσι, μέσω του σωφρονιστικού χαρακτήρα, πραγματοποιείται η εξής υποκατάσταση. Η νόμιμη κύρωση του παραβάτη αναφέρεται στην τέλεση μια πράξης ενώ η τεχνική αναφέρεται στην καθολική του ζωή. Η βιογραφική λοιπόν μελέτη ενός παραβάτη αποτελεί μεν μέρος της δικαστικής λειτουργίας για την ταξινόμηση των κυρώσεων αλλά και απαραίτητος όρος για τον σωφρονισμό για την κατανομή των φυλακισμένων με βάση την ηθικότητα τους. Βέβαια πολλές φορές, έχει παρατηρηθεί οι παραβάτες να υψώνουν το ανάστημά τους όταν μάχονται ενάντια στη συνθήκη του εγκλεισμού που τους υποβάλλει σε καθημερινή βαρβαρότητα. Έχουν βρεθεί αντιμέτωποι με έναν πάνοπλο κατασταλτικό μηχανισμό της εξουσίας, διεκδικώντας τα αυτονόητα, πιο ανθρώπινες συνθήκες διαβίωσης εντός των χώρων εγκλεισμού (Πετρόπουλος, 1992).

Ο σωφρονιστικός χαρακτήρας λοιπόν, δεν ασχολείται με το ίδιο το υποκείμενο, αλλά με την στενή σχέση του με το παράπτωμα στο οποίο υπέπεσε. Συνδέεται με την πράξη του με μια ολόκληρη δέσμη από νοήματα όπως το ένστικτο, οι τάσεις και ο χαρακτήρας του. Η παραβατικότητα θα πρέπει να προσδιορίζεται όχι τόσο σε σχέση με τον νόμο αλλά με τον γενικό κανόνα, αφού σκιαγραφηθούν οι λόγοι που συντελούν σε αυτή. Το παράπτωμα θα πρέπει να υποστηρίζεται και επιστημονικά ως παράβαση και το δράστης ως παραβάτης. Ένα λοιπόν τεχνολογικό σύνολο που να τεμαχίζει το αντικείμενο που συνοδεύεται από την προσωπικότητα του παραβάτη, έτσι ώστε να εφαρμόζονται οι κρυφές πρακτικές του δικαστικού μηχανισμού. Η δικαστική απόφαση επαρκεί στα πλαίσια της γνώσης και η κύρωση λειτουργεί σαν θεραπευτικό μέσο, οργανώνοντας σιωπηρά ένα πεδίο γενικευμένης αντικειμενικότητας όπου εφαρμόζεται ο γενικός πειθαρχικός κανόνας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2ο.

Τα Καταστήματα Κράτησης ως δομή εγκλεισμού

2.1 Η δημιουργία χώρων κράτησης

2.1.1 Τα Καταστήματα Κράτησης

Το μόρφωμα των εγκλειστων χώρων κράτησης, έχει υπάρξει πολύ πιο πριν την εισαγωγή και συστηματική χρησιμοποίηση τους στο ποινικό πειθαρχικό σύστημα. Έχει διαμορφωθεί από τότε που επινοήθηκαν διαδικασίες κατανομής, ταξινόμησης, μετεγκατάστασης των μελών του κοινωνικού σώματος, διαδικασίες χωροταξικού διαμοιρασμού τους και απόσπασης του χρόνου και των δυνάμεων τους, διατήρησης σε μια ορατότητα για την κωδικοποίησης της συμπεριφοράς και δαμάσματος του ανθρώπινου σώματος. Εντοπίζεται σε όλη εκείνη την επιστήμη της διόρθωσης και μαθητείας του σώματος στα εργοστάσια, τα σχολεία, τα στρατόπεδα, τα νοσοκομεία συσσωρεύοντας όλα τα στοιχεία που θα εξασφαλίζουν την καλύτερη δυνατή γνωριμία. Μιλάμε για το κοινωνικό σώμα μιας 'μολυσμένης πόλης' που ταυτόχρονα είναι και πόλη που επιβάλλει κυρώσεις. Όπου υπάρχει πανούκλα υπάρχει και καραντίνα. Υπάρχει ο μηχανισμός που συντελεί ώστε τα μέλη του συνόλου να γίνονται ευπειθή και χρήσιμα, αφού καταγραφούν σε καταλόγους, εγκλειστούν και υποταχθούν στον κανόνα για την προφύλαξη της ασφάλειας του συνόλου. Οικοδομείται αυτό το δίκτυο με τεράστια συμπλέγματα κτιρίων κράτησης που χωρίζουν δυο κόσμους, χτισμένα άλλοτε στο κέντρο των πόλεων και άλλοτε στην ύπαιθρο, πριν καν οι θεσμοί το ορίσουν σαν την κατεξοχήν ποινή.

Παρατηρείται, λοιπόν, κατά τους προηγούμενους αιώνες, ότι ο πρώτος χώρος κράτησης, το πρώτο 'σωφρονιστήριο', ιδρύθηκε στο Λονδίνο το 1557 και ακολουθεί η ίδρυση δύο σωφρονιστικών καταστημάτων κράτησης στο Άμστερνταμ, το 1596. Αργότερα ιδρύουν τέτοιους χώρους εγκλεισμού και στη Γερμανία και την Ελβετία. Μέχρι την ίδρυση τους, η κράτηση των παραβατών ή όσων παρουσίαζαν παρεκκλίνουσα συμπεριφορά, δεν εξυπηρετούσε κάποιο συγκεκριμένο σκοπό και έτσι τοποθετούνταν σε διαφόρων ειδών ιδρύματα. Είναι χαρακτηριστικό ότι οι κρατούμενοι παραβάτες συνυπήρχαν σε τέτοιου είδους ιδρύματα με άστεγους, εγκαταλειμμένα παιδιά, ασθενείς με ανίατες νόσους κι άλλες κατηγορίες απομονωμένων ανθρώπων. Έτσι, πέρα από τα προαναφερθέντα, αργότερα

ιδρύθηκε και το πρώτο σωφρονιστικό κατάστημα κράτησης και για ανήλικους παραβάτες από τον πάπα Κλήμη ΙΑ' κοντά στα τέλη του 17ου αιώνα. Σε τοπικό επίπεδο, στον ελλαδικό χώρο οι πρώτοι έγκλειστοι χώροι κράτησης εμφανίζονται περίπου το 1887, ενώ έχει διαπιστωθεί ότι πριν από την ίδρυση τους το σκοπό της κράτησης εξυπηρετούσαν κυρίως τα ενετικά φρούρια (Βασιλοπούλου, Βεζυράκη, Χατζάκη, 2013).

Η ένταξη λοιπόν της κράτησης στο ποινικό οπλοστάσιο του πειθαρχικού συστήματος πραγματοποιείται γύρω στα τέλη του 18ου αιώνα ή στις αρχές του 19ου αιώνα, σημειώνοντας ένας σημαντικό σταθμό στην ιστορία της ποινικής δικαιοσύνης. Πρόκειται για τη στιγμή όπου με την ενσωμάτωση των χώρων κράτησης οι πειθαρχικοί μηχανισμοί της εξουσίας κυριεύουν τον δικαστικό θεσμό. Η επιβολή κράτησης καθίσταται ως η κυριότερη κύρωση κάθε 'πολιτισμένης κοινωνίας'. Ένας δικαστικός θεσμός που αρέσκειται στο να αυτοαποκαλείται αυτόνομος, μια δικαιοσύνη που επιδιώκει την ίση αντιμετώπιση, κυριεύεται από τις διαδικασίες κυριαρχίας της πειθαρχικής καθυπόταξης των παραβατικών στοιχείων του κοινωνικού σώματος (Foucault, 1976).

Θέλοντας και μη, η διαδικασία της κράτησης βασίζεται πρώτα απ' όλα στην απλή κύρωση της στέρησης της ελευθερίας. Η απώλεια της ελευθερίας αντιπροσωπεύει τη 'ισότιμη' τιμωρία, έχει για όλους την ίδια αξία και παράλληλα επιτρέπει επιβολή μιας κύρωσης σύμφωνα με συγκεκριμένη χρονική διάρκεια, εξασφαλίζοντας μια χρήσιμη ποσοτική ακρίβεια. Ταυτόχρονα γίνεται κατανοητό από τον παραβάτη ότι το παράπτωμα του έχει βλαβερές επιπτώσεις πέρα από το 'θύμα', αλλά και σε ολόκληρο το κοινωνικό σώμα για αυτό στερείται ο χρόνος της ελευθερίας του. Η κύρωση, αξιολογείται πλέον και σε μέρες, μήνες και χρόνια αφού επιβάλλονται ποσοτικές αντιστοιχίες των παραπτωμάτων και της χρονικής διάρκειας της ποινής. Εντοπίζεται λοιπόν ένα οικονομικό-ηθικό έρεισμα του ποινικού συστήματος, που σε συνδυασμό με το τεχνικό-πειθαρχικό του γνώρισμα η κράτηση μετατρέπεται στην πιο άμεση και πιο πολιτισμένη από όλα τα είδη των κυρώσεων. Έτσι, αυτός ο διττός της ρόλος συντέλεσε στην ευρεία αποδοχή και εδραίωση της ως κύρωση από την πρώτη στιγμή κιόλας, μια νόμιμη κράτηση επί της ουσίας επιφορτισμένη με ένα σωφρονιστικό συμπλήρωμα, μια επιχείρηση μεταμόρφωσης των παραβατών μέσω της στέρησης του χρόνου ελευθερίας τους.

Οι χώροι κράτησης όμως από την αρχή ήταν στενά συνδεδεμένοι με μια σειρά από συμπληρωματικούς μηχανισμούς που από την μια μεριά είχαν σκοπό να την μεταρρυθμίσουν, από την άλλη αποτελέσαν αναπόσπαστο κομμάτι της ίδιας της κύριας λειτουργίας της. Η μεταρρύθμιση της

κράτησης είναι σχεδόν ταυτόχρονη με την δημιουργία των καταστημάτων κράτησης. Αυτό συνέβη διότι ήταν αναγκαία η θεσμική θωράκιση της στο ποινικό σύστημα με τη εργαλειακή συμβολή διαφόρων ειδών επανορθωτικών τεχνικών. Αναρίθμητα μέτρα, βουλεύματα, νόμοι ή και οδηγίες, προγράμματα για να ελέγχουν τη λειτουργία των καταστημάτων κράτησης και να προτείνουν την βελτίωση των επανορθωτικών τεχνολογιών του ατόμου. Προγράμματα για να εξασφαλιστεί η λειτουργία του μηχανισμού της κράτησης,, προγράμματα για τον υλικό εξοπλισμό των χώρων κράτησης, ακόμη και προγράμματα για τη μεταχείριση των κρατουμένων (Foucault, 1976).

Λόγου χάρη, ένα από τα πεδία δράσης της κράτησης είναι η ολοκληρωτική καταναγκαστική διαπαιδαγώγηση των παραβατών. Εδραιώθηκε ένα εξαντλητικό πειθαρχικό πρόγραμμα που να ασχολείται με όλες τις όψεις των παραβατών, με τη σωματική τους εκγύμναση, την κλίση για εργασία, την καθημερινή συμπεριφορά, την ηθική στάση και τις ικανότητες. Η άσκηση αυτού του προγράμματος οφείλει να είναι αδιάκοπη, να έρχεται εις πέρας μόνο όταν το έργο της ακατάπαυστης πειθαρχίας έχει ολοκληρωθεί, και μάλιστα είναι σε θέση για χρησιμοθηρική άντληση προοπτικών που να εξυπηρετούν την εδραίωση του πειθαναγκασμού. Πέρα λοιπόν από την νομική στέρηση του χρόνου ελευθερίας των παραβατών επιβάλλεται και η ανοικοδόμηση της ύπαρξης του κρατούμενου, καθιστώντας έναν χώρο κράτησης και ως ολοκληρωμένο αναμορφωτήριο.

Η κύρωση οφείλει να είναι όχι μόνο ατομική αλλά και εξατομικευτική. Με πρωταρχικό αξίωμα την απομόνωση του παραβάτη σε σχέση με τον έξω κόσμο, σε σχέση με ότι έχει προκαλέσει το παράπτωμα η κράτηση οφείλει να είναι και ένα αποτελεσματικό όργανο αναμόρφωσης, καθώς εξασφαλίζεται ένα είδος αυτορρύθμισης της ποινής και προκύπτει μια αυθόρμητη εξατομίκευσή της. Πέρα λοιπόν από την απλή στέρηση της ελευθερίας του παραβάτη, παρατηρείται η τάση της κράτησης να μετατρέπεται σε όργανο μετασχηματισμού της επιβληθείσας κύρωσης αν κρίνεται αναγκαίο. Ναί μεν είναι υπόχρεη να τηρεί τα πλαίσια της εκτέλεσης της δικαστικής απόφασης αλλά της αξιώνεται το δικαίωμα να τροποποιήσει την αρχή που βασίζεται η κύρωση. Λόγου χάρη, κατά την εκτέλεση της καταδίκης του παραβάτη, η διάρκεια έκτισης οφείλει να προσαρμόζεται στην χρήσιμη αναμόρφωση του κρατούμενου, χωρίς να αποτελεί μέτρο 'ανταλλακτικής αξίας' του παραπτώματος. Ο χρόνος κράτησης αποτελεί σκοπό και δεν αποτελεί μονάδα μέτρησης. Συμπληρωματικά, η ποιότητα και το περιεχόμενο αυστηρότητας της κράτησης δεν θα έπρεπε να προκαθορίζονται ανάλογα την φύση και ποινική σημασία της παράβασης, αλλά από έναν αυτόνομο μηχανισμό ελέγχου των αποτελεσμάτων της στον ίδιο το χώρο έκτισης της κύρωσης (Foucault, 1976).

2.1.2 Τα εξαρτήματα του μηχανισμού κράτησης

Ένα ακόμη βασικό στοιχείο διατήρησης της τάξης και της ομαλότητας σε έγκλειστους χώρους κράτησης είναι το αξίωμα της εργασίας σε συνδυασμό με την απομόνωση των κρατουμένων. Μιας εργασίας που ούτε συμπληρώνει ούτε και μετριάζει το καθεστώς της κράτησης, αλλά θεωρείται ως μια αναγκαιότητα είτε πρόκειται για καταναγκαστικά έργα, είτε για απλή κράτησης, είτε για ισόβια κάθειρξη. Η χρησιμότητα της βασίζεται στα αποτελέσματα που έχει πάνω στον ανθρώπινο παράγοντα, μεταβιβάζοντας του τις μορφές των διαφόρων αυστηρών απαιτήσεων της εξουσίας, και όχι στην παραγωγικότητα. Έτσι αποκλείονται οι αναταραχές και η αναστάτωση επιβάλλοντας στα σώματα 'κανονικές' κινήσεις και χαράζονται στην συμπεριφορά των κρατουμένων αποδεκτές εκφάνσεις της επιτήρησης επειδή αποτελούν μέρος της λογικής της εργασίας. Με το να είναι οι κρατούμενοι απασχολημένοι, υιοθετούνται συνήθειες υπακοής και τάξης χωρίς τη χρήση βίαιων ή κατασταλτικών μέσων. Οι κρατούμενοι-εργάτες, ξεπερνούν την απερισκεψία τους και αποτελούν ταυτόχρονα και εξαρτήματα που τηρούν με ακρίβεια τους ρόλους τους και προϊόντα της κράτησης-μηχανής (Foucault, 1976).

Από την δημιουργία κιόλας των καταστημάτων κράτησης, παρατηρείται λοιπόν η υπέρβαση σε σχέση με την νόμιμη κράτηση είτε μέσω συγκεκριμένων σχεδίων, είτε μέσω συγκεκριμένων ενεργειών. Η μεγάλη μηχανοδομή του πειθαρχικού συστήματος είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με τη λειτουργία των καταστημάτων κράτησης. Η στέρηση της ελευθερίας των παραβατών οφείλει να είναι και ωφέλιμη, να ασκεί έναν θετικό τεχνικό ρόλο, να επιφέρει αναμορφωτικές αλλαγές στα άτομα. Εντοπίζεται λοιπόν η υιοθέτηση τριών γνωρισμάτων που εφαρμόζονται στους χώρους εγκλεισμού των παραβατών. Το πολιτικό στοιχείο της ατομικής απομόνωσης ως εκδικητικό, το τεχνικό στοιχείο της ομαλοποίησης ως αναμορφωτικό και το εξουσιαστικό στοιχείο της καταναγκαστικής εργασίας ως πειθαρχικό γνώρισμα. Τα παραπάνω γνωρίσματα επιτελούν συμπληρωματικό ρόλο με το νομικό-δικαστικό μηχανισμό, συνθέτοντας μαζί το λεγόμενο 'σωφρονιστικό σύστημα'.

Με την νομιμοποίηση του καθορισμού των παραβατών ως 'απροσάρμοστων' στοιχείων, η κράτηση απεδείχθη σαν καταλληλότερη εκπαιδευτική μέθοδος ενσωμάτωσης της απειθαρχής φύσης ή παρεκκλίνουσας συμπεριφοράς μέσω της ηθικής του νόμου. Από την πρώτη στιγμή της δημιουργίας της αντιμετωπίστηκε και καθιερώθηκε σαν σχολείο προσαρμογής στην αυστηρή, πειθαρχική δομή της κοινωνίας. Δεν ήταν μόνο τόπος τιμωρίας αλλά και διαμόρφωσης-αναμόρφωσης των συνειδήσεων

των κρατουμένων. Ένας τρόπος προσαρμογής στις κοινωνικές σχέσεις που επικρατούν, ένας τρόπος εκπαίδευσης στην κατεύθυνση της εργοστασιακής εργασίας που απαιτεί συνολικά η κοινωνία-μηχανή παραγωγής οφέλους για τους κυρίαρχους.

Από την κλασική λοιπόν εποχή, παρατηρείται ο σχηματισμός σπουδαίων προτύπων καταστημάτων κράτησης προς αυτήν την κατεύθυνση. Αντικείμενο που ενέπνευσε άμεσα και έμμεσα ήταν το κρατητήριο του Rasphuis στο Άμστερνταμ. Εκεί, η συμπεριφορά του κρατουμένου μπορούσε να συνδράμει στον καθορισμό της διάρκειας έκτισης της κύρωσης από το διοικητικό προσωπικό. Η απασχόληση των κρατουμένων ήταν όχι απλά καταναγκαστική αλλά υποχρεωτική και γινόταν από κοινού και μετά αμοιβής. Ατομικά κελιά υπήρχαν μόνο ως συμπληρωματική κύρωση σε ενδεχόμενη απείθαρχη συμπεριφορά κάποιου κρατούμενου. Σε κοινή βάση η διαμονή τους προοριζόταν για τέσσερα ως δώδεκα άτομα ανά κελί, τα οποία κοιμόντουσαν ανά τρεις στο ίδιο κρεβάτι. Έτσι, η συνεχής επιτήρηση, το σφιχτό σύστημα απαγορεύσεων και υποχρεώσεων και το αυστηρό πρόγραμμα απασχόλησης αποτελούν το συνδυαστικό κρίκο ανάμεσα στη παιδαγωγική και πνευματική μεταμόρφωση του κρατούμενου ατόμου, θεωρίας του 16ου αιώνα, και στις σωφρονιστικές τεχνικές με συνεχή άσκηση που επινοήθηκαν από τον 18ο αιώνα και μετά (Foucault, 1999).

ΕΙΚΟΝΑ 2.1.2.1 Σωφρονιστήριο Γάνδης

ΠΗΓΗ: www.gravensteen.stad.gent/en

Αντίστοιχα παραδείγματα αποτελούν το σωφρονιστήριο τη Γάνδης, το οποίο μέχρι τον 18ο αιώνα στεγαζόταν στο μεσαιωνικό κάστρο Gravensteen, στο οποίο παρατηρήθηκε αυστηρή οργάνωση της απασχόλησης σαν εκτέλεση της κύρωσης των κρατουμένων γύρω από επιτακτικές οικονομικές ανάγκες. Εξασφαλιζόταν έτσι η καθολική αγωγή της απασχόλησης ακόμη και όσων κρατουμένων επέλεξαν να την αποφύγουν επίμονα. Οι προβλέψεις της θητείας της κράτησης τους αλλά και ύστερα

από αυτήν παρουσιάζαν με αυτόν τον τρόπο αισιοδοξία, παρόλο που οι ίδιοι υπόκειντο σε υποχρεωτική εργασία έναντι αμοιβής. Σε μια κοινή βάση, ιδρύθηκε και το σωφρονιστήριο του Gloucester στην Αγγλία, το 1791, στο οποίο προβλεπόταν ιδιαίτερη αντιμετώπιση σε κρατούμενους/ες με σοβαρότερα πειθαρχικά παραπτώματα, οδηγώντας τους/τες σε ολοκληρωτικής διάρκειας απομόνωση και για τους/τις υπόλοιπους/ες κρατούμενους/ες αδιάκοπη απασχόληση κατά την διάρκεια της ημέρας και καθεστώς απομόνωσης κατά τη διάρκεια της νύχτας (Foucault, 1999).

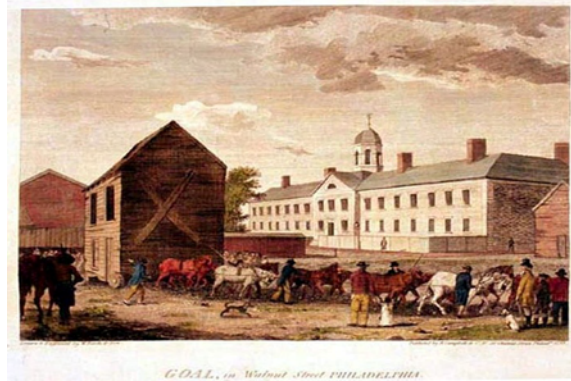
ΕΙΚΟΝΑ 2.1.2.2 Σωφρονιστήριο του Gloucester

ΠΗΓΗ: www.punchline-gloucester.com

Τα ανωτέρω πρότυπα που αναλύθηκαν βρίσκουν πλήρη εφαρμογή στο κατάστημα κράτησης της Walnut Street στη Philadelphia της Pennsylvania από το 1790 και μετά. Οι κρατούμενοι/ες χρησιμοποιούνται συνεχώς σε παραγωγικές εργασίες, συμβάλλοντας στα λειτουργικά έξοδα του καταστήματος έτσι ώστε να βρίσκονται σε καθεστώς διαρκούς επιτήρησης. Βέβαια, όλα αυτά τα πρότυπα πλαισιώνονται από ορισμένα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά. Η διοίκηση του καταστήματος ανέλαβε το ρόλο του συνετισμού των παραβατών, και χωρίς να δημοσιοποιείται η κύρωση που έχει επιβληθεί στο καθένα, επιδιώκεται η μετατροπή της συμπεριφοράς για την διαμόρφωση της γνώσης των ατόμων και της κατανομής τους εντός του ιδρύματος σε συνάρτηση με τις διαθέσεις που επιδεικνύουν για να εξαλειφθούν οι παλιές παραβατικές συνήθειες. Οργανώνεται έτσι η εξατομικευτική γνώση για μη αποδεκτές συμπεριφορές που παρουσιάζει κάθε κρατούμενος/η κατά την καθημερινή του διαγωγή. Η κράτηση αποτελεί και ένα είδος μόνιμου παρατηρητηρίου που επιτρέπει την κατανομή διαφόρων μορφών αδυναμίας ή διαστροφής (Foucault, 1999).

ΕΙΚΟΝΑ 2.1.2.3 Κατάστημα Κράτησης Walnut Str., Philadelphia

ΠΗΓΗ: <http://www.ushistory.org/birch/plates/plate24.htm>

Έτσι λοιπόν, εκτός από χώρος έκτισης της κύρωσης, τα καταστήματα κράτησης αποτελούν παρατηρητήριο των κρατούμενων με δυο έννοιες. Της διαρκούς επιτήρησης αλλά και της διάγνωσης των βαθύτερων τάσεων τους, των συμπεριφορών τους, της προόδου τους. Ναι μεν οι κρατούμενοι/ες πρέπει να παρατηρούνται, αλλά πρέπει και να καταγράφονται και να ταξινομούνται όλες οι διαπιστώσεις που τους αφορούν. Προτάθηκε λοιπόν και στη συνέχεια έγινε υποχρεωτικό ένα σύστημα ηθικής αναφοράς της στάσης των κρατούμενων, ένα ατομικό δελτίο σε όμοια μορφή σε όλα τα καταστήματα, όπου οι αρμόδιοι καλούνται να συμπληρώνουν με παρατηρήσεις. Είναι αναγκαία η πραγμάτωση του αντικειμενικού σκοπού της κράτησης, να καταστεί δηλαδή ως ένας χώρος συγκέντρωσης της γνώσης από κάθε κρατούμενο/η που θα χρησιμεύει σαν ρυθμιστικός παράγοντας μεταβολής των ποινικών κυρώσεων που επιβάλλονται στην αποτελεσματική άσκηση σωφρονιστικής πολιτικής.

Μέσα στη σωφρονιστική πολιτική, οι διαδικασίες παρατήρησης κατάφεραν να πάρουν συγκεκριμένη μορφή στα καταστήματα κράτησης μέσω του πανοπτικού συστήματος του J.Bentham. Η αδιάκοπη παρακολούθηση και η άμεση αναγνώριση έχουν την ανάγκη της ύπαρξης μονάδων από χώρους που να το επιτρέπουν. Χώρους που υποβάλλουν στους/στις κρατούμενους/ες μια συνεχή σε βάρος του κατάσταση ορατότητας, μονιμοποιώντας τα αποτελέσματα της επιτήρησης ακόμα και αν αυτή δεν είναι συνεχής. Οι κρατούμενοι/ες συχνά εμπίπτουν στην παγίδα του ελέγχου, ανεξάρτητα από ποιος/α τον ασκεί, καθώς πολλές φορές ο/η ίδιος/α ο/η κρατούμενος/η είναι ο φορέας. Εντοπίζεται μια προσπάθεια εξατομικευτικής παρακολούθησης και ταξινόμησης, σαν ένα τέχνασμα για τη μεταβολή της συμπεριφοράς, για την δοκιμή πειραματικών ειδών τιμωρίας στους/στις κρατούμενους/ες και τις επιπτώσεις τους ακόμη και για την πειραματική χρήση φαρμάκων και την εξακρίβωση των παρενεργειών τους (Foucault, 1976).

ΕΙΚΟΝΑ 2.1.2.4: Ανενεργή φυλακή Kilmainham, Δουβλίνο

ΠΗΓΗ: Ιδία λήψη

Ρίχνοντας μια ματιά στην αρχιτεκτονική σύνθεση του πανοπτικού προτύπου εξάγουμε τα αυτονόητα πορίσματα. Στο κέντρο της σύνθεσης αυτής εντοπίζεται ένας κύριος πύργος με μεγάλα παράθυρα που βλέπουν στο εσωτερικό του δακτυλίου που δημιουργείται από ένα δακτυλοειδές οικοδόμημα το οποίο διαιρείται σε κελιά όπου το καθένα διαπερνά ολόκληρο το πλάτος του οικοδομήματος. Τα κελιά αποτελούνται από δυο παράθυρα, με την οπτική του ενός προς τα έξω αφήνοντας το φως να διαπεράσει το μήκος του, και την οπτική του δεύτερου προς τα μέσα με το παράθυρο να αντιστοιχεί σε ένα από τα παράθυρα του κεντρικού πύργου. Η τάξη εντός του χώρου κράτησης διασφαλίζεται από την διάταξη του κάθε θαλάμου απέναντι από τον κεντρικό πύργο δημιουργώντας μια αξονική ορατότητα, αλλά οι διαιρέσεις του δακτυλοειδούς κτιρίου παρεμποδίζουν κάθε μεταξύ τους πλαϊνή ορατότητα μέσα από τα κελιά των κρατουμένων. Ο/Η έγκλειστος/η είναι συνεχώς αντικείμενο παρακολούθησης από τον κεντρικό πύργο, όπου αρκεί ακόμη και μόνο ένας/μία επιτηρητής/ρια, αλλά ποτέ υποκείμενο επικοινωνίας. Το στοιχείο του επικίνδυνου καταργείται προς όφελος της σύναξης χωριστών ατομικότητων και αντικαθίσταται από μια αριθμήσιμη πολλαπλότητα με ταυτόχρονη επιτηρούμενη μοναξιά (Foucault, 1976).

ΕΙΚΟΝΑ 2.1.2.5: Ανενεργή φυλακή Kilmainham, Δουβλίνο

ΠΗΓΗ: Ιδία λήψη

Ο/Ξ κρατούμενος/η γνωρίζει ότι παρακολουθείται ακατάπαυστα από έναν/μία παρατηρητή/τρια με αόρατη και ανεξέλεγκτη δύναμη. Ενώ ο/η κρατούμενος/η έχει συνεχώς μπροστά του την όψη του κεντρικού πύργου, δεν γνωρίζει πότε τον/την κατασκοπεύουν. Αυτό προϋποθέτει περάσματα από το ένα τμήμα του πύργου στο άλλο με δαιδαλώδεις διαδρόμους και όχι με πόρτες γιατί ακόμη και ένας παραμικρός παλμός είναι αρκετός για να προδώσει στοιχεία στον/στην κρατούμενο/η. Ουσιαστικά στο περιφερειακό κυκλικό οικοδόμημα οποιοσδήποτε είναι απόλυτα ορατός/η χωρίς ο/η ίδιος/ια να βλέπει, ενώ από τον κεντρικό πύργο βλέπει κανείς τα πάντα χωρίς ποτέ να τον/την βλέπουν. Με απλά μέσα οικονομικής γεωμετρίας αντικαθίστανται τα κάγκελα, οι αλυσίδες και οι βαριές κλειδαριές στα ιδρύματα εγκλεισμού. Ο/Η έγκλειστος/η κρατούμενος/η που καθυποβάλλεται σε ένα πεδίο ορατότητας επωμίζεται τους καταναγκασμούς του ελέγχου. Βασισμένη στο πανοπτικό σύστημα η πρώην φυλακή Kilmainham στο Δουβλίνο, αποτελεί μιας ανοιχτή σε όλους και όλες και προσβάσιμη ακόμη αποτύπωση του οικοδομήματος αυτού συνεχής και αδιάκοπης επιτήρησης.

ΕΙΚΟΝΑ 2.1.2.6: Ανενεργή φυλακή Kilmainham, Δουβλίνο

ΠΗΓΗ: Ιδία λήψη

Το πανοπτικό σύστημα σαν ένα είδος εγκατάσταση των σωμάτων στο χώρο, κατανομής των κρατουμένων, ιεραρχικής οργάνωσης και διευθέτησης και καθορισμού του τρόπου παρέμβασης του ελέγχου και μπορεί να χρησιμοποιηθεί για την επιβολή κάποιου κανόνα σε ένα πλήθος ατόμων. Περιορίζοντας τον αριθμό αυτών που ασκούν τον έλεγχο και πολλαπλασιάζοντας τον αριθμό εκείνων στους/στις οποίους/οποίες ασκείται, επιτρέπει την τελειοποίηση του. Επιτρέπει την παρέμβαση ανά πάσα στιγμή ακόμη και πριν διαπραχθούν παραπτώματα. Η δύναμη του ελέγχου έγκειται στο ότι χωρίς να παρεμβαίνει ποτέ ασκείται αυτόματα και αθόρυβα χωρίς κανένα υλικό όργανο επενεργώντας άμεσα στους/στις κρατούμενους/ες. Το πανοπτικό λειτουργεί σαν ένα εργαστήριο επιβολής του ελέγχου με ικανότητα διείσδυσης στη συμπεριφορά των ατόμων ακόμα και εντός των δικών του μηχανισμών κατασκοπεύοντας όλους/όλες τους/τις σωφρονιστικούς/ες υπαλλήλους κρίνοντας αν εκπληρώνουν τις

οδηγίες, τους/τις νοσοκόμους/ες, τους γιατρούς, τους/τις επιστάτες/ριες, τους δασκάλους, τους/τις κοινωνικούς/ες λειτουργούς (Βλαντή & Σταμάτη, 2014).

Το υψηλής πυκνότητας δομημένο περιβάλλον μιας πόλης την καθιστά από μόνη της ένα τεχνητό οχυρό γεμάτο παγίδες. Με τον κίνδυνο της πολεοδομικής ορατότητας και ανεμπόδιστη προσπελασιμότητας να ελλοχεύει, πολλές φορές παρατηρείται συνδυασμός δυο διαφορετικών πολεοδομικών σχεδιασμών με τον έναν να εφαρμόζεται στο κέντρο της πόλης και τον άλλο στην περιφέρεια της. Προκύπτει έτσι δακτυλιακά ένα αστεροειδές σχήμα που, όπως είδαμε ανωτέρω, από το 1700 και μετά βρίσκει πλήρη εφαρμογή στα αρχιτεκτονικά σχέδια των χώρων κράτησης.

Τη σημερινή εποχή, όπως και ο σχεδιασμός σε αστικό επίπεδο διαφέρει, έτσι εντοπίζουμε διάφορα είδη καταστημάτων και διαφορετικούς τύπους κράτησης. Κατά πλειοψηφία, απώτερος σκοπός είναι η μεταχείριση των κρατούμενων παραβατών ως περιθωριοποιημένους/ες πολίτες, με τα τείχη να τους χωρίζουν από το υπόλοιπο δομημένο περιβάλλον όπου εκτυλίσσεται η καθημερινότητα του συνολικού κοινωνικού σώματος. Παρατηρείται λοιπόν η ύπαρξη ενός μεγάλου εύρους διαφορετικών ειδών χώρων κράτησης, από 'ανοικτού τύπου' σε αγροτικά συγκροτήματα με κρατούμενους/ες που εργάζονται χωρίς επίβλεψη, 'ημερήσιους χώρους', 'εβδομαδιαίους', 'εκπαιδευτικούς χώρους κράτησης' εξαιρετικά υπερφορτωμένους, χώροι κράτησης ανηλίκων χώρους υψίστης ασφαλείας με διπλές σειρές συρματοπλεγμάτων και ψηλότερους τοίχους, και ηλεκτρονικά κλειστά κυκλώματα παρακολούθησης (CCTV). Πολύ συχνά παρατηρείται οι κρατούμενοι/ες να αναγκάζονται να επιβιώσουν υπό επικίνδυνες συνθήκες κράτησης, να υφίστανται διάφορες εκφάνσεις νόμιμης βίας και άορατης επιτήρησης και απάνθρωπη μεταχείριση. Κατά καιρούς έχουν παρατηρηθεί συνθήκες όπου οι κρατούμενοι/ες στοιβάζονται πολλοί σε αριθμό στο ίδιο κελί με ελλιπή τήρηση των κανόνων στοιχειώδους υγιεινής, να τοποθετούνται σε κελιά όπου η τουαλέτα είναι σε κοινή θέα, σε χώρους κράτησης όπου απαγορεύεται το κάπνισμα, ή και σε συνθήκες απόλυτης απομόνωσης (Μπουγάδη, 2009).

Ένα αντιπροσωπευτικό παράδειγμα αποτελεί το κατάστημα κράτησης 'Calipatria', που βρίσκεται στην περιοχή της Νότιας Καλιφόρνια. Είναι χώρος κράτησης υψίστης ασφαλείας 4ου επιπέδου, που ξεκίνησε τη λειτουργία της το 1993 και ο έγκλειστος πληθυσμός της αγγίζει τους/τις 1.200 κρατούμενους. Το φυλάκιο της κεντρικής πύλης είναι χωρίς φρουρό, όπως και οι 10 από τους 12 περιμετρικούς πύργους των ένοπλων σκοπών, με την απουσία της παραδοσιακής παρακολούθησης να είναι εσκεμμένη πολιτική διότι δεν υπάρχουν περιθώρια ανθρώπινου λάθους. Έτσι, η Calipatria είναι

οχυρωμένη από ηλεκτροφόρο συρματόπλεγμα 5 μέτρων με ισχύ 5000 V, ανάμεσα στους δυο κλασσικούς φράχτες σε σύνηθες συρματόπλεγμα. Με την εγκατάσταση του φράχτη κατά των αποδράσεων, υπήρχε διάχυτη ικανοποίηση για τα βήματα προόδου του σωφρονιστικού πλέγματος προς την κατεύθυνση της υψηλής τεχνολογίας. Λόγω όμως της γειννίας με καταφύγιο διερχόμενων πτηνών, ο φράχτης αποτέλεσε ένα περιβαλλοντικό σκάνδαλο της περιοχής. Αντί για απομάκρυνση όμως του πλέγματος, η διεύθυνση του καταστήματος κράτησης διέταξε την πρόσληψη ορνιθολόγου για τον ανασχεδιασμό του φράχτη. Αποτέλεσμα ήταν το μοναδικό στον κόσμο συρματόπλεγμα με οικολογική συνείδηση, καθώς πλέον περιλάμβανε πετάσματα για να μην κουρνιάζουν τα πτηνά και προειδοποιητικό καλώδιο, προκύπτοντας συμφιλίωση με τους φυσιολάτρες (Davis, 2008).

ΕΙΚΟΝΑ 2.1.2.7: Κατάστημα Κράτησης 'Calipatria', Ν.Καλιφόρνια

ΠΗΓΗ: <http://www.prisonprofiler.com/node/122>

Ναι μεν η χωρητικότητα κατά το 2007 είχε αυξηθεί σε λίγο πάνω από 2000 κρατούμενους/ες, αλλά διαπιστώθηκε υπερπληρότητα της τάξης του 180 % με το ύψος των κρατουμένων να αγγίζει της 4000. Έτσι, η Calipatria λειτουργεί στο διπλάσιο της προβλεπόμενης χωρητικότητας της, όπως συμβαίνει και σε πολλά κομμάτια του σωφρονιστικού συστήματος. Εντοπίζονται έτσι, τριπλές κουκέτες τοποθετημένες σε αίθουσες συναθροίσεων και χώρους πρωινών δραστηριοτήτων, οι κρατούμενοι/ες στοιβάζονται ανά τέσσερις σε μικροσκοπικά κελιά, μειώνοντας σε 5,5 τ.μ. τον χώρο που αναλογεί στον/στην καθένα/καθεμιά, συμβάλλοντας σε ένα κλίμα δυσφορίας.

Η κατάλυση της ιδιωτικότητας μαζί με την καταστολή της υποκουλτούρας των κρατουμένων είναι από τις επιδιώξεις των ιδρυμάτων κράτησης 'νέας γενιάς' όπως η Calipatria. Το 'σχέδιο 270' έχει διασφαλίσει την απρόσκοπτη παρακολούθηση της συμπεριφοράς των κρατουμένων, ως μια παραλλαγή του πανοπτικού συστήματος. Με προσχηματική στόχευση την πιο ασφαλή κάθειρξη και το

τέλος του συνδρόμου φόβου που εμφανίζεται σε ανεκτές ζώνες ανεπιτήρητης συναναστροφής των κρατουμένων (Davis, 2008).

Ένα ακόμη παράδειγμα εντοπίζεται κοντά στο Crescent City, στην Καλιφόρνια, όπου το 1989 ιδρύεται το σωφρονιστικό κατάστημα υψίστης ασφαλείας Pelican Bay. Ένας χώρος κράτησης με αστείρευτη κοινωνική απομόνωση και απονέκρωση των αισθήσεων των κρατουμένων της. Είναι και αυτό με τέτοιο τρόπο σχεδιασμένο και αυτοματοποιημένο ώστε οι κρατούμενοι/ες να μην έρχονται σε καμία οπτική επαφή πρόσωπο με πρόσωπο με δεσμοφύλακες ή συγκατούμενους/ες τους. Παραμένουν έγκλειστοι/ες στα κελιά τους για 22,5 ώρες ημερησίως, τα οποία είναι χτισμένα με συμπαγείς όγκους τσιμέντου και ανοξείδωτο ατσάλι, χωρίς παράθυρα, ώστε να μην έχουν πρόσβαση σε υλικά που θα μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν ως όπλα. Οι συγκεκριμένοι/ες κρατούμενοι/ες, δεν έχουν πρόσβαση στην αναψυχή και ούτε εργάζονται μέσα στις φυλακές σε βιοτεχνικά εργαστήρια. Επειδή τα σπύρτα θεωρούνται κίνδυνος για την ασφάλεια των εγκαταστάσεων, το κάπνισμα δεν επιτρέπεται. Εντός του ιδρύματος κράτησης εκτυλίσσεται και μια μικρογραφία του κοινωνικού σώματος, με τους περιθωριοποιημένους να ζουν υπό καθεστώς μερικής διαπόμπευσης (Davis, 2008).

ΕΙΚΟΝΑ 2.1.2.8: Σωφρονιστικό Κατάστημα Υψίστης Ασφαλείας Pelican Bay, Καλιφόρνια

ΠΗΓΗ: archpeace.blogspot.com

Ορισμένοι χώροι κράτησης όμως, δεν διαθέτουν τα μέσα και τους πόρους για εκπαίδευση, έχοντας απεμπολήσει το πρόσχημα του σωφρονισμού. Καταλήγουν να αποτελούν αποθήκες περισυλλογής των επικίνδυνων, οι οποίοι/ες εξαναγκάζονται σε σπάνιες περιπτώσεις σε ένα είδος οργουελικού κολαστηρίου, να παρακολουθούν επαναλαμβανόμενες προβολές ατελείωτες ώρες. Οφείλουμε βέβαια να επισημάνουμε ότι κυρίως στις ΗΠΑ εμφανίζεται η τάση να αποκρύπτονται με ένα είδος αρχιτεκτονικού καμουφλάζ, οι διάφοροι χώροι κράτησης όπου τελούνται βάνουσες διαδικασίες απάνθρωπης μεταχείρισης των κρατουμένων. Αποφεύγεται έτσι οποιαδήποτε σύγκρουση προκύψει ανάμεσα στην σωφρονιστική και εμπορική αναδιάρθρωση ειδικά αν το κατάστημα κράτησης

βρίσκεται εντός των ορίων της πόλης, επιδιώκοντας να εξωραϊστεί ο χώρος εγκλεισμού μέσα στην κοινή αστική θέα. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί το νέο Μητροπολιτικό Κρατητήριο (MDC) στο κέντρο του Los Angeles. Ελάχιστοι περαστικοί έχουν ιδέα ότι το 10ώροφο κτίριο λειτουργεί ως κατάστημα κράτησης. Ιδρύθηκε το 1988 και έτσι το LA έγινε η πέμπτη πόλη των ΗΠΑ με κρατητήριο εντός του αστικού της κέντρου. Αποτελεί την ογκωδέστερη υποδομή εγκλεισμού που είναι χτισμένη εντός μεγάλου αστικού κέντρου των ΗΠΑ και η εξωτερική του εμφάνιση παραπέμπει σε φουτουριστικό ξενοδοχείο. Βέβαια, και στο εσωτερικό περιβάλλον του κτιρίου παρατηρείται προσεγγμένος σχεδιασμός ώστε να θέτει σε εφαρμογή ένα εξελιγμένο πρόγραμμα ψυχολογικής χειραγώγησης των κρατουμένων με παράθυρα χωρίς κάγκελα, χώρο υποδοχής σαν ρεσεψιόν ξενοδοχείου, κουστουμαρισμένους/ες σωφρονιστικούς/ες υπαλλήλους και επιφάνεια βαμμένες σε παστέλ χρώματα.

ΕΙΚΟΝΑ 2.1.2.9: Μητροπολιτικό Κρατητήριο (MDC), Los Angeles

ΠΗΓΗ: skyscrapercity.com

2.1.3 Η διασταύρωση των χώρων κράτησης με υπηρεσίες της κοινωνικής μηχανής

Μέσα σε ένα σύστημα εργαλείων για τη διαχείριση και ενίσχυση της πειθάρχησης των παραβατικών ή και περιθωριοποιημένων στοιχείων του κοινωνικού σώματος, ο σωφρονιστικός μηχανισμός διασταυρώνεται με τις μεταρρυθμισμένες κοινωνικές υπηρεσίες του κράτους, της αγοράς της υποβαθμισμένης απασχόλησης αλλά και των σχηματισμό γκετοποιημένων γειτονιών μέσα σε πόλεις. Δημιουργούνται τρεις κεντρική άξονες δράσης όσον αφορά την χωροθέτηση καταστημάτων κράτησης και τις κοινωνικές υπηρεσίες. Πρώτος άξονας είναι τα καταστήματα κράτησης και η διατήρηση της δημόσιας τάξης. Η μαζική και αυξανόμενη συσσώρευση παραβατικού πληθυσμού σε

όλα τα στάδια του πειθαρχικού μηχανισμού, αναπληρώνει τον εγκλεισμό/απομόνωση ενός πληθυσμού ως όργανο διαχείρισης όσων ομάδων που θεωρούνται επικίνδυνες αλλά και περιττές σε πολιτικό και οικονομικό επίπεδο, είτε λόγω συμπεριφοράς, είτε λόγω καταγωγής, είτε λόγω θέσης στην κοινωνική διαστρωμάτωση, κλπ.

Δεύτερος άξονας προς υλοποίηση, τα καταστήματα κράτησης και η κοινωνική προστασία. Έχει παρατηρηθεί ότι η τιμωρητική λογική που διακρίνει το ποινικό πειθαρχικό σύστημα κράτησης τείνει να εμφανιστεί και να επαναπροσδιορίσει στη συνέχεια τους στόχους του συστήματος κοινωνικής προστασίας. Όπως και σε κοινωνικές και ιατροφαρμακευτικές περιστάσεις, οι χώροι κράτησης είναι αναγκαίο να είναι σε θέση να αντιμετωπιστούν και ως ιδρύματα 'στέγασης και περίθαλψης'. Και τέλος, τρίτος άξονας είναι η σχέση των καταστημάτων κράτησης με την αγορά της υποβαθμισμένης εργασίας. Το πειθαρχικό σύστημα συμβάλλει άμεσα στον έλεγχο των κατώτερων στρωμάτων της αγοράς εργασίας. Διαγράφοντας χιλιάδες ανθρώπους από τον πληθυσμό προς αναζήτηση εργασίας, το τεχνητό επίπεδο της ανεργίας συμπιέζεται έντεχνα και αθόρυβα. Από την άλλη, προς όφελος του γενικού κανόνα, η απασχόληση στον τομέα των κατασταλτικών και σωφρονιστικών αγαθών και υπηρεσιών κράτησης ωθείται σε επιζητούμενη αύξηση (Wacquant, 2001).

Παρατηρείται λοιπόν, ότι για την κάλυψη των αναγκών των προϋπολογισμών της αγοράς εργασίας, η κοινωνικές παροχές και τα σωφρονιστικά ιδρύματα κράτησης εμπορευματοποιούνται. Κατά κάποιον τρόπο, περιθωριοποιημένοι/ες και παρρηκλίνοντες εξωθούνται να γίνουν αποδοτικοί/ες σε ιδεολογικό και οικονομικό επίπεδο. Η σύμπραξη αυτή του σωφρονιστικού-πειθαρχικού συμπλέγματος με το εμπορικό-βιομηχανικό αποτελεί πυλώνα για την άντληση κερδοσκοπίας υπέρ του ποινικού κράτους.

Προκειμένου να τιθασευτούν οι επιπτώσεις της κοινωνικής ανασφάλειας που προκαλείται από την περιστολή της προστασίας, προκύπτει η αξιοποίηση του δικαστικού και σωφρονιστικού θεσμού από πολιτικές που αφορούν είτε ζητήματα ποινικής δικαιοσύνης είτε ζητήματα εργασίας. Ως αποτέλεσμα, όμως, μιας ευρείας ανασύνθεσης της οικονομίας των κυρώσεων εμφανίζεται λόγου χάρη η έντονη διεύρυνση της σωφρονιστικής δημογραφίας. Και ως οικονομία των κυρώσεων εννοούμε τη εξάλειψη χρηματικών ποινών προς όφελος της κράτησης υπό αναστολή, την επιμήκυνση της διάρκειας της κράτησης σε περίπτωση υποτροπής, την ανοδική εξέλιξη της κλίμακας των επιβαλλόμενων κυρώσεων, την ελαχιστοποίηση οριστικών απολύσεων, κ.α. Ως αποδεικτικό στοιχείο των προαναφερθέντων, εμφανίζεται η ταχεία αύξηση των ποσοστών κάθειρξης σε όλα τα μέλη της ΕΕ τις τελευταίες δεκαετίες, όπως συμβαίνει και στις ΗΠΑ κατά κόρον. Βέβαια, στην πλειονότητα των

ευρωπαϊκών περιπτώσεων, η αύξηση οφείλεται στην επιμήκυνση της περιόδου κράτησης των κατάδικών παρά στη ραγδαία αύξηση του πληθυσμού τους, αντίστροφα με ότι συμβαίνει στις ΗΠΑ. Έτσι, λόγω του αποπροσανατολισμού των πολιτικών κοινωνικής προστασίας, παρατηρείται στις Ευρωπαϊκές χώρες με ισχυρή κρατική παράδοση μια ταυτόχρονη εντατικοποίηση της κοινωνικής και ποινικής μεταχείρισης των κατηγοριών πληθυσμού που περιθωριοποιούνται (Wacquant, 2001).

Ως αποτέλεσμα αυτής της ποινικής εντατικοποίησης σε ολόκληρη την ευρωπαϊκή ήπειρο, οι σωφρονιστικές υπηρεσίες επιβαρύνονται ιδιαίτερα από τον ενδεχόμενο υπερπληθυσμό των καταστημάτων κράτησης και η κράτηση τείνει να υποβιβαστεί στην πρωτογενή της λειτουργία ως χώρος και τρόπος συλλογής και αποθήκευσης των ανεπιθύμητων στοιχείων, απεμπολώντας το σωφρονιστικό της χαρακτήρα.

Τα μέλη λοιπόν της ΕΕ αποφάσισαν κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του '80 να επεκτείνουν τους χώρους κράτησης αισθητά, καθώς με εξαίρεση της Σκανδιναβικές χώρες, όλα τα σωφρονιστικά ιδρύματα κράτησης υπερκατοικούνται σχεδόν παντού. Συμπληρωματικά, σε μια περίοδο που υπήρχε άρνηση να δημιουργηθούν θέσεις εργασίας και απασχόλησης, θα χτιστούν νέα καταστήματα κράτησης και θα δημιουργηθούν νέα αστυνομικά τμήματα. Η διεύρυνση του αστυνομικού και ποινικού μηχανισμού, από την άλλη, μπορεί να συμβάλλει πιθανόν στη δημιουργία θέσεων εργασίας για την επιτήρηση των αποκλεισμένων και των ανεπιθύμητων από την αγορά εργασίας, συσσωρεύοντας κάποιο ποσοστό ανεργίας για νέους που έχει καταγραφεί. Παρατηρούνται στη συνέχεια τα γνωστά λογιστικά τεχνάσματα στα οποία ελαχιστοποιείται ο πραγματικός υπερπληθωρισμός στα καταστήματα κράτησης των περισσότερων χωρών. Το 'σωφρονιστικό πλεόνασμα' που προκύπτει επιστρέφεται πολύ συχνά στα κρατητήρια των καινούριων αστυνομικών τμημάτων ώστε να αποκρύπτεται η υπέρβαση στα στατιστικά στοιχεία της σωφρονιστικής διοίκησης. Σιγά σιγά, στο παιχνίδι εντάσσονται και τα πλεονεκτήματα της ιδιωτικοποίησης του σωφρονιστικού μηχανισμού με σαφή προσανατολισμό ως προς τον δρόμο της κερδοσκοπικής κράτησης, αυξάνοντας συνεχώς τον αριθμό των έγκλειστών σε ιδιωτικά καταστήματα κράτησης προς όφελος της αποδοτικής αγοράς του πειθαρχικού μηχανισμού (Wacquant, 2001).

Η ίδρυση καταστημάτων κράτησης κερδοσκοπικού χαρακτήρα έχει χρησιμεύσει ως θύρα εισόδου για τους/τις εμπορικούς/ες επιχειρηματίες στους/στις οποίους/ες ανατίθεται τις μέρες μας σε πολύ μεγάλο βαθμό η υπερεργολαβία τους. Οι διευθυντές/ριες των εταιρειών 'κράτησης' προσλαμβάνουν υπαλλήλους από τα ανώτερα στελέχη της σωφρονιστικής διοίκησης, ώστε να διαδοθεί καλύτερα στα

κρατικά στελέχη ότι η προσφυγή στον ιδιωτικό τομέα είναι το ενδεδειγμένο και ταυτόχρονα οικονομικό και αποτελεσματικό μέσο προκειμένου να συνεχιστεί η αναπόφευκτη ανάπτυξη της κράτησης όσων έχουν παρεκκλίνουσα συμπεριφορά. Το έδαφος είναι πρόσφορο για τις βασικές εταιρείες που διεκδικούν τον τομέα αυτόν (λ.χ. η Group4-θυγατρική του σουηδικού οργανισμού Securitas International), με τα ιθύνοντα στελέχη που απαρτίζονται από πρώην υπουργούς, ανώτερους/ες δημόσιους/ες λειτουργούς και υπεύθυνους/ες της σωφρονιστικής διοίκησης, να μεταπηδούν στον τομέα αυτό για το κέρδος. Αυτές οι εταιρείες θέλουν να αποδείξουν ότι ο ιδιωτικός τομέας είναι ο μόνος ικανός να διαχειριστεί της απαιτούμενες δυνατότητες εγκλεισμού, προκειμένου να διεξαχθεί σκληρός αγώνας για την ποινικοποίηση της ανασφάλειας.

"Η υπερανάπτυξη ορισμένων θεσμών που έρχονται να αναπληρώσουν τις ελλείψεις του δικτύου κοινωνικής προστασίας (safety net), ξεδιπλώνοντας στις κατώτερες περιοχές του κοινωνικού χώρου ένα αστυνομικό και ποινικό δίκτυο (dragnet), με πλέξη όλο και πιο σφιχτή και πυκνή", σύμφωνα με τον Wacquant.

Όπως εμφανίστηκε στα τέλη της δεκαετίας του 70 στις ΗΠΑ, η ανάπτυξη του ποινικού κράτους και η συσχέτιση της με τα καταστήματα κράτησης διακρίνονται σε πέντε διαφορετικές τάσεις που δημιουργήθηκαν εκείνη την εποχή. 1) Η κάθετη μεγέθυνση του πειθαρχικού συστήματος αποτυπώθηκε μέσω του τριπλασιασμού του εγκλειστού πληθυσμού μέσα σε 15 χρόνια, με μια μέση ετήσια αύξηση της τάξης του 15%. Αν τα καταστήματα κράτησης συγκροτούσαν μια πόλη, αυτή θα αποτελούσε την τέταρτη μεγαλύτερη σε πληθυσμό μητρόπολη των ΗΠΑ. 2) η οριζόντια ανάπτυξη του ποινικού δικαίου, με την κυριαρχία του πειθαρχικού συστήματος να εδραιώνεται με τη δημιουργία άτυπων μηχανοργανωμένων τραπεζών δεδομένων από 'ενδιάμεσες κυρώσεις' που επιβάλλονται ακόμη πιο ραγδαία, σαν αποτέλεσμα των λειτουργιών εντοπισμού και παρατήρησης.

Αυτές οι πληροφορίες χρησιμοποιούνται συνήθως από εργοδότες/ριες ώστε να αποκλείσουν πρώην εγκλειστούς/ες που διεκδικούν θέση εργασίας και προέκυπταν από κυρώσεις όπως η κράτηση με αναστολή, η απόλυση με περιοριστικούς όρους, κατ' οίκον περιορισμό ή σε κέντρα θεραπείας, τηλεφωνική ή ηλεκτρονική επιτήρηση. 3) η άνοδος της άσκησης 'κυβερνητικής' σωφρονιστικής πολιτικής, με τις δαπάνες των πολιτειών να αυξάνονται κατά 325% υπέρ των εξόδων λειτουργίας των χώρων κράτησης και 612% υπέρ της κατασκευής νέων καταστημάτων, με λειτουργικές πιστώσεις που ξεπερνούν τα ποσά που χορηγούνται για βασικά προγράμματα κοινωνικής αρωγής. Ραγδαία αυξήθηκαν και οι απασχολούμενοι/ες στον σωφρονιστικό μηχανισμό, που τον καθιστά τρίτο εργοδότη

της χώρας. 4) Επανεμφάνιση και άνθηση της ιδιωτικής βιομηχανίας εγκλεισμού ορισμένες εταιρείες να παρουσιάζουν φρενήρη εξάπλωση της σωφρονιστικής δράσης τους, είτε με τη διαχείριση των καταστημάτων κράτησης με προσωπικό φύλαξης, είτε με την παροχή ευρείας γκάμας αγαθών και υπηρεσιών όπως ο αρχιτεκτονικός σχεδιασμός, η κατασκευή, η συντήρηση, η διοίκηση, η ασφάλεια, η χρηματοδότηση. Και τέλος, 5) η εδραίωση της πολιτικής της καταφατικής επιβολής κράτησης, μέσω της δυναμικής που ασκείται κατά προτεραιότητα σε υποβαθμισμένες οικογένειες και συνοικίες για το συνεχές στιγμάτισμα του εγκάθειρκτου πληθυσμού, προδίδοντας τον χαρακτήρα μηδενικής ανοχής των αστυνομικών, δικαστικών και σωφρονιστικών πρακτικών χωρίς να περιορίζονται κραυγαλέες ανισότητες που προκύπτουν στις συνοικίες, στην εκπαίδευση, στην εργασία, την υγεία και πρόνοια (Wacquant, 2001).

Πλέον, και σε ολόκληρη την ΕΕ οι αστυνομικές και ποινικές πρακτικές σχεδόν συμπίπτουν, αφού εφαρμόζονται με μεγάλη αυστηρότητα και προθυμία απέναντι σε πρόσωπα και συμπεριφορές που δεν διαθέτουν ευρωπαϊκό φαινότυπο και κοινή αποδοχή, και ως εκ τούτου μπορούν εύκολα να εντοπιστούν, να στιγματιστούν και να υποβληθούν σε δικαστική ή σωφρονιστική αυθαιρεσία. Νομιμοποιείται έτσι ο μηχανισμός αυτός που ενισχύεται και από τα μέσα ενημέρωσης και τους πολιτικούς όλων των κομμάτων, καθώς σπεύδουν να εκμεταλλευτούν τα φοβικά αισθήματα πως το 'ξένο' ή το 'διαφορετικό', που στοιχειώνουν τη συντηρητική και μη Ευρωπαϊκή ήπειρο. Ένας μηχανισμός που στοχεύει σκοπίμως στο να διαιωνίζει και να προκαλεί το ίδιο ακριβώς φαινόμενο που υποτίθεται καταπολεμά.

Σε ολόκληρη την Ευρώπη, όσοι συνθέτουν τις πιο ευάλωτες και ταυτόχρονα ανεπιθύμητες κατηγορίες τόσο στον τομέα της κρατικής αρωγής και πρόνοιας, όσο και στην αγορά εργασίας λόγω διαφορετικής προέλευσης ή λόγω των πολλαπλών διακρίσεων που υφίστανται έχουν την συντριπτική εκπροσώπηση στους κόλπους του έγκλειστου πληθυσμού. Στην πλειονότητα των περιπτώσεων, η αύξηση του ποσοστού αυτού στο σωφρονιζόμενο πληθυσμό δεν είναι απαραίτητα αποτέλεσμα όξυνσης της παραβατικότητας από μεριάς τους, αλλά οφείλεται στην συνεχής αυστηροποίηση του ποινικού-πειθαρχικού θεσμού απέναντι τους. Το φαινόμενο κατονομάζεται από τον Wacquant ως '*φυλάκιση διαφοροποίησης ή διαχωρισμού*', που στοχεύει στην περιθωριοποίηση και την διευκόλυνση της απομάκρυνσης των παρεκκλίνοντων στοιχείων από το κοινωνικό σώμα για λόγους 'ασφαλείας'. Χαρακτηριστικό παράδειγμα που εξαπλώθηκε στην Ευρώπη τα τελευταία χρόνια, αποτελούν και οι χιλιάδες μεταναστών/ριών ή προσφύγων χωρίς χαρτιά ή υπό απέλαση οι οποίοι/ες κρατούνται αυθαίρετα σε αναρμόδιους κρατικούς θύλακες που ονομάζονται ως 'ζώνες αναμονής', 'κέντρα

φιλοξενίας' και 'στρατόπεδα συγκέντρωσης' (Κυρίτση, 2014).

Κατά αυτόν τον τρόπο διαδίδεται και εδραιώνεται το νεοφιλελεύθερο κοινό αίσθημα από την άλλη όχθη του Ατλαντικού ωκεανού στο σύνολο της Ευρωπαϊκής επικράτειας. Η ποινική υπερ-ρύθμιση συμβαδίζει με την κοινωνική και οικονομική απορρύθμιση και αναδιάρθρωση. Η γενίκευση της υλικής ανασφάλειας των πολιτών και η αποδιάρθρωση του κράτους πρόνοιας προκαλούν τριγμούς, για αυτό το λόγο η σωφρονιστική υπερεπένδυση που καθίσταται αναγκαία συμπορεύεται με μια κοινωνική αποσταθεροποίηση. Σύμφωνα με κάποιες εμπειρικές μελέτες των Rusche G. και Kirscheimer O. που πραγματοποιήθηκαν σε δέκα καπιταλιστικές κοινωνίες και λαμβάνοντας υπόψη μια από τις πτυχές της σωφρονιστικής υπερεπένδυσης δηλαδή όσα ειπώθηκαν για την διαχείριση του έγκλειστου πληθυσμού των καταστημάτων κράτησης, διαπιστώνεται η στενή και θετική σχέση ανάμεσα στην υποβάθμιση της αγοράς της εργασίας και την αύξηση του πληθυσμού των κρατούμενων παραβατικών υποκειμένων. Στην προκειμένη περίπτωση η εξήγηση δίνεται στην αδυναμία της επαγγελματικής ένταξης των πρώην κρατούμενων, ένα καθεστώς που άτυπα επιμηκύνει την διάρκεια της κράτησης του μέσω των επιπτώσεων που επιφέρει σε αυτόν.

2.1.4 Το σωφρονιστικό σύστημα σε σχέση με τα Καταστήματα Κράτησης

Για πολύ κόσμο είναι ευρέως συμφωνημένο ότι, ο πατέρας του σωφρονιστικού συστήματος θεωρείται ο Howard (1787) μιας και είναι ο πρώτος που αφιέρωσε χρόνο ίσο με ολόκληρη σχεδόν τη ζωή του στην αναδιάρθρωση και βελτίωση των σωφρονιστικών συστημάτων. Ο συγκεκριμένος έχει καταβάλει προσπάθειες ώστε να ορίσει την έννοια του σωφρονισμού, τεκμηριώνοντας ότι αποτελεί: *' μια διαδικασία επανένταξης του ατόμου, με σκοπό να γίνει ισότιμο μέλος το οποίο κατανοώντας το λάθος του, μπορεί να γίνει εξίσου παραγωγικό με τους υπόλοιπους ανθρώπους'*. Για αυτόν, ο σωφρονισμός δεν είχε καμία απολύτως σχέση με τιμωρία, για αυτόν οι χώροι κράτησης αποτελούν έναν τόπο μάθησης για τους/τις κρατούμενους/ες παραβάτες (Βασιλοπούλου, Βεζυράκη, Χατζάκη, 2013).

Τα σημαντικότερα σωφρονιστικά συστήματα σε επίπεδο καταστημάτων κράτησης που εντοπίστηκαν κάνοντας μια ιστορική αναδρομική κατά το παρελθόν είναι τα εξής: α) το *κοινοβιακό* σύστημα, που πρωτοεμφανίστηκε γύρω στο 1600, το οποίο το χαρακτήριζε η καταναγκαστική εργασία των κρατούμενων σαν τιμώρηση, λόγω της έλλειψης απασχολούμενου δυναμικού, β) το *απομονωτικό ή πενσυλβανικό*, που καθιερώθηκε γύρω στα τέλη του 18ου αιώνα, και χαρακτηριστικό του γνώρισμα

αποτελούσε το 'Πανοπτικόν' του Jeremy Bentham, ένα σημείο κλειδί για την εν τέλει εγκαθίδρυση της διαρκώς ελεγχόμενης 'κοινωνίας της επιτήρησης'. Στη συνέχεια, γύρω στις αρχές του 19ου αιώνα, εμφανίζεται γ) το *ωβούρνειο ή μεικτό* σύστημα, στο οποίο οι υποτυπώδης αρχές των δυο προηγούμενων συνδυάζονται με καλύτερο τρόπο και σε αποτελεσματικότερο βαθμό και τέλος, περίπου πριν τα μέσα του 19ου αιώνα εντοπίζεται δ) το *προοδευτικό ή ιρλανδικό* σύστημα, στο οποίο όλα τα παραπάνω εφαρμόζονται ακόμη καλύτερα, οδηγώντας σταδιακά σε αναμόρφωση των κρατουμένων αποσκοπώντας έτσι την υιοθέτηση σωφρονιστικών πρακτικών. Στη σύγχρονη εκδοχή του σωφρονιστικού συστήματος, περιλαμβάνονται όλα τα γνωρίσματα των προηγούμενων συστημάτων, μόνο που η ύπαρξη τους προωθείται μέσα από ένα πέπλο αναγκαιότητας για την κοινωνική ευημερία και τη δημόσια ασφάλεια (Κάσση, 2010).

ΠΙΝΑΚΑΣ 2.1.4

ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΣΩΦΡΟΝΙΣΤΙΚΩΝ ΣΥΣΤΗΜΑΤΩΝ
α) Κοινοβιακό (αρχές 17ου αιώνα)
β) Πενσυλβανικό ή Απομονωτικό (τέλη 18ου αιώνα)
γ) Ωβούρνειο ή Μεικτό (αρχές 19ου αιώνα)
δ) Ιρλανδικό ή Προοδευτικό (μέσα 19ου αιώνα)

ΠΗΓΗ: ίδια επεξεργασία

Έτσι, οικοδομείται σταδιακά ένα τεράστιο σωφρονιστικό πλέγμα, σε επίπεδο καταστημάτων κράτησης, όπου χρήσιμο είναι τα επίπεδα του να συνάδουν με τις διαβαθμίσεις της διοικητικής συγκέντρωσης. Τις παλαιότερες εποχές, λόγω χάρη, λειτουργούσαν δημοτικές φυλακές που υπάγονταν σε κάθε ειρηνοδικείο, τουλάχιστον ένα κρατητήριο σε κάθε νομαρχιακή επαρχία, τουλάχιστον ένα σωφρονιστήριο σε όλες τις περιφερειακές ενότητες και πολυάριθμα κεντρικά ιδρύματα για όσους έχουν διαπράξει κάποιο παράπτωμα και προβλέπεται κύρωση άνω του 1ος έτους.

Δημιουργούνται λοιπόν χώροι κράτησης για τους παραβάτες, με ψηλούς τοίχους όχι για την προστασία αλλά αδιαπέραστους για να περικλείουν την κρυφή διεργασία της κύρωσης. Είτε μέσα στους αστικούς ιστούς, είτε πολύ κοντά, έχουν να επιδείξουν τη μονότονη και κολαστική μορφή της τιμωρίας όσων παρεκκλίνουν από τον κανόνα. Αργότερα πραγματοποιήθηκαν έρευνες για τον εντοπισμό καινούριων χώρων που με ασφάλεια θα μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν ως καταστήματα κράτησης και στη συνέχεια προβλέπεται η αναζήτηση πιστώσεων ώστε να οικοδομηθούν τα οχυρά της δημόσιας τάξης εξυπηρετώντας τα συμφέροντα της εκάστοτε εξουσίας.

Προκύπτει έτσι ένας συνδυασμένος μηχανισμός που εξασφαλίζει σε όλο το πεδίο της δημόσιας τάξης τη ύπαρξη, τη διαφοροποίηση ή και την απομόνωση της παραβατικότητας ο οποίος σχηματίζεται από τον κατασταλτικό βραχίονα της εξουσίας, την αστυνομία, και τους χώρους που εγκαθίστανται καταστήματα κράτησης. Ο συνδυασμός αυτός υποστηρίζει μια εύχρηστη αντιμετώπιση της παραβατικότητας, η οποία με την εξειδικευμένη της μορφή είναι μεν αποτέλεσμα του πειθαρχικού μηχανισμού αλλά και γίνεται και εξάρτημα του και όργανό του. Σχηματίζεται ένα ολοκληρωμένο κύκλωμα μεταξύ της αστυνομίας, των χώρων κράτησης και της παραβατικότητας όπου στηρίζονται αλληλένδετα το ένα στο άλλο. Η αστυνομική πάταξη προμηθεύει τα καταστήματα κράτησης με παραβάτες και αυτά με τη σειρά, τους μετατρέπουν σε μελλοντικούς στόχους της καταστολής μέσω του ελέγχου για πιθανή υποτροπή τους ώστε να ξαναοδηγηθούν πίσω σε συνθήκες κράτησης. Οι τιμωρητικές πολιτικές της σύγχρονης εποχής χαρακτηρίζονται από την διαρκή εναλλαγή των τριών αυτών τμημάτων. Είναι εμφανές ένα δομικό στοιχείο της εναλλαγής, η υπεροχή της αστυνομίας πάνω στην δικαιοσύνη και η δύναμη της αδράνειας που ο θεσμός της κράτησης αντιτάσσει στη δικαιοσύνη. Αυτός ο θεαματικός συνδυασμένος μηχανισμός υπάρχει για να ανταποκρίνεται στις καθημερινές απαιτήσεις του συστήματος πειθαρχικού ελέγχου και επιτήρησης (Foucault, 1976).

Ο υπερβάλλον, όμως, ζήλος της επιβολής καθειρέξεων έχει κάποιες αμελητέες επιπτώσεις στα συνολικά ποσοστά της παραβατικότητας, σύμφωνα με πορίσματα μελετών που έχουν διεξαχθεί στο παρελθόν. Κάποιες φορές εντοπίζεται ένα είδος 'απερίσκεπτης' εμμονής από τα νομοθετικά σώματα για την κράτηση των παραβατικών ατόμων. Δημιουργούνται έτσι δυσμενείς συνθήκες υπερπληθυσμού μέσα στα σωφρονιστικά ιδρύματα, και είναι πιθανό να προκληθούν καταστάσεις με αδυναμία διαχείρισης. Για παράδειγμα, υπάρχουν εκτιμήσεις ότι στην Καλιφόρνια, η οποία υπερηφανεύεται για το τρίτο πολυπληθέστερο σωφρονιστικό σύστημα του κόσμου, μετά την Κίνα και τις ΗΠΑ ως σύνολο, θα χρειαστεί να εκπονηθούν εγκαταστάσεις για την ανώτερη εκπαίδευση για να εγκατασταθούν καταστήματα κράτησης. Βέβαια, οφείλουμε να σημειώσουμε ότι τα νομοθετικά και εκτελεστικά σώματα συνηθίζουν να αποσπούν περισσότερες επιβραβεύσεις από τους/τις ανήσυχους/ες πολίτες όταν χτίζονται νέα κελιά απ' ότι αίθουσες διδασκαλίας, αν και κοστίζει διπλάσια στους/στις φορολογούμενους αυτούς/αυτές πολίτες να επιβάλλεται κάθειρξη σε έναν 18χρονο παρά να επιτυγχάνει την εισαγωγή του στο πανεπιστήμιο. Με στοιχεία πάλι από την πολιτεία της Καλιφόρνια είναι αξιοσημείωτο ότι η Διεύθυνση Σωφρονισμού, με 29 'campus' καταστημάτων κράτησης είναι περισσότερο δαπανηρή ακόμη και από το Πανεπιστήμιο της Καλιφόρνια (Davis, 2008).

Το δικαστικό σύστημα προσαρμόστηκε σε ένα μηχανισμό επιτήρησης και ελέγχου για να

ανταποκριθεί σε καινούριες μορφές πειθαρχικών παραπτωμάτων και σε απειλητικές καινούριες μορφές παράβασης. Ο θεσμός της ποινικής δικαιοσύνης έχοντας στο επίκεντρο τον εγκλεισμό στα καταστήματα κράτησης, τείνει να κατασκευάσει μια κατηγορία ατόμων που αποτελούν ένα σύνθετο κύκλωμα. Πολλές φορές, αντί η φυλακή να σωφρονίζει, ουσιαστικά συγκροτεί σιγά σιγά περιθωριοποιημένες ταυτότητες, ασκώντας πίεση και παραδειγματισμό σε όσους/ες τείνουν να παρεκκλίνουν από τον γενικό κανόνα, να παρουσιάζουν συμπεριφορές που δεν είναι ανεκτές. Δημιουργείται ένας μοχλός με τον οποίο ασκείται πολιτική εξουσία. Αποτυπώνεται έτσι η 'φυσική' της επιβολής εξουσίας και με βάση αυτές τις αρχές, από τον 19ο αιώνα και μετά θεμελιώθηκε και η εποχή του πανοπτισμού. Σύμφωνα με τον Φουκώ, "α) Δημιουργείται μια καινούρια 'οπτική'. Υπάρχει ένα γενικευμένο και σταθερό όργανο επιτήρησης. Τα πάντα πρέπει να παρατηρούνται, να φαίνονται, να διαβιβάζονται. Θεμελιώνεται ο πανοπτισμός. β) Δημιουργείται μια καινούρια 'μηχανική'. Τα άτομα απομονώνονται και ομαδοποιούνται, το σώμα περιορίζεται, οι δυνάμεις χρησιμοποιούνται στο έπακρο, η απόδοση ελέγχεται και βελτιώνεται. γ) Δημιουργείται μια καινούρια 'φυσιολογία'. Καθορίζονται προδιαγραφές και ότι δεν ανταποκρίνεται σε αυτές αποκλείεται και απορρίπτεται, εγκαθίσταται ένας μηχανισμός αποκατάστασης που παρεμβαίνει διορθωτικά με ένα διαφορούμενο τρόπο ο οποίος είναι συγχρόνως θεραπευτικός και ποινικός" (Foucault, 1999).

Η πανοπτική λοιπόν λειτουργία, του κατασταλτικού και σωφρονιστικού πλέγματος, εξασφαλίζει ταυτόχρονα την κατάχρηση της οικειοποίησης του σώματος και τη αδιάκοπη παρακολούθηση. Αναπτύσσεται μια ευμεγέθη εξεταστική δραστηριότητα, η οποία επιτρέποντας μεθόδους παγίωσης, διαμοιρασμού και καταγραφής κανονικοποιεί την ανθρώπινη συμπεριφορά. Για να διασταυρωθεί αυτή η καθυπόταξη του συνόλου, είναι αναγκαία η σύμπλευση της εξασφάλισης σχέσεων γνώσης και σχέσεων εξουσίας. Το αντικείμενο και αποτέλεσμα αυτής της κυριαρχίας της παρατήρησης, είναι ένα κανονικό, προσιτό όσον αφορά την ψυχή, τη συνείδηση και την συμπεριφορά μέλος του συνόλου.

Το να υποβάλλεις τους/τις παραβάτες σε μια διαρκή άσκηση μεταμέλειας και ταυτόχρονα μαθητεία, αποτελεί χαρακτηριστικό γνώρισμα του συστήματος μετατροπής των ατόμων το οποίο επαναφέρει στο σύνολο και στο κράτος τους πιστούς υπηκόους που έχουν λιποτακτήσει. Σαν απαραίτητος όρος του σωφρονισμού εισάγεται η απομόνωση πέρα από την βασική αρχή της εργασίας. Μέσω της απομονωτικής κράτησης, της τακτικής εργασίας και της θρησκευτικής διδασκαλίας, οι παραβάτες πλέον δεν εμπνέουν καμία ανησυχία μήπως τυχόν κάποιος αποπειραθεί να μιμηθεί τη συμπεριφορά τους, παρά σωφρονίζονται, διδάσκονται και αποκτούν τη συνήθεια να εργαστούν προς όφελος άλλων (Σπυρέα, 2010).

Βέβαια, αυτός ο αποκαλούμενος σωφρονιστικός κύκλος, έχει αρκετές φορές καταγγεληθεί κατά το παρελθόν (οι πρώτες φορές εντοπίζονται κατά τις αρχές του 19ου αιώνα), με βάση τη δυσλειτουργία που μπορεί να επιφέρει ο εγκλεισμός στο ποινικό σύστημα και γενικότερα το κοινωνικό σύνολο. Πιο συγκεκριμένα οι κριτικές εστίαζαν στο γεγονός ότι, εντός ενός καταστήματος κράτησης έχει διαπιστωθεί ότι εμποδίζεται η δικαστική εξουσία να ελέγξει την εφαρμογή των επιβληθέντων κυρώσεων, καθώς η τήρηση του κανόνα δεν περνάει αποκλειστικά από το χέρι της. Ακόμη, αναμειγνύοντας παραβάτες δημιουργείται μια ομοιογενή κοινότητα, κατασκευάζοντας έναν στρατό εσωτερικών εχθρών, δίνοντας τους στέγη, τροφή, ρούχα, και εργασία, προσφέροντας μια καλύτερη τύχη. Έτσι, όχι μόνο δεν αποτελεί αποτρεπτικό παράγοντα η έκτιση ποινής κάθειρξης, αλλά λόγω συνηθειών οι έγκλειστοι παραμένουν οριστικά προσκολλημένοι στην παραβατικότητα (Foucault, 1999).

Για την αντιμετώπιση των δυσλειτουργιών και την ευρύτερη αναδιάρθρωση του σωφρονιστικού κύκλου, δόθηκαν με το πέρασμα του χρόνου επιδιώξεις ως προς αυτήν την κατεύθυνση. Αρχικά, ήταν αναγκαίο να επινοηθεί μια εναλλακτική λύση που θα συγκέντρωνε μόνο τα θετικά χαρακτηριστικά της κράτησης των έγκλειστων παραβατών. Έτσι, προέκυπτε διάκριση εντός των τειχών με βάση το παράπτωμά τους για την αποτροπή των επικίνδυνων συνεπειών της επανένταξης, πολλές φορές με την επαναλειτουργία του παλιού συστήματος εκτοπισμού. Όμως αυτός ο αποικισμός μέσω της εξορίας από περιοριστικού όρους δεν αντικατέστησε ποτέ την πολυετή κάθειρξη. Επίσης, έχρηζε μεταρρύθμισης και ο εσωτερικός κανονισμός των καταστημάτων κράτησης, ώστε να σταματήσει η κατασκευή εσωτερικού εχθρού. Μέσω αυτής της μεταρρύθμισης, απώτερος σκοπός ήταν, η πλήρη ή μερική απομόνωση των κρατουμένων σε μη αποδεκτές συμπεριφορές, η ηθικοποίηση των παραβατών μέσω της δουλειάς, της εκπαίδευσης, των ανταμοιβών μείωσης ποινών και τέλος η ανάπτυξη παραποινικών θεσμών πρόληψης και καταστολής συμπεριφορών (λ.χ. χορήγηση ψυχοτρόπων και μη φαρμάκων και 'ουσιών'). Έτσι, ο σωφρονιστικός κύκλος αποκτά ανθρωπολογική διάσταση, καθώς η αντιμετώπιση της παραβατικότητας εμφανίζεται ως ψυχοκοινωνική παρέκκλιση που αποτελεί αντικείμενο επιστημονικού λόγου συσσωρεύοντας ψυχοπαθολογικές, ψυχιατρικές, ψυχαναλυτικές, και κοινωνιολογικές αναλύσεις.

2.2 Σωφρονιστικές πολιτικές και νομοθεσία

Με την άσκηση σωφρονιστικής αντεγκληματικής πολιτικής ένα κράτος ασχολείται με την επιλογή και διαμόρφωση ενός κατάλληλου θεσμικού συστήματος, το οποίο καθορίζει τους τρόπους έκτισης των κυρώσεων που επιβάλλονται στα παραβατικά στοιχεία καθώς και την οργάνωση των καταστημάτων κράτησης, εφ' όσον οι κυρώσεις είναι στερητικές της ελευθερίας.

Η οργάνωση της σωφρονιστικής πολιτικής μιας χώρας, βασίζεται στις γενικές αρχές που τίθενται από το Σύνταγμα, τους νόμους και τα προεδρικά διατάγματα, τις κανονιστικές πράξεις κατ' εξουσιοδότηση τους και τις υπογεγραμμένες διεθνείς συμβάσεις. Οι γενικές αρχές αφορούν τους κανόνες έκτισης των ποινών και εκτέλεσης μέτρων ασφαλείας κατά της ελευθερίας, όπως αυτές επιβάλλονται από τους/τις αρμόδιους/ες φορείς με βάση το Ποινικό Δίκαιο, καθώς και τη μεταχείριση των κρατουμένων στα καταστήματα κράτησης. Απαράβατες αρχές στην εφαρμογή των ανωτέρω κανόνων αποτελούν η τήρηση της νομιμότητας, ο σεβασμός των δικαιωμάτων των κρατουμένων που αναγνωρίζονται από τον νόμο και την έννομη προστασία τους, καθώς και η ισότητα στην μεταχείριση των κρατουμένων. Στην Ελλάδα, θεμελιώδης νόμος που εμπεριέχει όλα τα παραπάνω είναι ο Σωφρονιστικός Κώδικας. Χαρακτηριστικό επίσης παράδειγμα μιας διεθνούς σύμβασης που τηρείται κατά κανόνα στην Ελλάδα είναι η Σύσταση Rec του 2006 με τον χαρακτηρισμό της ως Ευρωπαϊκοί Σωφρονιστικοί Κανόνες. Σύμφωνα με αυτήν, ορίζεται ότι στα καταστήματα κράτησης η καθημερινή διαβίωση θα προσεγγίζει όσο το δυνατόν περισσότερο τις θετικές όψεις της ζωής σε μια κοινότητα και ότι κάθε κράτηση οργανώνεται με τέτοιο τρόπο ώστε να διευκολύνει την επανένταξη στην ελεύθερη κοινωνία των ατόμων τα οποία έχουν στερηθεί την ελευθερία τους (Παπαθεοδώρου, 2004).

Το ισχύον καθεστώς λειτουργίας και οργάνωσης του σωφρονιστικού συστήματος στην Ελλάδα, βασίζεται στην αρχή ότι η κράτηση με την στέρηση της ελευθερίας που συνεπάγεται, είναι ποινή καθαυτή. Επομένως εκτός της στέρησης της ελευθερίας του κρατούμενου, το σωφρονιστικό σύστημα οφείλει με τους κανόνες του να σέβεται τη φυσική ακεραιότητα, την ανθρώπινη αξία και τα βασικά δικαιώματα του ανθρώπου. Ο/Η κρατούμενος/η εξακολουθεί να είναι φορέας θεμελιωδών δικαιωμάτων, δηλαδή των ατομικών, αστικών, κοινωνικών και πολιτικών δικαιωμάτων και μπορεί να τα ασκήσει εφ' όσον ο ίδιος δεν περιορίζεται από την καταδικαστική απόφαση και εφόσον δεν είναι ασυμβίβαστες με το προσωρινό καθεστώς προσβολής της φυσικής ελευθερίας. Έτσι παρατηρείται με μια σύντομη ιστορική ανασκόπηση, ο ΑΝ 125/67 "Σωφρονιστικός Κώδικς εκτελέσεων ποινών και

ασφαλιστικών μέτρων" προέβλεπε σε αυτήν την κατεύθυνση ότι η εκτέλεση των ποινών και των ασφαλιστικών μέτρων αποσκοπεί κυρίως στην κοινωνική αναπροσαρμογή των κρατουμένων μέσω της αγωγής και της αυτοβελτίωσης. Στην ίδια κατεύθυνση και ο Ν.1851/89 ορίζοντας ως σκοπό της εκτέλεσης των στερητικών της ελευθερίας ποινών την αγωγή των κρατουμένων και την κοινωνική τους επανένταξη (Κουλούρης, 2010).

Στο σημείο αυτό οφείλουμε να σημειώσουμε ότι για την χάραξη της σωφρονιστικής πολιτικής της Ελλάδας εκτός από τον ισχύοντα Σωφρονιστικό κώδικα και τις διεθνείς συμβάσεις, σημαντικό ρόλο διαδραματίζουν και ο Νόμος 3090/2002 Σύσταση Σώματος Επιθεώρησης και Ελέγχου των Καταστημάτων Κράτησης, τα Προεδρικά Διατάγματα 283/85: Ποινικός Κώδικας και 258/86: Κώδικας Ποινικής Δικονομίας, οι Υπουργικές Αποφάσεις περί ίδρυσης των εκάστοτε Καταστημάτων Κράτησης, και περί των Εσωτερικών κανονισμών λειτουργίας των καταστημάτων κράτησης (ΥΑ 58819/03 Καταστημάτων Κράτησης τύπου Α&Β και η τροποποίηση της με βάση την ΥΑ 103822/06, ΥΑ 62367/05 Ειδικών Καταστημάτων Κράτησης Νέων, ΥΑ 88741/2014 τύπου Γ, καθώς και το Ειδικό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης για Καταστήματα Κράτησης. Τα ανωτέρω πλαισιώνονται από πληθώρα ακόμα Νόμων, Προεδρικών Διαταγμάτων, Υπουργικών Αποφάσεων, Διεθνών Συμβάσεων και λοιπών διατάξεων τα οποία δεν αναφέρονται για λόγους οικονομίας. Η νομοθεσία λοιπόν που είναι το θεμέλιο για την άσκηση σωφρονιστικής πολιτικής, διαπέρασε σε βάθος χρόνου από τρεις διαφορετικές στιγμές, οι οποίες αντικατοπτρίζουν τα αντίστοιχα πρότυπα σωφρονιστικής πολιτικής που υιοθετήθηκαν.

Η πρώτη σωφρονιστική νομοθεσία αποτυπώθηκε στο διάταγμα της 31.12.1836, "Περί σωφρονιστικής φυλακής", η οποία διέπεται από αυστηρά τιμωρητικό χαρακτήρα. Ο/Η κρατούμενος/η θα πρέπει κυρίως να αδρανοποιηθεί ως προς τους κινδύνους που προκάλεσε στο κοινωνικό σύνολο και στους συνανθρώπους τους και παράλληλα να τιμωρηθεί για την παράβαση που διέπραξε. Έτσι τα βασικά χαρακτηριστικά του τιμωρητικού αυτού προτύπου προσδίδονταν συγκαταλέγοντας το καθεστώς της απομόνωσης, της απαγόρευσης επικοινωνίας και της καταναγκαστικής εργασίας ως αναπόσπαστο κομμάτι έκτισης της κύρωσης που είχε επιβληθεί.

Η δεύτερη χρονική στιγμή που αποτέλεσε σταθμό στην χάραξη της σωφρονιστικής πολιτικής ήταν το 1955, κυρίως υπό την επίδραση των αντιλήψεων της Σχολής της Νέας Κοινωνικής Άμυνας καθώς και των Στοιχειωδών Κανόνων για την μεταχείριση των κρατουμένων από τον ΟΗΕ. Έτσι, ο Σωφρονιστικός Κώδικας του 1967 υιοθέτησε προνοιακό ή θεραπευτικό πρότυπο το οποίο χαρακτηριζόταν από αυταρχικότητα και αυστηρότητα, σύμφωνα με το οποίο η κράτηση ως στέρηση της ελευθερίας έπρεπε να στοχεύει στην αναμόρφωση της προσωπικότητας του/της κρατούμενου και στην ηθική του/της βελτίωση και όχι στη τιμωρία.

Τέλος, η τρίτη χρονικά στιγμή που επηρέασε την σωφρονιστική πολιτική αφορά την εποχή της σταδιακής αφομοίωσης των Ευρωπαϊκών Σωφρονιστικών Κανόνων του 1973 και του 1987, η οποία αποτυπώνεται με τον Κώδικα Μεταχείρισης των Κρατουμένων το 1989. Έτσι, ο κώδικας ενσωματώνει το 'δικαικό πρότυπο' της εποχής, το οποίο διέπεται από τον σεβασμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, την υποβολή του/της κρατούμενου σε προγράμματα αγωγής και την προαγωγή της κοινωνικής επανένταξης του κρατούμενου (Κουλούρης, 2010).

Οι σωφρονιστικές πολιτικές που ακολουθήθηκαν στον ελλαδικό χώρο έως και τις αρχές του 20ου αιώνα δεν ήταν ενιαίες. Στην αρχή είναι εμφανής ο τιμωρητικός χαρακτήρας, ωστόσο κατά τη διάρκεια του αιώνα η σωφρονιστική πολιτική τείνει να υιοθετήσει τις αρχές περί μιας ανθρωπιστικής μεταχείρισης και περί προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων των έγκλειστων παραβατών. Έτσι, σταδιακά εφαρμόζονται πρόσθετα μέτρα ασφαλείας των κρατουμένων, αποσκοπώντας σε ένα νέο θεραπευτικό πρότυπο διαχείρισης τους με βάση την κοινωνική άμυνα. Το επιθυμητό καθεστώς εντός των χώρων κράτησης επιδιώκει την ηθική βελτίωση όσων παρουσιάσουν παρεκκλίνουσα συμπεριφορά με γνώμονα την προτεραιότητα που πλέον θέτει η σωφρονιστική πολιτική περί της ομαλής κοινωνικής επανένταξης των κρατουμένων. Έτσι η έννοια του σωφρονισμού συμπορεύεται μαζί με την έννοια μιας εξατομικευμένης βελτίωσης προσαρμογής κάθε είδους συμπεριφοράς δημιουργώντας την ασφάλεια και την τάξη εντός των καταστημάτων κράτησης, καταβάλλοντας προσπάθεια για την εγγύηση σε περίπτωση επανένταξης. Και η προσπάθεια είναι αναγκαία καθώς η ομαλοποίηση σε περικλειστο χώρο δεν είναι αυτονόητα συμβατή με την ελεύθερη ζωή ενός μέλους του κοινωνικού συνόλου.

Καταλήγουμε έτσι στο πόρισμα ότι αφού οι συνθήκες μέσα στους χώρους κράτησης οφείλουν να προσομοιάζουν με την ζωή εκτός, τότε ορθά το δικαίωμα στην επανένταξη εντάσσεται στις σωφρονιστικές πολιτικές ως αναπόσπαστο μέρος τους. Πρέπει συνεπώς να γίνεται αναγνώριση και εξάσκηση στις επιμέρους συνθήκες μιας καθημερινής διαβίωσης και συνύπαρξης, και όχι στις

προφορικές διακηρύξεις του δικαιώματος στην επανένταξη.

2.2.1 Ο Σωφρονιστικός Κώδικας

Έτσι λοιπόν, με τη θέσπιση του Σωφρονιστικού Κώδικα Ν. 2776/24-12-99 (ΦΕΚ 291 Α'/99), ο οποίος εμπεριέχει τους πλέον σύγχρονους Ευρωπαϊκούς Σωφρονιστικούς Κανόνες, στον ελλαδικό χώρο δημιουργείται ένα συνοπτικό συγκεντρωτικό των δικαιωμάτων και των υποχρεώσεων των κρατουμένων, συνδυάζοντας την νομιμότητα της έκτισης της ποινής και ταυτόχρονα την προστασία της δημόσιας τάξης και ασφάλειας των πολιτών, μεριμνώντας και για την τήρηση των δικαιωμάτων του έγκλειστου πληθυσμού. Βέβαια παρατηρείται ότι στον ισχύοντα Σωφρονιστικό Κώδικα, δεν εντοπίζονται αρχές που να επικεντρώνονται ιδιαίτερα στην κοινωνική επανένταξη των κρατουμένων ως σκοπό της κράτησης τους. Κατοχυρώνονται όμως ορισμένες βασικές αρχές στο πλαίσιο του σεβασμού των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, οι οποίες αποτελούν θεμέλιο για την ορθοκανονική λειτουργία ολόκληρου του Σωφρονιστικού συστήματος.

ΠΙΝΑΚΑΣ 2.2.1

ΒΑΣΙΚΕΣ ΑΡΧΕΣ ΣΩΦΡΟΝΙΣΤΙΚΟΥ ΚΩΔΙΚΑ
α) Αρχή της νομιμότητας εκτέλεσης των ποινών και της μεταχείρισης των κρατουμένων
β) Αρχή της ισότητας της μεταχείρισης των κρατουμένων
γ) Αρχή της ελευθερίας άσκησης των δικαιωμάτων των κρατουμένων εκτός της ατομικής ελευθερίας
δ) Αρχή της έννομης προστασίας των κρατουμένων και του δικαστικού ελέγχου έκτισης της ποινής

ΠΗΓΗ: ίδια επεξεργασία

Ο Σωφρονιστικός Κώδικας αποτελείται από δεκατέσσερα κεφάλαια, τα οποία καλύπτουν το σύνολο των ζητημάτων οργάνωσης και λειτουργίας του σωφρονιστικού συστήματος και των δικαιωμάτων και υποχρεώσεων των κρατουμένων. Ακολουθεί μια συνοπτική παρουσίαση του περιεχομένου του. Το πρώτο τμήμα του Πρώτου Κεφαλαίου του Σωφρονιστικού Κώδικα είναι αφιερωμένο στις γενικές αρχές που τον διέπουν. Αυτές σε ξεχωριστά άρθρα εντός του Κώδικα αναλύονται ως α) κανόνες εκτέλεσης ποινών και μέτρων ασφαλείας κατά της ελευθερίας, β) νομιμότητα στη μεταχείριση των κρατουμένων, όπου κρατούμενοι ορίζονται ως τα άτομα που θεωρούνται ότι εκτίουν ποινές κατά της ελευθερίας, εκείνοι επί των οποίων εφαρμόζονται τα άρθρα 69 και 71 του Ποινικού Κώδικα, καθώς

και υπόδικοι/ες και όσοι/ες κρατούνται κατά τα άρθρα 16 και 17 του Σ.Κ. Στο άρθρο γ) περιγράφεται η ισότητα στη μεταχείριση των κρατουμένων, δ) τα δικαιώματα των κρατουμένων, ε) το δικαίωμα του εκλέγειν, στ) η έννομη προστασία των κρατουμένων και τέλος ζ) των υποχρεώσεων και περιορισμών των δικαιωμάτων των κρατουμένων.

Στο δεύτερο τμήμα του πρώτου κεφαλαίου ορίζονται τα όργανα άσκησης των σωφρονιστικής πολιτικής. Απαρτίζονται από α) το Κεντρικό Επιστημονικό Συμβούλιο Φυλακών (Κ.Ε.Σ.Φ), β) την Κεντρική Επιτροπή Μεταγωγών (Κ.Ε.Μ.) και τα Συμβούλια Φυλακής (Σ.Φ.)

Το Κεντρικό Επιστημονικό Συμβούλιο Φυλακών (ΚΕΣΦ) συνίσταται στο Υπουργείου Δικαιοσύνης και αποτελείται από 11 μέλη. Ουσιαστικά είναι το όργανο που εισηγείται στον Υπουργό Δικαιοσύνης τη συνολική σωφρονιστική πολιτική, διατυπώνει προτάσεις για την αντεγκληματική πολιτική, καθώς και για τη λήψη μέτρων για τη βελτίωση των συνθηκών λειτουργίας των καταστημάτων κράτησης και των δικαιωμάτων των κρατουμένων. Με βάση το ΚΕΣΦ καταρτίζονται και υποβάλλονται για έγκριση όλα τα προσχέδια κανονισμών λειτουργίας όλων των καταστημάτων κράτησης, προτείνονται μέτρα για την επιμόρφωση του σωφρονιστικού προσωπικού, και παρακολουθούνται τα προγράμματα απασχόλησης και επιμόρφωσης των κρατουμένων. Η Κεντρική Επιτροπή Μεταγωγών (ΚΕΜ) είναι το όργανο που καθορίζει και ελέγχει τις μεταγωγές των κρατουμένων σε κεντρικό επίπεδο. Τέλος, σε κάθε κατάστημα κράτησης λειτουργεί Συμβούλιο Φυλακής (ΣΦ) που αποτελείται από το/τη Διευθυντή/ρια του καταστήματος, τον/τη παλιότερο/η κοινωνικό λειτουργό και τον/τη παλιότερο/η ειδικό επιστήμονα (νομικό, ψυχολόγο, κοινωνιολόγο κλπ.). Το ΣΦ έχει αρμοδιότητα για όλα τα θέματα που άπτονται της λειτουργίας του εκάστοτε καταστήματος κράτησης

Στο δεύτερο κεφάλαιο ορίζονται οι συνθήκες μεταχείρισης των κρατουμένων κατά κατηγορίες. Σε ξεχωριστά άρθρα αναφέρεται κατά σειρά: πρώτον, η διάκριση και ο διαχωρισμός των κρατουμένων σε κατηγορίες με σκοπό την εξειδίκευση της μεταχείρισης τους κατά τις ανάγκες που επιβάλλει η πραγματική ή νομική κατάσταση. Δεύτερον η μεταχείριση των νεαρών κρατουμένων, όσοι δηλαδή διατρέχουν το 13ο έτος της ηλικίας τους και δεν έχουν συμπληρώσει το 21ο έτος, τρίτον η μεταχείριση των γυναικών κρατουμένων οι οποίες είναι έγκλειστες είτε σε κατάστημα κράτησης γυναικών είτε σε ειδική πτέρυγα άλλων καταστημάτων, όπου σημειωτέο είναι το γεγονός ότι σε αυτήν την περίπτωση απαγορεύεται η επικοινωνία τους με άλλες κατηγορίες κρατουμένων. Τρίτον η μεταχείριση των ανδρών κρατουμένων που είναι καταδικασμένοι με ποινή στέρησης της ελευθερίας. Ξεχωριστής μεταχείρισης χρήζουν οι υπόδικοι/ες κρατούμενοι για λόγους προσωρινής κράτησης, οι

οποίοι/ες είναι έγκλειστοι/ες σε ξεχωριστή πτέρυγα από τις υπόλοιπες κατηγορίες. Τέλος αναφέρεται η μεταχείριση ειδικών κατηγοριών κρατουμένων, οι οποίοι/ε είναι έγκλειστοι/ες ως οφειλέτες χρηματικής ποινής καθώς και λοιπών κατηγοριών κρατουμένων όταν αυτές δημιουργηθούν με βάση κάποιο Προεδρικό Διάταγμα, κατ'εντολήν του Υπουργού Δικαιοσύνης.

Το τρίτο κεφάλαιο του Σωφρονιστικού Κώδικα ασχολείται με τα Καταστήματα Κράτησης. Πιο συγκεκριμένα ορίζεται ο τρόπος σύστασης του εκάστοτε Καταστήματος Κράτησης, η ίδρυση τους δηλαδή, η συγχώνευση μεταξύ των διαφορετικών τύπων και η κατάργησή τους, τα οποία πραγματοποιούνται με κοινή απόφαση των Υπουργών Εσωτερικών, Δημόσιας Διοίκησης, Οικονομικών και Δικαιοσύνης. Η μετατροπή, μετονομασία και μεταβολή της έδρας τους αποφασίζεται με εντολή μόνο του Υπουργού Δικαιοσύνης. Επίσης θεσπίζεται ότι το κάθε Κατάστημα Κράτησης διέπεται από τον Εσωτερικό Κανονισμό λειτουργίας του. Στη συνέχεια ορίζονται οι διακρίσεις μεταξύ των Καταστημάτων Κράτησης. Αυτά διακρίνονται σε: α) Γενικά, β) Ειδικά και γ) Θεραπευτικά. Τα Γενικά Καταστήματα Κράτησης διακρίνονται με την σειρά τους σε Α' και Β' τύπου καθώς και σε Γ' τύπου αν χρειαστεί, όπου στα Α τύπου κρατούνται οι υπόδικοι/ες, οι κρατούμενοι/ες για χρέη και οι κατάδικοι/ες σε ποινή φυλάκισης. Στα Β' τύπου βρίσκονται όλοι και όλες οι υπόλοιποι/ες κρατούμενοι/ες.

Ως Ειδικά Καταστήματα Κράτησης αναφέρονται οι αγροτικές φυλακές, Κεντρική Αποθήκη Υλικού Φυλακών (Κ.Α.Υ.Φ.), τα καταστήματα νέων και τα Κέντρα ημιελεύθερης διαβίωσης καταδίκων. Θεραπευτικά καταστήματα ορίζονται τα γενικά νοσοκομεία, τα θεραπευτήρια για ψυχασθενείς και τα καταστήματα για τοξικομανείς. Τέλος ορίζονται και τα μέτρα ασφαλείας των καταστημάτων κράτησης τα οποία είναι ανάλογα προς το είδος τους.

Σε ένα επιπλέον άρθρο του τρίτου κεφαλαίου, περιγράφονται οι κτιριακές εγκαταστάσεις και οι χώροι που απαιτούνται ώστε να εξασφαλίζονται ομαλές συνθήκες διαβίωσης και να πληρούν τις προϋποθέσεις εύρυθμης λειτουργίας των καταστημάτων κράτησης καθώς και η δυναμικότητά τους σε έγκλειστο πληθυσμό. Εδώ οφείλουμε να σημειώσουμε ότι με βάση τον Σωφρονιστικό Κώδικα, τα καταστήματα κράτησης λειτουργούν σε αστικές περιοχές ή σε απόσταση από αυτές ανάλογα προς τον ειδικότερο σκοπό για τον οποίο προορίζονται. Για όσα καταστήματα λειτουργούν μακριά από αστικές περιοχές, πρέπει να λαμβάνεται μέριμνα ώστε να μην δυσχεραίνεται η επικοινωνία των κρατουμένων με το ευρύτερο κοινωνικό περιβάλλον. Η αρχιτεκτονική και χωροταξική διαρρύθμιση των καταστημάτων πρέπει να είναι σύμφωνη με τις προδιαγραφές για κάθε είδος και συντάσσονται με

ευθύνη του Υπουργείου Δικαιοσύνης και τη σύμφωνη γνώμη αρχιτεκτονικών συνεργατών. Τέλος, προσδιορίζονται με λεπτομέρεια και οι εσωτερικοί χώροι διαβίωσης των κρατουμένων και η χωρητικότητά τους, με την δυνατότητα ύπαρξης πτερύγων κάθε καταστήματος, την ύπαρξη και διαρρύθμιση των κελιών εντός των πτερύγων και κατ' εξαίρεση θαλάμων.

Στο τέταρτο κεφάλαιο του Κώδικα θεσπίζονται λεπτομερώς η διαδικασία της εισαγωγής των κρατουμένων εντός των καταστημάτων η οποία είναι παραγγελία των αρμόδιων οργάνων για την εκτέλεση των ποινών και κατά την παραγγελία προσδιορίζεται το αντίστοιχο κατάστημα ανάλογα την κατηγορία στην οποία ανήκει ο/η κρατούμενος/η, με προτεραιότητα το πλησιέστερο προς τον τόπο κατοικίας των μελών της οικογένειας του/της. Στη συνέχεια ορίζεται η ενημέρωση την οποία πρέπει να λάβει ο/η κρατούμενος/η και η τοποθέτηση του/της νεοεισαγόμενου/ης. Αναφέρονται επίσης και οι υποχρεώσεις περί υγιεινής και καθαριότητας, υγειονομικού ελέγχου, υγειονομικής περίθαλψης, ατομικού δελτίου υγείας, οι συνθήκες εισαγωγής κρατουμένων σε θεραπευτικά καταστήματα ή νοσηλευτικά ιδρύματα, οι ανάγκες διατροφής καθώς και η απεργία πείνας από πλευράς κρατουμένων, ακόμη και η ευπρεπής και καθαρή ενδυμασία.

Το πέμπτο κεφάλαιο αφορά την ύπαρξη μορφωτικών προγραμμάτων καθώς και την διαχείριση του ελεύθερου χρόνου των κρατουμένων. Η οργάνωση μορφωτικών ή άλλου είδους δραστηριοτήτων είναι υπό την ευθύνη του Συμβουλίου Φυλακής που οι αρμοδιότητες του θα αναλυθούν αργότερα. Έτσι καλύπτονται όλες οι ανάγκες περί εκπαίδευσης και επαγγελματικής κατάρτισης, σωματικής άσκησης και άθλησης, δημιουργικής και πολιτιστικής απασχόλησης, ενημέρωσης και ψυχαγωγίας κατά τον ελεύθερο χρόνο ακόμη και η άσκηση θρησκευτικών καθηκόντων.

Στο έκτο κεφάλαιο ορίζεται η εργασιακή κατάσταση εντός των καταστημάτων κράτησης, με τον καθορισμό της εργασίας και της απασχόλησης των κρατουμένων, οι οποίες δεν θα πρέπει να έχουν τιμωρητικό ή καταπιεστικό χαρακτήρα, οργανώνεται η εργασία εκτός των καταστημάτων υπό την εποπτεία της Διεύθυνσης, η αμοιβή της εργασίας και ο Ατομικός Λογαριασμός Κρατουμένων (χρημάτιο), η γενικότερη παροχή σε χρήμα και η υποχρέωση για την καταβολή εισφοράς ασφάλισης, η ευθύνη των κρατουμένων που εργάζονται καθώς και η υποχρέωση ασφάλισης σε περίπτωση ατυχήματος, η παροχή των κατάλληλων ειδών υγειονομικού και φαρμακευτικού χαρακτήρα.

Στο έβδομο κεφάλαιο προβλέπονται οι πολύ σημαντικές διατάξεις σχετικά με την τακτική και απρόσκοπτη επικοινωνία του/της κρατούμενου/ης με το ευρύτερο κοινωνικό περιβάλλον. Σκοπός είναι

η ομαλότερη διαβίωση εντός του καταστήματος καθώς και την ταχύτερη προσαρμογή στο κοινωνικό περιβάλλον σε περίπτωση απόλυσης. Τα μέσα πραγμάτωσης αυτής της επικοινωνίας αφορούν κυρίως α) την υποδοχή επισκεπτών/ριών, β) την ανταλλαγή επιστολών, γ) την τηλεφωνική επικοινωνία δ) τις άδειες εξόδου από το κατάστημα και ε) τους θεσμούς ημιελεύθερης διαβίωσης. Έτσι λοιπόν, κάθε κρατούμενος/η έχει δικαίωμα για ένα επισκεπτήριο την εβδομάδα από συγγενείς μέχρι 4ου βαθμού, από άλλα άτομα αν εγκρίνει το Συμβούλιο Φυλακής και απεριόριστο αριθμό επισκεπτηρίων των συνηγόνων υπεράσπισης. Δεν υπάρχει κάποιος περιορισμός για την ανταλλαγή επιστολών και το περιεχόμενο τους δεν ελέγχεται, εκτός αν κριθεί αναγκαίο για λόγους εθνικής ασφάλειας. Η τηλεφωνική επικοινωνία γίνεται σε κοινόχρηστο και οπτικά ελεγχόμενο χώρο του καταστήματος. Απαγορεύεται η ύπαρξη προσωπικών κινητών τηλεφώνων. Και οι δύο τρόποι επικοινωνίας επιβαρύνουν οικονομικά τον/την κάθε κρατούμενο/η. Στους/στις κρατούμενους/ες χορηγούνται τακτικές, έκτακτες και εκπαιδευτικές άδειες απουσίας από το κατάστημα εφόσον έχουν συμπληρώσει το 1/5 της συνολικής ποινής τους χωρίς κάποιον ευεργετικό συνυπολογισμό και εφόσον η ποινή έχει διαρκέσει τουλάχιστον τρεις μήνες. Ο χρόνος των αδειών εξόδου θεωρείται χρόνος έκτισης της ποινής. Οι άδειες διαρκούν από μία ως πέντε μέρες. Οι έκτακτες άδειες είναι 24 ωρών και χορηγούνται προς εκπλήρωση οικογενειακών, επαγγελματικών ή άλλων εξαιρετικού χαρακτήρα υποχρεώσεων του κρατουμένου. Οι εκπαιδευτικές άδειες χορηγούνται για τη φοίτηση του/της κρατουμένου/ης σε σχολές όλων των βαθμίδων της εκπαίδευσης.

Οι εναλλακτικές μορφές έκτισης των ποινών κατά της ελευθερίας ορίζονται στο 8ο κεφάλαιο. Σκοπός του θεσμού της ημιελεύθερης διαβίωσης είναι η επαγγελματική ή άλλου είδους απασχόληση εκτός των καταστημάτων κράτησης χωρίς διαρκή επιτήρηση ώστε να επιτυγχάνεται η σταδιακή επάνοδος του κρατούμενου σε καθεστώς πλήρους ελευθερίας. Αν η ποινή κατά της ελευθερίας μετατραπεί σε χρηματική κάποια στιγμή, τότε δίνεται η δυνατότητα τμηματικής έκτισης της ποινής. Επίσης αντί της τμηματικής έκτισης της ποινής οι κρατούμενοι/ες έχουν τη δυνατότητα να ζητήσουν άσκηση κοινωφελούς εργασίας

Στο ένατο κεφάλαιο ορίζονται τα μέτρα για την εύρυθμη λειτουργία του καταστήματος κράτησης. Καθήκον του σωφρονιστικού προσωπικού είναι η διατήρηση της τάξης και της ασφάλειας εντός του καταστήματος. Με κοινή απόφαση των Υπουργών Δικαιοσύνης και Δημόσιας Τάξης καταρτίζεται ο κανονισμός ασφάλειας των καταστημάτων κράτησης. με τον οποίο καθορίζονται: α) τα προληπτικά μέτρα ασφάλειας στο εσωτερικό και στο εξωτερικό μέρος του καταστήματος, β) οι ενέργειες στις οποίες πρέπει να προβαίνει το σωφρονιστικό προσωπικό, η εξωτερική φρουρά και οι άλλες

αστυνομικές δυνάμεις για την τήρηση της τάξης και τον έλεγχο της ασφάλειας του καταστήματος, ιδίως κατά την έξοδο των κρατουμένων για προαυλισμό, την επάνοδό τους στα κελιά ή τους θαλάμους, τη διανομή φαγητού, τις μεταγωγές, τη μεταφορά ασθενών, την αντίσταση ή απείθεια σε νόμιμες διαταγές, τις τυχόν απόπειρες απόδρασης και σε όλες τις ανάλογες περιπτώσεις, και γ) τα κατασταλτικά μέτρα ασφάλειας που λαμβάνονται στο εσωτερικό και το εξωτερικό μέρος του καταστήματος σε περίπτωση διασάλυσης της ομαλής λειτουργίας του και διατάραξης της ασφάλειάς του. Θεσπίζονται τα μέτρα πειθαρχίας των εγκλείστων, προβλέπονται τα παραπτώματα και οι σε αντιστοιχία ποινές τους, καθώς και οι αμοιβές των κρατουμένων σε περίπτωση καλής διαγωγής ή αξιέπαινης πράξης, όπως απονομές βραβείων ή επάθλων, ελεύθερα επισκεπτήρια, κλπ. ορίζεται εξ ολοκλήρου η πειθαρχική διαδικασία.

Το δέκατο κεφάλαιο αναφέρεται στις συνθήκες μεταγωγής η οποία μπορεί να παραγγελθεί είτε για προσωπικούς λόγους, είτε για λόγους υγείας, είτε για λόγους δικονομικούς ακόμη και για λόγους ορθής λειτουργίας του καταστήματος και οργανώνεται η διαδικασία της μεταγωγής. Το ενδέκατο κεφάλαιο ορίζει το καθεστώς λήξης της εκτέλεσης της ποινής είτε λόγω οριστικής απόλυσης η οποία ενεργείται από τον διευθυντή του καταστήματος όταν : α) συμπληρωθεί η διάρκεια προσωπικής κράτησης, β) εκλείψει ο λόγος για τον οποίο επιβλήθηκε η κράτηση, γ) συμπληρωθεί το 65ο έτος της ηλικίας του/της κρατουμένου/ης, δ) προκύψει θάνατος κρατούμενου/ης. Οι διατυπώσεις για την απόλυση καθορίζονται από τον Υπουργό Δικαιοσύνης.

Στο δωδέκατο κεφάλαιο προβλέπονται οι αποφάσεις για την μετασφρονιστική μέριμνα περί των κρατουμένων. Η πολιτεία μεριμνά για την ομαλή επάνοδο και προσαρμογή των κρατουμένων πριν και μετά την οριστική απόλυση τους λαμβάνοντας μέτρα. Και τέλος, το δέκατο τρίτο κεφάλαιο αναφέρεται στη διοικητική εποπτεία της εκτέλεσης των ποινών και στη δικαστική εποπτεία μέσα στο κατάστημα κράτησης. Η εποπτεία της οργάνωσης και λειτουργίας του σωφρονιστικού συστήματος ασκείται από τη Γενική Διεύθυνση Σωφρονιστικής Πολιτικής του Υπουργείου και της υπαγόμενες σε αυτή Διευθύνσεις: α) Πρόληψης Εγκληματικότητας και Σωφρονιστικής Αγωγής Ανηλίκων, β) Σωφρονιστικής Αγωγής Ενηλίκων, γ) Λειτουργία Ειδικών Θεραπευτικών Καταστημάτων, δ) Επιθεώρησης Σωφρονιστικών Καταστημάτων και Ειδικών Καταστημάτων Κράτησης Νέων και ε) Εξωτερικής Φρούρησης Φυλακών και λοιπών Καταστημάτων.

Είναι λοιπόν εμφανές ένα σύστημα οργάνωσης και διοίκησης των καταστημάτων κράτησης που επικεντρώνεται στην διασφάλιση της ομαλής λειτουργίας των καταστημάτων και στη

μετασφρονιστική μέριμνα για την επανένταξη των κρατουμένων στο κοινωνικό σύνολο. Στον ελλαδικό χώρο λοιπόν, εντοπίζονται 32 σφρονιστικά ιδρύματα διαφόρων τύπων (ειδικά καταστήματα κράτησης ενηλίκων, αγροτικές φυλακές, ειδικά καταστήματα κράτησης νέων, θεραπευτικά καταστήματα, κλειστές φυλακές, δικαστικές φυλακές). Όμως παρά την οργάνωση του συστήματος από τον Σφρονιστικό Κώδικα παρουσιάζονται στις υποδομές των καταστημάτων κράτησης σημαντικές ελλείψεις. Για παράδειγμα, στη Δικαστική Φυλακή Κορυδαλλού, το μεγαλύτερο κατάστημα κράτησης της χώρας που είναι ικανό να υποδεχτεί περί τους 700 εγκλείστους, παρατηρούνται τριπλάσια και τετραπλάσια νούμερα. Η επίβλεψη του συνόλου των κρατουμένων και των εγκαταστάσεων σε κάθε βάρδια είναι υπό την ευχέρεια 20 υπαλλήλων κατά τη διάρκεια της ημέρας και 8-10 υπάλληλοι ασκούν καθήκοντα επίβλεψης σε δυο βάρδιες κατά τις νυχτερινές ώρες. Το διοικητικό προσωπικό απαρτίζεται από περίπου 40 μέλη και εργάζονται 11 κοινωνικοί/ες λειτουργοί, 2 κοινωνιολόγοι, 1 εγκληματολόγος, 1 οδοντίατρος, 1 ιερέας και ελάχιστοι/ες υπάλληλοι άλλων κατηγοριών. Βέβαια οι προβλεπόμενες οργανικές θέσεις δεν καλύπτονται από τον αριθμό των υπαλλήλων. (Παπαθεοδώρου, 2004)

Εντός του καταστήματος εντοπίζουμε ένα κτίριο εργαστηρίων (τυπογραφείο, βιβλιοδετείο, ξυλουργείο και σιδηρουργείο), μια αίθουσα για προγράμματα συμβουλευτικής, μια αίθουσα για προγράμματα κατάρτισης και περίπου τετρακόσιες θέσεις εργασίας για κρατούμενους με πλασματικό υπολογισμό ημερών ποινής. Οι θέσεις αυτές κατανέμονται σε 135 θέσεις για τον καθαρισμό, 40 θέσεις για το μαγειρείο, 18 θέσεις για το οικοδομικό συνεργείο, 20 θέσεις για το Πρατήριο, 14 θέσεις για την αποθήκη τροφίμων, 10 θέσεις για τα επισκεπτήρια των συνηγόρων, 8 θέσεις για την αποθήκη ιματισμού των κρατουμένων, 30 θέσεις για τον ελαιοχρωματισμό, 15 θέσεις για τα επισκεπτήρια συγγενών, 16 θέσεις για βοηθούς νοσηλευτών/ριών, 10 θέσεις για το σιδηρουργείο, 8 θέσεις για το συνεργείο υδραυλικών, 16 θέσεις για το συνεργείο ηλεκτρολόγων, 10 θέσεις για το κουρείο, 8 θέσεις για το κυλικείο, 8 θέσεις για τα πλυντήρια, 10 θέσεις για βοηθούς εργασιών γραφείου, 10 θέσεις για κηπευτικές εργασίες, 10 θέσεις για το ξυλουργείο, 20 θέσεις για τη συντήρηση κτιρίων και 65 θέσεις για το τυπογραφείο-βιβλιοδετείο.

2.2.2 Ο Εσωτερικός Κανονισμός Λειτουργίας των Καταστημάτων Κράτησης

Πέρα από τον Σφρονιστικό Κώδικα, κομβικό ρόλο στην εύρυθμη λειτουργία και οργάνωση των καταστημάτων κράτησης αποτελεί και η εκάστοτε Υπουργική Απόφαση σύμφωνα με την οποία

ορίζεται ο Εσωτερικός Κανονισμός Λειτουργίας Καταστημάτων Κράτησης. Στη συγκεκριμένη μελέτη είμαστε σε θέση να διερευνήσουμε τις αποφάσεις υπ' αριθμ. 58819/2003 περί του Κανονισμού Λειτουργίας Γενικών Καταστημάτων τύπου Α και Β' καθώς και υπ' αριθμ. 88741/2014 περί του Κανονισμού Λειτουργίας Καταστημάτων Κράτησης και αυτοτελών τμημάτων τύπου Γ'.

Έχοντας κατά νου ότι τα σωφρονιστικά καταστήματα δεν χρήζουν ομαλής λειτουργίας μόνο υπέρ των διοικούντων και της πολιτείας αλλά και υπέρ των ανθρώπων-κρατουμένων ως υποκείμενα δικαίου και δικαιωμάτων, είναι σαφές ότι το σωφρονιστικό σύστημα δεν μεταχειρίζεται αντικείμενα προς 'δοκιμαστική' μεταμόρφωση ως αυτοσκοπό. Έτσι λοιπόν εντός των Εσωτερικών Κανονισμών Λειτουργίας πρέπει να εξειδικεύονται οι διατάξεις που προβλέπονται από το Σύνταγμα, τις Διεθνείς Συμβάσεις, το Ποινικό Δίκαιο, την Ποινική Δικονομία καθώς και ο Σωφρονιστικός Κώδικας για την συγκρότηση ενός πολυμετωπικού θεσμικού πλαισίου εγγυήσεων εφαρμογής της σωφρονιστικής διαδικασίας, χωρίς να συμπυκνώνεται η ερμηνεία των διατάξεων των παραπάνω κειμένων και χωρίς να επηρεάζεται η εφαρμογή τους προς όφελος της κατασταλτικής πολιτικής του κράτους.

Οι δυσμενείς επιπτώσεις της στέρησης της ελευθερίας σε χώρους εγκλεισμού ελαχιστοποιούνται όταν στους/στις κρατούμενους/ες παρέχονται κατάλληλες δυνατότητες. Μια εποικοδομητική μεταχείριση τους τείνει να περιορίσει την περαιτέρω υποβάθμιση της πραγματικής και νομικής κατάστασης και συνθήκης εγκλεισμού που προκαλείται από επιλογές κατάχρησης εξουσίας και αυθαιρεσίας από διοικούντες και λοιπούς ανώτερους αρμόδιους φορείς. Τέτοιες καταστάσεις δεν βασίζονται στο στοιχείο της τύχης αλλά ούτε αποτελούν λύσεις ανάγκης για την ομαλή λειτουργία των καταστημάτων κράτησης, αλλά αποτελούν προϊόν προιδεασμού της κοινής γνώμης για την μεταχείριση που προβλέπεται από το οικοδόμημα της τιμωρίας όσων παρουσιάσουν παρεκκλίνουσα συμπεριφορά. Τα δικαιώματα των εγκλείστων φαίνεται να παραμερίζονται ή να αντικαθίστανται αντί να αλληλοσυμπληρώνονται και να εφαρμόζονται (τα οποία μάλιστα είναι ρητά διατυπωμένα στα σχετικά άρθρα του Σωφρονιστικού Κώδικα) και σαν συνέπεια το αναχρονιστικό μοντέλο άγνοιας και απορίας για το καλό των κρατουμένων και πως αυτό μπορεί να επιτευχθεί πλανάται πάνω από την εποικοδομητική μεταχείριση τους.

Ο έλεγχος της τήρησης των δικαιωμάτων των κρατουμένων συμπεριλαμβάνει τόσο την νομιμότητα στη μεταχείριση τους και τον σεβασμό στην 'ανθρώπινη αξιοπρέπεια' όσο και την έννομη προστασία τους και τον έλεγχο των υπευθύνων που ασκούν τη σωφρονιστική πολιτική. Αυτός όμως ο έλεγχος, έχει παρατηρηθεί ότι πραγματοποιείται άλλοτε πραγματικά και άλλοτε προσχηματικά με αποτέλεσμα

να παρεμποδίζεται ουσιαστικά από την σκοπιμότητα του και τις αντικειμενικές ή υποκειμενικές δυσκολίες που μπορεί να συναντήσει.

Προσεγγίζοντας λοιπόν αποσπασματικά και εντελώς συνοπτικά το κατευθυντήριο ύφος του Εσωτερικού Κανονισμού Λειτουργίας εντοπίζουμε την τάση για ένα εισαγγελικοκεντρικό και διευθυντικοστρεφές σύστημα ασφυκτικού ελέγχου και πειθαρχίας εντός των καταστημάτων κράτησης που αφορά τόσο τη λειτουργία του εκάστοτε ιδρύματος αλλά και τη μεταχείριση των κρατουμένων. Το να δημιουργούνται διαθέσεις προς μια ομαλή διαβίωση εντός του έγκλειστου καθεστώτος στέρησης της ελευθερίας ταυτόχρονα με την ομαλή επάνοδο στο κοινωνικό σύνολο των 'ελεύθερων' μελών περιχαράκωνεται από την ισχυροποίησης της κεντρικής εξουσίας φύλαξης και πειθαρχοποίησης προς όφελος της δημόσιας τάξης και ασφάλειας. Πιστοποιείται λοιπόν η πλήρης σχεδόν επικράτηση των υπηρεσιακών θεσμικών και πολιτικών αντιλήψεων περί φυλακής 'φύλαξης' και συνδρομή στην διατήρηση της δυναμικής και της εξουσίας που ασκεί ο εγκλεισμός και η στέρηση της ελευθερίας.

Αναλύοντας λοιπόν τον Εσωτερικό Κανονισμό Λειτουργίας διατυπώνεται ο τρόπος με τον οποίο λειτουργεί ένα κατάστημα κράτησης και διαπιστώνεται περιγραφή της εποπτείας και λειτουργίας του, των διαδικασιών που ακολουθούνται κατά τη μεταχείριση των κρατουμένων και των δικαιωμάτων και υποχρεώσεων των κρατουμένων καθώς και των καθηκόντων του προσωπικού με κάθε λεπτομέρεια.

Αναλυτικότερα στο πρώτο κεφάλαιο περιγράφονται οι γενικότερες αρχές λειτουργίας των καταστημάτων κράτησης. Οι κανόνες που ακολουθούν ρυθμίζουν λεπτομερώς τους όρους και τις συνθήκες εκτέλεσης των ποινών κατά της ελευθερίας και των συμπληρωματικών μέτρων ασφαλείας σύμφωνα με τις σχετικές διατάξεις του Συντάγματος, της Ευρωπαϊκής Σύμβασης για την προάσπιση των δικαιωμάτων του ανθρώπου και των θεμελιωδών ελευθεριών και του Σωφρονιστικού Κώδικα. Στη συνέχεια ορίζονται αναγκαίες έννοιες όπως: 'κατάστημα κράτησης' εννοείται η ειδική περιφερειακή υπηρεσία του Υπουργείου Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων που υπάγεται στη Γενική Διεύθυνση Αντεγκληματικής και Σωφρονιστικής Πολιτικής και λειτουργεί σε επίπεδο διεύθυνσης και άλλες όπως 'προσωπικό καταστήματος', 'κρατούμενοι/ες', 'εισαγγελέας-επόπτης', 'διευθυντής/ρια', 'νοσηλευτικό προσωπικό, 'ιατρικό προσωπικό' και 'εξειδικευμένο επιστημονικό προσωπικό',.

Το κατάστημα κράτησης λειτουργεί καθημερινά σε εικοσιτετράωρη βάση ως προς το έργο του τμήματος φύλαξης και την παροχή υγειονομικών υπηρεσιών προς τους κρατούμενους, σύμφωνα με τις βασικές αρχές λειτουργίας. Οπότε στο δεύτερο κεφάλαιο γίνεται αναφορά στην οργάνωση της εποπτείας των καταστημάτων κράτησης, τον έλεγχο της νομιμότητας και την εισαγγελική εποπτεία που ασκούν αρμοδιότητες δικαιοδοτικού, ελεγκτικού και και πειθαρχικού χαρακτήρα.

Το τρίτο κεφάλαιο ασχολείται με τα διαδικαστικά χαρακτηριστικά της λειτουργίας των καταστημάτων κράτησης. Αυτά είναι : α) η οργάνωση του χρόνου(ελεύθερου και μη) των κρατουμένων, β) η οργάνωση των υπηρεσιών του προσωπικού, γ) η εισαγωγή και τοποθέτηση των κρατουμένων, δ) τα επιτρεπόμενα είδη εντός του καταστήματος, ε) τα απαγορευμένα είδη, στ) το χρημάτιο (ατομικός χρηματικός λογαριασμός), ζ) η σίτιση και η διατροφή, η) η ατομική υγιεινή και η καθαριότητα των κρατουμένων, ι) η ιατρική μέριμνα, ια) η άθληση, ιβ) η ενημέρωση, ιγ) η ψυχαγωγία, ιδ) η εκπαίδευση, η επαγγελματική κατάρτιση και εργασία των κρατουμένων, ιε) τα επισκεπτήρια, ιστ) η τηλεφωνική επικοινωνία, ιζ) η αλληλογραφία, ιη) οι ολιγόωρες έξοδοι, κ) οι ακροάσεις των κρατουμένων, κα) η λειτουργία συμβουλίων, κβ) οι αρμοδιότητες του Συμβουλίου Φυλακής, κγ) οι αρμοδιότητες του Συμβουλίου Εργασίας Κρατουμένων, κδ) οι αρμοδιότητες του Πειθαρχικού Συμβουλίου και τέλος κε) οι μεταγωγές κρατουμένων.

Στο τέταρτο κεφάλαιο ορίζονται τα δικαιώματα των κρατουμένων εντός του καταστήματος, οι δυνατότητες και τα μέτρα για ελαχιστοποίηση των δεινών επιπτώσεων της κράτησης, η νομική βοήθεια προς αυτούς αλλά και οι υποχρεώσεις των κρατουμένων καθώς και η προετοιμασία τους για την απόλυση. Στο πέμπτο κεφάλαιο από την άλλη πλευρά, εντοπίζονται τα γενικά καθήκοντα του προσωπικού, τα καθήκοντα του/της διευθυντή/ριας, τα καθήκοντα του/της προϊστάμενου/ης του τμήματος διοίκησης (γραμματεία), τα καθήκοντα του/της προσωπικού του τμήματος διοίκησης, τα καθήκοντα του/της προϊσταμένου/ης του τμήματος οικονομικού, τα καθήκοντα του/της διαχειριστή/ριας, τα καθήκοντα του/της λογιστή/ριας, τα καθήκοντα του/της αποθηκάρου, τα καθήκοντα του υγειονομικού προσωπικού, τα καθήκοντα του ιατρικού προσωπικού, τα καθήκοντα του/της οδοντίατρου, τα καθήκοντα του/της φαρμακοποιού, τα καθήκοντα νοσηλευτικού προσωπικού, τα καθήκοντα του ειδικευμένου επιστημονικού προσωπικού, τα καθήκοντα του/της θρησκευτικού λειτουργού, τα καθήκοντα του τμήματος κοινωνικής εργασίας, τα καθήκοντα του/της κοινωνικού λειτουργού, τα καθήκοντα του/της κοινωνιολόγου, τα καθήκοντα του/της ψυχολόγου, τα καθήκοντα του/της εγκληματολόγου, τα καθήκοντα του/της αρχιφύλακα, του/της υπαρχιφύλακα και του/της φύλακα. Τέλος, στο 6ο κεφάλαιο περιγράφεται ο τρόπος λήξης της κράτησης, η διαδικασία απόλυσης

και η ενημέρωση για τη μετασφρονιστική μέριμνα υπέρ των κρατουμένων.

2.2.3 Η μετασφρονιστική μέριμνα

Το Υπουργείο Δικαιοσύνης, με τις αρμόδιες υπηρεσίες του (α) Δ/ση Σωφρονιστικής Αγωγής Ενηλίκων-Τμήμα Επαγγελματικής Κατάρτισης, Οργάνωσης της Εργασίας Κρατουμένων και Κοινωνικής Επανένταξης Αποφυλακισθέντων και β) Κοινωνικές Υπηρεσίες των Καταστημάτων Κράτησης, σε συνεργασία με το Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων μέσω του Οργανισμού Απασχόλησης Εργατικού Δυναμικού (Ο.Α.Ε.Δ.) εφαρμόζει προγράμματα επιδότησης νέων θέσεων εργασίας και νέων ελεύθερων επαγγελματιών σε αποφυλακισθέντες κρατούμενους/ες και νεαρά παραβατικά άτομα ή νεαρά άτομα που βρίσκονται σε κοινωνικό κίνδυνο.

Τα αποφυλακισμένα άτομα για να υπαχθούν στα προγράμματα αυτά πρέπει να υποβάλλουν στην αρμόδια υπηρεσία του ΟΑΕΔ της κατοικίας τους τα εξής δικαιολογητικά : α) αποφυλακιστήριο με χρονολογία αποφυλάκισης από 01-01-2000 και μετά, και β) εισηγητική έκθεση της Κοινωνικής Υπηρεσίας ή του Δ/ντή του Σωφρονιστικού καταστήματος, ότι το άτομο προτείνεται να μπει στο πρόγραμμα επιδότησης της απασχόλησης του ΟΑΕΔ. Εδώ είναι αναγκαίο να επισημάνουμε ότι τα άτομα που θα υπαχθούν σε αυτά τα προγράμματα πρέπει να έχουν εκτίσει ποινή συνεχούς κράτησης τουλάχιστον 6 μηνών

Τα νεαρά παραβατικά άτομα (που τους έχουν επιβληθεί αναμορφωτικά μέτρα ή ποινικός σωφρονιστικός κανόνας) ή τα νεαρά άτομα που βρίσκονται σε κοινωνικό κίνδυνο πρέπει να υποβάλλουν: α) εισηγητική έκθεση της Κοινωνικής Υπηρεσίας του Ειδικού Καταστήματος Κράτησης ή Ιδρύματος Αγωγής ή Εταιρείας Προστασίας Ανηλίκων, Δήμου ή άλλου αρμόδιου φορέα κοινωνικής παρέμβασης ή του «Χαμόγελου του Παιδιού», ή των Χωριών SOS κλπ., με πρόταση εισαγωγής στο πρόγραμμα επιδότησης του ΟΑΕΔ και β) άδεια εργασίας για τις περιπτώσεις που προβλέπεται.

2.2.4 Είδη και τύποι Καταστημάτων Κράτησης

Για την ίδρυση ενός νέου καταστήματος κράτησης η παραγγελία δίνεται με Κοινή Υπουργική Απόφαση των Υπουργών Δικαιοσύνης, Δημόσιας Διοίκησης, Εσωτερικών, Οικονομικών . Στον ελληνικό χώρο μέχρι στιγμής εντοπίζονται 32 σωφρονιστικά καταστήματα κράτησης διαφόρων τύπων

και παρουσιάζονται στους παρακάτω πίνακες κατά αλφαβητική σειρά.

A) ΓΕΝΙΚΑ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΑ ΚΡΑΤΗΣΗΣ

ΠΙΝΑΚΑΣ 2.2.4.1

ΚΛΕΙΣΤΕΣ ΦΥΛΑΚΕΣ
α) ΓΥΝΑΙΚΩΝ ΚΟΡΥΔΑΛΛΟΥ
β) ΓΥΝΑΙΚΩΝ ΕΛΑΙΩΝΑ ΘΗΒΩΝ
γ) ΑΛΙΚΑΡΝΑΣΣΟΥ
δ) ΚΕΡΚΥΡΑΣ
ε) ΜΑΛΑΝΔΡΙΝΟΥ
στ) ΠΑΤΡΑΣ
ζ) ΧΑΛΚΙΔΑΣ

ΠΗΓΗ: ίδια επεξεργασία

ΠΙΝΑΚΑΣ 2.2.4.2

ΔΙΚΑΣΤΙΚΕΣ ΦΥΛΑΚΕΣ
α) ΓΡΕΒΕΝΩΝ
β) ΔΙΑΒΑΤΩΝ (ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ)
γ ΔΟΜΟΚΟΥ
δ) ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ
ε) ΚΟΡΙΝΘΟΥ
σ) ΚΟΡΥΔΑΛΛΟΥ
ζ) ΚΟΜΟΤΗΝΗΣ
η) ΚΩ
θ) ΛΑΡΙΣΗΣ
ι) ΝΑΥΠΛΙΟΥ
ια) ΝΕΑΠΟΛΗΣ
ιβ) ΝΙΓΡΙΤΑΣ ΣΕΡΡΩΝ
ιγ) ΤΡΙΚΑΛΩΝ
ιδ) ΤΡΙΠΟΛΗΣ
ιε) ΧΑΝΙΩΝ
ιστ) ΧΙΟΥ
ιζ) ΠΡΕΒΕΝΤΟΡΙΟ ΚΡΑΤΟΥΜΕΝΩΝ ΑΜΦΙΣΣΑΣ

Β) ΕΙΔΙΚΑ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΑ ΚΡΑΤΗΣΗΣ

ΠΙΝΑΚΑΣ 2.2.4.3

ΕΙΔΙΚΑ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑ ΚΡΑΤΗΣΗΣ ΕΝΗΛΙΚΩΝ – ΑΓΡΟΤΙΚΕΣ ΦΥΛΑΚΕΣ
α) ΑΓΡΟΤΙΚΗ ΦΥΛΑΚΗ ΑΓΙΑΣ
β) ΑΓΡΟΤΙΚΗ ΦΥΛΑΚΗ ΚΑΣΣΑΝΔΡΑΣ
γ) ΑΓΡΟΤΙΚΗ ΦΥΛΑΚΗ ΤΙΡΥΝΘΑΣ
δ) ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΑΠΟΘΗΚΗ ΥΛΙΚΟΥ ΦΥΛΑΚΩΝ (Κ.Α.Υ.Φ.)

ΠΗΓΗ: ίδια επεξεργασία

ΠΙΝΑΚΑΣ 2.2.4.4

ΕΙΔΙΚΑ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΑ ΚΡΑΤΗΣΗΣ ΝΕΩΝ
α) ΕΙΔΙΚΟ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑ ΚΡΑΤΗΣΗΣ ΝΕΩΝ ΑΥΛΩΝΑ (Ε.Κ.Κ.Α)
β) ΕΙΔΙΚΟ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑ ΚΡΑΤΗΣΗΣ ΝΕΩΝ ΒΟΛΟΥ (Ε.Κ.Κ.Ν.)
γ) ΑΣΚΑ ΚΑΣΣΑΒΕΤΕΙΑΣ

ΠΗΓΗ: ίδια επεξεργασία

ΠΙΝΑΚΑΣ 2.2.4.5

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΕΣ ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΥ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗΣ
α) ΙΔΡΥΜΑ ΑΓΩΓΗΣ ΑΝΗΛΙΚΩΝ ΑΡΡΕΝΩΝ ΒΟΛΟΥ

ΠΗΓΗ: ίδια επεξεργασία

Γ) ΘΕΡΑΠΕΥΤΙΚΑ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΑ ΚΡΑΤΗΣΗΣ

ΠΙΝΑΚΑΣ 2.2.4.6

ΘΕΡΑΠΕΥΤΙΚΑ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΑ
α) ΨΥΧΙΑΤΡΕΙΟ ΚΡΑΤΟΥΜΕΝΩΝ ΚΟΡΥΔΑΛΛΟΥ
β) ΝΟΣΟΚΟΜΕΙΟ ΚΡΑΤΟΥΜΕΝΩΝ ΚΟΡΥΔΑΛΛΟΥ
γ) ΚΕΝΤΡΟ ΑΠΕΞΑΡΤΗΣΗΣ ΤΟΞΙΚΟΜΑΝΩΝ ΚΡΑΤΟΥΜΕΝΩΝ ΕΛΑΙΩΝΑ ΘΗΒΩΝ

ΠΗΓΗ: ίδια επεξεργασία

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3 : ΤΑ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΑ ΚΡΑΤΗΣΗΣ ΩΣ ΚΟΜΜΑΤΙ ΤΟΥ ΧΩΡΟΤΑΞΙΚΟΥ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΥ

3.1 Το Ειδικό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιαμού και Αειφόρου Ανάπτυξης για Καταστήματα Κράτησης

Στο σημείο αυτό παρατηρούμε ότι τον Νοέμβριο του 2001 εγκρίνεται η θέσπιση ενός Ειδικού Πλαισίου Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης για τα Καταστήματα Κράτησης από την Επιτροπή Συντονισμού της Κυβερνητικής Επιτροπής η οποία αποτελείται από τους Υπουργούς Πε.ΧΩ.ΔΕ, Εθνικής Οικονομίας και Οικονομικών, Εσωτερικών Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης, Ανάπτυξης, Γεωργίας, Πολιτισμού και Μεταφορών και Επικοινωνιών (όπως τιτλοφορούνταν εκείνη την εποχή) στον τομέα του Χωροταξικού Σχεδιασμού και της Αειφόρου Ανάπτυξης, λαμβάνοντας υπόψιν διάφορες διατάξεις του Ν.2742/1999, την γνωμοδότηση του Εθνικού Συμβουλίου ΧΣΑΑ, εισηγήσεις τις Διεύθυνσης Χωροταξίας του τότε Υ.Π.Ε.ΧΩ.ΔΕ.

Το συγκεκριμένο Ειδικό Πλαίσιο, του οποίου η μελέτη εκπονήθηκε από τη "ΘΕΜΙΣ ΚΑΤΑΣΚΕΥΑΣΤΙΚΗ ΑΕ" αποσκοπεί στην διαμόρφωση κατευθύνσεων σε εθνικό επίπεδο για την χωροθέτηση των Καταστημάτων Κράτησης, με στόχο την προώθηση των αρχών του Σωφρονιστικού Κώδικα, την κάλυψη αναγκών συμπλήρωσης των υποδομών και τη βέλτιστη γεωγραφική κατανομή τους κατά τρόπο ώστε να εξυπηρετείται αποτελεσματικότερα ο πληθυσμός, να καλύπτονται οι ανάγκες των καταστημάτων κράτησης σε υποδομές και υπηρεσίες καθώς και να ελαχιστοποιείται το κοινωνικό, οικονομικό και περιβαλλοντικό κόστος.

Εντός του πλαισίου λοιπόν περιλαμβάνονται κριτήρια χωροθέτησης των καταστημάτων κράτησης σε δυο χωρικά και διοικητικά επίπεδα α) το εθνικό και β) το περιφερειακό καθώς επίσης και το συνολικό πρόγραμμα δράσης τους που περιλαμβάνει τον καθορισμό των μεγεθών για την προγραμματική περίοδο 2001-2016 και την κατανομή τους σε επίπεδο περιφέρειας, την εξειδίκευση των ενεργειών σε επιμέρους υποπρογράμματα καθώς και το χρονικό προγραμματισμό ενεργειών και εκταμιεύσεων.

Στο δεύτερο άρθρο του ειδικού πλαισίου περιγράφονται αναλυτικά τα κριτήρια χωροθέτησης των Καταστημάτων Κράτησης. Πιο συγκεκριμένα, για την συμπλήρωση των υποδομών της χώρας σε καταστήματα κράτησης και την κατανομή τους σε Εθνικό επίπεδο λαμβάνεται υπόψιν: α) ο βαθμός

κάλυψης των προγραμματικών αναγκών από την υφιστάμενη ή την ήδη προγραμματισμένη υποδομή σε καταστήματα κράτησης για το έτος στόχο και η δυνατότητα τους να προσεγγίσουν τα νέα σωφρονιστικά πρότυπα, β) η αναλογική κατανομή των προγραμματικών μεγεθών βάσει πληθυσμού σε επίπεδο περιφερειών και η συμπλήρωση των υφιστάμενων υποδομών σε Γενικά Καταστήματα Κράτησης που διατηρούνται ή έχουν προγραμματιστεί με δεδομένη τη δυσκολία εξεύρεσης νέων χώρων, γ) η αναλογική βάσει πληθυσμού συμπλήρωση των υποδομών σε Θεραπευτικά Καταστήματα Κράτησης (γενικά νοσοκομεία, θεραπευτήρια για ψυχασθενείς και καταστήματα για τοξικομανείς), δ) η πληρέστερη κατά το δυνατό βαθμό από γεωγραφικής κατανομής κάλυψη των αναγκών της Επικράτειας σε Ειδικά καταστήματα και τέλος ε) η αναγκαιότητα ύπαρξης ενός τουλάχιστον καταστήματος κράτησης στην ευρύτερη περιοχή της έδρας κάθε εφετειακής περιφέρειας και σε θέση που θα εξασφαλίζει τη γρήγορη μεταγωγή των υπόδικων από και προς αυτή.

Στο ίδιο άρθρο γίνεται εκτενής αναφορά και για τα κριτήρια χωροθέτησης νέων καταστημάτων κράτησης σε επίπεδο περιφέρειας. Η επιλογή της θέσης ή των θέσεων των καταστημάτων γίνεται με τέτοιο τρόπο ώστε να επιτυγχάνονται οι παρακάτω επιμέρους επιδιώξεις: α) η δημιουργία ενός καταστήματος κράτησης στην ευρύτερη περιοχή της έδρας κάθε εφετείου και των τυχόν απαιτούμενων σε μια από τις ευρύτερες περιοχές των βασικών αστικών κέντρων της περιφέρειας, σε προσπελάσιμη και κεντροβαρική θέση με στόχο την καλύτερη δυνατή εξυπηρέτηση τόσο του μεγαλύτερου μέρους του πληθυσμού της περιφέρειας όσο και του καταστήματος κράτησης από τις επιμέρους υφιστάμενες τεχνικές και κοινωνικές υποδομές της περιοχής, β) η συμβατότητα με υφιστάμενες ή προγραμματισμένες χρήσεις γης ανάλογα με το είδος του καταστήματος κράτησης ελέγχοντας τις κατευθύνσεις της χωροταξικής, πολεοδομικής και περιβαλλοντικής πολιτικής που προκύπτουν από εγκεκριμένα χωροταξικά σχέδια ή πλαίσια ή άλλα σχέδια χρήσεων γης ώστε αφενός να διασφαλίζεται η καταλληλότητα του χώρου και της θέσης ως προς την εύρυθμη λειτουργία του καταστήματος και την διασφάλιση των αναπτυξιακών προτεραιοτήτων της περιοχής, γ) το χαμηλότερο δυνατό περιβαλλοντικό και λειτουργικό κόστος για το κατάστημα αλλά και την περιοχή υποδοχής του μη επιτρέποντας τη δημιουργία νέων σωφρονιστικών υποδομών σε περιβαλλοντικά ευαίσθητες περιοχές επιδιώκοντας την αξιοποίηση των υφιστάμενων υποδομών αφενός αλλά και ο έλεγχος ύπαρξης χαρακτηριστικών οικιστικής καταλληλότητας για την εξασφάλιση ποιοτικών συνθηκών διαβίωσης και την ασφάλεια των διαβιούντων.

Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η κατεύθυνση ως προς την γεωμορφολογία του γηπέδου των Γενικών Καταστημάτων αλλά και της ευρύτερης περιοχής κατά τέτοιο τρόπο ώστε να μην

επιτρέπεται η παρακολούθηση της εσωτερικής λειτουργίας του καταστήματος. Ακόμη συνυπολογίζεται η αποδοχή της ύπαρξης των καταστημάτων κράτησης από μεριάς της τοπικής κοινωνίας όπως εκφράζεται από τους θεσμοθετημένους φορείς της και τέλος ε) η κατάλληλη λειτουργική σύνδεση των καταστημάτων με το οικιστικό δίκτυο με επιδιώξεις για την εξασφάλιση ευχερούς πρόσβασης, ώστε να μην δυσχεραίνεται η επικοινωνία των κρατουμένων με το ευρύτερο κοινωνικό περιβάλλον και η λειτουργία των καταστημάτων να επωφελείται από τις λοιπές υποδομές και υπηρεσίες της πόλης της οποίες υποστηρίζει ως παραγωγικός πόρος.

Λαμβάνοντας υπόψιν τα παραπάνω, ορίζεται ότι τα Γενικά Καταστήματα Κράτησης πρέπει να βρίσκονται εκτός του αστικού ιστού και σε λειτουργική απόσταση από αυτόν. Η μέγιστη χρονοαπόσταση από το αστικό κέντρο το οποίο υποστηρίζει ορίζεται με βάση το ρόλο του αστικού κέντρο ως προς το λοιπό οικιστικό δίκτυο. Πιο συγκεκριμένα, για τα οικιστικά κέντρα πρώτου επιπέδου η μέγιστη απόσταση ορίζεται ως μια ώρα περίπου, επιδιώκοντας όμως την ταυτόχρονη εξυπηρέτηση των αναγκών της υποδομής από οικισμούς χαμηλότερου επιπέδου (3ου – 4ου). Η μέγιστη χρονοαπόσταση από οικισμό 3ου ή 2ου επιπέδου ορίζεται ως μισή ώρα. Όλα τα παραπάνω όμως προσδιορίζονται από τα όρια του εκάστοτε πολεοδομικού συγκροτήματος (1ου, 2ου, 3ου επιπέδου).

Τα Ειδικά Καταστήματα χωροθετούνται ανάλογα με τον ειδικότερο σκοπό για τον οποίο προορίζονται. Τα Καταστήματα κράτησης Νέων χωροθετούνται σύμφωνα με τα ίδια κριτήρια των Γενικών Καταστημάτων. Οι Αγροτικές φυλακές χωροθετούνται σε αγροτικές περιοχές, σε κεντροβαρικές και εύκολα προσβάσιμες θέσεις σε επίπεδο Επικράτειας. Βασικό κριτήριο αποτελεί η διαθεσιμότητα δημόσιων εκτάσεων, λόγω της μεγάλης απαιτούμενης έκτασης. Οι Κεντρικές Αποθήκες Υλικού Φυλακών χωροθετούνται σε θέσεις που ευνοείται η διαμετακόμιση του υλικού στην επικράτεια και σε οργανωμένους υποδοχείς που επιτρέπουν τη χωροθέτηση ανάλογης χρήσης (ζώνες χονδρεμπορίου, διαμετακόμισης ή άλλη κατηγορία Β.Ε.Π.Ε που επιτρέπει την εγκατάσταση αποθηκευτικών χώρων ανάλογης κλίμακας. Τέλος τα Κέντρα Ημιελεύθερης Διαβίωσης χωροθετούνται σε αστικές περιοχές επιπέδου 1ου, 2ου και 3ου στο οικιστικό δίκτυο. Όσον αφορά τα Θεραπευτικά Καταστήματα, ανάλογα με το σκοπό για τον οποίο προορίζονται χωροθετούνται σε λειτουργική συσχέτιση με ένα κρίσιμο αριθμό Γενικών Καταστημάτων μιας Περιφέρειας που να αιτιολογεί τη δημιουργία αυτοτελούς Γενικού Νοσοκομείου ή Θεραπευτηρίου Ψυχασθενών/ Τοξικομανών και κατά κόρον εντός του αστικού ιστού.

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει η περιγραφή της διαδικασίας επιλογής του γηπέδου χωροθέτησης

των εκάστοτε Καταστημάτων. Αποτελείται από 5 βασικά στάδια τα οποία περιλαμβάνονται εντός του Ειδικού Πλαισίου και προτείνονται μέχρι την εξειδίκευση των κατευθύνσεων του από τα υποκείμενα επίπεδα σχεδιασμού (Περιφερειακά Πλαίσια, Ρυθμιστικά σχέδια, ΓΠΣ/ΣΧΟΟΑΠ).

ΠΙΝΑΚΑΣ 3.1

ΣΤΑΔΙΑ ΕΠΙΛΟΓΗΣ ΓΗΠΕΔΟΥ ΧΩΡΟΘΕΤΗΣΗΣ ΤΩΝ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΩΝ ΚΡΑΤΗΣΗΣ
1) Καταγραφή του συνόλου των δημοσίων εκτάσεων
2) Προεπιλογή των εκτάσεων που ικανοποιούν τα κριτήρια του Ειδικού Πλαισίου
3) Διερεύνηση των επιπτώσεων στο φυσικό ή ανθρωπογενές περιβάλλον
4) Διερεύνηση της απαιτούμενης κοινωνικής συναίνεσης
5) Τελική επιλογή θέσης

ΠΗΓΗ: ίδια επεξεργασία

Αρχικά λοιπόν καταγράφεται το σύνολο των εκτάσεων του δημοσίου ή των Ο.Τ.Α που από άποψη μεγέθους προσφέρονται για την δημιουργία Καταστήματος Κράτησης. Για το σκοπό αυτό, το Υπουργείο Δικαιοσύνης ή η οικεία περιφερειακή αρχή ύστερα από αίτημα του Υπουργείου Δικαιοσύνης, απευθύνεται στους φορείς που διαχειρίζονται εκτάσεις του δημοσίου καθώς και στην Τοπική Αυτοδιοίκηση, ζητώντας να υποδείξουν εντός συγκεκριμένης προθεσμίας το σύνολο των αναξιοποίητων εκτάσεων που εμπίπτουν στην δικαιοδοσία τους και προσφέρονται από άποψη μεγέθους για τη δημιουργία τους.

Στη συνέχεια πραγματοποιείται η προεπιλογή των εκτάσεων που ικανοποιούν με ή χωρίς προϋποθέσεις τα κριτήρια του ΕΠΧΣΑΑ για τα Καταστήματα Κράτησης. Η προεπιλογή βασίζεται στα πορίσματα ειδικής μελέτης με τα οποία διερευνώνται και αξιολογούνται μεταξύ άλλων η δυνατότητα ικανοποίησης των στόχων και των κατευθύνσεων του πλαισίου, η χρησιμότητα αλλαγής της χρήσης των επιμέρους προσφερόμενων εναλλακτικών εκτάσεων, λαμβάνοντας υπόψιν και τις δυνατότητες προσφορότερης αξιοποίησης τους με αναπτυξιακά κριτήρια και τέλος τα αναγκαία μέτρα ή προϋποθέσεις όπως ο προσδιορισμός των αναγκαίων έργων και ρυθμίσεων καθώς και του χρόνου και του κόστους υλοποίησης τους.

Από την τυχόν χωροθέτηση των Καταστημάτων Κράτησης στις εκτάσεις που θα προεπιλεγούν διερευνώνται στην συνέχεια οι επιπτώσεις που είναι πιθανόν να προκύψουν είτε στο φυσικό είτε στο ανθρωπογενές περιβάλλον. Ακολουθεί η διερεύνηση της απαιτούμενης κοινωνικής συναίνεσης τόσο σε επίπεδο πρωτοβάθμιων και δευτεροβάθμιων Οργανισμών Αυτοδιοίκησης όσο και σε επίπεδο

περιφερειακής διοίκησης. Αν κατά την τελική επιλογή της θέσης, δεν καταστεί δυνατή η εξεύρεση ικανοποιητικής λύσης που να προκύπτει από το β' στάδιο, τότε προκηρύσσεται δημόσιος διαγωνισμός εξεύρεσης ιδιωτικών εκτάσεων. Στην περίπτωση που και αυτή η διαδικασία αποβεί άκαρπη, η απόκτηση της αναγκαίας έκτασης θα γίνει μέσα από διαδικασίες αναγκαστικής απαλλοτρίωσης στη βάση ειδικού σχεδιασμού.

Στο τρίτο άρθρο του Ειδικού Πλαισίου περιγράφεται το πρόγραμμα δράσης του κατά την προγραμματική περίοδο 2001-2016, στοχεύοντας στην κάλυψη των αναγκών του πλαισίου. Εντός του προγράμματος περιλαμβάνονται λοιπόν ο καθορισμός των προγραμματικών μεγεθών και η κατανομή τους σε επίπεδο περιφέρειας, η εξειδίκευση των ενεργειών σε επιμέρους υποπρογράμματα και ο χρονικός προσδιορισμός των ενεργειών και των εκταμιεύσεων. Γίνεται έτσι αναλυτική αναφορά στον αριθμό των θέσεων που διατηρούνται στις υφιστάμενες υποδομές, στο προγραμματικό μέγεθος σε θέσεις κρατουμένων, στις ανάγκες δημιουργίας νέων θέσεων κράτησης και τις ανάγκες δημιουργίας νέων Καταστημάτων Κράτησης και την προτεινόμενη κατανομή τους ανά περιφέρεια.

Παρατηρούμε λοιπόν ότι σύμφωνα με το Ειδικό Πλαίσιο, οι θέσεις που διατηρούνται στα Γενικά Καταστήματα ανέρχονται στις 2.299, στα Θεραπευτικά Καταστήματα στις 360, σε Αγροτικές Φυλακές 666 θέσεις, και σε στρατιωτικές φυλακές 22, φτάνοντας ένα σύνολο 3.347 θέσεων. Το προγραμματικό μέγεθος σε θέσεις κρατουμένων ανέρχεται στις 7.069 στα Γενικά Καταστήματα Κράτησης, στις 1260 στα Θεραπευτικά Καταστήματα, στις 66 σε Αγροτικές Φυλακές και 22 σε στρατιωτικές φτάνοντας τις 9.007 στο σύνολο. Στα Γενικά Καταστήματα Κράτησης εντοπίζεται ανάγκη για τη δημιουργία 4.760 νέων θέσεων κράτησης, στα Θεραπευτικά Καταστήματα 900, και δεν προβλέπονται νέες θέσεις σε Αγροτικές και στρατιωτικές φυλακές. Συνολικά δηλαδή προβλέπεται ανάγκη για 5.660 νέες θέσεις κράτησης.

Όσον αφορά τις ανάγκες δημιουργίας νέων Καταστημάτων, αυτές προβλέπονται σε 17 νέα Γενικά Καταστήματα Κράτησης και 3 νέα Θεραπευτικά Καταστήματα. Κατανέμοντας αυτές τις ανάγκες ανά περιφέρεια προκύπτει ότι υπάρχει ανάγκη για 3 Γενικά Καταστήματα στην Περιφέρεια Αττικής, 3 στην Περιφέρεια Κεντρικής Μακεδονίας, 2 στην Περιφέρεια Θεσσαλίας, 2 στην Περιφέρεια Κρήτης, 1 στις Περιφέρειες Ανατολικής Μακεδονίας & Θράκης, Δυτικής Μακεδονίας, Ηπείρου, Δυτικής Ελλάδος, Στερεάς Ελλάδος, Ιόνιων Νήσων και Πελοπόννησο. Τα Θεραπευτικά Καταστήματα κατανέμονται ως 1 στην Περιφέρεια Κεντρικής, 1 στην Περιφέρεια Κρήτης, και 1 που θα προβλέπεται μεταξύ των Περιφερειών Θεσσαλίας, Δυτικής Ελλάδος και Πελοποννήσου.

Στην συνέχεια αναλύονται τα δυο προβλεπόμενα υποπρογράμματα δράσης που αφορούν την συμπλήρωση των υποδομών κράτησης με τα 17 και 3 νέα Καταστήματα που αναφέρθηκαν ανωτέρω και τις εργασίες συντήρησης εκσυγχρονισμού και επέκτασης των ήδη διατηρούμενων υποδομών. Ακολουθεί ο αναγκαίος προγραμματισμός των ενεργειών και των εταμιεύσεων που απαιτούνται για την υλοποίηση των παραπάνω υποπρογραμμάτων δράσης. Σε περίπτωση που κατά την αξιολόγηση του Ειδικού Πλαισίου διαπιστωθεί ότι η εξέλιξη του αριθμού των κρατουμένων είναι διαφορετική από τις εκτιμήσεις, τότε αν ο αριθμός είναι μικρότερος είτε θα βελτιωθούν οι συνθήκες κράτησης είτε θα εξεταστεί κατάργηση των Καταστημάτων Κράτησης που μπορεί να απέχουν από τα σωφρονιστικά πρότυπα, αν ο αριθμός είναι μεγαλύτερος η κάλυψη των πρόσθετων αναγκών θα αντιμετωπιστεί εναλλακτικά με νέο προγραμματισμό.

3.2 Αξιολόγηση της επικαιρότητας του ΕΠΧΣΑΑ σε συνάρτηση με τις υφιστάμενες συνθήκες

Αξιοσημείωτο να αναφερθεί σε αυτό το σημείο αποτελεί το γεγονός ότι επεξεργάζοντας το περιεχόμενο του Γενικού Πλαισίου Χωροταξικού Σχεδιασμού & Αειφόρου Ανάπτυξης, δεν εντοπίστηκαν χωρία αναφοράς στο αντικείμενο των Καταστημάτων Κράτησης, ώστε να καταστεί δυνατή η αξιολόγηση της συμβατότητας του ΕΠΧΣΑΑ για Καταστήματα Κράτησης με τις κατευθύνσεις του υπερκείμενου χωροταξικού σχεδιασμού. Παρατηρούμε όμως, ότι με την αριθμ. 2533/12-05-2009 απόφαση του Υπουργού Δικαιοσύνης (ΦΕΚ 955 Β/22-05-2009), ανατέθηκε στη «ΘΕΜΙΣ ΚΑΤΑΣΚΕΥΑΣΤΙΚΗ Α.Ε.» η εκπόνηση μελέτης «Έκθεση αξιολόγησης της πορείας του Ειδικού Πλαισίου Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης Καταστημάτων Κράτησης και προτάσεις για τις αναγκαίες αναθεωρήσεις αυτού» σε συνεργασία με τη Γενική Δ/ση Σωφρονιστικής Πολιτικής. Ακολούθως, την υποβολή της ως άνω μελέτης στο Υ.ΠΕ.ΧΩ.Δ.Ε., προκειμένου να προχωρήσει η αναθεώρησή του, σύμφωνα με τον Χωροταξικό Νόμο και τα σημερινά δεδομένα του Σωφρονιστικού Συστήματος της Χώρας.

Για το λόγο αυτό σκοπός της ενότητας αυτής αποτελεί η αξιολόγηση της επικαιρότητας του θεσμοθετημένου ΕΠΧΣΑΑ για τα Καταστήματα Κράτησης (2001), σε συνάρτηση με τις πραγματικές συνθήκες και τα δεδομένα των προγραμματικών μεγεθών στις μέρες μας (2016) έχοντας παρέλθει το όριο του χρονικού του ορίζοντα.

Για την υλοποίηση της αξιολόγησης και τη συμπλήρωση του πίνακα αξιολόγησης που ακολουθεί, λαμβάνονται υπόψιν δεδομένα από την ανάλυση του παρόντος ΕΠ και δεδομένα από επικαιροποιημένες πηγές (λ.χ. Υπουργείο Δικαιοσύνης) που αντικατοπτρίζουν την σημερινή κατάσταση. Η διάρθρωση του κειμένου θα περιλαμβάνει κεφάλαια που θα αντιστοιχούν το καθένα σε ένα από τα κεφάλαια και υποκεφάλαια του ΕΠ. Για το λόγο αυτό και εν αντιστοιχία του κάθε κεφαλαίου/υποκεφαλαίου θα συνταχθεί ο πίνακας αξιολόγησης ο οποίος θα μορφοποιηθεί με τρεις κεντρικές στήλες. Η αριστερή στήλη θα περιλαμβάνει την παράθεση συγκεκριμένων αποσπασμάτων του ΕΠ, η μεσαία στήλη μια πιθανή επαναδιατύπωση ή τροποποίηση των αποσπασμάτων και η δεξιά στήλη με τον σχολιασμό της επικαιρότητας τους και την τεκμηρίωση της μεσαίας στήλης, δηλαδή αν ισχύουν ως έχουν, αν πρέπει να τροποποιηθούν ή αν πρέπει να αντικατασταθούν από κάτι άλλο. Ο σχολιασμός θα περιορισθεί στην αξιολόγηση της μεσαίας στήλης και δεν θα πρέπει να διακατέχει χαρακτήρα νέας πρότασης.

Απαραίτητο κρίνεται να συνυπολογισθούν και στοιχεία που είναι πιθανό να μην αναφέρονται στο ΕΠ, κυρίως λόγω της χρονολογίας της θέσπισης του, αλλά κρίνεται υψίστης σημασίας η σημαντικότητα τους ώστε να συμπεριληφθούν υπόψιν μιας αξιολόγησης και επικαιροποίησης του ΕΠ, να αποτελέσουν έναν κορμό για κάποια υποτιθέμενη αναθεώρηση του. Κρίθηκε σκόπιμο, στο συγκεκριμένο ερευνητικό εργαλείο να αξιολογηθεί το ΕΠ ως προς την επικαιρότητα του σε δυο κύρια σημεία. Στον ορισμό των κριτηρίων χωροθέτησης νέων Καταστημάτων Κράτησης σε επίπεδο Περιφερειών και στην προβλεπόμενη δημιουργία νέων Καταστημάτων Κράτησης και την κατανομή τους ανά την περιφέρεια, σύμφωνα με το πρόγραμμα δράσης της περιόδου 2001-2016. Λοιπά προγραμματικά μεγέθη με αναπτυξιακές κατευθύνσεις, όπως οι προβλεπόμενες θέσεις κρατουμένων ανά του συνόλου των Καταστημάτων Κράτησης καθώς και οι ανάγκες δημιουργίας νέων θέσεων, επιλέχθηκε να μην αξιολογηθούν. Στο τέλος θα παρατεθούν και κάποια συμπεράσματα συνοπτικά, έπειτα από τη μελέτη, την ανάλυση και την αξιολόγηση. Ακολουθεί λοιπόν η συμπλήρωση του πίνακα αξιολόγησης.

ΠΙΝΑΚΑΣ 3.2

ΘΕΣΜΟΘΕΤΗΜΕΝΟ ΕΠ	ΕΠΙΚΑΙΡΟΠΟΙΗΣΗ	ΤΕΚΜΗΡΙΩΣΗ-ΣΧΟΛΙΑΣΜΟΣ
<p>Κριτήρια χωροθέτησης νέων Καταστημάτων Κράτησης σε επίπεδο Περιφέρειας:</p> <p>1) Η δημιουργία ενός καταστήματος κράτησης στην ευρύτερη περιοχή της κάθε περιφερειακής εφετειακής έδρας και των τυχόν απαιτούμενων σε μια από τις ευρύτερες περιοχές των βασικών αστικών κέντρων της περιφέρειας</p>	Ισχύει ως έχει	Η αναγκαιότητα παραμένει ίδια. Παρατηρούμε όμως ότι από τις 19 εφετειακές περιφέρειας εντοπίζεται έλλειψη στην έδρα της περιφέρειας Αιγαίου (Πρωτοδικείο Σάμου, Σύρου Νάξου), με τις ανάγκες ίσως να καλύπτονται από το Κατάστημα Κράτησης στη Κω, που υπάγεται στην εφετειακή περιφέρεια Βορείου Αιγαίου λόγω σχετικά μικρής απόστασης
2) Η συμβατότητα με υφιστάμενες/προγραμματισμένες χρήσεις γης, ώστε να διασφαλίζονται οι αναπτυξιακές προτεραιότητες της εκάστοτε περιοχής	Ισχύει ως έχει	Παρατηρούμε ότι ειδικά σε περιοχές όπου κάποιο Κατάστημα Κράτησης χωροθετείται εντός αστικού ιστού και σε κοντινή απόσταση από άλλες χρήσεις, δημιουργείται σύγκρουση αλλά και παραβλέπονται οι αναπτυξιακές προοπτικές μέσω της αξιοποίησης του μεγάλου σε έκταση δημοσίου γηπέδου
4) Η κατά το δυνατόν αποδοχή της τοπικής κοινωνίας όπως εκφράζεται από θεσμοθετημένους φορείς.	Ισχύει ως έχει.	Σε περιοχές που η επιλογή του γηπέδου χωροθέτησης είναι εντός αστικού ιστού, εμφανίζονται μεμονωμένες περιπτώσεις επιδίωξης της μετεγκατάστασης ακόμη και από θεσμοθετημένους φορείς (λ.χ. Δήμος Κορυδαλλού)
Τα Γενικά Καταστήματα- όπως	Ισχύει ως έχει	Εντοπίζονται Καταστήματα

<p>και τα Καταστήματα Νέων, πρέπει να βρίσκονται εκτός του αστικού ιστού και σε λειτουργική απόσταση από αυτόν</p>		<p>Κράτησης (είτε Γενικά είτε Νέων) σε λειτουργική απόσταση από το αστικό κέντρο αλλά εντός του ιστού (λ.χ. ΓΚΚ Κορυδαλλού, ΓΚΚ Κέρκυρας, ΓΚΚ Αλικαρνασσού, ΕΚΚΝ Βόλου, κλπ.)</p>
<p>Σύμφωνα με το Πρόγραμμα Δράσης 2001 – 2016 του ΕΠΧΣΑΑ, προσδιορίζονται οι ανάγκες δημιουργίας (17) Καταστημάτων Κράτησης και η κατανομή τους ανά περιφέρεια. Πιο συγκεκριμένα, προβλέπεται η δημιουργία Γενικού Καταστήματος Κράτησης:</p>		
<p>1) Στην Περιφέρεια Αν. Μακεδονίας & Θράκης σε θέση που θα προσδιορισθεί</p>		<p>Με βάση τις ΥΑ 3037/31-07-200 και ΥΑ 18539/14-02-2006 προβλέπεται η ανέγερση Γ.Κ.Κ έκτασης 100 στρ. στη θέση Νικηφόρος του Ν. Δράμας με ολοκλήρωση των έργων τον Απρίλιο του 2010, όμως οι εργασίες έχουν ανασταλεί</p>
<p>2) Δυο νέα Γ.Κ.Κ στην Περιφέρεια Αττικής σε θέσεις που θα προσδιορισθούν και επαναξιολόγηση της επιλεγμένης θέσης Ριτσώνα, Ν. Ευβοίας ενός προγραμματισμένου τρίτου Γ.Κ.Κ</p>		<p>Η επιλεγμένη θέση Ριτσώνα απορρίπτεται και στην Περιφέρεια Αττικής δημιουργείται ένα Κατάστημα Κράτησης Γυναικείων Φυλακών στη θέση Ελαιώνας (Θήβα) και ένα Γενικό Κατάστημα Κράτησης στη Χαλκίδα. Ακόμη</p>

		δεν έχει προγραμματιστεί η χωροθέτηση του 3ου Καταστήματος που προβλέπεται σύμφωνα με τις ανάγκες της Περιφέρειας
3) Στην Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδος σε θέση που θα προσδιορισθεί		Δεν έχουν πραγματοποιηθεί διεργασίες ανέγερσης νέου Καταστήματος, παρά βελτιωτικές κινήσεις, σύμφωνα με την ΥΑ 1713/18-11-2004, στο ήδη υπάρχον Κατάστημα Κράτησης στη θέση Αγ. Στέφανος (Πάτρα)
4) Στην Περιφέρεια Δυτικής Μακεδονίας σε θέση που θα προσδιορισθεί		Εντοπίζεται η χωροθέτηση Γενικού Καταστήματος Κράτησης στη θέση Φελλίου στα Γρεβενά
5) Στη Περιφέρεια Ηπείρου σε θέση που θα προσδιορισθεί		Εντοπίζεται η χωροθέτηση Γενικού Καταστήματος Κράτησης στα Ιωάννινα
6) Στην Περιφέρεια Θεσσαλίας στις 2 ήδη προγραμματισμένες θέσεις (Βόλος, Τρίκαλα)		Εντοπίζεται η χωροθέτηση Γ.Κ.Κ στα Τρίκαλα, αλλά όχι ακόμη στο Βόλο
7) Στην Περιφέρεια Ιονίων Νήσων σε θέση που έχει προγραμματιστεί		Εντοπίζεται η χωροθέτηση Γ.Κ.Κ στην Νήσο Κέρκυρα
8) Στην Περιφέρεια Κεντρικής Μακεδονίας σε 3 θέσεις που θα προσδιορισθούν		Έχουν ήδη ανεγερθεί δυο Γ.Κ.Κ στις θέσεις Διαβατά (Θεσσαλονίκης) και Νιγρίτα (Σερρών) σύμφωνα με την ΥΑ 3037/09-10-2009, αλλά εκκρεμεί ακόμη η ανέγερση ενός τρίτου σύμφωνα με τις προβλέψεις του ΕΠΧΣΑΑ

9) Στην Περιφέρεια Κρήτης σε 2 θέσεις που έχουν ήδη προγραμματισθεί (Χανιά, Νεάπολη ή Ν. Αλικαρνασσός)		Στην προκειμένη περίπτωση, κρίθηκε αναγκαίο να ανεγερθούν 3 νέα Γ.Κ.Κ που εντοπίζονται στις ήδη προγραμματισμένες θέσεις, στα Χανιά, στη Ν. Αλικαρνασσό (Ηρακλείου) και στην Νεάπολη(Λασιθίου). Παρ'ολαυτά, οι εργασίες στο Γ.Κ.Κ Νεάπολης έχουν διακοπεί
10) Στην Περιφέρεια Πελοποννήσου προτείνεται επαναξιολόγηση της επιλεγμένης θέσης 'Συλίμνα' Αρκαδίας		Απορρίπτεται η επιλεγμένη θέση και ταυτόχρονα δημιουργείται Γ.Κ.Κ στην Τρίπολη
11) Στην Περιφέρεια Στερεάς Ελλάδος σε θέση που θα προσδιορισθεί		Σύμφωνα με τις ΥΑ 3037/31-07-02, 3631/01-07-05 και 18539/14-2-2006, επιλέγεται η ανέγερση Γ.Κ.Κ στην περιοχή του Δομοκού, έργο το οποίο υλοποιείται το Μάρτιο του 2007

ΠΗΓΗ: Ιδία επεξεργασία

Μελετώντας λοιπόν κάποιες από τις κατευθύνσεις του ΕΠΧΣΑΑ επιλεκτικά, κρίνεται αρχικά ότι δεν χρειάζεται πιθανή επαναδιατύπωση ή τροποποίηση ή αντικατάσταση των συγκεκριμένων επιλεγμένων αποσπασμάτων. Μέσα στις εφετειακές περιφέρειες, κρίνεται αναγκαίο να τηρηθούν οι προαναφερθείσες κατευθύνσεις όσον αφορά την θέσπιση των κριτηρίων χωροθέτησης νέων καταστημάτων κράτησης. Διασφαλίζοντας την κοινωνική συναίνεση από τους τοπικούς θεσμικούς φορείς, είναι επιθυμητό να διατηρείται μια λειτουργική απόσταση από τα αστικά κέντρα ώστε να διατηρούνται οι αναπτυξιακές προοπτικές των εκάστοτε περιοχών. Η κατανομή των καταστημάτων κράτησης σε επίπεδο περιφερειών, εστιάζοντας στην επικαιροποιημένη τεκμηρίωση, κρίνεται ικανοποιητική με βάση τις προγραμματικές ανάγκες των καταστημάτων κράτησης που εντοπίζονται ανά την επικράτεια.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4ο

Η στάση της κοινωνίας ως προς την θέση ανεπιθύμητων χρήσεων γης

4.1 Κοινωνικές αποδοχές και αντιδράσεις

Στη σημερινή εποχή, όπως προαναφερθήκαμε, τα μέλη ενός κοινωνικού συνόλου αντιμετωπίζουν μια εποχιακή επένδυση στον έλεγχο κάθε διάστασης της ύπαρξης. Μέσα από τον φόβο τους αποκλείονται πολλά από την έκφραση τους και την αποτύπωση της στο χώρο, κοινώς ελέγχονται και αναστέλλονται. Στις λεγόμενες λοιπόν 'κοινωνίες του ελέγχου' εντοπίζεται και μια γενικευμένη κρίση όλων των διαφορετικών χώρων οικειοθελούς εγκλεισμού, που τα μέλη συναντούν μπροστά τους. Ναι μεν αυτοί αποτελούν ανεξάρτητες μεταβλητές, όμως οι διαφορετικοί/ες 'ελεγχόμενοι/ες' είναι εξαρτημένες μεταβλητές που σχηματίζουν ένα σύστημα ευμετάβλητης γεωμετρικής πειθαρχίας (Deleuze, 2001).

Οι προαναφερθέντες χώροι εγκλεισμού αποτελούν ευδιάκριτα μεν καλούπια, ο έλεγχος όμως είναι αυτοπαραμορφούμενος που αλλάζει συνεχώς από τη μια στιγμή στην άλλη. Το ζεύγος άτομο/μάζα είναι σε διάσταση, τα άτομα δημιουργούνται πλέον από τις διαιρέσεις ενώ οι μάζες από στατιστικά δείγματα, δεδομένα, τράπεζες πληροφοριών. Μέσω αυτής της αρχής, επηρεάζεται και η γενικευμένη, αδιάκοπη, πειθαρχική διαμόρφωση. Ο συνεχής έλεγχος τείνει να αντικαταστήσει την απεριόριστη αναστολή των κοινωνιών του ελέγχου, επιβάλλοντας ένα διαφορετικό τρόπο κατευθυνόμενης ζωής (Deleuze, 2001).

Μέσα σε ένα κοινωνικό σύνολο, σε περίπτωση που υποστηρίζεται επαρκώς ή βελτιώνεται η αίσθηση της ασφάλειας, του αυτοσεβασμού και του ανήκειν, οι διαπροσωπικές σχέσεις που συνάπτονται ορίζονται ως καλές με περιορισμένο όριο. Κακές χαρακτηρίζονται οι σχέσεις αυτές όταν διακατέχονται συνήθως από άγνοια, φόβο, απειλή και ματαιότητα. Ακόμη και αν τα μέλη ενός κοινωνικού συνόλου επωφελούνται από την συνύπαρξη τους σε αυτό, αναγκαία τροποποιείται και η μορφή διαχείρισης των απειλών που αντιμετωπίζουν, είτε προέρχονται από την ανθρώπινη ύπαρξη είτε από το φυσικό περιβάλλον.

Αν ο φόβος απουσιάζει, τότε επικρατεί και λιγότερη αλλοτρίωση. Οι συμπεριφορές εκτυλίσσονται πιο

αυθόρμητα, με λιγότερες αναστολές, λιγότερο 'βεβιασμένες' και ορθότερα σχεδιασμένες (Maslow, 2011). Η αντιληπτική ικανότητα των μελών του συνόλου επηρεάζεται από την ευχέρεια τους να απορροφούν νέα δεδομένα και να τα αφομοιώνουν ή να τα αποβάλλουν. Ξοδεύοντας λιγότερο χρόνο για την αντιμετώπιση νέων καταστάσεων ξεσπά μια άτυπη διαμάχη μεταξύ δυνάμεων αυτοπροστασίας και δυνάμεων ελέγχου στο εσωτερικό των ατόμων. Η αυτοαποδοχή της μεγαλύτερης ολότητας τους και ενοποίηση τους δημιουργούν τη διχόνοια. Στα προβλήματα της απόκτησης και υπεράσπισης ή της απώλειας και διατήρησής της ενός επιθυμητού επιπέδου ασφάλειας δεν εντοπίζεται αλλαγή της προσωπικότητάς τους. Είναι σχεδόν δυσανάλογα των αλλαγών στο γύρω φυσικό ή δομημένο περιβάλλον.

Η εξοικείωση με το περιβάλλον ενός τοπίου μετριάζεται για να αφήσει χώρο σε μια τυφλή αυτόματη ανάγνωση του χώρου, δημιουργώντας την αντιληπτική ενότητα μέσω μιας πιο καθαρής όρασης (Virilio, 2004). Μέσα από τα στερεότυπα που δημιουργούνται, τα άτομα αντιλαμβάνονται περισσότερο το οικείο και τετριμμένο παρά το άγνωστο και φρέσκο, β) το σχηματοποιημένο και αφηρημένο παρά το πραγματικό, γ) το οργανωμένο παρά το διαφορούμενο, δ) αυτό που μπορεί να ονομαστεί παρά το ανώνυμο και ε) το αναμενόμενο παρά το απροσδόκητο. Έτσι το μη οικείο περιβάλλον διαστρεβλώνεται για να πάρει μια πιο οργανωμένη μορφή εξαναγκαστικά. Τα γεγονότα κατατάσσονται σε κατηγορίες, κάνοντας την αντίληψη λιγότερο αποδοτική, παρά διακρίνονται ως μοναδικά και ιδιοσυγκρασιακά (Maslow, 2011).

Διασχίζοντας ένα οικείο περιβάλλον μεγεθύνει την συνεισφορά ως προς την αναγνώριση αισθητών ζωνών, υποδεικνύοντας τις ρήξεις, τις ρωγμές, τις συμμετρίες και τη μορφοποίηση του. Κάθε άτομο χαρτογραφεί εν αγνοία του. Χρησιμοποιώντας το χώρο ενός περιβάλλοντος, γίνεται ειδήμονας της σχέσης του χρόνου και χώρου της μετατόπισης, πηγαίνοντας λ.χ. από το κοντινό στο μακρινό. Αξιολογείται διαρκώς μια από κοινού πραγματικότητα την οποία επιβάλλουν στον καθένα οι ζωτικές αναγκαιότητες των υποκειμένων σε κάθε τους κίνηση (Virilio, 2004).

4.1.1 Κοινωνικοχωρική διαλεκτική

Τα άτομα διαμορφώνουν με τον τρόπο τους τη δομή των πόλεων αλλά ταυτόχρονα επηρεάζονται από αυτή τη δομή, εγκαθιδρύοντας μια διαδικασία αμοιβαίας συνεχούς διάδρασης. Η ολοκληρωτική

ενότητα ενός ομόφωνου κοινωνικού συνόλου αποτελείται από τις καταβολές του ανθρώπινου δεσμού και του τόπου, δηλαδή της μάζας, της πληροφορίας και της ενέργειας (Virilio, 2004). Προκαλείται μια αμέριστη τυποποίηση της ζωής των μελών του συνόλου που αποτελείται από το σύνολο των μεθόδων που χρησιμοποιούν για να εξασφαλιστεί μια απόλυτη κυριαρχία πάνω στο φυσικό ή μη περιβάλλον, προσαρμοσμένη στις ανάγκες τους και ανάλογη με αυτές. Μια σύγχρονη τεχνοκρατική και βιομηχανική κοινωνία απαιτεί κοινωνικοχωρικές ευνοϊκές συνθήκες κάλυψης των αναγκών των μελών της (Clastres, 1992).

Οι κοινωνικές, πολιτικές και κοινωνικές διαδικασίες και διεργασίες ενός συνόλου εκφράζονται και αποτυπώνονται στον χώρο, για το λόγο αυτό δεν μπορεί ο χώρος να εκλαμβάνεται σαν παράγοντας που δεν διαδραματίζει κάποιο ρόλο. Από μόνος του συμβάλει στην φύση και τη σύσταση των σχέσεων αλληλεπίδρασης μεταξύ διαφορετικών κοινωνικών ομάδων μέσα σε ένα φυσικό ή δομημένο περιβάλλον. Πρωτίστως, η συγκρότηση των διαφόρων ειδών κοινωνικών σχέσεων και δικτύων αλληλεξάρτησης επηρεάζονται από τους παράγοντες του χώρου και τις απόστασης (Knox & Pinch, 2009). Η χωρικότητα λοιπόν της κοινωνικής ζωής αναπαράγεται, μετασχηματίζεται και ενισχύεται από την έννοια της κοινωνικοχωρικής διαλεκτικής.

Σύμφωνα με τους Dear και Wolch εντοπίζονται τρεις βασικές όψεις της κοινωνικοχωρικής διαλεκτικής: "α) διαδικασίες στο πλαίσιο των οποίων οι κοινωνικές σχέσεις συγκροτούνται μέσω του χώρου, β) διαδικασίες στο πλαίσιο των οποίων οι κοινωνικές σχέσεις εμποδίζονται από το χώρο, και γ) διαδικασίες στο πλαίσιο των οποίων οι κοινωνικές σχέσεις διαμεσολαβούνται από τον χώρο." (Knox & Pinch, 2009). Σχετικές καταστάσεις που επηρεάζουν την χωρικότητα της κοινωνικής ζωής αποτελούν ενδεικτικά περιπτώσεις όπου τα χαρακτηριστικά στοιχεία μια περιοχής επηρεάζουν τις διευθετήσεις για την εγκατάσταση μιας νέας χρήσης/λειτουργίας, περιπτώσεις μερικής ή καθολικής αδράνειας όπου λ.χ. η παρουσία ενός απαρχαιωμένου δομημένου χώρου ή όταν λόγω του φυσικού περιβάλλοντος διευκολύνεται η παρεμποδίζεται η ανθρώπινη δραστηριότητα και τέλος όταν διευκολύνεται η ανάπτυξη ευρείας ποικιλίας πρακτικών καθημερινής ζωής λόγω της επίδρασης του εκμηδενισμού αποστάσεων.

Ένα δομικό συγκροτησιακό στοιχείο της κοινωνικοχωρικής διαλεκτικής αποτελεί το γεγονός της ανάγνωσης της ως προϊόν μιας κοινωνικής δυναμικής και των χωρικών της εκφάνσεων, καθώς και ως φορέα κοινωνικοχωρικής παραγωγής και αναπαραγωγής. Το νομικό της πλαίσιο συγκροτείται από αρμόδια σώματα και φορείς και εφαρμόζεται σε συγκεκριμένους τόπους και περιστάσεις κοινωνικής

μέριμνας και χωρικής δικαιοσύνης (Knox & Pinch, 2009).

Η βάση για την ανάπτυξη διακριτών κοινωνικών περιβαλλόντων τα οποία είναι σημαντικά λόγω της δυνατότητας να διαμορφώνουν τις στάσεις των ατόμων ορίζεται μέσα από αυτήν τη διαλεκτική. Μέσα στην πυκνότητα της χωροχρονικής συμπίεσης, ο ορίζοντας της περιπλάνησης μέσα σε κάποιο περιβάλλον περιλαμβάνει φοβίες σχετικές με το ανοίκειο, το ανόμοιο και το ξένο χαρακτηριστικό που μπορεί να προσδοθεί από μια λειτουργία. Δραστηριότητες που 'εισβάλλουν' σε μια περιοχή χαρακτηρίζονται ως ανεπιθύμητες από τοπικά κινήματα και δράσεις εναντίωσης που αναπτύσσονται εντός κάποιου συνόλου (Virilio, 2004).

Οι μορφές διάδρασης μεταξύ ατόμων σε ένα περιβάλλον αποτελούν τα θεμέλια τις ομαλής κοινωνικής οργάνωσης, όσον αφορά τις χωρικές αποτυπώσεις των διαπροσωπικών σχέσεων και την παράμετρο του χρόνου. Εστιάζοντας κυρίως στην ανάληψη ρόλου και θέσης στην κοινωνική διαστρωμάτωση και σε δεύτερο χρόνο στη φύση και την ένταση της μεταξύ τους διάδρασης. Σε αυτό το πλαίσιο εντάσσονται η εκφραστική διάδραση που περιλαμβάνει σχέσεις που καλύπτουν εσωτερικές ανάγκες καθώς και η εργαλειακή διάδραση που αναφέρεται σε σχέσεις που συνάπτονται για να επιτευχθούν κοινές στοχεύσεις (Knox & Pinch, 2009).

Από τον έλεγχο του κοινωνικού συνόλου, ξεφεύγει η ροή στον δημογραφικό τομέα η οποία διέπεται από πολιτισμικούς κανόνες αλλά και φυσικούς νόμους. Το σύνολο ουσιαστικά αποτελεί έναν χώρο όπου αναπτύσσεται μια ριζωμένη διαβίωση στο κοινωνικό και το βιολογικό ταυτόχρονα, έναν τόπο ο οποίος λειτουργεί σύμφωνα με τη δική του λειτουργικότητα και επιβάλλει μια συγκεκριμένη κοινωνικοχωρική νόρμα (Clastres, 1992).

4.1.2 Εδαφική δικαιοσύνη

Αστικός χώρος και κοινωνική λειτουργικότητα αποτελούν δυο ανεξάρτητες κατηγορίες, δυο διαφορετικές ολότητες πραγμάτων χωρίς διαδραστικές σχέσεις. Οι ερμηνευτικές δυνατότητες της χωρικής προσέγγισης περιορίζονται από την διχοτομία χώρου και κοινωνίας. Έτσι προσδιορίζεται η μικρή, σε εύρος, θεωρητική εμβέλεια του σχεδιασμού. (Κομνηνός, 1983). Από τον σχεδιασμό μιας πόλης δεν γίνεται να απουσιάζει ένας καθοριστικός παράγοντας για τη διαμόρφωση, η πολιτική. Απομονώνοντας βέβαια τις σκοπιμότητες ως βασικό συντελεστή σχεδιασμού και κατασκευής της, ο αστικός χώρος παραμένει εκτός κοινωνικής λειτουργικότητα και δεν επιτυγχάνεται η ενσωμάτωση του

στις διαδραστικές σχέσεις αλληλεπιδράσεις που καθορίζουν την εκάστοτε κοινωνική δυναμική. Η σχέση αυτή υπάρχει και αναδεικνύει τη βαρύτητα της καθώς και τον καθοριστικό της χαρακτήρα (Rossi, 1991).

Η πολιτική επεμβαίνει με το δικό της τρόπο ακόμη και στην ιδρυτική στιγμή μιας πόλης. Ουσιαστικά η ίδια η πόλη θα επιλέξει την εικόνα της αφομοιώνοντας τους όρους εδαφικής δικαιοσύνης που θα την επηρεάσουν. Η πολύπλοκη δομή μιας πόλης αναδύεται μέσα από την χωρική ανάλυση. Τα σημεία αναφοράς είναι έτσι όπως οι κανόνες δικαίου προστάζουν και διαμορφώνουν τη καθημερινή διαβίωση και την αλληλεπίδραση με το χώρο με ίσους όρους (Rossi, 1991). Η επιλογή των καταστατικών μεταβλητών της χωρικής οργάνωσης γίνεται με αναλυτικό ορθολογισμό και βεβαιότητα. Τα σχέδια γίνονται αντικείμενο πρόσθετης επεξεργασίας που μέσω της πορείας τους διαμορφώνεται η φαινομενική εδαφική μοναδικότητα κάθε περίπτωσης που απεικονίζεται στον αστικό ιστό και η τελική μορφή (Κομνηνός, 1983).

Η καταστροφική συνέπεια του μεγάλου κατακερματισμού του αστικού εδάφους αποτελεί, σύμφωνα με ορισμένους, τροχοπέδη για την ολοκληρωμένη αστική ανάπτυξη και εξάπλωση, παρακάμπτοντας και τον αρνητικό χαρακτήρα της ατομικής κυριαρχίας πάνω στο έδαφος (Rossi, 1991). Ο χώρος παράγεται με τέτοιο τρόπο, σύμφωνα με τον οποίο διαμορφώνονται νέα ρεαλιστικά ή ιδεατά συστήματα εδαφικής οργάνωσης και χρήσεων γης καθώς και νέες μέθοδοι για την αναπαράστασή τους. Μπορεί μάλιστα να ανοίγεται διάπλατα ο δρόμος για οικονομική ανάπτυξη της πόλης, αλλά ταυτόχρονα οδηγείται σε εδαφικό εκφυλισμό κοινωνικά (Rossi, 1991).

Πολλές σημαντικές πτυχές την αστικής καθημερινής ζωής, μεταξύ των οποίων ακόμη και η ποιότητα του περιβάλλοντος, η προσβασιμότητα σε υποδομές όπως νοσοκομεία, εμπορικά κέντρα και πάρκα αλλά και η εμφάνιση κοινωνικών παθογενειών όπως το έγκλημα και η παραβατικότητα, προσμετρώνται για τον ευρύτερο σχηματισμό της κοινωνικής ευημερίας σε ένα αστικό περιβάλλον.

Σύμφωνα με τους Knox & Pinch, "η ανάδειξη της ποιότητας ζωής και της 'εδαφικής δικαιοσύνης' ως σημαντικών πεδίων ενδιαφέροντος της ανθρωπογεωγραφίας σημαίνει ότι έχει δοθεί πολύ περισσότερο προσοχή σε τέτοια ζητήματα, απαιτώντας μάλλον μια διαφορετική οπτική γωνία αντιμετώπισης των σχημάτων κοινωνικοοικονομικής διαφοροποίησης"

Η ιδιοποίηση και χρήση του χώρου αναφέρεται στον τρόπο με τον οποίο καταλαμβάνεται από άτομα, κοινωνικές ομάδες, δραστηριότητες και αντικείμενα. Δημιουργούνται επιθυμητές και ανεπιθύμητες

χρήσης γης με βάση ένα διαφορετικό υποκειμενικό κριτήριο αξιολόγησης κάθε φορά. Αν η οργάνωση και παραγωγή χώρων και τόπων μπορεί να ελέγχεται από άτομα ή ομάδες ισχύος, είτε μέσα από νομοθεσίες, διατάξεις και περιοριστικά συμβόλαια, είτε μέσα από νοητές ή πραγματικές διαχωριστικές δικλείδες ζωνοποίησης, η κυριαρχία στο χώρο αποτελεί σκόπιμη χωρική πρακτική (Knox & Pinch, 2009).

4.1.3 Εδαφοκυριαρχία

Η κοινωνική ζωή επηρεάζεται από τον κύκλο ζωής των ατόμων και τις χαρακτηριστικές κοινωνικές συνθήκες κάθε γενιάς. Οι ατομικές ρουτίνες αλληλοεπιδρούν με τον ρυθμό του κύκλου ζωής, αλληλοεπιδρώντας με τη μακρά διάρκεια. Κατά την κοινωνική κατασκευή του χώρου σε συλλογικό επίπεδο, εντοπίζεται η χωρικότητα της κοινωνικής ζωής, η οποία μπορεί να αναλυθεί και σε επιμέρους τμήματα είτε με βάση ατομικές πρακτικές που επηρεάζονται από τη φυσική παρουσία και τη χωρική διάδραση των ατόμων και των ομαδοποιήσεων, είτε με βάση θεσμικές χωρικές πρακτικές. Η χωρικότητα της κοινωνικής ζωής είναι συνδεδεμένη με την ιστορική εξέλιξη της δομής των θεσμικών πρακτικών (Knox & Pinch, 2009).

Κάθε ομαδοποίηση υποκειμένων επιτυγχάνει την άσκηση της ελάχιστης απαιτούμενης επιρροής πάνω στο χωρικό περιβάλλον που καταλαμβάνει. Κάνοντας μια σύντομη ιστορική αναδρομή, κανένα σύνολο δεν επέλεξε να εγκατασταθεί σε περιβάλλον που να ήταν αδύνατο να ελέγξει, εκτός βέβαια αν ασκήθηκε καταναγκασμός (Clastres, 1992). Βέβαια, κάτω από ορισμένες καταστάσεις παρουσιάζονται διαθέσεις για χρήση ενός τόπου αποκλειστικά. Με βάση δυο υποτυπώδη κριτήρια, το φαινόμενο αυτό σχετικό με την εδαφικότητα, καθορίζεται από : α) τον έλεγχο που εξασκείται πάνω στο έδαφος από αυτούς που θα το καταλάβουν και β) από το κριτήριο της χρονικής διάρκειας της κατάληψης του εδάφους από τους ίδιους τους χρήστες (Knox & Pinch, 2009).

Δημιουργείται λοιπόν η έννοια της εδαφοκυριαρχίας, η οποία αποτελεί στρατηγική για την επίτευξη πολιτικής ισχύος μέσα σε γεωγραφικές ενότητες όπως αστικές γειτονίες, πόλεις ή και περιφέρειες. Μέσα από την έννοια αυτή, στόχος είναι η περιγραφή και η ερμηνεία μιας φιλοδοξίας για κατοχή μιας περιοχής, χαρακτηριστικό γνώρισμα ομαδοποιήσεων από μικροϊδιοκτήτες άτομα που αγωνιούν να κρατήσουν αποστάσεις από οτιδήποτε ξένο, που υπερασπίζονται την περιοχή τους από την εισβολή

άλλων πληθυσμιακών ομάδων.

Με την εκτέλεση μιας τέτοιας χωρικής στρατηγικής, οι τόποι γίνονται εργαλεία επιβολής εξουσίας. Αυτή η ανθρώπινη στρατηγική δημιουργίας νοητών περιφραγμένων τόπων λαμβάνει υπόσταση με βάση τον στερεοτυπικό ορισμό των υπόλοιπων τόπων που περιτριγυρίζουν την περιοχή μελέτης ώστε να επιτυγχάνεται η αποστασιοποίηση τους ως διαφορετικοί και μη αποδεκτοί. Μέσω της εδαφοκυριαρχίας, εφαρμόζεται ο συγκεκριμένος αυτοπροσδιορισμός σε σχέση με τους υπόλοιπους τόπους και τα υποκείμενα που τους απαρτίζουν, οι οποίοι βρίσκονται έξω από τα όρια που θέτονται τεχνηέντως.

Αν ένα αστικό δομημένο περιβάλλον συλλαμβάνεται ως ένα κοινωνικό σύμπλεγμα τόπων, τότε η ύπαρξη και δημιουργία νέων χώρων εντός του περιβάλλοντος θα πρέπει να διακρίνεται από ποικιλομορφία, χωρίς μιας ενιαία, συνεκτική και ελεγχόμενη μορφή ως σύνολο. Ο σχεδιασμός των τόπων αυτών δεν θα πρέπει να κατευθύνεται από διάθεση να προκαλέσει τάξη και καθαρότητα στους τόπους ως σύνολο.

Το κοινωνικοοικονομικό πεδίο ή οι δραστηριότητες και λειτουργίες μιας περιοχής καθλώνονται από τις προκαθορισμένες περιοχές που βασίζονται σε μόνιμες ειδικές περιστάσεις. Έτσι αναδύεται στο χώρο η μεγάλη ποικιλία χρήσεων και λειτουργιών σε περιοχές ενός αστικού περιβάλλοντος. Όταν λοιπόν βρίσκουν στήριγμα στον ιδιόμορφο χαρακτήρα της εκάστοτε περιοχής, εκτυλίσσονται οποιεσδήποτε απροσδόκητες κοινωνικές αντιδράσεις και συγκρούσεις (Knox & Pinch, 2009).

4.2 Η σχέση μιας γειτονιάς με ανεπιθύμητες χρήσεις γης

4.2.1 Η γειτονιά και η κοινωνική συνεκτικότητα

Τα στοιχεία που εμπεριέχονται και αποτελούν μια περιοχή διαβάζονται παρατηρώντας ότι είναι πιθανό να είναι χρήσιμο. Αν κάποιο στοιχείο δεν φέρει καμία ένδειξη ή απεικόνιση, η ίδια του η θέση που κατέχει στη διαρρύθμιση της περιοχής και πιθανώς η μορφή του αρκούν για να δείξουν τη βασική χρήση και λειτουργία του (Calvino, 2004). Η σχέση ανάμεσα στις περιοχές και τα πρωτογενή και

δευτερογενή στοιχεία ενός περιβάλλοντος καθορίζει κατά συγκεκριμένο τρόπο αυτό που αποκαλείται γειτονιά. Με τον ακριβή καθορισμό μιας σειράς στοιχείων δημιουργούνται χαρακτηριστικοί συντελεστές ώστε ο δεσμός τους με την περιοχή να συγκροτεί τη γειτονιά (Rossi,1991)

Μια γειτονιά συχνά απεικονίζεται και ως τόπος όπου η κοινωνική συνεκτικότητα είναι φυσική συνέπεια της οργάνωσης της εντός των άτυπων ορίων της. Τέτοιου είδους κοινωνικά συστήματα αποκτούν υπόσταση μέσω καταστάσεων όπως η μονιμότητα και η χαμηλόρρυθμη μετατόπιση πληθυσμιακών ομάδων. Παρ'όλαυτά, συχνά δημιουργούνται πιέσεις και διαφωνίες λόγω της πυκνότητας μιας γειτονιάς, της κοινωνικής εγγύτητας και της οικονομικής ή και όχι ανασφάλειας. Αυτό μας οδηγεί στο να διαγνώσουμε ότι η μονιμότητα και η συνεκτικότητα δεν διασφαλίζονται απαραίτητα μέσα σε γειτονιά (Κnox & Pinch, 2009).

Μια γειτονιά λοιπόν, αποτελεί περιοχή που περιλαμβάνει άτομα με εν γένει παρόμοια δημογραφικά και κοινωνικά χαρακτηριστικά. Αυτά όμως δεν αποτελούν απαραίτητα και τη συνταγή για κοινωνική διάδραση. Λόγω της παραγωγής ομοιόμορφων προτιμήσεων, τρόπου σκέψης ή και ομιλίας ίσως, αναπτύσσεται σε ένα βαθμό η συνεκτικότητα στη βάση της αλληλεξάρτησης και συνύπαρξης υποκειμένων. Αυτές οι έννοιες με τη σειρά τους βασίζονται σε δεσμούς (λογικούς, συναισθηματικούς, κ.ο.κ) όσον αφορά τη συγκρότηση αντιληπτικής ικανότητας.

Σε κοινωνικά συνεκτικές κοινότητες εντός αστικού ιστού, οι κοινωνικές ανάγκες σε διάφορα πεδία καλύπτονται από μια σειρά δικτύων αλληλεξάρτησης, συντελώντας και στην αποσυμφόρηση των θεσμικών προνοιακών δομών. Ο πυρήνας του δικτύου αυτού συνήθως αποτελείται από άτομα που προτίθενται να ασχοληθούν με προβλήματα και δυσμενείς καταστάσεις των υπολοίπων γειτόνων τους, για προσωπικές εξυπηρετήσεις, αλτρουιστικούς ή και άλλους λόγους. Η δραστηριοποίηση συνήθως εκτελείται αυθόρμητα και πολλές φορές το δίκτυο αυτό αναλαμβάνει το ρόλο του μεσάζοντα, κατευθύνοντας τους χρήζοντες βοήθεια προς τις αρμόδιες επαφές και αρχές και εγκαλώντας τους για αντιμετώπισης δυσμενών καταστάσεων εντός της γειτονιάς (Κnox & Pinch, 2009). Για την εγκαθίδρυση μιας αίσθησης 'κοινότητας' μέσα σε μη απειλούμενο περιβάλλον, η συνεκτικότητα μιας γειτονιάς αναδύεται από έναν εκούσιο περιορισμό και απόσυρση από την συμμετοχή στην καθημερινή ζωή. Η αποφυγή του αγνώστου μεταφέρεται στην κοινωνική ζωή ενός τόπου μέσω της καθημερινότητας (Sennet,2004).

Οι τυποποιημένες πρακτικές της καθημερινότητας συντελούνται από την ανθρώπινη δραστηριοποίηση

σε ένα τόπο. Μέσω της τυποποίησης του χώρου και του χρόνου της καθημερινότητας σε μια ρουτίνα, αναπαράγονται επανειλημμένες ατομικές και κοινωνικές πρακτικές. Αναπτύσσονται έτσι κοινωνικά συστήματα και διαδικασίες, συμβάλλοντας σε μια υποτυπώδη κοινωνική ολοκλήρωση κατά την οποία δομή και δράση συνυπάρχουν. Σε ένα τόπο περιλαμβάνονται εξαρτημένες αλλά και απρόβλεπτες διαδικασίες μέσω των οποίων παρατηρείται σύγκλιση ατομικών βιογραφιών και συλλογικών τρόπων ζωής (Knox & Pinch, 2009).

Η διαχείριση του τρόπου ζωής και των σχέσεων χαρακτηρίζει μια γειτονιά και διαμορφώνει τα πολλαπλά σημεία κοινωνικής επαφής που δημιουργούνται. Το μεγάλο στοίχημα ενός κοινωνικού συνόλου σε τοπικό επίπεδο είναι ένα είδος αλληλοεπιδρώμενης καθημερινότητας (Sennet, 2004). Όσο ο ιστός του περιβάλλοντος πυκνώνει, η συμπαγής οντότητα του περιβάλλοντος διαμορφώνει την επιζητούμενη συνεκτικότητα. Λογικό επακόλουθο είναι οι ανεπιθύμητες χρήσεις απομονώνονται στα περιθωριοποιημένα προάστια (Calvino, 2004).

Μέσα σε ένα αστικό κοινωνικό σύνολο, το οποίο στηρίζεται στον ανταγωνισμό και την ιδιοκτησία, έχει προκληθεί απάθεια και εχθρότητα απέναντι στην δημόσια ζωή, αφού εμμέσως αποκλείεται η ενεργός συμμετοχή στα κοινά. Τα καθήκοντα και οι ευθύνες των μελών αντιμετωπίζονται σαν μάταια απώλεια χρόνου και ενέργειας. Ενδιαφέρονται για τη δική τους ευημερία, και έτσι εξαλείφονται διαφορές χωρίς να βασίζονται σε κοινωνικά συμφέροντα (Arendt, 1988). Συχνά όμως δημιουργείται πίεση από την ασυμφωνία των αναγκών και προσδοκιών των μελών με τις τρέχουσες συνθήκες του περιβάλλοντος γειτονικού περίγυρου (Knox & Pinch, 2009).

Ένα σημαντικό πλήθος επιφανειακών ατόμων συγκαταλέγονται συχνά ανάμεσα στα μέλη των αντιδρώντων και τους συνοδοιπόρους τους. Η ανυπόφορη ανοχή τους ως επιθυμία για μεταβολή της δυσμενούς κατάστασης, αποτελεί έναν απλό τροχό ενός μηχανισμού αντίδρασης, ικανού να μεταμορφώσει συγκεκριμένες προκαθορισμένες λειτουργίες από την κοινωνία (Arendt, 1988). Με τη διαδικασία δημιουργίας των λειτουργιών, οι ίδιες οι μορφές των χρήσεων γης που τις αντιπροσωπεύουν, αντιστοιχούν και επιβάλλονται ως η ίδια η γειτονιά (Rossi, 1991). Η συνολική επίδραση της γειτονιάς πάνω σε πολλές πτυχές της ανθρώπινης συμπεριφοράς είναι εμφανής. Οι άνθρωποι τείνουν να συμμορφώνονται με αυτά που αντιλαμβάνονται ως συνήθειες της γειτονιάς και ως τοπικούς κοινωνικούς κανόνες προκειμένου να κερδίσουν την εκτίμηση των υπολοίπων μελών του συνόλου στο οποίο εντάσσονται (Knox & Pinch, 2009).

4.2.2 Η σχέση της γειτονιάς με τις ανεπιθύμητες χρήσεις γης εντός και εκτός ιστού

Η ταύτιση ανθρώπου και κανόνα εκμηδενίζει την απόσταση που χωρίζει τη δικαιοσύνη που δεν έχει κανένα κοινό σημείο με τη φωνή της συνείδησης. Οι άνθρωποι δεν αποτελούν ζωντανές ενσαρκώσεις των κανόνων αλλά αποδέχονται και υπακούουν το φυσικό και ηθικό δίκαιο (Arrendt, 1988). Η τυποποίηση που προκύπτει τότε στο διαμέτρημα της κοινής γνώμης με ένα επιπρόσθετο συγκινησιακό φορτίο, γίνεται αισθητή από όλους παντού την ίδια στιγμή (Virilio, 2004).

Μέσα σε μια γειτονιά, λόγω της μεγάλης περικλείσις όσων στοιχείων την απαρτίζουν, αναζητείται διαρκώς η έσχατη άνεση. Αποκλείοντας το περιπλανώμενο, το κοινωνικά ξένο στοιχείο που απειλεί τη γαλήνη εντός του ενδοαστικού περιβάλλοντος, προκύπτει η αναγκαιότητα για ανέγερση φαντασιακών περιφράξεων απέναντι στους κάθε λογής κινδύνους (Virilio, 2004). Τα όρια του φαντασιακού είναι δυσδιάκριτα, αφού εμπεριέχουν από συνθήκες προπαγάνδισης στερεοτύπων και δογματισμούς μέχρι εσωτερικές και εξωτερικές πιέσεις και υπαρκτούς προβληματισμούς. Η διάσταση της δράσης που δημιουργείται σχετίζεται με την ενέργεια που καταναλώνεται για την διαχείριση της προπαγάνδας, των πιέσεων αλλά και των προβληματισμών (Arrendt, 1988).

Οι υπάρχουσες συνθήκες ενός περιβάλλοντος επιτείνουν της ορέξεις για καθαρότητα και προωθούν εκούσια την προθυμία να χρησιμοποιείται η κοινωνική αντίδραση ως λύση, αποδομώντας την κοινωνική πολυμορφία. Υπάρχει ανάγκη να δοθεί διέξοδος στην τάση του ελέγχου από άγνωστες απειλές εξαλείφοντας το ενδεχόμενο απροσδόκητης έκπληξης. Όταν ελέγχεται το πλαίσιο που εμπεριέχει την κοινωνική αλληλεπίδραση, εξημερώνεται η επακολουθείσα κοινωνική αντίδραση, μέχρις ότου να δημιουργηθεί μια ενιαία αντίληψη για το επιθυμητό και το ανεπιθύμητο. Προκύπτει η δημιουργία μιας νόρμας που είναι απρόσβλητη από την ποικιλία και είναι ικανή να απορροφήσει αναπόφευκτες συγκρούσεις με το ανεπιθύμητο (Sennet, 2004).

Η χρήση λοιπόν ενός δομημένου περιβάλλοντος είναι περιορισμένη τμηματικά από τους αρχικούς σκοπούς για τους οποίους σχεδιάστηκε, αλλά είναι σε θέση να προσαρμόζεται διαρκώς. Η τοποθεσία κάποιου τμήματος γης, το μέγεθος του και οι τρέχουσες ή πιθανές χρήσεις του, προσδίδουν διαφορετική αξία (Παπαλεξόπουλος, 2013). Τα μέλη ενός κοινωνικού συνόλου είναι σε συνεχή διάδραση με ένα διαρκώς μεταβαλλόμενο δομημένο περιβάλλον, και με την έκφραση των αναγκών

διαμορφώνεται η αντίληψη του χρήστη των ενδεχόμενων λειτουργιών (Savage, 2005).

Ενώ δεν προκύπτει ανάγκη για την επικράτηση ενός καθορισμένου πολεοδομικού μοντέλου, είναι θεμιτή η δημιουργία ενός περιβάλλοντος που να υποδέχεται συνυπάρξεις και εναλλαγές δραστηριοτήτων και λειτουργιών στους ίδιους χώρους (Τεγκελίδης, 2011). Υπάρχει η ανάγκη ύπαρξης χώρων χωρίς ιεραρχικές φυσικές δομές που να είναι σε θέση να ανταποκρίνονται λειτουργικά σε μεταβαλλόμενες καταστάσεις και δραστηριότητες. Παρατηρείται λοιπόν μια σύμπτωση δραστηριοτήτων στο χώρο και στο χρόνο, στις οποίες ο χρήστης έχει πρόσβαση όποτε και για όσο θέλει, και όχι διάκριση αυτών. Η χωρική οργάνωση μιας γειτονιάς συγκροτείται μέσα από την σύμπτωση και τη διάκριση των λειτουργιών και των χρήσεων γης (Παπαλεξόπουλος, 2013).

Όμως προκύπτει μια αναντιστοιχία ανάμεσα στα όρια μιας γειτονιάς και τη χωρική οργάνωση των παροχών της, με ένα συνδυασμό ιδιόμορφων καταστάσεων. Διάφορες έρευνες σχετικά με την κατανομή των λειτουργιών στο εσωτερικό ενός οριοθετημένου δομημένου περιβάλλοντος κατέληξαν ότι καθρεφτίζουν μια ανισότητα που δεν αντιστοιχεί σε προκαθορισμένο πρότυπο. Έτσι λαμβάνουν χώρα δρώμενα που αφορούν την επίλυση των συγκρούσεων που προκύπτουν από τη χωρική οργάνωση και τη χωροθέτηση επιθυμητών και ανεπιθύμητων λειτουργιών και υποδομών (Knox & Pinch, 2009).

Προκύπτουν δύο τουλάχιστον προσεγγίσεις ως προς την ανάγνωση ενός δομημένου περιβάλλοντος. Η μια προσέγγιση που το θεωρεί ως αποτέλεσμα λειτουργικών συστημάτων που αναλύονται κοινωνικά, πολιτικά και οικονομικά, από τα οποία οργανώνεται χωρικά και μια δεύτερη προσέγγιση που το θεωρεί ως δομή του χώρου, στηριζόμενη στο σχεδιασμό και την τοποθεσία του (Rossi, 1991).

Το περιβάλλον μιας γειτονιάς δημιουργείται λοιπόν από υποκείμενα που δρουν και λειτουργούν μέσα σε μια συγκεκριμένη χωρική δομή. Η δράση διευκολύνεται και περιορίζεται από μια σειρά θεσμικών διευθετήσεων που διαμορφώνουν και τη σχέση της δομής με τα δρώντα υποκείμενα. Παρατηρείται λοιπόν, ότι εντός των χωρικών δομών εμπεριέχονται γερά εδραιωμένες και μακρόχρονες κοινωνικές πρακτικές που εκτυλίσσονται στην καθημερινή ζωή μιας γειτονιάς. Οι μορφή των δομών αυτών καθορίζεται από θεσμικές παρεμβάσεις αλλά τα δρώντα υποκείμενα ασκούν επιρροή ως φορείς δράσης που καθορίζουν τα παρατηρήσιμα αποτελέσματα κάθε κοινωνικής διάδρασης (Knox & Pinch, 2009).

Σε ένα δομημένο περιβάλλον δημιουργούνται αναπόφευκτα προτιμητέες αποστάσεις μεταξύ διαφόρων υπηρεσιών και λειτουργιών. Προκύπτει ουσιαστικά μια ομοκεντρική ζωνοποίηση με επίκεντρο τη θέση της κατοικίας και στη συνέχεια κατά αύξουσα απόσταση το ίδιο το οικοδομικό τετράγωνο, τα γειτονικά οικοδομικά τετράγωνα, η ίδια η γειτονιά, η ίδια η πόλη και εκτός των ορίων της πόλης. Η διαφαινόμενη διάκριση μεταξύ λειτουργιών γίνεται αισθητή διαχωρίζοντας όσες λειτουργίες συνδέονται με τον κύκλο της διαβίωσης, όσες συνδέονται με τον ελεύθερο χρόνο και την αναψυχή, όσες με λοιπές κοινωνικές λειτουργίες, με γενικές υπηρεσίες της πόλης και τέλος όσες σχετίζονται με θεραπευτικές και ποινικές λειτουργίες (Knox & Pinch, 2009). Για παράδειγμα, η συνήθης προτιμητέα απόσταση για ένα κέντρο υγείας είναι στη ζώνη εντός της ίδιας της πόλης, ενώ για λειτουργίες όπως Άσυλο Ανηλίκων, Κέντρο Απεξάρτησης τοξικομανών, κέντρο αντιμετώπισης εγκληματιών, Κατάστημα Κράτησης ή Κέντρο επανένταξης αποφυλακισμένων είναι προτιμότερο να βρίσκονται εκτός αστικού ιστού. Στη συνέχεια όμως θα εξετάσουμε τι συμβαίνει όταν δεν είναι εμφανής αυτή η διάκριση αλλά για διάφορους λόγους καταγράφεται συνύπαρξη μεταξύ λειτουργιών σε μια ζωνοποίηση.

4.2.3 Οι κοινωνικές ομάδες παρεμβαίνουν στην αστική πολιτική

Δημιουργώντας ένα κοινοτικό χώρο όπου διάφορα είδη χρήσεων γης συνυπάρχουν και συγκρούονται ταυτόχρονα εντός των ορίων μιας υποτιθέμενης γειτονιάς αντιμετωπίζεται η διατήρηση της ηρεμίας στους κύκλους της. Αντί να εξασφαλιστεί ομοιότητα όσων υποκειμένων την απαρτίζουν, διαμορφώνονται πρότυπα προσωπικής επιρροής (Sennet, 2004). Διαμορφώνεται μια κοινή στάση, παρόλο που οι σχέσεις που αναπτύσσονται μεταξύ των υποκειμένων είναι κυρίως σχέσεις απόστασης. Με αυτόν τον τρόπο δυσχεραίνει η προσαρμογή τους σε ένα άγνωστο ή αλλιώς ανεπιθύμητο περιβάλλον. Λόγω των επιφανειακών σχέσεων, τα άτομα δεν προσαρμόζονται στον τρόπο ζωής της γειτονιάς, επιδρώντας αρνητικά και διαμορφώνοντας παρεμβατική διάθεση για την προστασία του χώρου τους από οποιαδήποτε εξωτερική κοινωνική επιβολή (Νικολαΐδου, 1993).

Οι μικροκοινότητες που δημιουργούνται αποτελούν τον πρώτο λόγο της παρέμβασης γύρω από τη διαμόρφωση ενός σχετικού προτύπου ζωής στις γειτονιές. Βασικό χαρακτηριστικό των σύγχρονων αστικών περιβαλλόντων έχουν γίνει οι παρεμβατικές πολιτικές με επίκεντρο την κοινότητα. Έχουν γίνει συχνότερες και έχουν στοιχεία από τις πολιτικές εδαφοκυριαρχίας που συνδέονται με τον

ακτιβισμό σε επίπεδο γειτονιάς. Σε τέτοιου τύπου ακτιβιστικές δραστηριότητες είναι πιθανό να αναμειχθούν όσοι εναντιώνονται, λόγω ύπαρξης ή όχι συμφερόντων, σε κατασκευαστικές ή αναπτυξιακές δραστηριότητες στις παρυφές του αστικού ιστού (Knox & Pinch, 2009).

Οι τρόποι παρέμβασης ποικίλουν και συνήθως εκτυλίσσονται από διαφορετικές κοινωνικές ομάδες. Το είδος της στρατηγικής της παρέμβασης που υιοθετείται καθορίζεται από το ποια είναι κάθε φορά τα διαθέσιμα μέσα. Ασκώντας πιέσεις σε συμβούλους, συμμετέχοντας σε σωματεία, δημιουργώντας τοπικά κινήματα είτε και απροσδόκητα ξεσπάσματα διαδηλώσεων αποτελούν δείγματα συμμετοχής ή επιρροής στην αστική πολιτική (Savage, 2005). Τα μέλη μιας ομάδας θα είναι σε θέση να νιώσουν άνετα με λειτουργίες που δεν είναι όμοιες με τις συνηθισμένες στο υπάρχον δομημένο περιβάλλον, αν μέσω της πίεσης αυξηθεί η διαπερατότητα των γειτονιών λόγω αλλαγών στις ζώνες λειτουργιών (Sennet, 2004).

Ο ρόλος των κοινωνικών κινήματων πίεσης και παρέμβασης στην αλλαγή της αστικής πολιτικής είναι αδιαμφισβήτητος. Δημιουργώντας πίεση για συγκεκριμένους ξεχωριστούς λόγους από διαφορετικές ομάδες ανθρώπων, ασκείται αυξανόμενη έλξη από ένα είδος κινητοποίησης, ένα ιδιαίτερο 'κοινωνικό κίνημα'. Αυτές οι ανεπίσημες κινητοποιήσεις και διαμαρτυρίες αποτελούν κυρίαρχο παράγοντα πίεσης και αυτό δημιουργεί προβληματισμούς προς τα θεσμικά όργανα ως προς τη διατήρηση της εξουσίας και του ολοκληρωτικού κοινωνικού ελέγχου πάνω σε αστικές περιοχές (Savage, 2005).

Αν εκδηλωθεί κάποιου είδους ρήξη σχετικά με τις λειτουργίες ενός περιβάλλοντος, ο καρπός της είναι ότι η γειτονιά απαλλάσσεται από προσχεδιασμένες εφαρμογές και τα υποκείμενα ελέγχουν περισσότερο την αυτοδιάθεση τους να ανεχτούν και επιτρέψουν την ύπαρξη συγκρούσεων χρήσης γης εντός της γειτονιάς τους, που θα δικαιολογεί την παρεμβατικότητα τους (Sennet, 2004). Ο σύγχρονος αστικός χώρος διακατέχεται από άμεσες κοινωνικο-οικονομικές, πολιτιστικές και αισθητικές επιπτώσεις, κατά την υλοποίηση μιας τέτοιου τύπου αόριστης πολεοδομικής παρέμβασης. (Νικολαΐδου, 1993). Αν θεωρηθεί ότι οι παρεμβάσεις αυτές αντανάκλουν τις σχέσεις των θέσεων στο χώρο, τότε ερμηνεύονται και οι πιέσεις ως ένα βαθμό. Αποτελούν κατά κανόνα σχέσεις ανισότητας, δηλαδή κατηγοριοποίησης και ιεράρχησης των υποκειμένων. Επομένως, η γειτνίαση με τέτοιες λειτουργίες προκαλεί και τις συγκρούσεις (Agamben, 2007).

Η κοινωνική διάσταση αυτών των παρεμβάσεων αποτυπώνεται από την παράμετρο της ενδεχόμενης μεταφοράς της χρήσης ή της λειτουργίας. Διάφορες χρήσεις του χώρου μιας γειτονιάς στις οποίες τα

υποκείμενα που την απαρτίζουν αντιτίθενται με την ύπαρξη τους, παρόλο που πιθανόν να μη διαφωνούν με τη λειτουργία που επιτελούν. Μοναδική τους στόχευση να αποφύγουν να βρίσκονται σε κοντινή απόσταση τέτοιες λειτουργίες. Συνήθως δεν δίνεται μεγάλο βάρος στη δυσαρέσκεια των υποκειμένων, καθώς η επίλυση, δηλαδή μια ενδεχόμενη μεταφορά θεωρείται ζήτημα κρατικής πολιτικής. Η εκτελεστικότητα μιας ενδεχόμενης απόφασης περιτριγυρίζεται από την ανεύρεση ενός τρόπου πλήρους απουσίας των ανεπιθύμητων λειτουργιών από την κοινωνική νόρμα ενός συγκεκριμένου δομημένου περιβάλλοντος (Κυρίτση, 2014).

Τα καθημερινά βιώματα αποκτούν κοινωνικοπολιτικές προεκτάσεις. Κάνοντας επίκληση στην προστασία της νεότερων μελών και των νέων νοικοκυριών από κάποια ενδεχόμενη απειλή, η οποία δεν φέρει την ιδιότητα της ένταξης μέσα στην γειτονιά. Ορίζεται έτσι ως ανεπιθύμητη κατάσταση μέσω της εξαίρεσης της από τα κοινωνικά σύνολα. Σε αντιστοιχία, παρατηρούμε ότι έχουν εδραιωθεί στερεότυπα που παρουσιάζουν τους κρατούμενους ως κάποιου είδους δημόσια απειλή. Για το λόγο αυτό, το ζήτημα της εγκατάστασης χώρων εγκλεισμού, όπως τα καταστήματα κράτησης και τα στρατόπεδα συγκέντρωσης μεταναστών συχνά προκαλούν τέτοιες παρεμβάσεις από κόσμο που θα τους χαρακτήριζε ως ανεπιθύμητη χρήση γης στο επίπεδο της γειτονιάς.

4.2.3 (α) Locally Unwanted Land Uses (LULUs)

Το ρεπερτόριο των χρήσεων και των λειτουργιών που συναντά κανείς διασχίζοντας ένα αστικό περιβάλλον από την μια μεριά ως την άλλη είναι πλούσιο. Συνήθως, όταν εντοπίζονται ανεπιθύμητες χρήσεις γης εντός του ιστού, δεν παρουσιάζεται ταυτόχρονα και κάποιο ενδιαφέρον για τις συνθήκες που επικρατούν. Σε σπάνιες περιπτώσεις, οι συνθήκες υγιεινής επιδεινώνονται σε μια προσπάθεια να εμποδιστεί η συνέχιση της ανεπιθύμητης λειτουργίας. Για παράδειγμα, δεν υπάρχει ιδιαίτερο ενδιαφέρον για τον τόπο συγκομιδής απορριμμάτων καθημερινά. Το επιθυμητό είναι να πραγματοποιείται εκτός των ορίων της πόλης, αλλά κάθε χρόνο μια πόλη επεκτείνεται, οπότε το φορτίο οφείλει να συγκεντρώνεται όλο και πιο μακριά, σε μια μεγαλύτερη περίμετρο.

Όταν οι αντιδράσεις του κοινού αφορούν την εγκατάσταση μιας δραστηριότητας αποκαλούνται ως σύνδρομο LULU. Το ακρωνύμιο αρχικά επινοήθηκε από τον Frank Popper το 1981. Με την αναφορά στο σύνδρομο LULU υποδηλώνεται ότι το πρόβλημα αφορά τη χρήση γης και όχι τις ομοιογενείς αντιδράσεις του τοπικού κοινωνικού συνόλου. Ο λόγος είναι επειδή τα υποκείμενα θεωρούν καταστρεπτική ή επικίνδυνη τη λειτουργία. Η αποδοχή ή όχι όμως της χρήσης ή της λειτουργίας

εξαρτάται από την απόσταση από διάφορα σημεία ενδιαφέροντος. Αυτό είναι σημαντικό να επισημανθεί καθώς μπορεί μεν να είναι αποδεκτή η φύση μιας δραστηριότητας ή χρήσης, αλλά ταυτόχρονα απορρίπτεται λόγω της εγγύτητας στο γειτνιάζον αστικό περιβάλλον (Μυστριώτη, 2010).

Αρχικά, λαμβάνουμε υπόψιν ότι εντοπίζονται μεγάλες διαφοροποιήσεις ως προς τους τύπους των λειτουργιών που συχνά θεωρούνται ως LULU. Αρχικά εντοπίζεται ένας γενικευμένος διαχωρισμός σε δυο κατηγορίες. Η μια σχετίζεται με την ποιότητα της διαβίωσης ή οικονομικούς παράγοντες και η δεύτερη περιλαμβάνει περιβαλλοντικές επιπτώσεις ή λόγους υγιεινής. Στην πρώτη κατηγορία συνήθως εντάσσονται είδη χρήσεων όπως χαμηλού κόστους κατοικίες, κέντρα απεξάρτησης, καταστήματα κράτησης και καταλύματα για άστεγους, κ.α. Στην δεύτερη κατηγορία εντάσσονται χώροι συγκομιδής απορριμμάτων, βιομηχανικές λειτουργίες, ενεργειακές εγκαταστάσεις, αγροτικές επεμβάσεις μεγάλης κλίμακας, κ.α. Οι επιπτώσεις αυτών των εγκαταστάσεων είναι δυνατό να επηρεάζουν μόνο τη γειτονιά που εντοπίζονται ή το γύρω αστικό περιβάλλον σε μεγαλύτερη κλίμακα. Τέλος μια ακόμη διαφοροποίηση υφίσταται ως προς τα κίνητρα των συμμετεχόντων. Οι αντιδρώντες δεν αποτελούνται μόνο από άτομα που γειτνιάζουν απαραίτητα αλλά μπορεί και να απαρτίζονται από εξωτερικά υποκείμενα που τους απασχολεί το ζήτημα και θέλουν να ασκήσουν πίεση μαζί με τους άμεσα ενδιαφερόμενους (Scievely, 2007).

4.2.3 (β) Not In My Backyard (NIMBY)

Το σύνδρομο LULU μετατρέπεται σε NIMBY και αντίστροφα εστιάζοντας στην υποβάθμιση του τοπίου της γειτονιάς και την αλλοίωση των χαρακτηριστικών της. Λαμβάνει χώρα λοιπόν, μια σταθερή συμπεριφορά ή ένας τρόπος δράσης, αντιπροσωπευτικά της άποψης των υποκειμένων που υιοθετούν μια στάση εναντίωσης απέναντι σε μια δραστηριότητας που χωροθετείται στην περιοχή τους (Μυστριώτη, 2010). Ουσιαστικά αποτελεί μια σύγχρονη μορφή αντίδρασης του κοινού σχετικά με κάποια ανεπιθύμητη δέσμευση ή κάλυψη του εδάφους.

Πρωτοεμφανίστηκε κατά το δεύτερο μισό του 20^{ου} αιώνα και κάθε δεκαετία συνέβαλλε στην επέκταση των εννοιών του. Στην αρχή εκδηλώνόταν στα εύρωστα προάστια των πόλεων και στην συνέχεια και στα κατοικούμενα από μειονότητες προάστια (Μυστριώτη, 2010). Πιο συγκεκριμένα παρατηρείται ότι από το 1920 έως και το 1960 δημιουργούνται ομαδοποιήσεις κατοίκων με απώτερο σκοπό την εγγύηση και διατήρηση με τον βέλτιστο δυνατό τρόπο του χαρακτήρα των οικιστικών συγκροτημάτων που διέμεναν. Αρχικά προτεραιότητα αποτελούσε η διατήρηση της αισθητικής

εικόνας, σύντομα όμως προς υπεράσπιση των κοινών τους συμφερόντων στράφηκαν ενάντια σε ανεπιθύμητες χρήσεις της μέσα στη γειτονιά τους. Ο συμμετοχικός τους ρόλος σταδιακά εδραιώθηκε μέσα στις διαβουλεύσεις των δημοτικών συμβουλίων και των πολεοδομικών επιτροπών, ως ‘μόνιμα διαμαρτυρόμενοι για τον καταχρηστικό και ανεπιθύμητο χαρακτήρα των διαφόρων χρήσεων και λειτουργιών (Knox & Pinch, 2009).

Λίγο αργότερα, εκφράστηκαν ανησυχίες και από μικρομεσαία στρώματα και λιγότερο ευνοημένες και περιθωριοποιημένες κοινωνικές ομάδες για την αλληλεπίδραση τους με υποδομές και λειτουργίες πρόνοιας εντός του αστικού ιστού. Σύμφωνα με κάποιες έρευνες, παρατηρείται ότι τα υποκείμενα που συχνά εκδηλώνουν ένα σύνδρομο τύπου NIMBY ανήκουν σε μεγάλες ηλικιακές ομάδες και συνήθως έχουν ικανοποιητικού βαθμού μορφωτικό επίπεδο και είναι ευκατάστατα οικονομικά. Επίσης παρατηρήθηκε ότι πολύ συχνά τα άτομα αυτά είναι θηλυκού γένους κατά πλειοψηφία και διαθέτουν μεγάλο χρόνο για να οργανώσουν και να συμμετέχουν στις συναντήσεις άσκησης πίεσης και νιώθουν πολύ σίγουρα για την αντιδραστική του στάση. Κατά βάση είναι ιδιοκτήτες και πιο σπάνια ενοικιαστές και κατοικούν για μεγάλο χρονικό διάστημα στην περιοχή οπότε είναι πιθανό να μην επιθυμούν κάποια χρήση ή μεταβολή λειτουργιών στο δομημένο περιβάλλον της περιοχής τους (Μυστριώτη, 2010).

Το σύνδρομο που αναφερόμαστε εκτυλίσσεται σε τρία κυρίως στάδια. Αρχικά, στο στάδιο της δημιουργίας του, παρατηρείται ότι ξεκινά να γνωστοποιείται μια φημολογία για πρόκληση αντίδρασης. Η στάση αυτή συνήθως περιορίζεται σε μια μικρή τοπική ομάδα της περιοχής κοντά στην ανεπιθύμητη λειτουργία ή χρήση. Με μέλη αυτής της ομαδοποίησης αναζητούν δεδομένα και πληροφορίες για τα κριτήρια επιλογής της χωροθέτησης της ανεπιθύμητης δραστηριότητας. Στο δεύτερο στάδιο, αυτό της ωριμότητας του συνδρόμου, προκύπτουν πλέον οι διαφοροποιήσεις των επιθυμιών όλου του συνόλου, και η συζήτηση πολώνεται στο δημόσιο πεδίο για την πρόκληση ευρύτερων και πιο συντονισμένων αντιδράσεων. Συνήθως η άποψη που επικρατεί είναι ολοκληρωτικά αντίθετη με την επίμαχη λειτουργία. Το τρίτο και τελικό στάδιο είναι το στάδιο του γήρατος, όπου έφτασε η στιγμή να γίνουν παραχωρήσεις και από τις δύο πλευρές. Η επιτυχία ή όχι αυτής της αντιδραστικής στάσης συνήθως σχετίζεται με την επιμονή ή την ανθεκτικότητα κάποιας πλευράς (Μυστριώτη, 2010).

Όταν λοιπόν επικρατεί μια τέτοιου είδους κατάσταση, με την ύπαρξη χρήσεων χώρου και γης στις οποίες οι κάτοικοι αντιτίθενται, θέλοντας να αποφύγουν το ενδεχόμενο συνύπαρξης τους σε κοντινή

απόσταση, θα μπορούσε να περιγραφεί και ως μια έκφανση του συνδρόμου NIMBY. Βέβαια μπορεί να μην διαφωνούν απαραίτητα με τ θεσμό που εκπροσωπούν οι οχλούσες χρήσεις, όμως από την παράμετρο της ενδεχόμενης μεταφοράς της χρήσης αποτυπώνεται η κοινωνικοπολιτική διάσταση του συνδρόμου αυτού (Κυρίτση, 2014).

Χαρακτηριστικό ρόλο διαδραματίζει η ύπαρξη κοινωνικών στερεοτύπων που παρουσιάζουν κάποιες καταστάσεις ως δημόσια απειλή. Το ζήτημα της εγκατάσταση χώρων εγκλεισμού όπως τα καταστήματα κράτησης, τα στρατόπεδα συγκέντρωσης μεταναστών, τα ιδρύματα αγωγής και τα κέντρα απεξάρτησης, συχνά προκαλεί τέτοιου είδους αντιδράσεις που είναι δυνατό να θεωρηθούν ως NIMBY. Πραγματοποιείται επίκληση στις αρχές για την προστασία από την δεδομένη απειλή των εγκλειστών, επειδή απλώς δεν φέρει την ιδιότητα του πειθαρχημένου νέου ή του ευυπόληπτου οικογενειάρχη. Βέβαια, συχνά δεν δίνεται έμφαση σε αυτού του είδους τη δυσαρέσκεια των πολιτών, καθώς η διευθέτηση και η εκτελεστικότητα της θεωρείται ζήτημα της κρατικής πολιτικής και οι διαθέσεις συγκεντρώνονται στο πως θα βρεθεί τρόπος τέτοιες λειτουργίες να απουσιάζουν πλήρως από την καθημερινή ζωή εντός του αστικού ιστού (Κυρίτση, 2014).

Βέβαια, σε μια διαφορετική προσέγγιση από τον Erik Lotke, <<τέτοιες λειτουργίες δεν κάνουν τόσο θόρυβο, δεν χρησιμοποιούν χημικά προϊόντα, δεν εκλύουν ρυπογόνες στην ατμόσφαιρα και δεν απολύουν υπαλλήλους σε περιόδους οικονομικής ύφεσης. Έχει ξεπεραστεί η εποχή όπου η προοπτική της εγκατάστασης ενός χώρου εγκλεισμού ξεσήκωνε κραυγές διαμαρτυρίας.>> Για πολλούς λοιπόν αποτελεί μια ανθηρή βιομηχανία, που υπόσχεται μόνιμη θέσεις εργασίας, σταθερές εμπορικές συναλλαγές και τακτικές φορολογικές προσόδους. Η εγκατάσταση των σωφρονιστηρίων προβάλλει ως ισχυρό εργαλείο οικονομικής ανάπτυξης της επικράτειας, και έχει παρατηρηθεί ότι ειδικά διάφορες αγροτικές κωμοπόλεις που παρακμάζουν, καταβάλλουν προσπάθεια για να προσελκύσουν τέτοιες λειτουργίες προς την περιοχή τους (Knox & Pinch, 2009).

Παρ όλα αυτά, το ζήτημα της παρουσίας κάποιου Καταστήματος Κράτησης εντός του αστικού αναλύεται και ως προς τη γειτνίαση του με τις γύρω χρήσεις γης της περιοχής. Το μεγαλύτερο βάρος συνήθως πέφτει στην γειτνίαση με κατοικίες, ωστόσο πολύ αξιοσημείωτη είναι και η ύπαρξη σχολικών συγκροτημάτων καθώς και σε μικρότερο βαθμό σε αθλητικές εγκαταστάσεις. Το ζήτημα που προκύπτει αφορά κυρίως τον ενδεχόμενο κίνδυνο που ελλοχεύει σε γειτνιάζουσες χρήσεις στις οποίες δραστηριοποιείται κυρίως η νεολαία καθώς θεωρείται μια ευάλωτη κοινωνική ομαδοποίηση και έτσι τονίζεται ότι οι αρχές οφείλουν να μεριμνήσουν για την προστατευμένη κίνηση και

δραστηριότητα τους.

5. Μελέτη περίπτωσης: Το Ειδικό Κατάστημα Κράτησης Νέων (ΕΚΚΝ) Βόλου

5.1 Εγκατάσταση και ίδρυση της δομής

Το Ειδικό Κατάστημα Κράτησης Νέων Βόλου ιδρύθηκε στα τέλη του 1990 όταν, λόγω της αυξημένης παραβατικότητας που είχε παρατηρηθεί, η μέχρι πρότινος Δικαστική Φυλακή Βόλου μετατράπηκε σε Κατάστημα Κράτησης για παραβάτες ανήλικους, άρρενες, αλλοδαπούς, υπόδικους αλλά και κατάδικους, ηλικίας από δεκαέξι έως και εικοσιπέντε ετών.

Σύμφωνα με το Προεδρικό Διάταγμα υπ.αριθμ 6, που δημοσιεύθηκε στο πρώτο τεύχος του 4ου Φ.Ε.Κ στις 21-01-1991, ιδρύεται το Ειδικό Κατάστημα Κράτησης Νέων Βόλου, ταυτόχρονα με το Ειδικό Κατάστημα Κράτησης Νέων στην Κασσαβέτεια και καταργείται το Κατάστημα Κράτησης Βόλου μαζί με το Κατάστημα Κράτησης Αυλώνος Αττικής. Έχοντας υπόψιν τις διατάξεις του αρ.9 του Ν.692/77, "περί ρυθμίσεως θεμάτων Φυλακών, Σωφρονιστικών Καταστημάτων και Ιδρυμάτων Αγωγής Ανηλίκων και λοιπών διατάξεων" και τις προτάσεις της Γενικής Διεύθυνσης Σωφρονιστικής Πολιτικής του Υπουργείου Δικαιοσύνης (αριθμ. 153470/17.12.97, αριθμ.26246/16.2.98 και αριθμ.38188/24.3.98) καθώς και διάφορα άλλα άρθρα Προεδρικών Διαταγμάτων, Νόμων και γνωμοδοτήσεων.

Έτσι, μετά από πρόταση των Υπουργών Δικαιοσύνης και των Υφυπουργών Εσωτερικών, Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης και Οικονομικών, στο άρθρο 2 του Π.Δ, αποφασίσθηκε η κατάργηση του Καταστήματος Κράτησης Βόλου και η πιθανή μετεγκατάσταση του σε νέα επιλεγμένη θέση στις Μικροθήβες (έργο που έχει διακοπεί). Αντ' αυτού, στο ήδη υπάρχον γήπεδο, ιδρύεται το Ειδικό Κατάστημα Κράτησης Νέων με την αυτή έδρα, οργανική διάρθρωση και εξοπλισμό. Σύμφωνα με μαρτυρίες των μόνιμων κατοίκων της περιοχής, καθοριστικό ρόλο στη μετεγκατάσταση του διαδραμάτισε η απόδραση ενός ή και περισσότερων κρατουμένων που συνέβη εκείνη την εποχή, με μια ευρεία κατασταλτική επιχείρηση εντοπισμού να στήνεται από τις αρχές.

5.1.1 Η τοποθεσία

Σύμφωνα με τον χάρτη του Γενικού Πολεοδομικού Σχεδίου του Δήμου Βόλου, το Ειδικό Κατάστημα Κράτησης Νέων Βόλου εντοπίζεται στο Βορειοανατολικό άκρο της 6ης Πολεοδομικής Ενότητας του Δήμου, εν ονόματι Χιλιαδού. Η κεντρική είσοδος του Καταστήματος είναι επι τις οδού Μεταμορφώσεως, γεγονός όχι τυχαίο σύμφωνα με τα λεγόμενα κάποιου απασχολούμενου ατόμου εντός του Ιδρύματος. Αξιοσημείωτο είναι ότι ουσιαστικά η οδός Μεταμορφώσεως αποτελεί το και όριο που διαχωρίζει την ΠΕ της Χιλιαδού με την 7η ΠΕ του Δήμου, εν ονόματι Καλλιθέα. Έτσι, παρατηρείται ότι η γειτονιά που εντάσσεται το ΕΚΚΝ διαχωρίζεται άτυπα σε δυο τμήματα, παρόλο που δεν είναι οφθαλμοφανές, με τα εκπαιδευτικά κτίρια και τις φυλακές να αποτελούν κομμάτι διαφορετικής πολεοδομικής ενότητας από τις κατοικίες που γειτνιάζουν σε πολύ στενή απόσταση από το ΕΚΚΝ.

ΕΙΚΟΝΑ 5.1.1: Ειδικό Κατάστημα Κράτησης Νέων (ΕΚΚΝ) Βόλου

ΠΗΓΗ: Ιδία λήψη

Όσον αφορά την επιλογή του γηπέδου χωροθέτησης, παρατηρείται ότι η συγκεκριμένη τοποθεσία δεν είναι ούτε πολύ κοντά στο αστικό κέντρο, μα σε μια ανεκτή απόσταση αλλά και ούτε και εντελώς απομονωμένη εκτός των ορίων του αστικού ιστού. Είχε κριθεί αναγκαίο να υπάρχει επαρκής δυνατότητα πρόσβασης και ικανοποιητικής συγκοινωνίας. Ένας από τους λόγους είναι η διευκόλυνση των εργαζομένων του ιδρύματος, ώστε να είναι σε θέση να βρίσκονται κοντά στο αστικό κέντρο όπου πιθανότατα διαδραματίζεται η προσωπική τους ζωή. Ακόμη, το ΕΚΚΝ είναι σε θέση να φρουρείται πιο άμεσα από τις αστυνομικές αρχές. Όλων των ειδών οι νομικοί και θεσμικοί φορείς διευκολύνονται να διεκπεραιώσουν το έργο τους λόγω της εγγύτητας. Παρόλα αυτά, ακόμη και οι συγγενείς των κρατουμένων είναι σε θέση να πραγματοποιούν επισκέψεις πιο συχνά.

Ακόμη, τα οικόπεδα σε τέτοια απομονωμένη αλλά εντός του αστικού ιστού περιοχή είναι οικονομικότερα, δίνοντας τη δυνατότητα στο ίδρυμα να αξιοποιήσει τους οικονομικούς πόρους αποδοτικότερα και ο χώρος να διαμορφωθεί καταλληλότερα. Επίσης, ο Δήμος επωφελείται από πιο άμεσα έσοδα από διάφορες συναλλαγές και εξυπηρετούνται μικρής κλίμακας συμφέροντα στην τοπική κοινωνία. Ναι μεν λοιπόν έχουν χαμηλότερο λειτουργικό κόστος εντός του αστικού ιστού, πολύ συχνά όμως παρατηρείται έλλειψη τέτοιων δημόσιων εκτάσεων ικανών να καλύψουν τις ανάγκες του εκάστοτε Καταστήματος.

Μεταξύ του Καταστήματος και της αστικής κοινότητας μπορούν να παρεμβάλλονται λειτουργίες, όπως νοσοκομειακές ή θρησκευτικές, ώστε να δημιουργείται σύνδεση μεταξύ των λοιπών λειτουργιών της πόλης. Έτσι η σχέση μεταξύ αστικού ιστού και σωφρονιστικού ιδρύματος ενθαρρύνεται και εξομαλύνεται (Πρατικάκη & Τσαζή, 2009).

5.1.2 Οι συνθήκες γύρω από την ίδρυση

Στο Δήμο Νιγρίτας, η ανέγερση του Σωφρονιστικού Καταστήματος ναι μεν είχε καλωσοριστεί ως επένδυση που θα εμπεριείχε οικονομικά οφέλη για την περιοχή. Ο δήμος παραχώρησε την έκταση όπου χτίστηκαν οι φυλακές, ωστόσο οι δημότες δεν ευνοούνταν για διορισμό σε θέση απασχόλησης με αποτέλεσμα η τοπική κοινωνία να μην τη δέχονται για αυτό παρουσιάζονταν αντισταθμιστικά οφέλη. Αντίθετα η αγανάκτηση των κατοίκων της Ν. Αλικαρνασσού ήταν τεράστια όσον αφορά την ύπαρξη των φυλακών μέσα στην πόλη τους. Θεωρήθηκε τρομακτική η συνύπαρξη των φυλακών με χώρους αθλητικών δραστηριοτήτων μέσα στον πυκνοκατοικημένο αστικό ιστό. Η γενική ανησυχία και δυσαρέσκεια των κατοίκων ενισχυόταν λόγω των άθλιων συνθηκών κράτησης και διαβίωσης των κρατουμένων σε συνδυασμό με την ακαταλληλότητα των κτιριακών υποδομών και ταυτόχρονα, αυξανόταν η επιμονή για μετατόπιση του σωφρονιστικού ιδρύματος (Πρατικάκη & Τσαζή, 2009).

Όσον αφορά το συγκεκριμένο Κατάστημα Κράτησης, δεν έχουν καταγραφεί κατά το παρελθόν εκφράσεις συλλογικοποιημένης αγανάκτησης από τους μόνιμους κατοίκους ή τους μόνιμα απασχολούμενους της περιοχής, αν και συνομιλώντας μαζί τους διαπιστώνει κανείς ότι εντοπίζονται μεμονωμένες δυσαρέσκειες και ανησυχίες. Αντιδράσεις ήπιας έκτασης εκδηλώθηκαν από το 1979 για

την απομάκρυνση τους από τη γειτονιά. Θα μπορούσε κανείς να εκτιμήσει ότι αυτό συμβαίνει λόγω των ηλικιακών ομάδων που τελούνται υπό καθεστώς κράτησης (έως 25 χρονών) αλλά και από την ύπαρξη εκπαιδευτικών διαδικασιών εντός του Ιδρύματος που πλαισιώνονται από λειτουργήματα όπως παιδαγωγοί, κοινωνικοί λειτουργοί, ψυχολόγοι που στοχεύουν στην αναμόρφωση των νεαρών κρατουμένων και στην ομαλή επανένταξη τους στο κοινωνικό σύνολο.

Πιο συγκεκριμένα, στο Ειδικό Κατάστημα Κράτησης Νέων Βόλου λειτουργούν, από το 2010, το 33ο Δημοτικό Σχολείο Βόλου και το Παράρτημα του 6ου Γυμνασίου Βόλου, τα οποία αποτελούν ιδιαίτερες περιπτώσεις στην εκπαιδευτική κοινότητα, εξαιτίας των ειδικών συνθηκών διαβίωσης των μαθητών και της εκπαίδευσής που εκλαμβάνουν. Το μάθημα πραγματοποιείται μέσα σε τρία κελιά που έχουν διαμορφωθεί ειδικά σε αίθουσα. Οι μαθητές είναι όλοι κρατούμενοι, αλλοδαποί κατά κόρον, και η κατοικία τους είναι ένας θάλαμος του καταστήματος. Οι περισσότεροι των κρατουμένων είναι αναλφάβητοι στη μητρική τους γλώσσα, γεγονός που δυσκολεύει περισσότερο την εκμάθηση δεύτερης γλώσσας. Επίσης κατάγονται από διαφορετικές χώρες και οι περισσότεροι από αυτούς γνωρίζουν λίγο ή καθόλου την ελληνική γλώσσα, επομένως η διδασκαλία και η εκμάθηση της αποτελεί έναν από τους βασικούς σκοπούς του συγκεκριμένου Σχολείου.

Με αυτό το δεδομένο, μέσα στα μαθήματα υπάρχει διαβάθμιση όσον αφορά την ήδη κατεκτημένη γνώση. Η χρήση των πολυμέσων κρίνεται απαραίτητη για το είδος της διαφοροποιημένης αυτής διδασκαλίας γιατί συντελούν αποτελεσματικά στην εμπέδωση της γνώσης. Τέλος, οι μαθητές βγαίνουν από τα κελιά τους ανά εθνικότητες και απαγορεύεται να συναντηθούν υπό τον φόβο της μεταξύ τους συμπλοκής. Πιο συγκεκριμένα, χωρίζονται σε τάξεις με βάση την εθνικότητα τους (Αλγερινοί, Αφγανοί, Αφρικανοί, Κούρδοι, Μαροκινοί, Πακιστανοί και Τούρκοι) και όχι με βάση το μαθησιακό τους επίπεδο.

Σκοπεύοντας στην καλύτερη λειτουργία του Καταστήματος Κράτησης και τη βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης, αντιμετωπίζονται ομαλά όποιες ελλείψεις παρουσιάζονται σε τεχνολογικό εξοπλισμό και ηλεκτρικές συσκευές, κυρίως λόγω της κοντινής απόστασης με το αστικό κέντρο. Πέρα από τις συνθήκες κράτησης στο εσωτερικό όμως, ενδιαφέρον παρουσιάζει η εντύπωση που αποκομίζει η γειτονιά σχετικά με την ύπαρξη του συγκεκριμένου Ιδρύματος κρίνοντας κατά πόσο έχει αφομοιωθεί στο συγκεκριμένο δομημένο περιβάλλον. Οι γνώμες σχετικές με τη στάση της τοπικής κοινωνίας αποτυπώνονται με βάση τα πορίσματα από την επιτόπια ερευνητική μεθοδολογία ακολουθήθηκε εντός των ορίων της περιοχής μελέτης.

5.2 Η στάση της τοπικής κοινωνίας ως προς τον εν λόγω χώρο

5.2.1 Η μεθοδολογία της έρευνας

Μέσα από αυτή την ερευνητική προσέγγιση, με θέμα τις στάσεις είτε μόνιμων κατοίκων, είτε απασχολούμενων, είτε επισκεπτών που εντοπίζονται μέσα σε μια τοπική κοινωνία η οποία γειτνιάζει με ένα Κατάστημα Κράτησης. Εξετάζεται ως προς τη θέση του αλλά και το αίσθημα φόβου ή ανασφάλειας που μπορεί να αποκομίζουν. Για το λόγο αυτό μελετήθηκαν ζητήματα όπως οι καθημερινοί ρυθμοί της γειτονιάς, η γνώμη για την επιλογή του γηπέδου χωροθέτησης του Καταστήματος, η αναζήτηση της ύπαρξης του φόβου λόγω των κρατούμενων, η οπτική επαφή, ακόμη και η συνύπαρξη διαφορετικών χρήσεων γης και η ενδεχόμενη αλληλεπίδραση τους.

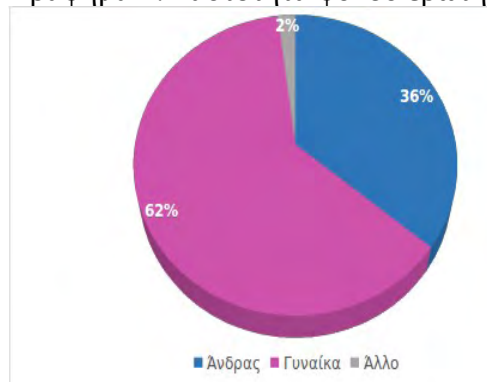
Για το θέμα χρησιμοποιήθηκε το είδος της κατευθυνόμενης ή τυποποιημένης συνέντευξης η οποία πραγματοποιείται μέσα σε ένα πλαίσιο ερωτημάτων που περιέχει ανοιχτές τυποποιημένες ερωτήσεις. Οι ερωτήσεις και οι πιθανές εναλλακτικές απαντήσεις έχουν συνταχθεί εκ των προτέρων και ακολουθούν μία συγκεκριμένη συλλογιστική πορεία. Οι ερωτηθέντες καλούνται να επιλέξουν την απάντηση τους, αντλώντας της πληροφορίες και τα στοιχεία που εμπεριέχει μέσα από τις γνώσεις και την προσωπική τους εμπειρία. Έτσι, υπάρχει δυνατότητα λήψης πολλών και διαφορετικών απαντήσεων.

Στην αρχή οι ερωτηθέντες καλούνται να προσδιορίσουν στοιχεία που θα διευκολύνουν την ανάλυση των ερωτηματολογίων, κατηγοριοποιώντας τα ανάλογα την ταυτότητα φύλου, την ηλικιακή ομάδα που ανήκουν, το είδος απασχόλησης ή ενασχόλησης, τη σχέση τους με την γειτονιά, και τέλος το είδος του νοικοκυριού που διαθέτουν. Στη συνέχεια παραθέτονται τα τυποποιημένα ερωτήματα με τις εναλλακτικές απαντήσεις στα οποία οι ερωτηθέντες καλούνται να πάρουν θέση.

5.2.2 Η δομή της έρευνας πεδίου και παράθεση των πορισμάτων

Για την εξαγωγή πορισμάτων σχετικά με το αντικείμενο της έρευνας, μοιράστηκαν οι ερωτήσεις στην ευρύτερη περιοχή μελέτης σε ένα δείγμα 50 ατόμων. Καταγράφοντας τις απαντήσεις των ερωτηθέντων θα μας ωθήσει και διευκολύνει στην παράθεση πορισμάτων. Ξεκινώντας, στα παρακάτω γραφήματα αποτυπώνονται τα Προσωπικά στοιχεία των ερωτηθέντων.

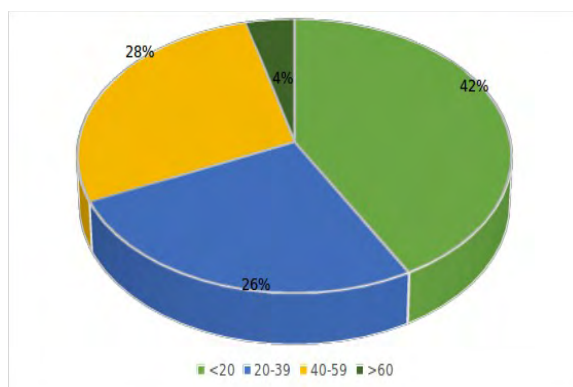
Γράφημα 1: Ταυτότητα φύλου ερωτηθέντων

ΠΗΓΗ: Ιδία επεξεργασία

Βλέπουμε λοιπόν, ότι από το σύνολο των 50 ερωτηθέντων ατόμων, το 62% έχει επιλέξει το γυναικείο φύλο ως ταυτότητα, το 36% έχει επιλέξει το ανδρικό φύλο ως ταυτότητα, και μόλις το 2% των ερωτηθέντων έχει επιλέξει διαφορετική έμφυλη ταυτότητα, την οποία δεν κρίθηκε σκόπιμο να προσδιορίσει. Κατά την υλοποίηση της επιτόπιας έρευνας, παρατηρήθηκε μεγαλύτερη προθυμία απο άτομα με γυναικείο φύλο να συμμετέχουν στην διεξαγωγή της έρευνας και να εκφράσουν την άποψη τους επι του ζητήματος, ανεξάρτητα από τον τύπο απασχόλησης/ ενασχόλησης που έμελλε στην εκάστοτε περίπτωση.

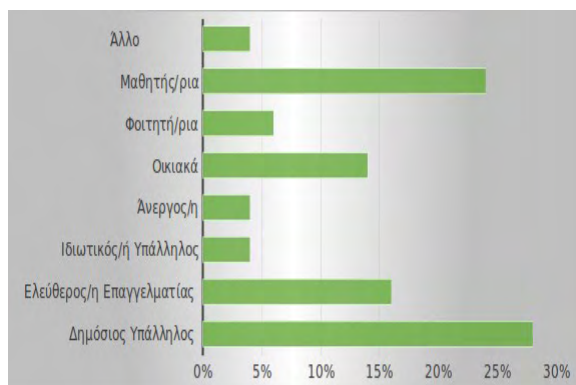
Γράφημα 2: Ηλικιακή ομάδα

ΠΗΓΗ: Ιδία επεξεργασία

Από το σύνολο των ερωτηθέντων, το 42% ανήκει στην ηλικιακή ομάδα από 20 χρονών και κάτω, από την ηλικία των 20 έως 39 ήταν ένα ποσοστό της τάξεως του 26% του συνολικού δείγματος, από την ηλικία των 40-59 εμφάνισαν ποσοστό της τάξεως του 28% και από 60 ετών και άνω ένα ποσοστό της τάξεως του 4%.

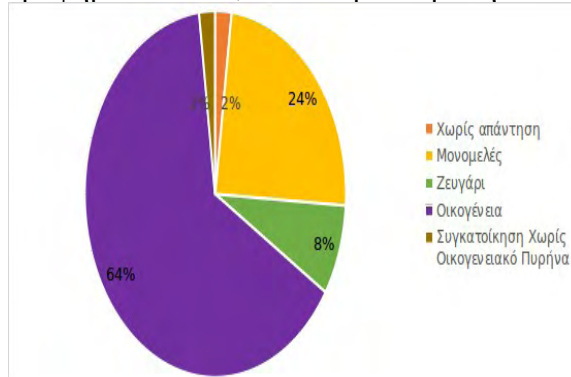
Γράφημα 3: Τύπος απασχόλησης/ενασχόλησης

ΠΗΓΗ: Ιδία επεξεργασία

Αναλύοντας το δείγμα των ερωτηθέντων ατόμων ως προς τον τύπο απασχόλησης ή ενασχόλησης προκύπτει ότι ένα ποσοστό της τάξης του 28% απασχολούνται ως δημόσιοι υπάλληλοι, και ακολουθούν οι ελεύθεροι/ες επαγγελματίες το 16% του δείγματος, 4% είναι άνεργοι/ες και άλλο 4% ήταν ιδιωτικοί/ες υπάλληλοι. Με οικιακά ζητήματα ασχολούνται το 14% των ερωτηθέντων ατόμων, το 24% ήταν μαθητές/ριες και ένα 6% ασχολούνται με φοιτητικές σπουδές, ενώ ένα ποσοστό 4% ασχολούνται με κάτι άλλο που δεν το προσδιόρισαν ή έχουν συνταξιοδοτηθεί. Το υψηλό ποσοστό 52% που συγκεντρώνουν οι δημόσιοι/ες υπάλληλοι συναθροίζοντας του μαθητές/ριες εξηγείται λόγω της συνύπαρξης 4 σχολικών μονάδων εντός των ορίων της γειτονιάς, αποτελώντας το μισό δείγμα.

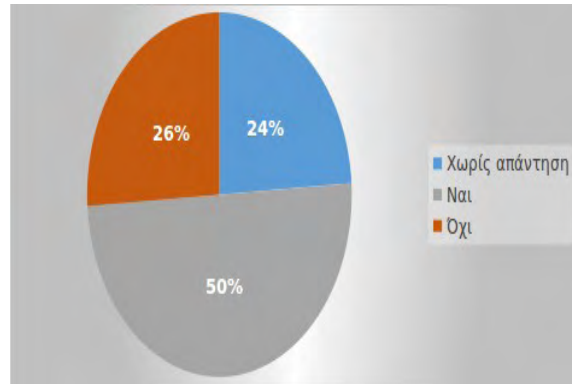
Γράφημα 4: Τύπος νοικοκυριού ερωτηθέντων

ΠΗΓΗ: Ιδία επεξεργασία

Όσον αφορά τον τύπο του νοικοκυριού που ανήκουν τα ερωτηθέντα άτομα, το 64% απάντησε ότι κατοικεί εντός του οικογενειακού περιβάλλοντος του, ένα ποσοστό της τάξης του 24% κατοικεί σε μονομελές νοικοκυριό, το 8% συγκατοικεί με το άτομο συντροφιάς, το 2% του δείγματος συγκατοικεί χωρίς οικογενειακούς δεσμούς, και το 2% του δείγματος δεν απάντησε στο ερώτημα που τέθηκε

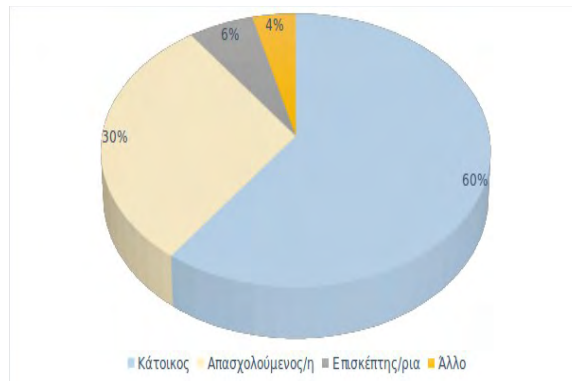
Γράφημα 5: Ύπαρξη ανήλικων ατόμων εντός νοικοκυριού

ΠΗΓΗ: Ιδία επεξεργασία

Στο γράφημα 5 αποτυπώνεται η ύπαρξη ή όχι ανήλικων ατόμων εντός του νοικοκυριού που διαμένουν τα ερωτηθέντα άτομα. Το 50% του δείγματος, κυρίως επειδή ο τύπος του νοικοκυριού δεν τους δεν εμπεριέχει συγκατοίκηση λόγω οικογενειακών δεσμών έκρινε ότι δεν χρειαζόταν να απαντήσει στο εν λόγω ερώτημα. Στο υπόλοιπο δείγμα όμως, το 24% δήλωσε την ύπαρξη ανήλικων ατόμων στο οικογενειακό περιβάλλον ενώ το 26% ότι δεν υπάρχουν παρά τις όποιες οικογενειακές σχέσεις μπορεί να υπάρχουν.

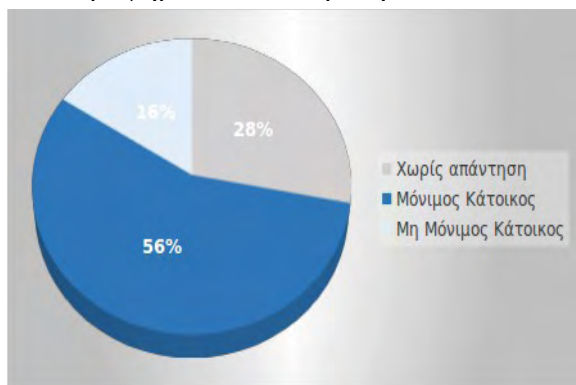
Γράφημα 6: Σχέση ερωτηθέντων ατόμων με την περιοχή μελέτης

ΠΗΓΗ: Ιδία επεξεργασία

Διερευνώντας την σχέση που κατέχουν τα ερωτηθέντα άτομα με την περιοχή μελέτης και εκπόνησης έρευνας πεδίου, διαπιστώθηκε ότι το 60% του δείγματος επρόκειτο για κατοίκους της περιοχής, το 30% του δείγματος επρόκειτο για απασχολούμενα στην περιοχή άτομα, ένα ποσοστό μόλις 6% επρόκειτο για επισκέπτες/ριες της περιοχής και 4% του δείγματος επικαλέσθηκε άλλου είδους σχέση. Τα δεδομένα αυτά μας επιτρέπουν να έχουμε μια αρκετά καλή εικόνα για τη γνώμη που σχηματίζουν άτομα που διατηρούν καθημερινές σχέσεις αλληλεπίδρασης με την περιοχή μελέτης και πιο συγκεκριμένα με το αντικείμενο της έρευνας πεδίου.

Γράφημα 7.1: Μονιμότητα

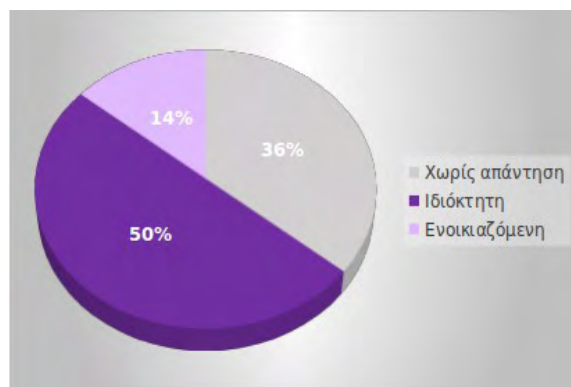

ΠΗΓΗ: Ιδία επεξεργασία

Τα ερωτηθέντα άτομα που αποτέλεσαν το δείγμα της έρευνας πεδίου, αν επρόκειτο για κατοίκους της περιοχής κλήθηκαν να απαντήσουν ως προς το καθεστώς μονιμότητας και το ιδιοκτησιακό καθεστώς όσον αφορά τον τόπο κατοίκησης. Έτσι, το 56% του δείγματος επέλεξε να αυτοπροσδιοριστεί ως μόνιμοι/ες κάτοικοι, και ένα ποσοστό 16% ως μη (ποσοστό που θα έπρεπε να είναι χαμηλότερο αλλά ίσως παρεξηγήθηκε από τα ερωτηθέντα άτομα αν έπρεπε να απαντήσουν στο ερώτημα). Επίσης, το 50% του δείγματος αναφέρει ότι η κατοικία τους πρόκειται για ιδιόκτητη, ενώ το 14% ως ενοικιαζόμενη.

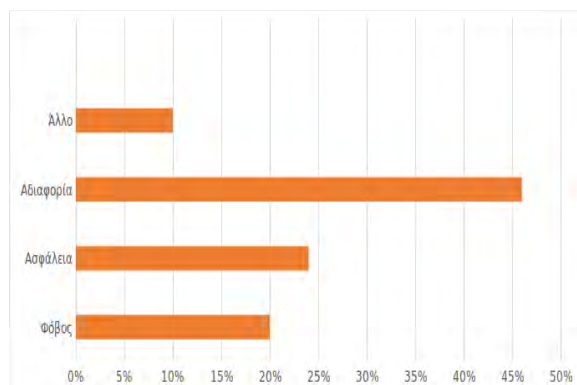
Στο σημείο αυτό τελειώνει η καταγραφή των προσωπικών στοιχείων του δείγματος της έρευνας πεδίου. Στα γραφήματα που ακολουθούν, αποτυπώνονται οι απαντήσεις που επιλέχθηκαν από τα ερωτηθέντα άτομα όσον αφορά τα ερωτήματα που δημιουργήθηκαν κατά τη σύνταξη αυτής της ερευνητικής προσέγγισης και τέθηκαν ως προβληματισμοί προς απάντηση κατά την εκπόνηση της επιτόπιας έρευνας.

Γράφημα 7.2: Ιδιοκτησιακό καθεστώς

ΠΗΓΗ: Ιδία επεξεργασία

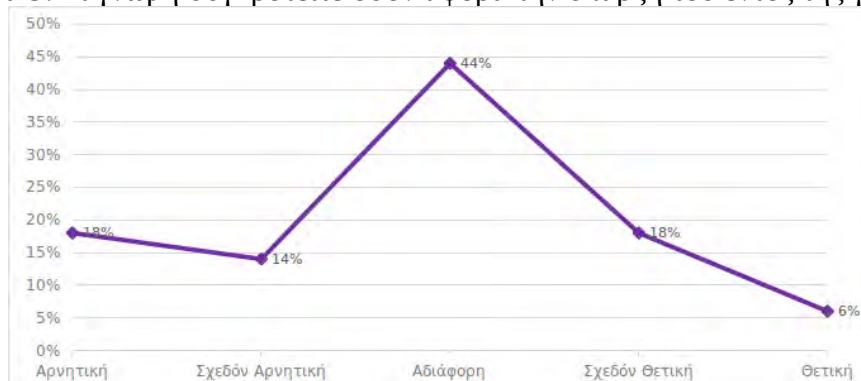
Γράφημα 8: Εντοπίζουμε μέσα στην γειτονιά την ύπαρξη του Ειδικού Καταστήματος Κράτησης Νέων Βόλου. Τι αίσθηση αποκομίζετε κατά τη διαμονή/παραμονή σας στην περιοχή;

ΠΗΓΗ: Ιδία επεξεργασία

Στο γράφημα 8 αποτυπώνονται οι απαντήσεις των ερωτηθέντων ατόμων αναφορικά με την πρώτη ερώτηση του ερωτηματολογίου. Κατά τη διαμονή ή παραμονή τους στην περιοχή, το 46% του δείγματος νιώθει αδιαφορία για την ύπαρξη του ΕΚΚΝ Βόλου. Ένα ποσοστό της τάξης του 24% νιώθει ασφάλεια, ενώ ένα ποσοστό 20% αποκομίζει φόβο. Τέλος, ένα 10% από το συνολικό δείγμα αποκομίζει κάτι διαφορετικό. Για παράδειγμα, κάποιο ερωτηθέν άτομο προσδιόρισε την ενόχληση του ως προς το θέμα της ηχορύπανσης, καθώς οι κρατούμενοι δεν σέβονται τις ώρες κοινής ησυχίας, ενώ κάποιο άλλο άτομο επισήμανε την οργή και λύπη που αποκομίζει όταν ακούει επιφωνήματα(λ.χ. ουρλιαχτά). Αξιοσημείωτο είναι να αναφερθεί ότι στο υψηλό ποσοστό που συγκεντρώνει η αίσθηση της αδιαφορίας αντικατοπτρίζεται κατά κύριο λόγο η νεαρότερη ηλικιακή ομάδα ερωτηθέντων ατόμων. Ενώ στις γηραιότερες ηλικιακές ομάδες, άνω των 20 ετών δηλαδή, οι απαντήσεις καταμερίζονται ισόποσα σχεδόν στις άλλες εναλλακτικές απαντήσεις (φόβος/ασφάλεια).

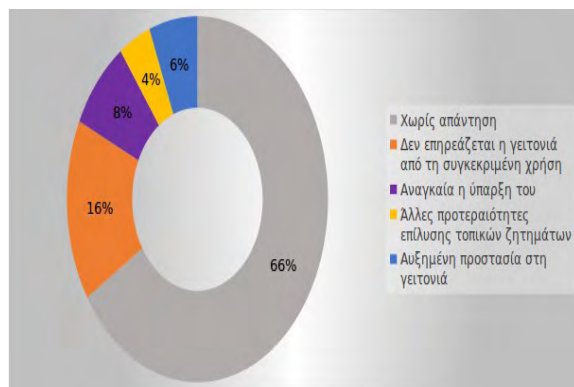
Γράφημα 9: Τι γνώμη συγκροτείτε όσον αφορά την ύπαρξη του εντός της γειτονιάς;

ΠΗΓΗ: Ιδία επεξεργασία

Στο γράφημα 9 αποτυπώνεται η γνώμη των ερωτηθέντων ατόμων, αναφορικά με την ύπαρξη του ΕΚΚΝ Βόλου εντός της περιοχής μελέτης. Έτσι λοιπόν, το 18% του δείγματος συγκροτεί αρνητική γνώμη και το 14% του δείγματος σχεδόν αρνητική. Το υψηλότερο ποσοστό, της τάξης του 44% αδιαφορεί για την ύπαρξη του εντός της γειτονιάς, ενώ 18% του δείγματος συγκροτεί σχεδόν θετική γνώμη και μόλις το 6% συγκροτεί θετική γνώμη για την ύπαρξη του.

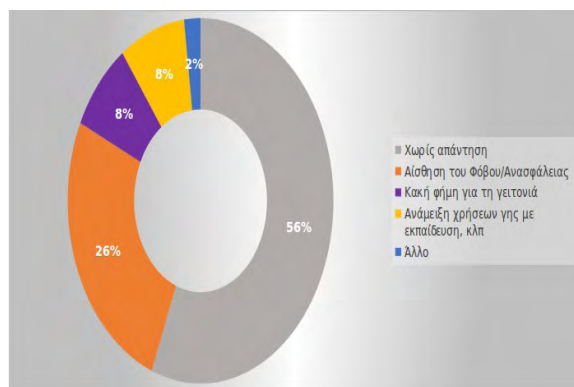
Γράφημα 10: Αν η γνώμη είναι θετική, επιλέξτε ποιος λόγος από τους παρακάτω είναι πιο κρίσιμος

ΠΗΓΗ: Ιδία επεξεργασία

Στην ερώτηση 10, το 66% του δείγματος δεν χρειάστηκε να απαντήσει καθώς αφορά μόνο όσα άτομα συγκρότησαν θετική γνώμη. Για τη θετική γνώμη, το 16% του δείγματος έκρινε ότι δεν επηρεάζεται η περιοχή μελέτης από τη συγκεκριμένη λειτουργία. Ένα ποσοστό της τάξης του 8% έκρινε ότι είναι αναγκαία η ύπαρξη του, ενώ 6% του δείγματος προσμετρούσε την αυξημένη προστασία από την συνεχή κυκλοφορία των αστυνομικών αρχών στην περιοχή. Τέλος, ποσοστό του ύψους 4% έκρινε ότι εντοπίζουν άλλες προτεραιότητες επίλυσης διαφορετικών τοπικών ζητημάτων.

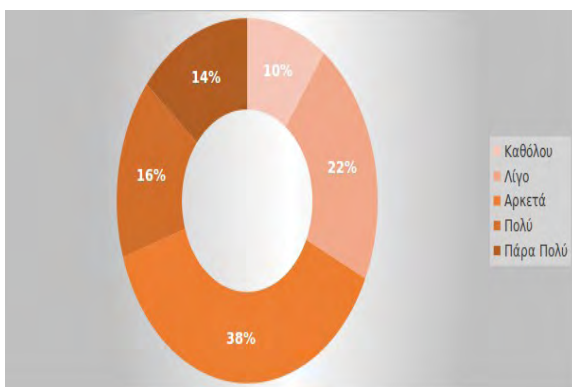
Γράφημα 11: Αν η γνώμη είναι αρνητική, επιλέξτε ποιος λόγος από τους παρακάτω είναι πιο κρίσιμος

ΠΗΓΗ: Ιδία επεξεργασία

Στην ερώτηση 11, το 56% του δείγματος δεν χρειάστηκε να απαντήσει, καθώς αφορά μόνο όσα άτομα συγκρότησαν αρνητική γνώμη. Οι λόγοι που τους οδήγησαν σε αυτό είναι, με σειρά κρισιμότητας, η αίσθηση του φόβου/ανασφάλειας σύμφωνα με το 26% του δείγματος, η κακή φήμη που δημιουργείται για την περιοχή σύμφωνα με το 8% του δείγματος, η ανάμειξη χρήσεων γης με κατοικία, εκπαίδευση, κλπ. σύμφωνα με ακόμη 8% του δείγματος και τέλος 2% του δείγματος θεώρησαν υπαίτιο άλλο λόγο.

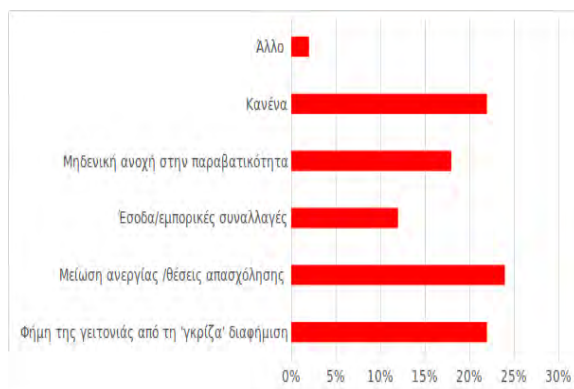
Γράφημα 12: Η κοινωνική συναίνεση από τις γειτνιάζουσες λειτουργίες για την δημιουργία ενός νέου Καταστήματος Κράτησης είναι αναγκαία;

ΠΗΓΗ: Ιδία επεξεργασία

Όσον αφορά αν τα ερωτηθέντα άτομα θεωρούν για τη δημιουργία ενός νέου Καταστήματος Κράτησης αναγκαία την κοινωνική συναίνεση από λειτουργίες που είναι γειτονικές, μόλις το 14% του δείγματος απάντησε ότι τη θεωρεί πολύ αναγκαία και ένα ακόμη 16% πολύ αναγκαία. Το μεγαλύτερο ποσοστό επι των απαντήσεων συγκεντρώνει η επιλογή 'αρκετά', ενώ το 22% περίπου του δείγματος θεωρεί ότι η αναγκαιότητα είναι λίγη και συμπληρώνεται με ένα ποσοστό 10% επί του δείγματος που θεωρεί τη συναίνεση καθόλου αναγκαία.

Γράφημα 13: Ποιο από τα παρακάτω πλεονεκτήματα της ύπαρξης ενός καταστήματος πιστεύετε ότι είναι πιο κρίσιμο;

ΠΗΓΗ: Ιδία επεξεργασία

Στην ερώτηση 13 της έρευνας πεδίου, το 22% του δείγματος επέλεξε ότι δεν εντοπίζει οποιοδήποτε πλεονέκτημα από την ύπαρξη ενός καταστήματος εντός του αστικού ιστού. Το υπόλοιπο 78 % θεωρεί ότι η σημαντικότερη συνεισφορά είναι η μείωση της ανεργίας μέσω της παροχής νέων θέσεων απασχόλησης στους κατοίκους της περιοχής, με ποσοστό 24% επί του δείγματος. Ένα ποσοστό 22% επί των ερωτηθέντων ατόμων θεωρεί σημαντική τη φήμη της περιοχής από τη 'γκρίζα' διαφήμιση, λόγω της ύπαρξης του καταστήματος. Για αναγκαιότητα ύπαρξης λόγω μιας επιδιωκόμενης μηδενικής ανοχής στην παραβατικότητα αναφέρθηκε το 18% του δείγματος, ενώ 12% θεωρεί ότι προκύπτουν έσοδα στην τοπική κοινωνία από τις εμπορικές συναλλαγές που εξυπηρετούν τις ανάγκες τους Καταστήματος και 2% κάτι άλλο.

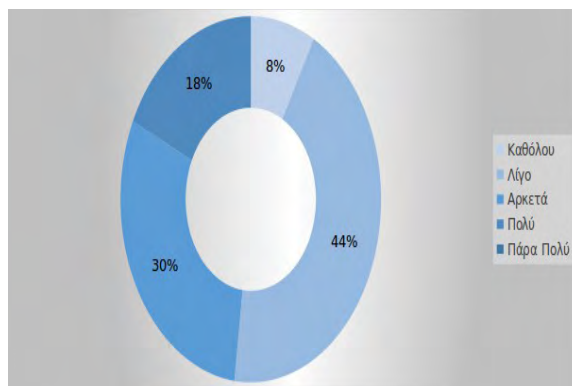
Γράφημα 14: Ποιο από τα παρακάτω μειονεκτήματα πιστεύετε ότι είναι περισσότερο κρίσιμο

ΠΗΓΗ: Ιδία επεξεργασία

Στην ερώτηση 14, για τα βασικότερα μειονεκτήματα σύμφωνα με τις απόψεις του δείγματος, το 38% των ερωτηθέντων ατόμων νιώθει φόβο από την πιθανή απόδραση κάποιου κρατούμενου. Επόμενο στη σειρά επιλογής μειονέκτημα είναι η ποιοτική υποβάθμιση του επιπέδου διαβίωσης στην περιοχή και 18% θεωρεί ότι κατακρεουργείται αισθητική το δομημένο περιβάλλον της περιοχής. Το 14% των ερωτηθέντων ατόμων εξέφρασε ανησυχίες όσον αφορά τη δραστηριότητα(εκπαίδευση, αθλητισμός, αναψυχή) των ανήλικων ομαδοποιήσεων της περιοχής. Το 4% θεωρεί ότι η συγκεκριμένη δημόσια έκταση θα μπορούσε να είχε αξιοποιηθεί διαφορετικά ενώ μόλις το 2% θεωρεί ότι το κατάστημα αποτελεί ανθυγιεινή εστία για την περιοχή λόγω των κακών συνθηκών διαβίωσης και των ασθενειών που δύναται να προκύψουν

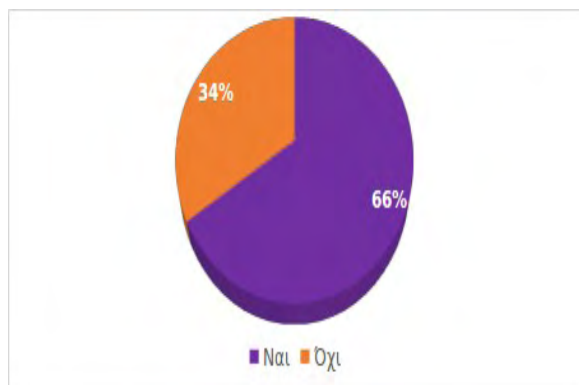
Γράφημα 15: Όσον αφορά την περιοχή μελέτης, σε τι βαθμό επικρατεί η αίσθηση της συνεκτικής γειτονιάς μεταξύ των κατοίκων, των απασχολούμενων (ακόμη και των υπαλλήλων εντός του καταστήματος) και των λειτουργιών;

ΠΗΓΗ: Ιδία επεξεργασία

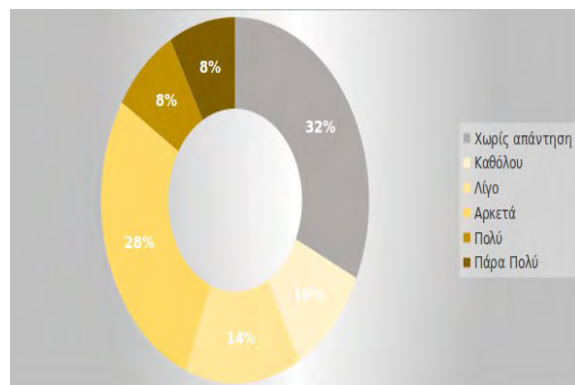
Στο ερώτημα 15, το δείγμα καλείται να απαντήσει κατά πόσο θεωρεί ότι η περιοχή μελέτης χαρακτηρίζεται από συνεκτικότητα (όπως έχει επεξηγηθεί σε προηγούμενο κεφάλαιο). Πάρα πολύ συνεκτική δεν θεωρείται από κανένα άτομο εντός του δείγματος. Έτσι, διαπιστώνουμε ότι το 18% θεωρεί ότι η περιοχή χαρακτηρίζεται πολύ από συνεκτικότητα, και το 30% ότι χαρακτηρίζεται αρκετά. Το 44% του δείγματος θεωρεί την περιοχή μελέτης λίγο συνεκτική και τέλος 8% καθόλου.

Γράφημα 16.1 Από τη θέση (κατοικίας/απασχόλησης) υπάρχει οπτική επαφή με χώρους του καταστήματος;

ΠΗΓΗ: Ιδία επεξεργασία

Γράφημα 16.2 Σε τι βαθμό είναι είναι αφομοιωμένοι στο οπτικό περιβάλλον

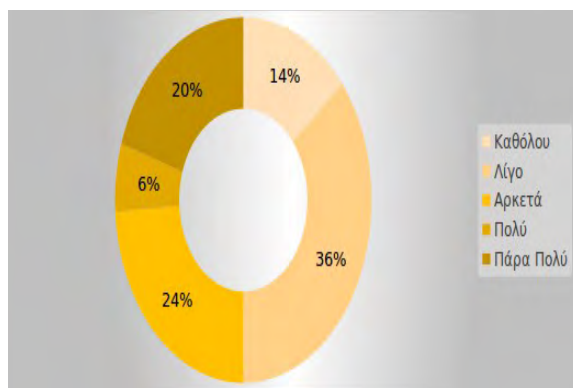

ΠΗΓΗ: Ιδία επεξεργασία

Στο ερώτημα 16 της έρευνας πεδίου, εξετάζεται αν η οπτική επαφή με χώρους του καταστήματος κράτησης επηρεάζει και σε τι βαθμό τη γνώμη των ερωτηθέντων ατόμων. Το 66% του δείγματος

λοιπόν, απάντησε ότι έχει οπτική επαφή, με ένα ποσοστό 8% να δηλώνει ότι οι χώροι του Καταστήματος είναι πάρα πολύ αφομοιωμένοι, και ακόμη 8% ότι είναι πολύ. Το 28% του δείγματος θεωρεί την αφομοίωση να τυγχάνει σε αρκετό βαθμό ώστε να μην επηρεάζεται η γνώμη. Και τέλος ένα ποσοστό 24% του δείγματος δεν είναι ακόμη εξοικειωμένο με την οπτική επαφή και πιο συγκεκριμένα 14% θεωρεί ότι έχει επιτευχθεί λίγο η αφομοίωση και ακόμη 10% πολύ λίγο.

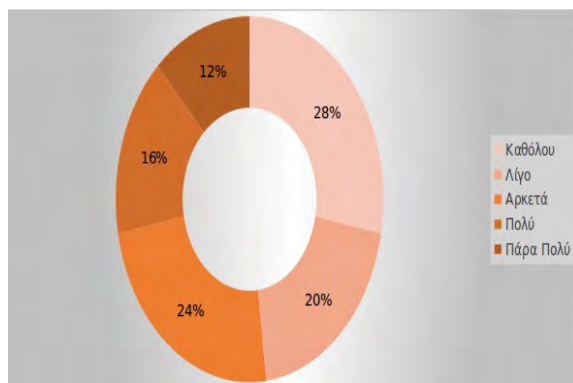
Γράφημα 17: Αν το υπάρχον Ειδικό Κατάστημα Κράτησης Νέων ήταν Γενικό Κατάστημα θα αυξανόταν η αίσθηση ανασφάλειας για διαμονή ή παραμονή ή επίσκεψη της γειτονιάς

ΠΗΓΗ: Ιδία επεξεργασία

Στην ερώτηση 17 της έρευνας πεδίου, αποτυπώνεται το αν επηρεάζεται η αίσθηση της ανασφάλειας ή του φόβου για τη διαμονή ή παραμονή στη περιοχή, ανάλογα το είδος το Καταστήματος Κράτησης. Αν δηλαδή, το συγκεκριμένο ήταν Γενικό Κατάστημα Κράτησης, δηλαδή δεν υπήρχε όριο ηλικίας για τους κρατούμενους, τότε το 20% θεωρεί ότι θα αυξανόταν η ανασφάλεια πάρα πολύ, το 6% πολύ και το 24% του δείγματος αρκετά. Αντίθετα, το 36% των ερωτηθέντων ατόμων θεωρεί ότι θα επηρεαζόταν λίγο και 14% καθόλου.

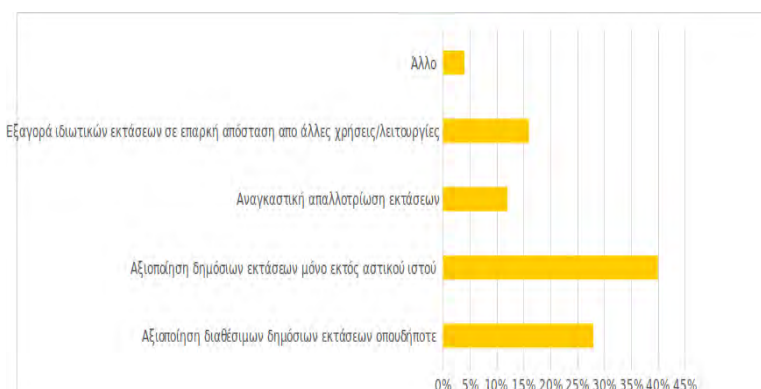
Γράφημα 18: Αν η εξωτερική μορφή της κτιριακής υποδομής δεν παρέπεμπε σε κατάστημα κράτησης αλλά π.χ. σε πολυτελές ξενοδοχείο, θα άλλαζε η αίσθηση της ασφάλειας

ΠΗΓΗ: Ιδία επεξεργασία

Με αφορμή το παράδειγμα του σωφρονιστηρίου στο Los Angeles, που σκόπιμα η εξωτερική του εμφάνιση παραπέμπει σε υπερπολυτελές ξενοδοχείο, οι κάτοικοι της περιοχής μελέτης θεωρούν ότι η αίσθηση ασφάλειας που αποκομίζουν στην περιοχή θα επηρεαζόταν πάρα πολύ, με ποσοστό 12% ενώ το 16% του δείγματος θεωρεί ότι θα επηρεαζόταν πολύ. Αρκετά θα επηρεαζόταν το 24% του δείγματος των ερωτηθέντων, ενώ το 20% θεωρεί ότι θα επηρεαζόταν λίγο ενώ το 28% θεωρεί ότι δεν θα επηρεαζόταν καθόλου.

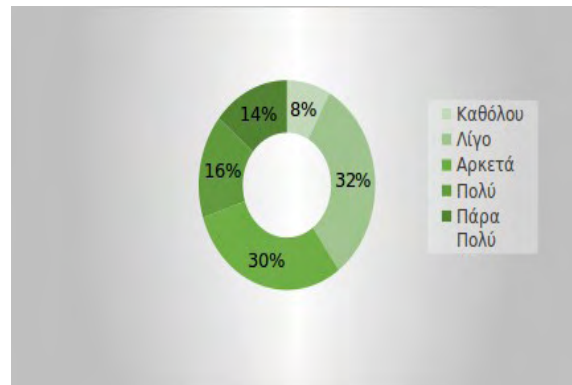
Γράφημα 19: Τι γνώμη συγκροτείτε όσον αφορά την επιλογή του γηπέδου χωροθέτησης ενός καταστήματος κράτησης;

ΠΗΓΗ: Ιδία επεξεργασία

Για την χωροθέτηση ενός καταστήματος κράτησης, το δείγμα κλήθηκε να αναφέρει τη γνώμη του αναφορικά με την επιλογή του γηπέδου. Το 40% του δείγματος θεωρεί ότι είναι αναγκαίο να αξιοποιούνται οι δημόσιες εκτάσεις που βρίσκονται μόνο εκτός του αστικού ιστού, ενώ το 28% θεωρεί ότι πρέπει να αξιοποιούνται οι δημόσιες εκτάσεις οπουδήποτε. Το 16% του δείγματος των ερωτηθέντων ατόμων θεωρεί ότι αν δεν υπάρχουν διαθέσιμες δημόσιες εκτάσεις, να γίνεται εξαγορά ιδιωτικών εκτάσεων για την χωροθέτηση του Καταστήματος αλλά σε επαρκή απόσταση από άλλες λειτουργίες, και ταυτόχρονα το 12% του δείγματος θεωρεί ικανοποιητική την αναγκαστική απαλλοτρίωση ιδιωτικών εκτάσεων εκτός ιστού και 4% έχει κάποιο διαφορετικό ενδεχόμενο στο μυαλό του.

Γράφημα 20: Με βάση τις απαντήσεις που επιλέχθηκαν παραπάνω, σε τι βαθμό κρίνετε ότι ένα κατάστημα κράτησης αποτελεί μια ανεπιθύμητη χρήση γης εντός των ορίων του αστικού ιστού

ΠΗΓΗ: Ιδία επεξεργασία

Συνυπολογίζοντας όλες τις παραπάνω τοποθετήσεις, τα άτομα που συμμετείχαν στην έρευνα πεδίου κλήθηκαν να απαντήσουν κατά πόσο θεωρούν ένα κατάστημα κράτησης ως μια ανεπιθύμητη χρήση γης εντός των ορίων του αστικού ιστού. Το 14% του δείγματος θεωρεί τα καταστήματα κράτησης πάρα πολύ ανεπιθύμητα ενώ το 16% πολύ. Αρκετά ανεπιθύμητα είναι για ένα ποσοστό της τάξης του 30% του συνολικού δείγματος. Συναθροίζοντας αυτά τα τρία ποσοστά, διαπιστώνουμε ότι το 50% του δείγματος τα θεωρεί ως ανεπιθύμητη χρήση γης/λειτουργία. Κατά κύριο λόγο, αυτές οι απαντήσεις συλλέχθηκαν από άτομα που ανήκουν στις ηλικιακές ομάδες 40-59 ετών και 60 ετών και άνω, ενώ αρκετά μεγάλη συμμετοχή εμφάνισαν και άτομα από την ηλικιακή ομάδα των 20 έως 39 ετών. Αποτελούνται επίσης από μόνιμους κατοίκους της περιοχής, με οικογενειακό πυρήνα εντός ιδιόκτητου νοικοκυριού. Αρκετά σύνηθες είναι και η ύπαρξη ανήλικων ατόμων εντός του οικογενειακού περιβάλλοντος. Σε μικρότερο βαθμό, ανεπιθύμητη θεωρήθηκε η χρήση από άτομα που ναι μεν ανήκουν στις ανωτέρων κατηγοριοποιήσεις αλλά αποτελούν μόνιμα απασχολούμενα υποκείμενα στην περιοχή (κυρίως σε εκπαιδευτικές διαδικασίες). Βέβαια, αυτή η κατηγοριοποίηση έδωσε περισσότερο έμφαση στην εξοικείωση με το γειτονικό περιβάλλον και έτσι εντοπίζεται κυρίως στο ποσοστό της τάξης του 40% που δεν θεωρεί ανεπιθύμητη λειτουργία το κατάστημα κράτησης εντός των ορίων του αστικού ιστού. Σε αρκετά μεγαλύτερο βαθμό, ίσως μάλιστα η πλειονότητα των ερωτηθέντων ατόμων που ανήκουν σε ηλικιακή ομάδα κάτω των 20 ετών (μαθητές/ριες, μόνιμοι/ες κάτοικοι, επισκέπτες/ριες) δεν θεωρεί ότι αποτελεί οχλούσα λειτουργία εντός του αστικού ιστού, επιλέγοντας να εκδηλώσουν χαρακτηριστική αδιαφορία. Πιο συγκεκριμένα, 32% επί του δείγματος χαρακτήρισε το κατάστημα κράτησης ως λίγο ανεπιθύμητη χρήση γης και 8% ως πολύ λίγο.

6. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Στοιχεία όπως η ποιότητα ζωής, το επίπεδο εμπιστοσύνης και οι διάφορες αντιλήψεις και ιδεολογίες που διακρίνουν τα υποκείμενα ενός συνόλου συνδέονται άμεσα με την εμφάνιση ανησυχιών και φόβου. Οι πιέσεις που ασκούνται δημιουργούν αναστάτωση για την ενδεχόμενη διατάραξη της κανονικής ροής της καθημερινότητας τους. Όταν τα άτομα στριμώχνονται στο χώρο που συρρικνώνεται και καθίσταται περιορισμένος, δεν υπάρχουν τα θεμιτά περιθώρια για κινήσεις ή πράξεις. Πόσο μάλλον, όταν ο φόβος εξαρτάται από την αίσθηση του ευάλωτου, της απώλειας δηλαδή του ελέγχου μιας υποκειμενικής κατάστασης και την αναμονή των επιπτώσεων της απώλειας αυτής. Με την απουσία του κινδύνου, εδραιώνεται ένα κινήγι για ελεγχόμενη ασφάλεια και σταθερότητα εντός του αστικού περιβάλλοντος. Προκύπτει επιτακτική ανάγκη εδραίωσης της προστασίας και διασφάλισης των λειτουργιών του, διότι χρησιμεύουν ως ρυθμιστές της συμπεριφοράς. Η εξοικείωση προκαλείται κρατώντας αμυντική και εμμονική στάση και μια αρμονική σχέση καθιερώνεται μεταξύ των υποκειμένων και του τοπίου μέσω της ανάμιξης του χωρικού σχεδιασμού.

Μια συνειδητή λοιπόν διαμόρφωση του χώρου αποτελεί υπόβαθρο εφαρμογής και επέκτασης του ελέγχου σε ολόκληρο το αστικό τοπίο. Αν ο χώρος βιώνεται ως στατική εικόνα που είναι αντιληπτή ως από συγκεκριμένα σταθερά σημεία, τότε προκύπτει ανάγκη για συμπόρευση της πλήρους ορατότητας στον σχεδιασμό για την διευκόλυνση της αποκατάστασης της ασφάλειας. Κατά τη σημερινή εποχή η γνώση ερμηνεύεται με βάση ένα οπτικοκεντρικό σύστημα, επιτρέποντας των πλήρη διαχωρισμό και την κατανομή των λειτουργιών που εντοπίζονται στο χώρο. Έτσι, ένας από τους παράγοντες που συντελούν στη διαμόρφωση και το σχεδιασμό του δομημένου περιβάλλοντος είναι η επιβολή καθολικού ελέγχου. Αντίστοιχη περίπτωση αποτελεί η τάση του χωρικού σχεδιασμού να συμμετέχει στις προσπάθειες αποφυγής κοινωνικών αναταραχών, εστιάζοντας στη σκοπιά της σωματικής επιτήρησης, για την αναβάθμιση της γενικευμένης τάξης. Η επιτήρηση χτυπά την πόρτα όσων παραβαίνουν προκαθορισμένες κινήσεις και συμπεριφορές απειλώντας την ομαλή λειτουργία του συνόλου. Για την πραγμάτωση του στόχου είναι αναγκαίος ένας μηχανοργανωμένος έλεγχος από χαρτογραφημένους φακέλους δεδομένων που αποσκοπούν στον άμεσο εντοπισμό και αντιμετώπιση. Η αύξηση της ασφάλειας σημαίνει ταυτόχρονα και αύξηση του κοινωνικού ελέγχου και ανάπτυξη του ποινικού βραχίονα. Η κοινωνική πρόνοια συνοδεύεται σχεδόν πάντα από αυστηρή ποινική πολιτική.

Τα ιδιαίτερα κίνητρα για τον συγκεντρωτικό έλεγχο των μαζών είναι χρήσιμα για την κατανόηση του σχεδιασμού του ελέγχου. Τα μέλη ενός συνόλου συγκεντρώνονται και κατανέμονται πειθαρχημένα στο χώρο, διασπώντας τη συνεκτικότητα τους για τη συνεχή επιτήρηση του χρόνου. Για τη δημιουργία σταθερότητας και τάξης, ο έλεγχος οικοδομείται αρχικά με προστατευτικά τείχη και στη συνέχεια οχυρώνεται με κανόνες. Από τον επεκτατισμό της εδαφικής κυριαρχίας οδηγούμαστε στην οχύρωση εσώκλειστων πληθυσμιακών ομάδων με κοινωνικοχωρική συνοχή. Η έμφαση στον κοινωνικό έλεγχο σηματοδοτεί μια διαδικασία ποινικής κλιμάκωσης. Η υπόσταση της καθολικής εποπτείας διαμορφώνεται μέσω της ανάδειξης και θωράκισης των εργαλείων του πειθαρχικού ελέγχου. Ένα διακριτικό και εξοπλισμένο υλικοτεχνικά παρατηρητήριο είναι τα μάτια και το μυαλό του συστήματος ελέγχου. Οι ζήλωτες της τάξης προσελκύονται από την σφαιρική επιτήρηση μέσω ενός απολύτως σαρωμένου τοπίου ελέγχει τις σχέσεις που δημιουργούνται. Υιοθετείται ένα σύνολο τεχνικών μεθόδων και γνώσεων, περιγραφών και δεδομένων που περιλαμβάνει, τον κανόνα λειτουργικών θέσεων με καθορισμένη ταξινόμηση, αυστηρό πρότυπο προσδιορισμού του ρυθμού απασχόλησης, μηχανισμού κεφαλαιοποίησης του χρόνου με ορισμένο το τέλος των δοκιμασιών και την απόσπαση του ανώτατου ποσού δύναμης και βέλτιστου αποτελέσματος.

Το ακαθόριστο πεδίο της μη συμμόρφωσης με τον κανόνα είναι κυρώσιμο με διττό ρόλο, φυσικό και θεσμικό. Μέσω των κυρώσεων καταγράφονται οι εκτροπές αλλά ταυτόχρονα ιεραρχούνται προσόντα και αρμοδιότητες εξετάζοντας δεδομένα ακατάπαυστα. Με την απειλή της κύρωσης τα άτομα εξαναγκάζονται σε συμμόρφωση, εξουδετερώνοντας διαθέσεις, ένστικτα και παρορμήσεις, αλλάζοντας τάσεις και συμπεριφορές. Η ψυχιατρική πραγματογνωμοσύνη της κύρωσης εφαρμόζεται όχι μόνο πάνω στην παράβαση αλλά πάνω στα άτομα. Η κλίμακα της αυστηρότητας ή επιείκειας διαμορφώνεται ανάλογα τη σχετικότητα όχι της ίδιας της πράξης αλλά της ζημιάς που προκλήθηκε στο ίδιο το κοινωνικό σύνολο. Η παράβαση συνδέεται με κάποιο μειονέκτημα που ξεπερνά κάθε δυνατό πλεονέκτημα που μπορεί να επιφέρει η διάπραξη.

Το σημείο επιβολής του πειθαρχικού κανόνα μετατοπίζεται από το σώμα σε διακριτικές αναπαραστάσεις που αποτυπώνονται στο πνεύμα του παραβάτη. Προκύπτει σχετικοποίηση ανάλογα τη φύση, τον τρόπο ζωής, σκέψης και το παρελθόν του παραβάτη αλλά είναι αναγκαίο να επηρεάζει όσους ακόμα δεν έχουν διαπράξει οτιδήποτε μεμπτό. Προβλέπονται έτσι κυρώσεις με περισσότερη καθολικότητα στοχεύοντας στην επεκτατική παραπλάνηση των δικαιωμάτων του συνόλου. Παρακάμπτοντας το τώρα, στρέφεται στο αύριο, αποσκοπώντας στην παρεμπόδιση κάθε μεταγενέστερης εμφάνισης. Εδραιώνεται μια προληπτική, ωφελμιστική σωφρονιστική αντίληψη.

Η αφθονία των αρμοδιοτήτων της δικαστικής και εκτελεστικής εξουσίας διαμοιράζεται σε άτυπους λειτουργούς όπως εμπειρογνώμονες ψυχίατροι, ψυχολόγοι, παιδαγωγοί και σωφρονιστικοί υπάλληλοι. Ο ατομικός σωφρονισμός εξασφαλίζει την ανασύσταση και διάπλαση του ατόμου ως πειθήνιο υποκείμενο μέσω μορφών πειθαναγκασμού και εξαναγκασμού που επαναλαμβάνονται. Μέσω της άτυπης υποδούλωσης δεν είναι σε θέσει να βλάψει ξανά το σύνολο και από το πνευματικό πόνο επιτυγχάνεται εκφοβισμός όσων σκόπευαν να μιμηθούν την παράβαση.

Η ποικιλομορφία των κυρώσεων μετατρέπεται στην ομοιόμορφη επιβολή του εγκλεισμού που εξασφαλίζει την κράτηση της φυσικής παρουσίας του παραβάτη και τη διασφάλιση των υπολοίπων μελών του συνόλου. Πραγματοποιείται παρέμβαση στην χωροταξική κατανομή των ανήσυχων, αντικανονικών στοιχείων, στοχεύοντας να τα μετατοπίσει, όχι να τα εξαφανίσει, να συγκεντρωθούν σε χώρους με προκαθορισμένη και ελεγχόμενη κίνηση. Ο εγκλεισμός αποτελεί τον παραμορφωτικό καθρέπτη που τονίζει τα μη αποδεκτά χαρακτηριστικά της υπάρχουσας κοινωνικής συνθήκης μέσω της επιβολής καθημερινών υποταγών και της ρουτίνας των καταναγκαστικών επαναλήψεων. Ευνοείται η διατύπωση 'θεραπευτικών' και 'αναμορφωτικών' ετυμηγοριών και η εκτέλεση 'αναπροσαρμοστικών' κυρώσεων. Οι κριτές της κανονικότητας υποβάλλουν υποδείξεις στο σώμα, τις κινήσεις, τη διαγωγή, τις συμπεριφορές και τις επιδόσεις στοχεύοντας στην αφομοίωση της καθολικότητας εντός του σωφρονιστικού πλέγματος. Ως ένα εγκληματώδες περιβάλλον με γνώμονα τη φαντασίωση της δημόσιας ασφάλειας, ορίζει δυσφημιστικές ετικέτες στους κρατούμενους και στις κρατούμενες, ακυρώνοντας όλες τις αναγνωρισμένες ιδιότητες που θα μπορούσαν να συγκροτήσουν μετα την αποφυλάκιση (λ.χ. γονέας, σύζυγος, παιδί, άρρωστος/η, μισθωτός/ή).

Η ελευθερία του παραβάτη στερείται σε χώρους κράτησης διότι δίνεται έμφαση λοιπόν ότι το παράπτωμα έχει βλαβερές επιπτώσεις σε ολόκληρο το κοινωνικό σώμα. Ουσιαστικά εντοπίζονται τέτοιοι χώροι πολύ πριν την υιοθέτηση του από το ποινικό και πειθαρχικό σύστημα. Από τότε που επινοήθηκαν διαδικασίες κατανομής, ταξινόμησης, μετεγκατάστασης, χωροταξικού διαμοιρασμού και απόσπασης χρόνου και δύναμης. Οι χώροι κράτησης είναι στενά συνδεδεμένοι με μηχανισμούς βελτίωσης και επανορθωτικής διεργασίας. Εφαρμόζεται στην πράξη μια ολοκληρωτική διαπαιδαγώγηση με την τήρηση εξαντλητικών προγραμμάτων που ασχολούνται με την όψη των κρατουμένων, τη σωματική εκγύμναση, την κλίση για εργασία, την ηθική στάση, τις ικανότητες και κλίσεις για εργασία. Ένα αυστηρό πρόγραμμα απασχόλησης, όχι καταναγκαστικής αλλά υποχρεωτικής, σε συνδυασμό με τη συνεχή επιτήρηση και αυστηρές απαγορεύσεις αποτελούν τον συνδυαστικό κρίκο ανάμεσα στην παιδαγωγική και πνευματική μεταμόρφωση του κρατούμενου. Έτσι,

τα καταστήματα κράτησης καθιερώνονται ως σχολείο προσαρμογής στην πειθαρχική δομή της κοινωνίας, ως τόποι προσαρμογής στις κοινωνικές σχέσεις, διαμόρφωσης συνειδήσεων, εκπαίδευσης στην κατεύθυνση της εργοστασιακής συνθήκης απασχόλησης που απαιτεί η κοινωνία μηχανή.

Το αξίωμα της κράτησης σε συνδυασμό με την εργασία, μεταβιβάζει τις μορφές των αυστηρών απαιτήσεων της εξουσίας, με αποτέλεσμα να υιοθετούνται συνήθειες υπακοής και τάξης χωρίς τη χρήση βίαιων μέσων. Τα αποτελέσματα της επιτήρησης μονιμοποιούνται, υποβάλλοντας τους κρατούμενους σε μια συνεχή κατάσταση ορατότητας ('Πανοπτικόν'). Οι διαδικασίες παρατήρησης παίρνουν συγκεκριμένη μορφή μέσα στα καταστήματα κράτησης. Έτσι τα καταστήματα κράτησης διασταυρώνονται σε τρεις άξονες με υπηρεσίες που ωφελούν την κοινωνική μηχανή. Ο πρώτος άξονας αφορά τη διατήρηση της δημόσιας τάξης, ο δεύτερος την καθολική κοινωνική προστασία και ο τρίτος την σχέση με την αγορά της υποβαθμισμένης εργασίας. Για το λόγο αυτό, τη σύγχρονη εποχή εφαρμόζονται όλα τα γνωρίσματα που έχουν διατυπωθεί ανά τα παλαιότερα χρόνια σε τύπους σωφρονιστικών συστημάτων, μέσα από το πέπλο της αναγκαιότητας για την κοινωνική ευημερία και τη δημόσια ασφάλεια. Ερευνάται ο εντοπισμός χώρων που θα χρησιμοποιούνται τα καταστήματα κράτησης για την ανέγερση τέτοιου τύπου οχυρών. Η μονότονη και κολαστική διεργασία της κράτησης που περικλείεται από αδιαπέραστα ψηλά τείχη επιδεικνύεται είτε μέσα σε αστικό περιβάλλον είτε πολύ κοντά σε αυτό.

Ακολουθώντας τις κατευθύνσεις που επιβάλλονται κατά την χάραξη και άσκηση σωφρονιστικής πολιτικής από τα αρμόδια όργανα στον ελλαδικό χώρο (Σωφρονιστικός Κώδικας, Ευρωπαϊκοί Σωφρονιστικοί Κανόνες, Υπουργικές Αποφάσεις για τη ίδρυση ΚΚ, Εσωτερικοί Κανονισμοί Λειτουργίας των ΚΚ, κ.ο.κ) προκύπτουν διαφορετικά είδη και τύποι Καταστημάτων Κράτησης. Στοχεύοντας στην βέλτιστη γεωγραφική κατανομή τους για την εξυπηρέτηση του πληθυσμού, την κάλυψη των αναγκών σε υποδομές και υπηρεσίες και την ελαχιστοποίηση του κοινωνικού, περιβαλλοντικού και οικονομικού κόστους, διαμορφώνονται κατευθύνσεις για την χωροθέτηση των Καταστημάτων Κράτησης. Θίγονται τα ζητήματα των κριτηρίων χωροθέτησης σε διοικητικά και χωρικά επίπεδα καθώς και τα στάδια επιλογής του γηπέδου χωροθέτησης με βάση αναξιοποίητες εκτάσεις που εμπίπτουν στη δικαιοδοσία των αρμόδιων φορέων και ικανοποιούν τα κριτήρια. Η καταλληλότητα του χώρου ορίζεται ως προς τη συμβατότητα με υφιστάμενες/προγραμματισμένες χρήσεις γης στην περιοχή και τη διασφάλιση της εύρυθμης λειτουργίας και των προοπτικών της περιοχής διερευνώντας τις επιπτώσεις στο φυσικό ή ανθρωπογενές περιβάλλον και την εκ των προτέρων κοινωνική συναίνεση.

Η κοινωνική αποδοχή ή απόρριψη προσδιορίζεται από το αν τα μέλη ενός συνόλου επωφελούνται από τη συνύπαρξη και εξοικείωση με την απειλή του αγνώστου. Κάθε μέλος χαρτογραφεί εν αγνοία του, διασχίζοντας ένα περιβάλλον και αναγνωρίζοντας αισθητές ζώνες, υποδεικνύοντας ρωγμές, ρήξεις, συμμετρίες και επιθυμητές ή μη μορφοποιήσεις. Η αντιληπτική τους ικανότητα επηρεάζεται από την ευχέρεια να απορροφούν νέα δεδομένα, να τα αφομοιώνουν ή να τα αποβάλλουν. Η σύσταση των σχέσεων αλληλεπίδρασης επηρεάζεται από τους παράγοντες του χώρου και του χρόνου. Προκύπτουν διαδικασίες όπου οι κοινωνικές σχέσεις συγκροτούνται μέσω του χώρου ή εμποδίζονται από το χώρο ή διαμεσολαβούνται από τον χώρο. Μέσω της ανάγνωσης της αλληλεπίδρασης ως προϊόν κοινωνικής δυναμικής και των χωρικών της εκφάνσεων δημιουργούνται καταστάσεις που επηρεάζουν τη χωρικότητα της κοινωνικής ζωής. Οι μορφές διάδρασης αποτυπώνουν χωρικά τις διαπροσωπικές σχέσεις και την παράμετρο του χρόνου, είτε εκφραστικά περιλαμβάνοντας σχέσεις που καλύπτουν εσωτερικές ανάγκες, είτε εργαλειακά για να επιτευχθούν κοινές στοχεύσεις. Μέσα από τη χωρική ανάλυση αναδύεται η δομή ενός τοπίου που επιλέγει τους όρους εδαφικής δικαιοσύνης που θα το επηρεάζουν. Η ιδιοποίηση του χώρου αναφέρεται σε διαφορετικό υποκειμενικό κριτήριο αξιολόγησης κάθε φορά. Η κυριαρχία στο χώρο αποτελεί σκόπιμη χωρική πρακτική.

Μέσα σε γεωγραφικές ενότητες όπως μια γειτονιά, αποτελεί στρατηγική για την επίτευξη πολιτικής ισχύος η άσκηση ελάχιστης απαιτούμενης επιρροής πάνω στο χωρικό περιβάλλον. Νοητές περιφράξεις λαμβάνουν υπόσταση με βάση κάποιον στερεοτυπικό ορισμό τόπων ώστε να αποστασιοποιούνται ως διαφορετικοί και μη αποδεκτοί. Αναπτύσσεται έτσι η κοινωνική συνεκτικότητα ως συνέπεια της οργάνωσης εντός των άτυπων ορίων μιας γειτονιάς, της μονιμότητας των καταστάσεων και της χαμηλόρρυθμης μετατόπισης πληθυσμών, της αναπαραγωγής ομοιόμορφων προτιμήσεων, τρόπου σκέψης και ομιλίας, της επανάληψης ατομικών και κοινωνικών πρακτικών μέσω της τυποποίησης του χώρου και του χρόνου της καθημερινότητας. Όσο ο αστικός ιστός πυκνώνει, τόσο η συμπαγής οντότητα διαμορφώνει τη συνεκτικότητα, για αυτό και παρατηρείται συχνά η απομόνωση ανεπιθύμητων χρήσεων γης στα περιθωριοποιημένα προάστια. Μέσα σε μια γειτονιά, λόγω της περίκλεισης όσων στοιχείων την απαρτίζουν, αναζητείται η άνεση, αποκλείοντας το κοινωνικά ξένο στοιχείο. Τα υποκείμενα που λειτουργούν μέσα σε μια συγκεκριμένη χωρική δομή καθορίζουν τη μορφή της δομής μέσω της επιρροής ως φορείς της δράσης που έχει εμφανή αποτελέσματα.

Ορισμένες λειτουργίες είναι πιθανό να μεταμορφωθούν από την ανυπόφορη ανοχή υποκειμένων ως επιθυμία για μεταβολή μιας δυσμενούς κατάστασης. Μέχρις ότου δημιουργηθεί μια ενιαία αντίληψη

για το επιθυμητό και το ανεπιθύμητο χρησιμοποιείται ως λύση η αντίδραση. Όσοι εναντιώνονται, είτε λόγω συμφερόντων είτε όχι, δημιουργούν ομαδοποιήσεις μικρού βεληνεκούς που αποτελούν την πρώτη αφορμή παρέμβασης, αναμειγνύονται σε ακτιβισμό σε επίπεδο γειτονιάς. Οι τρόποι παρέμβασης ποικίλλουν και εκτυλίσσονται από διαφορετικές κοινωνικές ομάδες και το είδος της στρατηγικής καθορίζεται από τα διαθέσιμα μέσα. Αποτελούν παράγοντα πίεσης και η παρεμβατικότητα τους δικαιολογείται από τη διάθεση ρήξης σχετικά με κάποια λειτουργία, παρόλο που πιθανόν να συμφωνούν με το ρόλο που επιτελούν. Η κοινωνική διάσταση αποτυπώνεται από την παράμετρο μιας ενδεχόμενης μετεγκατάστασης.

Εξειδικεύοντας την παρούσα ερευνητική μελέτη στην περίπτωση της ύπαρξης του Ειδικού Καταστήματος Κράτησης Νέων (ΕΚΚΝ) Βόλου, εξάγουμε ορισμένα πορίσματα. Η ύπαρξη του ως λειτουργία εντός των άτυπων ορίων της συγκεκριμένης γειτονιάς, ή και του συνόλου του αστικού ιστού γενικότερα, δημιουργεί μεγάλο εύρος προβληματισμών και ανησυχιών στους κατοίκους, τους απασχολούμενους και τους επισκέπτες της περιοχής. Ωστόσο, δεν έχουν πάρει τη μορφή ομαδοποιημένης παρέμβασης με το πέρασ των χρόνων, λόγω της μεσαίου επιπέδου κοινωνικής συνεκτικότητας (σχέσεων αλληλεπίδρασης, κ.α.) που αποκομίζουν τα εμπλεκόμενα υποκείμενα από την περιοχή αλλά και του αραιοκατοικημένου δομημένου περιβάλλοντος. Το φαινόμενο αυτό η αλήθεια είναι ότι αποτυπώνεται κυρίως στις γηραιότερες ηλικιακές ομάδες που εντοπίστηκαν στην περιοχή. Ναι μεν, η συγκεκριμένη περίπτωση δεν βρίσκεται εντός του αστικού κέντρου αλλά σε ανεκτή απόσταση, ωστόσο κοινή επιδίωξη των υποκειμένων είναι η μετεγκατάσταση της λειτουργίας εκτός των ορίων του αστικού περιβάλλοντος. Τα αίτια που οδηγούν σε αυτή τη διαπίστωση είναι ο φόβος της εκδήλωσης καθημερινών δραστηριοτήτων ρουτίνας, η προβληματική γειτνίαση με λοιπές χρήσεις γης όπως κτιριακές υποδομές της εκπαιδευτικής διαδικασίας, η υποβάθμιση του δομημένου περιβάλλοντος της γειτονιάς, η διαταράξεις της κοινής ησυχίας και της οικιακής ασφάλειας των νοικοκυριών κ.α. Θεωρείται αναγκαία η κοινωνική συναίνεση για την επιλογή γηπέδου χωροθέτησης ενός Καταστήματος Κράτησης μέσα στον αστικό ιστό, διαφορετικά επιδίωξη είναι η τήρηση των κατευθύνσεων του χωροταξικού σχεδιασμού για την τήρηση λειτουργικών αποστάσεων από τα οικιστικά κέντρα.

7. ΠΗΓΕΣ ΤΕΚΜΗΡΙΩΣΗΣ

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ελληνόγλωσση

Κομνηνός Νίκος (1983), Θεωρία της αστικότητας: ΙΙ) Αστικός σχεδιασμός και κατασκευή της πόλης, εκδόσεις Σύγχρονα Θέματα, Θεσσαλονίκη

Κροπότκιν Πέτρος (2002), Φυλακές και καταπίεση, μετάφραση Αλεξίου Ν., εκδόσεις Ελεύθερος Τύπος

Νικολαΐδου Σήλια (1993), Η κοινωνική οργάνωση του αστικού χώρου, εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα, 1993

Πετρόπουλος Γιάννης (1992), Γδάρτες Ονείρων, εκδόσεις Λιβάνη, Αθήνα

Ξενόγλωσση

Arendt Hannah (1988) – Το ολοκληρωτικό σύστημα, το τρίτο μέρος του έργου Πηγές του Ολοκληρωτισμού, μετάφραση Λάμπρας Γ., εκδόσεις ΕΥΡΥΑΛΟΣ

Agamben G. (2007), Κατάσταση εξαίρεσης, Εκδόσεις Πατάκη, Αθήνα

Beck, U. (1992), Risk Society: Towards a New Modernity. London: Sage

Calvino Italo (2004), Οι αόρατες πόλεις, μετάφραση Χρυσοστομίδης Α., εκδόσεις Καστανιώτη, Αθήνα

Clastres Pierre (1992), Η κοινωνία ενάντια στο κράτος, μετάφραση Καψαμπέλη Κ., εκδόσεις Αλεξάνδρεια

Davis Mike (2008), Πέρα από το Blade Runner -αστικός έλεγχος- η οικολογία του φόβου, μετάφραση Νίκος Ηλιάδης, εκδόσεις futura

Deleuze Gilles (2001), Η κοινωνία του ελέγχου, μετάφραση Καλαμαράς Π., εκδόσεις Ελευθεριακή Κουλτούρα

Foucault Michel (1976), Επιτήρηση και τιμωρία- Η γέννηση της φυλακής, μετάφραση Χατζηδήμου Κ. & Ράλλη Ι., εκδόσεις Κέδρος

Foucault Michel (1999), ο μεγάλος εγκλεισμός- το πείραμα της ομάδας πληροφόρησης για τις φυλακές, μετάφραση Παντελάκης Σ., εκδόσεις Μαύρη Λίστα

Foucault Michel (2013), La société punitive: Cours au Collège de France 1972-1973, EHESS-

Gallimard-Seuil, Paris

Garland David (1990), *Punishment and Modern Society*, Chicago, IL: University of Chicago Press

Garland David (2002), *Mass Imprisonment*, Sage, London

Garland David and Young Peter (1983), *The Power to Punish: Contemporary Penalty and Social Analysis*, Humanities Pr

Gehl Jahn (1971), *Η ζωή ανάμεσα στα κτίρια*, μετάφραση Κατσαβουνίδου Γ. & Ταράνη Π., Πανεπιστημιακές εκδόσεις Θεσσαλίας

Gutenschwager Gerald (2004), *Σχεδιασμός και κοινωνική επιστήμη: Μια ανθρωπιστική προσέγγιση*, μετάφραση Γκουτενσβάγκερ Μ. & Αβραμίδου Ι., Πανεπιστημιακές εκδόσεις Θεσσαλίας

Knox Paul & Pinch Paul (2009), *Κοινωνική γεωγραφία των πόλεων*, επιμέλεια Μαλούτας Θωμάς, εκδόσεις Σαββάλας

Lynch Kevin (1960), *The image of the city*, MIT Press

Maslow Abraham (2011), *Κίνητρα και προσωπικότητα*, μετάφραση Καρακατσάνη Ρ., εκδόσεις ΑΙΩΡΑ

Rousseau Jan-Jacques (2012), *Το κοινωνικό συμβόλαιο ή αρχές πολιτικού δικαίου*, μετάφραση Γρηγοροπούλου Β. & Σταινχάουερ Α., εκδόσεις ΠΟΛΙΣ

Rossi Aldo (1991), *Η αρχιτεκτονική της πόλης*, μετάφραση Πετρίδου Β., εκδόσεις University Studio Press, Θεσσαλονίκη

Rusche George. & Kirchheimer Otto (1968), *Punishment and Social Structure*. Columbia University Press

Savage Mike & Warde Alan (2005), *Αστική Κοινωνιολογία, Καπιταλισμός και Νεωτερικότητα*, μετάφραση Μπιμπλή Ι., εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα

Sennet Richard (2004), *Οι χρήσεις της αταξίας-προσωπική ταυτότητα και ζωή της πόλης*, μετάφραση Καραπαπάς Γ., εκδόσεις Τροπή

Virilio Paul (2004), *Πανικόβλητη πόλη-το αλλού αρχίζει εδώ*, μετάφραση Τομανάς Β., εκδόσεις Νησίδες

Wacquant Loic (2001), *Οι φυλακές της μιζέριας*, μετάφραση Διαμαντάκου Καίτη, εκδόσεις Πατάκη

Wacquant Loic (2009), *Punishing the Poor: The Neoliberal Government of Social Insecurity*. Durham: Duke University Press

ΑΡΘΡΟΓΡΑΦΙΑ

Βασιλοπούλου Β., Βεζυράκη Δ., Χατζάκη Μ. (2013), Μελέτη της ψυχικής υγείας στις Ελληνίδες και μετανάστριες κρατούμενες στο κατάστημα κράτησης Κορυδαλλού, Πτυχιακή εργασία, Τμήμα Κοινωνικής εργασίας, ΑΤΕΙ Κρήτης, Ηράκλειο

Βλαντή Ι. & Σταμάτη Π. (2014), Έγκλειστοι Τόποι, Ερευνητική εργασία, Τμήμα Αρχιτεκτόνων Μηχανικών, Πανεπιστήμιο Πατρών, Πατρα

Καλυμνίου Αλεξάνδρα (2015), Φυλακή και πόλη, Ερευνητική εργασία, ΤΑΜ, Πανεπιστήμιο Πατρών

Κάσση Μάρθα (2010), Στάσεις και αναπαραστάσεις πρώην κρατουμένων για το εγκληματικό φαινόμενο και ο φόβος του εγκλήματος, Πτυχιακή εργασία, Τμήμα Κοινωνιολογίας, Πάντειο Πανεπιστήμιο, Αθήνα

Κουλούρης Ν. (2010), Η σύγχρονη Ελληνική σωφρονιστική νομοθεσία και η εφαρμογή της. Περιορισμοί και Παροχές στο πλαίσιο του ποινικού καταναγκασμού, Διάλεξη, Ημερίδα του Κέντρου Ευρωπαϊκού Συνταγματικού Δικαίου, Ηράκλειο

Κούγιαλη Γεωργία (2009), Οι εφαρμογές της τεχνολογίας στον τομέα της σωφρονιστικής,, Πτυχιακή εργασία, Τμήμα Κοινωνιολογίας, Πάντειο Πανεπιστήμιο, Αθήνα

Κυρίτση Κ. (2014), Τα κέντρα κράτησης μεταναστών στην Ελλάδα-γεωγραφικές και κοινωνικές προσεγγίσεις, Πτυχιακή εργασία, ΤΜΧΠΠΑ, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας, Βόλος

Λευθεριώτης Στ. (2010), Η αναπαράσταση στον ημερήσιο τύπο αποδράσεων εγκλείστων από σωφρονιστικά ιδρύματα, Πτυχιακή εργασία, Τμήμα Κοινωνιολογίας, Τομέας εγκληματολογίας, Πάντειο Πανεπιστήμιο, Αθήνα

Μυστρίωτη Χριστιάνα (2010), Διαχείριση αντιδράσεων κοινού: Η περίπτωση των λατομείων Μαρκόπουλου, Πτυχιακή εργασία, ΔΠΜΣ Περιβάλλον και Ανάπτυξη, ΕΜΠ

Μπουγάδη Σταυρούλα (2009), Οι σύγχρονες τάσεις του εγκλεισμού: Από το αναμορφωτικό ιδεώδες της δεκαετίας του '70 στη σημερινή εξόντωση του παραβατικού πληθυσμού, Διάλεξη, Πάντειο Πανεπιστήμιο, Αθήνα

Παπαθεοδώρου Θ. (2004), Οργάνωση και λειτουργία του σωφρονιστικού συστήματος στην Ελλάδα και στην Ευρωπαϊκή Ένωση, Διάλεξη, Ημερίδα του Κέντρου Ευρωπαϊκού Συνταγματικού δικαίου, Μπακού (Αζερμπαϊτζάν)

Παπαλεξόπουλος Δ. (2013), Μηχανές του γίνεσθαι: Κοινωνίες πειθαρχίας-Κοινωνίες ελέγχου-Λειτουργική πόλη-Πολλαπλή πόλη, Διάλεξη, Τμήμα Αρχιτεκτόνων Μηχανικών, ΕΜΠ, Αθήνα

Πρατικάκη Μαρία & Τσαζή Γεωργία (2009), Σύγχρονες θεωρίες: Φυλακές Κορυδαλλού και αστικός ιστός, ΤΑΜ, ΕΜΠ, Αθήνα

Σαράκη Κ. (2010), Αντιτρομοκρατικές νομοθεσίες και δικαιώματα του ανθρώπου, Πτυχιακή εργασία, Τμήμα Κοινωνιολογίας, Πάντειο Πανεπιστήμιο, Αθήνα

Σκορλετου Γεωργια-Ασπασια & Τζεβελεκου Χριστινα Καλλιιοπη, (2014), Αισθήσεις και αρχιτεκτονική- χαρτογραφώντας συν-αισθήματα στην πόλη, Ερευνητική εργασία, TAM, ΕΜΠ, Αθήνα

Σπυρέα Σ. (2010), Ανθρώπινα δικαιώματα και τεχνικές εξουδετέρωσης στα εγκλήματα της κρατικής εξουσίας-Η περίπτωση των αυτοκτονιών κρατουμένων, Διπλωματική εργασία, Τμήμα Κοινωνιολογίας, Πάντειο Πανεπιστήμιο, Αθήνα

Τεγκελίδης Α. (2011), Στρατηγικές ελέγχου στην αρχιτεκτονική: από τη μονάδα στο πλήθος, Ερευνητική εργασία, TAM, Πανεπιστήμιο Πατρών, Πάτρα

Foucault Michel (2007), Βιοπολιτική, ασφάλεια και η γέννηση της αστυνομίας, Διάλεξη στο College de France (1977-1978), Περιοδικό *Flesh Machine corps* 1, 2η έκδοση

Kelling George & Wilson, James (1982), Broken windows: the police and neighborhood safety, *Atlantic Monthly*

Scievely Carissa (2007), Understanding the NIMBY and LULU phenomena: Reassessing our knowledge base and informing future research, Vol.21, No.3, *Journal of Planning Literature*

Western Bruce & Beckett Katherine (1999), Article, "How unregulated is the U.S Labor Market? The Penal System as a Labor Market Institution, *American Journal of Sociology*

ΘΕΣΜΙΚΑ ΚΕΙΜΕΝΑ

Υπουργική Απόφαση αριθ. 58819/03-Εσωτερικός Κανονισμός Λειτουργίας Γενικών Καταστημάτων Κράτησης τύπου Α' & Β'

Προεδρικά Διατάγματα:283/85 Ποινικός Κώδικας

258/86 Κώδικας Ποινικής Δικονομίας

Σωφρονιστικός Κώδικας Ν. 2776/24-12-99 (ΦΕΚ 291 Α/99)

ΔΙΑΔΙΚΤΥΑΚΟΙ ΙΣΤΟΤΟΠΟΙ

Εθνικό Τυπογραφείο – < www.et.gr>, Επίσημος Ιστότοπος, (2016)

ΘΕΜΙΣ ΚΑΤΑΣΚΕΥΑΣΤΙΚΗ Α.Ε - < <http://themis.com.gr/frontend/index.php>>, Επίσημος Ιστότοπος, (2016)

Κέντρο Ευρωπαϊκού Συνταγματικού Δικαίου - < <http://www.cecl2.gr/index.php/el/> >, Επίσημος Ιστότοπος, (2015)

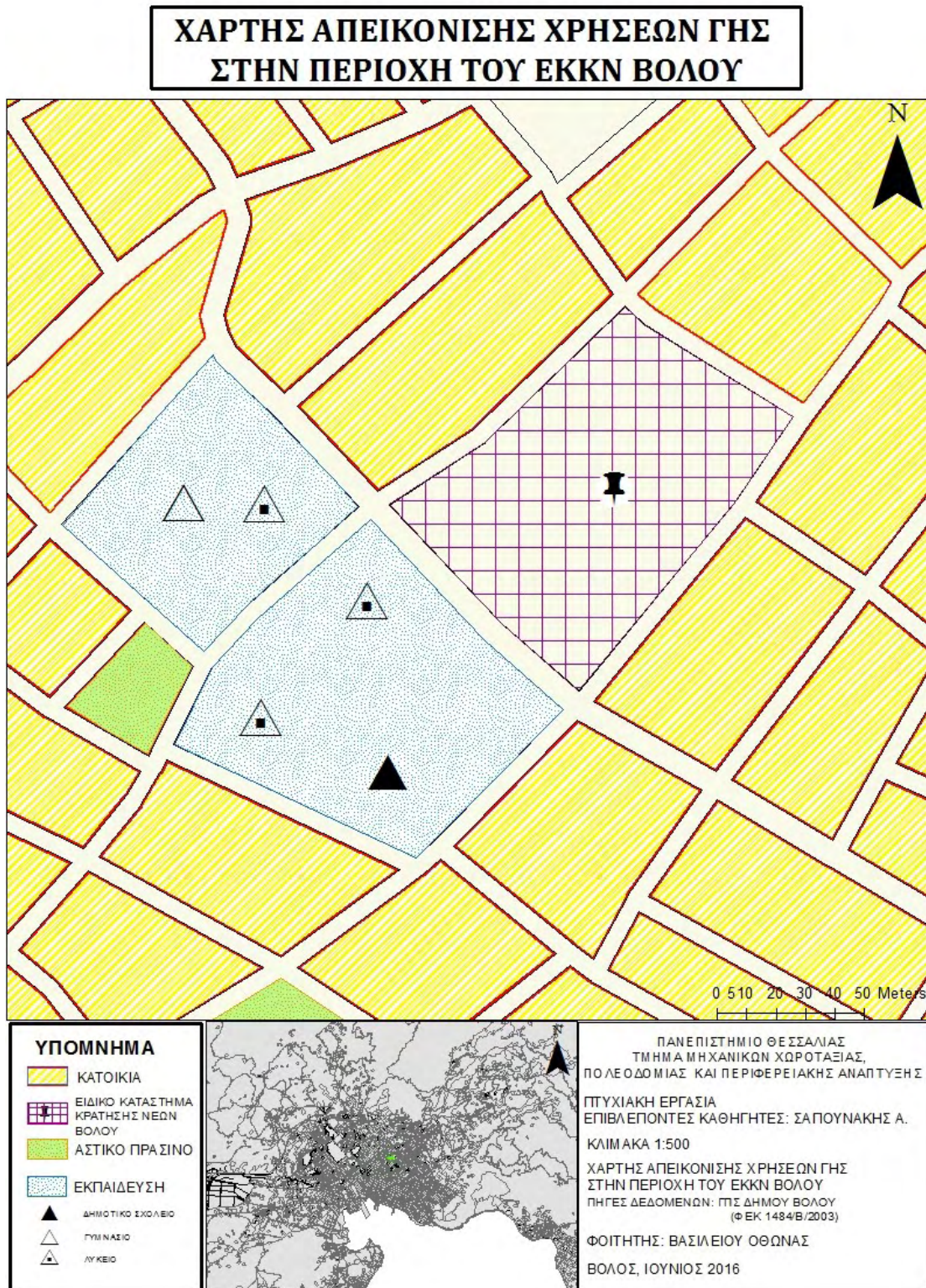
Κτιριακές ΥΠοδομές ΑΕ - <<http://www.ktyp.gr/el/>>, Επίσημος Ιστότοπος, (2016)

Υπουργείου Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων - <<http://www.ministryofjustice.gr>>, Επίσημος Ιστότοπος, (2016)

<http://www.ethemis.gr/> , (2015)

8. ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ

8.1 Παράρτημα Ι: Χάρτης απεικόνισης χρήσεων γης στην περιοχή μελέτης

ΠΗΓΗ: Ιδία επεξεργασία

8.2 Παράρτημα ΙΙ: Δομή του ερευνητικού εργαλείου

Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας, Πολυτεχνική Σχολή, Τμήμα Μηχανικών Χωροταξίας, Πολεοδομίας & Περιφερειακής Ανάπτυξης

ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΚΠΟΝΗΣΗ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΜΕ ΤΙΤΛΟ:

"Η στάση της (τοπικής) κοινωνίας ως προς τη θέση των Καταστημάτων Κράτησης"

Εκπονητής: Βασιλείου Όθωνας

Επιβλέπων Καθηγητής: Σαπουνάκης Αριστείδης

Αριθμός Ερωτηματολογίου __

Α. ΠΡΟΣΩΠΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

1. Ταυτότητα Φύλου

Άνδρας Γυναίκα Άλλο

2. Ηλικιακή Ομάδα

< 20
20 με 39
40 με 59
≥ 60

3. Τύπος Απασχόλησης/ Ενασχόλησης

Δημόσιος Υπάλληλος	☐	Μαθητής/ρια	☐
Ελεύθερος/η Επαγγελματίας	☐	Άλλο	☐
Ιδιωτικός/ή Υπάλληλος	☐		
Άνεργος/η	☐		
Οικιακά	☐		
Φοιτητή/ρια	☐		

- 4. Τύπος Νοικοκυριού**
- α) Μονομελές
 - β) Ζευγάρι
 - γ) Οικογένεια
 - δ) Συγκατοίκηση Χωρίς Οικογενειακό Πυρήνα

- 5. Αν στην προηγούμενη ερώτηση απαντήσατε (γ) Οικογένεια:**

Υπάρχουν ανήλικα άτομα στην οικογένεια;

Ναι Όχι

- 6. Ποια είναι η σχέση σας με τη γειτονιά;**

- α) Κάτοικος
- β) Απασχολούμενος/η
- γ) Επισκέπτης/ρια
- δ) Άλλο

- 7. Αν στην προηγούμενη ερώτηση απαντήσατε (α) Κάτοικος:**

7.1. Είστε Μόνιμος/η Κάτοικος;

Ναι Όχι

7.2. Είδος Κατοικίας;

Ιδιόκτητη Ενοικιαζόμενη

B. ΘΕΣΗ/ ΑΠΟΨΗ ΕΡΩΤΗΘΕΝΤΟΣ ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΑ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΑ ΚΡΑΤΗΣΗΣ

8. Εντοπίζουμε μέσα στην γειτονιά την ύπαρξη του Ειδικού Καταστήματος Κράτησης Νέων Βόλου. Τι αίσθηση αποκομίζετε κατά τη διαμονή/παραμονή σας στην περιοχή;

- α) Φόβου
- β) Ασφάλειας
- γ) Αδιαφορία
- δ) Άλλο Προσδιορίστε:

9. Τι γνώμη συγκροτείτε όσον αφορά την ύπαρξη του εντός της γειτονιάς;

1	2	3	4	5
☐	☐	☐	☐	☐
Αρνητική		Αδιάφορη		Θετική

10. Αν η γνώμη είναι ΘΕΤΙΚΗ, επιλέξτε ποιος λόγος από τους παρακάτω είναι πιο κρίσιμος

- α) Δεν επηρεάζεται η γειτονιά από τη συγκεκριμένη χρήση
- β) Αναγκαία η ύπαρξη του
- γ) Άλλες προτεραιότητες επίλυσης τοπικών ζητημάτων
- δ) Αυξημένη προστασία στη γειτονιά
- δ) Άλλο Προσδιορίστε:

11. Αν η γνώμη είναι ΑΡΝΗΤΙΚΗ, επιλέξτε ποιος λόγος από τους παρακάτω είναι πιο κρίσιμος

- α) Αίσθηση του Φόβου/Ασφάλειας
- β) Κακή φήμη για τη γειτονιά
- γ) Ανάμειξη χρήσεων γης με εκπαίδευση, κλπ
- δ) Άλλο Προσδιορίστε:

12. Η κοινωνική συναίνεση από τις γειτνιάζουσες λειτουργίες για την δημιουργία ενός νέου Καταστήματος Κράτησης είναι αναγκαία;

1	2	3	4	5
☐	☐	☐	☐	☐
Καθόλου	Λίγο	Αρκετά	Πολύ	Πάρα Πολύ

13. Ποιο από τα παρακάτω πλεονεκτήματα της ύπαρξης ενός καταστήματος πιστεύετε ότι είναι πιο κρίσιμο;

- α) Φήμη της γειτονιάς από τη 'γκρίζα' διαφήμιση
- β) Μείωση ανεργίας /θέσεις απασχόλησης
- γ) Έσοδα/εμπορικές συναλλαγές
- δ) Μηδενική ανοχή στην παραβατικότητα
- ε) Κανένα
- στ) Άλλο Προσδιορίστε:

14. Ποιο από τα παρακάτω μειονεκτήματα πιστεύετε ότι είναι περισσότερο κρίσιμο;

- α) Υποβάθμιση της περιοχής
- β) Φόβος της απόδρασης
- γ) Κακή αισθητική κτισμένου περιβάλλοντος
- δ) Αναξιοποίητη έκταση εντός αστικού ιστού
- ε) 'Υγειονομική Βόμβα'
- στ) Απροστάτευτη δραστηριότητα ανηλίκων
- ζ) Άλλο Προσδιορίστε:

15. Όσον αφορά την περιοχή μελέτης, σε τι βαθμό επικρατεί η αίσθηση της συνεκτικής γειτονιάς μεταξύ των κατοίκων, των απασχολούμενων (ακόμη και των υπαλλήλων εντός το καταστήματος) και των λειτουργιών;

1	2	3	4	5
☐	☐	☐	☐	☐
Καθόλου	Λίγο	Αρκετά	Πολύ	Πάρα Πολύ

16. Από τη θέση (κατοικίας/απασχόλησης) υπάρχει οπτική επαφή με χώρους του καταστήματος;

Ναι Όχι

Αν ΝΑΙ, σε τι βαθμό είναι αφομοιωμένοι στο οπτικό περιβάλλον;

1	2	3	4	5
☐	☐	☐	☐	☐
Καθόλου	Λίγο	Αρκετά	Πολύ	Πάρα Πολύ

17. Αν το υπάρχον Ειδικό Κατάστημα Κράτησης Νέων ήταν Γενικό Κατάστημα θα αυξανόταν η αίσθηση ανασφάλειας για διαμονή ή παραμονή ή επίσκεψη της γειτονιάς;

1	2	3	4	5
☐	☐	☐	☐	☐
Καθόλου	Λίγο	Αρκετά	Πολύ	Πάρα Πολύ

18. Αν η εξωτερική μορφή της κτιριακής υποδομής δεν παρέπεμπε σε κατάστημα κράτησης αλλά π.χ. σε πολυτελές ξενοδοχείο, θα άλλαζε η αίσθηση της ασφάλειας;

1	2	3	4	5
☐	☐	☐	☐	☐
Καθόλου	Λίγο	Αρκετά	Πολύ	Πάρα Πολύ

8.3 Παράρτημα III: Συλλογή φωτογραφικών λήψεων

Εικόνα 8.3.1: Εξωτερική όψη της ανενεργής φυλακής Kilmainham, Δουβλίνο

ΠΗΓΗ: Ιδία λήψη

Εικόνα 8.3.2: Εσωτερική όψη πτέρυγας κρατουμένων

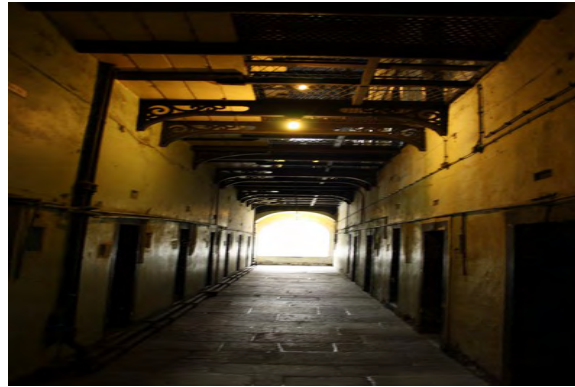
ΠΗΓΗ: Ιδία λήψη

Εικόνα 8.3.3: Όψη ισόγειας πύλης

ΠΗΓΗ: Ιδία λήψη

Εικόνα 8.3.4: Εσωτερική όψη ισόγειας πτέρυγας κρατουμένων

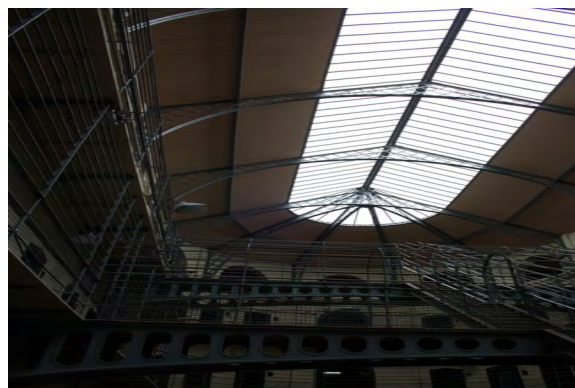
ΠΗΓΗ: Ιδία λήψη

Εικόνα 8.3.5: Όψη από τον εσωτερικό περίβολο

ΠΗΓΗ: Ιδία λήψη

Εικόνα 8.3.6: Στέγη εσωτερικού περιβολου

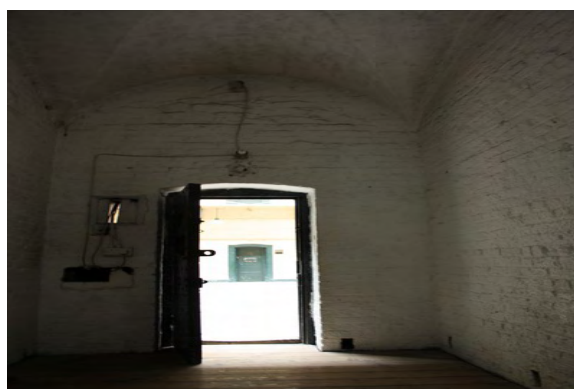
ΠΗΓΗ: Ιδία λήψη

Εικόνα 8.3.7: Όψη του πανοπτικού χαρακτήρα της φυλακής

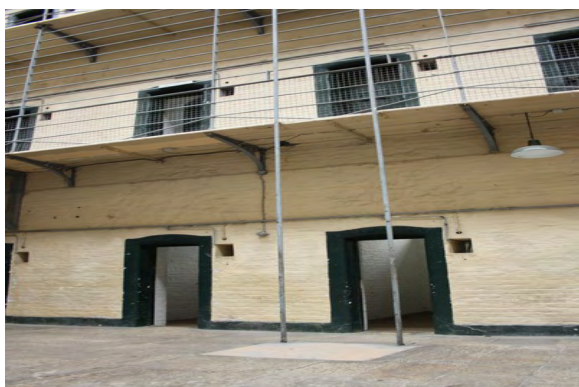
ΠΗΓΗ: Ιδία λήψη

Εικόνα 8.3.8: Εσωτερικός χώρος κελιού

ΠΗΓΗ: Ιδία λήψη

Εικόνα 8.3.9.1: Σύστημα τροφοδοσίας

ΠΗΓΗ: Ιδία λήψη

Εικόνα: 8.3.9.2 Σύστημα τροφοδοσίας

ΠΗΓΗ: Ιδία λήψη

Εικόνα 8.3.10: Πανοπτική θέαση

ΠΗΓΗ: Ιδία λήψη

Εικόνα 8.3.11: Καθολική θέαση

ΠΗΓΗ: Ιδία λήψη

Εικόνα 8.3.12 Ανενεργή φυλακή De Strafgevangenis, Ρότερνταμ

ΠΗΓΗ: <http://tuinvannoord.nl/>

Εικόνα 8.3.12: Ανατολική πτέρυγα

ΠΗΓΗ: Ιδία λήψη

Εικόνα 8.3.13: Περίφραξη και γειτονιά

ΠΗΓΗ: Ιδία λήψη

Εικόνα 8.3.14: Μέτρα Περίφραξης

ΠΗΓΗ: Ιδία λήψη

Εικόνα 8.3.15: Ενσωμάτωση της κτιριακής υποδομής στη γειτονιά

ΠΗΓΗ: Ιδία λήψη

Εικόνα 8.3.16: Αποστασιοποιημένη όψη

ΠΗΓΗ: Ιδία λήψη

Εικόνα 8.3.17: Περιοχή μελέτης

ΠΗΓΗ: Ιδία λήψη

Εικόνα 8.3.20: Συνύπαρξη διαφορετικών λειτουργιών

ΠΗΓΗ: Ιδία λήψη

Εικόνα 8.3.21: Βορειοανατολική όψη περιοχής μελέτης

ΠΗΓΗ: Ιδία λήψη

Εικόνα 8.3.22: Βορειοδυτική όψη περιοχής μελέτης

ΠΗΓΗ: Ιδία λήψη

Εικόνα 8.3.23: Βόρεια όψη περιοχής μελέτης

ΠΗΓΗ: Ιδία λήψη

Εικόνα 8.3.24: Νοτιοανατολική όψη περιοχής μελέτης

ΠΗΓΗ: Ιδία λήψη

Εικόνα 8.3.25: Νοτιοδυτική όψη

ΠΗΓΗ: Ιδία λήψη